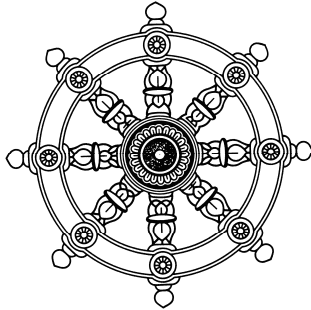

คำสอนของพระพุทธเจ้า

ธรรมจักร

วงล้อแห่งธรรม เป็นคำแปลจากคำในภาษาสันสกฤตว่า “ธรรมจักร” หมายถึงวงล้อของรถที่จะต้องหมุนเคลื่อนที่เปรียบเหมือนคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าที่จะแพร่หลายและคงอยู่ตลอดไปเช่นเดียวกัน ซึ่งล้อทั้ง 8 นั้นคือ เครื่องหมายแทนมรรค 8 อันเป็นคำสั่งสอนบทสำคัญของพระพุทธเจ้าอัน ได้แก่ สัมมาทิฏฐิ (ความเห็นชอบ) สัมมาสังกัปปะ (ความดำริชอบ) สัมมาวาจา (การมีวาจาชอบ) สัมมากัมมันตะ (การประพฤติชอบ) สัมมาอาชีวะ (การเลี้ยงชีพชอบ) สัมมาวายามะ (ความพยายามชอบ) สัมมาสติ (ความระลึกชอบ) สัมมาสมาธิ (ความตั้งจิตชอบ) ในสมัยก่อนที่จะมีพระพุทธรูปหรือเครื่องเคารพบูชาแทนพระพุทธเจ้านั้น ธรรมจักรเป็นเครื่องหมายที่ใช้เคารพบูชาแทนพระพุทธเจ้าและในปัจจุบันนี้ ธรรมจักรก็ยังเป็นสัญลักษณ์สากลในความหมายของศาสนาพุทธ

สงวนลิขสิทธิ์ ©1966 โดย **บุคเคียว เดนโด เคียวไค**
ส่วนใดส่วนหนึ่งของหนังสือเล่มนี้ท่านสามารถนำไปใช้อ้างอิงได้โดย
ไม่ต้องขออนุญาต ขอความกรุณาเพียงให้แจ้งชื่อขององค์การส่งเสริม
พระพุทธศาสนาไว้ด้วย และจะขอบพระคุณเป็นอย่างยิ่งถ้าท่านจะกรุณา
ส่งหนังสือหรือเอกสารนั้นมาให้ทางองค์การสัก 1 ฉบับ

บุคเคียว เดนโด เคียวไค
(องค์การส่งเสริมพระพุทธศาสนา)
ชื่บะ 4-3-14
มินาโตะ-คุ โตเกียว ญี่ปุ่น 108-0014
โทร. (03) 3455-5851

ฉบับปรับปรุงครั้งที่ห้า พ.ศ.2533

พิมพ์ที่
บริษัท โคโซโด พรินติ้ง จำกัด
โตเกียว ประเทศญี่ปุ่น

พระปัญญาคุณของพระพุทธเจ้ายิ่งใหญ่ปานมหาสมุทร น้ำพระทัยของพระองค์ก็เปี่ยมล้นด้วยพระเมตตาคุณมหาศาล พระพุทธเจ้าไม่มีรูปลักษณะแต่ทรงปรากฏพระองค์ในสภาวะที่วิเศษสุดและทรงสั่งสอนมนุษย์โลกทั้งหลายด้วยน้ำพระทัยเมตตา

หนังสือเล่มนี้บรรจุพระธรรมคำสอนที่มีคำมหาศาลของพระพุทธเจ้าที่ได้มีการจารึกไว้ถึงประมาณ 5,000 กว่าเล่ม และได้ถ่ายทอดสืบต่อกันมาเป็นเวลากว่า 2,500 ปีแล้ว จนเป็นที่แพร่หลายในหมู่ชนชาติและประเทศต่างๆ ทั่วทุกมุมโลก

พระพุทธพจน์ที่ปรากฏอยู่ในหนังสือเล่มนี้มีบทบาทและความหมายต่อจิตใจและชีวิตความเป็นอยู่ของมนุษย์ในทุก ๆ ด้าน

ธรรมบท

ในกาลไหน ๆ เราย่อมไม่ระงับด้วยการจองเวร แต่เราข่มระงับด้วยการไม่จองเวรนี่เป็น
ธรรมเก่า (ธรรมบท 5)

คนใดโง่รู้ตนว่าเป็นคนโง่ผู้นั้นยังเป็นคนฉลาดได้บ้าง เพราะความรู้้นั้น ส่วนผู้โง่แต่
สำคัญตนว่าฉลาด ผู้นั้นเราเรียกว่าเป็นคนโง่มาก (ธรรมบท 63)

ผู้ใดชนะมนุษย์ในสงครามพันลูกด้วยพันคน ผู้ผู้ที่ชนะตนเองเพียงผู้เดียวไม่ได้ผู้ชนะ
ตนเองนั้นแหละ ชื่อว่า เป็นยอดนักรบในสงคราม (ธรรมบท 103)

ผู้ใดไม่เห็น อมตบท (นิพพาน) แม้เป็นอยู่ถึงร้อยปี ความเป็นอยู่ของเขานั้นไม่ประเสริฐ
ส่วนผู้เห็นอมตบท แม้เป็นอยู่เพียงวันเดียวก็ประเสริฐ (ธรรมบท 115)

การเกิดเป็นมนุษย์ ได้มาโดยยาก ชีวิตของมนุษย์ทั้งหลาย เป็นอยู่ลำบาก การพึงธรรมของ
สัตบุรุษ หาได้ยาก การเกิดขึ้นแห่งพระพุทธเจ้าทั้งหลาย หาได้ยาก (ธรรมบท 182)

ไม่กระทำความชั่ว กระทำแต่ความดี ทำใจให้สะอาดผ่องใส นี่คือการสอนของ
พระพุทธเจ้าทั้งหลาย (ธรรมบท 183)

บุตรก็ป้องกันไม่ได้ บิดาหรือญาติก็ป้องกันไม่ได้ คนเราเมื่อถึงคราวจะตายแล้ว หมูญาติก็
ป้องกันไม่ได้ (ธรรมบท 288)

สารบัญ

พระพุทธเจ้า

บทที่ 1	พระศากยมุนิพุทธเจ้า	2
ตอนที่ 1	พระพุทธประวัติ	2
ตอนที่ 2	ปัจฉิมเทศนาของพระพุทธเจ้า	10
บทที่ 2	พระพุทธศาสดาผู้ประเสริฐและเป็นนิรันดร์	15
ตอนที่ 1	เมตตาและปัญญา	15
ตอนที่ 2	วิถีทางที่ทรงช่วยให้พ้นทุกข์	19
ตอนที่ 3	พระพุทธเจ้าผู้เป็นนิรันดร์	22
บทที่ 3	รูปลักษณะและคุณลักษณะ	25
ตอนที่ 1	ไตรลักษณ์ของพระพุทธเจ้า	25
ตอนที่ 2	การจุติของพระพุทธเจ้า	29
ตอนที่ 3	พระพุทธคุณ	32

พระธรรม

บทที่ 1	เหตุ	38
ตอนที่ 1	อริยสัจ	38
ตอนที่ 2	เหตุ	41
ตอนที่ 3	เหตุอาศัยกันเกิด	42
บทที่ 2	จิตและร่างกาย	46
ตอนที่ 1	อนิจจังและอนาตมัน	46
ตอนที่ 2	จิตใจของมนุษย์	49
ตอนที่ 3	ภาวะที่แท้จริงของสิ่งทั้งหลาย	52

ตอนที่ 4	*ทางสายกลาง	57
บทที่ 3	ธรรมชาติพุทธ.....	65
ตอนที่ 1	จิตบริสุทธิ์.....	65
ตอนที่ 2	จินตมิกำแห่งความเป็นพุทธ	71
ตอนที่ 3	*ธรรมชาติพุทธและอนามัน	75
บทที่ 4	กิเลส.....	81
ตอนที่ 1	โลกียวิสัย.....	81
ตอนที่ 2	ธรรมชาติของมนุษย์	88
ตอนที่ 3	ชีวิตมนุษย์.....	90
ตอนที่ 4	ชีวิตที่หลงอยู่ในโลกียวิสัย.....	95
บทที่ 5	พุทธานุเคราะห์	102
ตอนที่ 1	ปฏิญาณของพระอมิตาพุทธเจ้า.....	102
ตอนที่ 2	ดินแดนบริสุทธิ์แห่งพระพุทธเจ้า	110

วิธีปฏิบัติเพื่อบรรลุหนทางแห่งนิพพาน

บทที่ 1	หนทางแห่งนิพพาน	116
ตอนที่ 1	การทำให้บริสุทธิ์.....	116
ตอนที่ 2	การประพาดิชอบ	123
ตอนที่ 3	นิทานชาดกประกอบคำสอน	134
บทที่ 2	วิธีปฏิบัติเพื่อหนทางแห่งนิพพาน.....	150
ตอนที่ 1	การแสวงหาหนทาง	150
ตอนที่ 2	วิถีทางปฏิบัติที่นำไปสู่นิพพาน	163
ตอนที่ 3	ศรัทธา.....	176
ตอนที่ 4	พระพุทธพจน์.....	184

ภราดรภาพในหมู่พุทธศาสนิกชน

บทที่ 1	หน้าที่ของพุทธศาสนิกชน	194
ตอนที่ 1	พระสงฆ์	194
ตอนที่ 2	ฆราวาส	200
ตอนที่ 3	วิธีแห่งการดำเนินชีวิต	212
บทที่ 2	การสร้างอาณาจักรแห่งพุทธ	226
ตอนที่ 1	ความสามัคคีในหมู่พุทธศาสนิกชน	226
ตอนที่ 2	อาณาจักรแห่งพุทธ	234
ตอนที่ 3	ผู้ที่ได้ไปจุติในดินแดนแห่งพุทธ	239
	อังคุตรนิกาย	244
	บรรณานุกรม	245

ภาคผนวก

1. ประวัติพระพุทธศาสนาโดยสังเขป	258
2. ประวัติการเผยแพร่ของพระพุทธศาสนา	268
3. ประวัติของหนังสือ “คำสอนของพระพุทธเจ้า”	271
4. ครรชนี	274
5. อธิบายศัพท์สันสกฤต	282
ประวัติความเป็นมาขององค์การส่งเสริมพระพุทธศาสนา	289

พระพุทธรเจ้า

บทที่ 1

พระศากยมุนีพุทธเจ้า

ตอนที่ 1

พระพุทธประวัติ

1. ชนชาติศากยะเดิมตั้งถิ่นฐานอยู่ที่ลุ่มแม่น้ำโรहिณี ซึ่งไหลผ่านหุบเขาต่าง ๆ ทางตอนใต้ของเทือกเขาหิมาลัยด้วยความสงบสุข มีพระเจ้าสุทโธทนะผู้ทรงธรรมเป็นมหาราชปกครองอยู่ที่กรุงกบิลพัสดุ์

พระเจ้าสุทโธทนะทรงอภิเษกสมรสกับพระนางมยาพระราชธิดาในราชตระกูลโกถิยวงศ์แห่งกรุงเทวทหะ ซึ่งเป็นพระประยูรญาติของพระองค์เอง

เวลาผ่านไปถึง 20 ปี แต่พระนางมายาก็มิได้ทรงประสูติพระราชโอรส หรือพระราชธิดาเลย จนกระทั่งวันหนึ่งพระนางทรงสุบินว่าช้างเผือกเชือกหนึ่งได้เข้ามาในพระอุทรทางอุระด้านขวาแล้วพระนางก็ทรงครรภ์ ยังความปิติยินดีแก่พระราชสวามีและพสกนิกรเป็นอย่างยิ่ง ครั้นใกล้กำหนดพระนางก็ออกเดินทางกลับไปเฝ้าพระชนกชนนี ณ กรุงเทวทหะเพื่อประสูติ ณ ที่นั่นตามพระราชประเพณี เมื่อเสด็จถึงลุมพินีวันก็ทรงเวาะประทับพักผ่อนพระราชอิริยาบถ

พระศากยมุนีพุทธเจ้า

รอบ ๆ พระองค์ดารดาษไปด้วยต้นอโศกที่กำลังออกดอกงามสะพรั่ง ในขณะที่พระนางเอื้อมพระหัตถ์ไปโน้มกิ่งอโศก ก็ทรงประจวบพระครรภ์ ประสูติพระราชโอรส ณ ที่นั้น ซึ่งตรงกับวันที่ 8 เมษายน

2. พระเจ้าสุทโธทนะทรงโสมนัสเป็นอย่างยิ่ง ทรงเฉลิมพระนามพระราชกุมารว่า “สิทธัตถะ” ซึ่งแปลว่า “สำเร็จสมปรารถนา” แต่ท่ามกลางความปิติยินดีนั้น พระนางมายาก็ทรงเสด็จสวรรคต พระราชกุมารจึงอยู่ในความดูแลของพระนางประชาบดี ซึ่งเป็นพระน้านาง

ระหว่างนั้น ดาบสรูปหนึ่งชื่อ อสิตดาบส บำเพ็ญพรตอยู่ที่ภูเขาใกล้ ๆ แห่งหนึ่ง ได้สังเกตเห็นรัศมีเรืองแสงอยู่รอบ ๆ ปราสาทเป็นนิมิตประจักษ์ จึงมาเข้าเฝ้าและทำนายลักษณะของพระราชกุมารว่า “ถ้าขึ้นครองราชย์จะได้เป็นมหาจักรพรรดิครองโลก ถ้าออกบรรพชาจะได้เป็นมหาสาคา” ตอนแรกที่ทรงได้ฟังคำทำนาย พระเจ้าสุทโธทนะทรงยินดีมาก แต่ต่อมาไม่ช้าก็ทรงกลับเริ่มวิตกว่า พระราชกุมารจะทรงละทิ้งทุกสิ่งทางโลกแล้วออกบรรพชาเสีย

พระศากยมุนีพุทธเจ้า

เมื่อพระราชกุมารเจริญวัยได้ 7 พรรษา ก็ทรงรับการศึกษาศิลปวิทยาทั้งด้านทหารและพลเรือน ซึ่งก็ทรงได้เป็นเยี่ยมทุกแขนง แต่ในพระทัยส่วนลึกนั้นทรงคิดคำนึงถึงสิ่งอื่น ๆ อยู่ตลอดเวลา วันหนึ่งในฤดูใบไม้ผลิขณะตามเสด็จพระราชบิดาไปทอดพระเนตรการทำนา ทรงทอดพระเนตรเห็นนกตัวหนึ่งบินลงมาจากเอาตัวนอนขึ้นจากดินที่ชาวนากำลังไถอยู่ พระราชกุมารทรงทราดพระองค์ลงนั่งไถ่ร่มไม้ แล้วรำพึงกับตนเองว่า “อนิจจา ทำไมสัตว์โลกทั้งหลายจึงต้องเข่นฆ่าเอาชีวิตกันและกันเช่นนี้หนอ”

พระราชกุมารผู้สูญเสียพระราชมารดาตั้งแต่วัยทรงพระเยาว์รู้สึกเศร้าพระทัยกับทุกข์ภัยของสัตว์โลกทั้งหลายเหล่านั้นมาก และนับวันก็ยิ่งเป็นแผลลึกในพระทัยเหมือนดังรอยแผลเป็นบนต้นไม้เล็ก ๆ ซึ่งเติบโตไปตามวันเวลา พระเจ้าสุทโธทนะทรงเห็นอาการเบื่อหน่ายในชีวิตของพระราชกุมารก็ทรงวิตกกังวลมากเมื่อรำลึกถึงคำทำนาย จึงทรงพยายามหันเหความสนใจด้วยการส่งขอพระราชธิดาของพระเจ้าสุปปพุทธแห่งกรุงเทวทหะพระอนุชาของพระนางมายา พระนามว่า ยโสธรา ให้อภิเษกสมรสเมื่อพระชนมายุได้ 19 พรรษา

พระศากยมุนีพุทธเจ้า

3. สัทธัตถะราชกุมารทรงสำราญพระราชอิริยาบถอยู่ในปราสาทต่าง ๆ ที่สร้างขึ้นให้เหมาะกับบรรยาศทั้ง 4 ฤดูแวดล้อมด้วยเสียงดนตรีขับกล่อม และระบำรำฟ้อนอย่างมีความสุข ตลอดมาเป็นเวลา 10 ปีแต่พระองค์ก็ยังทรงครุ่นคิดถึงปัญหาแห่งความทุกข์ทั้งหลายและความหมายของชีวิตมนุษย์

พระองค์ทรงคิดว่า “ปราสาทที่โอ่อ่า ร่างกายที่แข็งแรง ชีวิตเยาว์วัยที่สุขสำราญเช่นนี้มีความหมายต่อชีวิตอย่างไรหนอ สักวันหนึ่งเราก็จะต้องแก่ เจ็บ แล และต้องตายอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ความหนุ่มแน่น พละนาบย และ การมีชีวิตอยู่ในโลกนี้ เป็นสิ่งที่ไม่จริง ไม่ควรที่มนุษย์เราจะยึดมั่นไว้”

“มนุษย์เราต้องต่อสู้กับชีวิตเพื่อความคงอยู่รอด แต่หนทางการดำรงชีวิตมีอยู่เพียง 2 ทางเท่านั้น คือ ทางที่ถูก กับทางที่ผิด หนทางที่ผิดก็คือ ความพยายามหลีกเลี่ยงความจริงที่มนุษย์ทุกคนไม่อาจจะหนีพ้นได้ นั่นคือการแก่ เจ็บ และตาย

หนทางที่ถูก คือ ผู้ที่มุ่งแสวงหาความจริงแห่งชีวิต ย่อมจะตระหนักถึงการแก่ เจ็บ และตาย ซึ่งเป็นอนิจจังของชีวิต ช่วยให้สามารถทำใจให้ปลงตกได้ แต่การดำเนินชีวิตของเราในขณะนี้ จัดอยู่ในหนทางที่ผิดอย่างแนบเนียน”

พระศากยมุนีพุทธเจ้า

4. สิทธัตถะราชกุมารทรงมีพระทัยเบื่อหน่ายในชีวิต ทรงเล็งเห็นโทษภัย และทุกข์ต่าง ๆ ในโลกตลอดมา จนกระทั่งพระชนมายุได้ 29 พรรษา พระนางพิมพาที่ประสูติพระโอรส พระนามว่า “ราहुล” พระองค์จึงตัดสินพระทัยได้ว่า การออกบรรพชาเป็นหนทางเดียวที่จะทำให้พ้นจากความทุกข์ และความผูกพันในทางโลกได้ ดังนั้น คืนวันหนึ่ง พระองค์จึงทรงม้าชื่อกัณฐกะ เสด็จออกจากพระราชวังไปพร้อมกับนายฉันทะ มหาดเล็กคนสนิท

ระหว่างทางพระองค์ต้องผจญกับมารร้ายทั้งหลายที่พยายามขัดขวาง พระองค์ “เสด็จกลับพระราชวังดีกว่า แล้วโลกทั้งโลกก็จะเป็นของพระองค์” แต่เจ้าชายสิทธัตถะทรงตอบว่า “เจ้าทั้งหลายจงกลับไปเสียเถิด เพราะนั่นไม่ใช่สิ่งที่เราแสวงหาอยู่” แล้วพระองค์ก็ทรงตัดพระเมาลี อธิษฐานบรรพชาเป็นบรรพชิต แล้วเสด็จมุ่งลงไปทางใต้เพื่อแสวงหาโมกขธรรม

พระองค์ได้ไปศึกษาอยู่ในสำนักของอาฬารดาบส และอุทกดาบส ได้สำเร็จฉันทสมาบัติจนครบ แต่ทรงเห็นว่า ลัทธิของดาบสทั้งสองนี้ ไม่ใช่หนทางหลุดพ้นจากความทุกข์ตามที่มุ่งหวังไว้ พระองค์จึงเสด็จต่อไปยังแคว้นมคธ จนถึงตำบลอุรุเวลา ซึ่งเป็นป่าที่มีธรรมชาติน่ารื่นรมย์ มีแม่น้ำเนรัญชราไหลผ่าน จึงเสด็จประทับอยู่ ณ ที่นั้น

พระศากยมุนีพุทธเจ้า

5. พระองค์ทรงเริ่มบำเพ็ญทุกรกิริยาอย่างแรงกล้า ตั้งพระทัยมั่นว่า “ไม่ว่าในอดีต ปัจจุบัน หรืออนาคต จะไม่มีบรรพชิตใดที่จะบำเพ็ญทุกรกิริยา ซึ่งเป็นกิจยากที่จะกระทำได้นานเท่าอีก” ทรงทรมานพระกาย จนถึงขั้นนี้แล้ว จนเวลาล่วงมาถึง 6 ปี แต่ก็ไม่ทรงพบหนทางที่จะตรัสรู้ได้ทรงเล็งเห็นว่า ทุกรกิริยาไม่ใช่หนทางแห่งโพธิญาณ จึงทรงเลิก และเสด็จไปสรงที่แม่น้ำ แล้วเสวยข้าวมธุปายาสที่นางสุชาดานำมาถวายบำรุงร่างกายจนกลับสมบูรณ์ดังเดิม

ระหว่างเวลา 6 ปีที่พระองค์ทรงบำเพ็ญทุกรกิริยาอยู่นั้น มีพราหมณ์ 5 คนได้ติดตามมาคอยปรนนิบัติอยู่ด้วยหวังจะมีส่วนตรัสรู้บ้าง แต่เมื่อเห็นพระองค์ทรงเลิกการบำเพ็ญทุกรกิริยากลับเสวยอาหารดังเดิม ก็เข้าใจว่าพระองค์กลับไปเป็นผู้มีกมลเลิกละแล้ว จึงพากันทอดทิ้งพระองค์ไป

การที่ได้ทรงประทับอยู่โดยลำพังทำให้มีความสงบยิ่งขึ้น พระองค์ จึงทรงมุ่งบำเพ็ญเพียรทางจิตอธิษฐานในพระทัยว่า “แม้เลือดเนื้อในร่างกายของเราจะเหือดหายไป เหลือแต่หนังเอ็นและกระดูกก็ตาม ถ้ายังไม่บรรลุพระสัมมาสัมโพธิญาณก็จะไม่ลุกขึ้นจากที่นี้เป็นอันขาด”

พระองค์ทรงบำเพ็ญเพียรฟันฝ่าอุปสรรคทั้งหลายที่หมุ่มารก่อขึ้นเพื่อทำลายสมาธิของพระองค์ด้วยความยากลำบาก ทรงระงับพระทัยไม่ให้กระสับกระส่ายและพิจารณาหลวงอย่างสุขุม อดทน ปฏิเสธข้อเสนอของหมุ่มารทั้งหลายจนสิ้น

พระศากยมุนีพุทธเจ้า

พระองค์ทรงกำหนดพระทัยไปตามวาระแห่งกระเสจิต จนถึงรุ่งอรุณของวันใหม่ พระองค์ก็ได้ตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ซึ่งตรงกับวันที่ 8 ธันวาคม พระชนมายุได้ 35 พรรษา

6. นับแต่วันที่ได้ทรงตรัสรู้เป็นต้นมา พระองค์ก็เป็นที่รู้จักกันในพระนาม ต่าง ๆ เช่น สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระผู้รู้แจ้งโลก พระตถาคต พระศากยมุนี มหาบุรุษแห่งศากยะ เป็นต้น

เมื่อตรัสรู้แล้ว พระองค์ได้เสด็จไปที่ป่ามฤทายวัน เมืองพาราณสีที่อยู่ของปัญจวัคคีย์ที่เคยรับใช้พระองค์มาตลอด 6 ปี เพื่อแสดงพระสังขารมที่ ได้ทรงตรัสรู้ให้ฟัง ตอนแรกปัญจวัคคีย์พยายามหลีกเลี่ยงพระองค์ แต่เมื่อได้ฟังพระธรรมที่ทรงโปรดเทศนาจนจบแล้ว ก็เกิดดวงตาเห็นธรรมได้บรรลุมรรคผลทั้ง 5 คน ต่อจากนั้นพระองค์ได้เสด็จไปที่กรุงราชคฤห์ของพระเจ้าพิมพิสาร พระสหายของพระองค์แล้วแสดงพระธรรมโปรดจนพระเจ้าพิมพิสารเลื่อมใส ประกาศตนเป็นพุทธมามกะ หลังจากนั้นพระองค์ ก็ได้เสด็จไปยังที่ต่าง ๆ ทั่วประเทศ แสดงพระธรรมโปรดหมู่ชนโดยทั่วไป

พระศากยมุนีพุทธเจ้า

ไม่ว่าที่ใดที่พระองค์แสดงพระธรรมจะมีประชาชนมาชุมนุมกันเนืองแน่น เหมือนผู้ที่กระหายน้ำที่พากันมาแสวงหาน้ำดื่มหรือผู้ที่อดอยากหิวโหยต้องการอาหารฉันใดก็ฉันนั้น โมคคัลลานะและสาริบุตรพร้อมด้วยสหยา 2000 คนก็ได้พากันไปเฝ้าพระองค์ขออุปสมบทจนได้สำเร็จเป็นพระอรหันต์ ซึ่งต่อมาก็ได้รับยกย่องเป็นอัครสาวกเบื้องขวาและซ้ายของพระพุทธเจ้า

ในตอนแรก พระเจ้าสุทโธทนะ ซึ่งไม่เห็นด้วยกับการออกบรรพชา ทรงเสียพระทัยเป็นอันมาก แต่ภายหลังก็ทรงหักพระทัยได้ พระเจ้าสุทโธทนะรวมทั้งพระนางประสาธดี พระน้านาง พระนางยโสธรา พระมเหสีและพระประยูรญาติแห่งราชวงศ์ศากยะทั้งหมดก็ได้ถวายตัวเป็นพุทธมามกะ

7. พระพุทธเจ้าได้เสด็จท่องเที่ยวไปเทศนาสั่งสอนประชาชนในที่ต่าง ๆ เป็นเวลา 45 ปี จนพระชนมายุได้ 80 พรรษา ระหว่างที่กำลังเสด็จจากกรุงราชคฤห์เข้าสู่แคว้นเมืองเวสาลี ก็ทรงประชวรหนัก และทรงปลงอายุสังขารว่าจะเสด็จปรินิพพานในอีก 3 เดือนข้างหน้า แล้วพระองค์ก็ทรงระงับอาการประชวรเสีย เสด็จต่อไปจนถึงป่าวนคร ทรงรับอาหารที่นายจุนทะช่างเหล็กนำมาถวายแล้วก็ทรงประชวรมีพระอาการหนัก แต่ก็ทรงแข็งพระทัยเสด็จต่อไปจนถึงแคว้นเมืองกุสินารา

พระองค์ทรงประทับสรีระไสยาสน์ตะแคงขวาระหว่างต้นสาละคู่ ทรงข่ม ความเจ็บปวดด้วยความอดทน ตลอดเวลาที่ทรงแสดงธรรมเทศนาโปรดพระสาวกทั้งหลายเป็นครั้งสุดท้าย จนกระทั่งเสด็จเข้าสู่ปรินิพพานด้วยอาการสงบ

พระศากยมุนีพุทธเจ้า

8. พระอานนท์และบรรดาสาวกทั้งหลายได้นำข่าวปรีติพพานไปประกาศ ให้ทราบกันทั่วแล้วมีลกะภคิรีพระสหายของพระองค์ก็ได้ถวายพระเพลิงพระพุทธรูปที่ระณ เมืองกุสินารานั้นเอง

ข่าวพุทธปรินิพพานได้แพร่สะพัดไปทั่ว พระเจ้าอชาตศัตรู และภคิรีจากแคว้นอื่น ๆ อีกรวม 7 แคว้น ได้ส่งทูตมาขอแบ่งส่วนพระสารีริกธาตุ ในตอนแรกทางเมืองกุสินาราไม่ยอม แต่โทณพราหมณ์ ซึ่งเป็นพราหมณ์ผู้ใหญ่ในเมืองนั้นได้ให้ความเห็นว่า ถ้าไม่ยอมผ่อนผันแบ่งให้ไป อาจเกิดสงครามเพราะแย่งพระสารีริกธาตุได้ ในที่สุดจึงตกลงยอมแบ่งให้แก่แคว้นต่าง ๆ ที่มาขอขึ้นเท่า ๆ กันพระอังกการที่เหลืออยู่รวมทั้งทะนานที่ใช้ตวงพระสารีริกธาตุก็แบ่งให้ภคิรีแคว้นอื่นอีก 2 แห่งนำกลับไปบ้านเมืองของตน สร้างสถูปใหญ่บรรจุแล้วถวายการสักการะบูชา

ตอนที่ 2

ปัจฉิมเทศนาของพระพุทธเจ้า

1. ระหว่างที่ทรงประทับที่ไสยาสน์ใต้ต้นสาละคู่ที่เมืองกุสินารานั้น พระพุทธเจ้าได้ทรงประทานโอวาทครั้งสุดท้ายแก่บรรดาสาวกทั้งหลายว่า “จงเป็นแสงสว่างส่องหนทางให้แก่ชีวิตด้วยการประพฤติชอบ ให้พึงตนเองอย่างหวังพึ่งผู้อื่น จงยึดถือพระธรรมเป็นดวงประทีป อย่าทำตามคำสอนของลัทธิศาสนาอื่น”

พระศากยมุนีพุทธเจ้า

“ราคะ โทสะ โมหะ เป็นสาเหตุแห่งทุกข์ ขออย่าได้ยึดมั่นในกิเลสเหล่านี้”

“สังขารทั้งหลายย่อมมีเจริญ มีเสื่อม มีการสิ้นสลายไปเป็นธรรมดา ขอให้ทุกคนจงยังกิจทั้งปวงด้วยความไม่ประมาทเถิด”

“ขอให้ยึดพระธรรมของเราเสมือนตัวแทนของเราเมื่อสิ้นเราแล้ว ถ้าทำได้เช่นนี้ ท่านทั้งหลายก็จะประสบแต่ความสุขความเจริญ”

2. “สาวกทั้งหลาย เราได้แสดงธรรมเทศนาทั้งหมดแก่ท่านแล้ว ขอให้ยึดถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัด อย่าละเว้นเพิกเฉยเสีย แล้วท่านจะประสบแต่ความสุขตลอดไป”

“หลักสำคัญของพระธรรม คือ การทำจิตใจให้บริสุทธิ์ ด้วยการมีขันติ เอาชนะใจตนเองด้วยการขจัด ราคะ โทสะ โมหะให้หมดสิ้น ให้ประพฤติ ขอบไม่เบียดเบียนใครทั้งทางกาย วาจา ใจ ต้องรู้จักบังคับใจตนเองไม่ให้หลงมกมายในกิเลสค้นหาทั้งปวง จะต้องไม่ดื่มว่าสรรพสิ่งในโลกเป็น* อนิจจัง”

พระศากยมุนีพุทธเจ้า

“จิตใจของมนุษย์จะบริสุทธิ์ผุดผ่องดังพระอรหันต์ หรือสกปรกเต็มไปด้วยกิเลสชั่วร้ายก็ขึ้นอยู่กับการบังคับใจตนเองไม่ให้ลุ่มหลงไปในทางที่ผิด”

3. “ท่านทั้งหลายควรให้ความเคารพซึ่งกันและกัน ไม่ทะเลาะเบาะแว้ง แทะแยกกันเหมือนน้ำกับน้ำมัน แต่ให้มีความสามัคคีกลมเกลียวกันเหมือนน้ำกับน้ำมัน”

“จงร่วมกันปฏิบัติตามคำสอนของเรา หมั่นศึกษาธรรมร่วมกัน อย่าปล่อยให้เวลาเสียไปโดยเปล่าประโยชน์ ให้เร่งแสวงหาหนทาง แห่งการตรัสรู้”

“สาวกทั้งหลายพระธรรมที่เราได้แสดงแก่ท่านจนหมดสิ้นแล้วนี้ เราตรัสรู้ชอบด้วยตนเอง ขอให้ท่านทั้งหลายยึดถือและปฏิบัติตาม อย่าได้ละเว้น”

“ถ้าผู้ใดละเว้นไม่ปฏิบัติตามธรรมของเรา ก็เท่ากับว่าผู้นั้นยังไม่เห็นเราทั้ง ๆ ที่อยู่ใกล้เรา ตรงกันข้าม ผู้ที่ปฏิบัติตามถึงจะอยู่ห่างไกลจากเราก็เหมือนอยู่ใกล้เรา”

4. “สาวกทั้งหลาย ชีวิตเราจนถึงที่สิ้นสุดแล้ว ขอท่านทั้งหลายอย่าได้โศกเศร้า เพราะชีวิตเป็นของไม่เที่ยง ไม่มีใครหลีกเลี่ยงการดับของสังขาร ได้ดังเช่นที่ท่านกำลังจะได้เห็นจากเราว่าร่างกายของมนุษย์ แผลกสลายได้เหมือนคันเกวียน”

พระศากยมุนีพุทธเจ้า

“ท่านทั้งหลายอย่ามัวเศร้าโศกอยู่เลย ให้เร่งทำใจให้ได้ว่า ทุกสิ่งทุกอย่าง
เป็นอนิจจัง อย่ามัวยึดมั่นกับความไม่จริงยั่งยืนของชีวิต”

“กิเลสทั้งหลายเป็นเครื่องลวงล่อใจให้หลงมกมายใน โลภียวิสัย
เปรียบเสมือนมิงพิชอยู่ในห้องถ้าท่านประสงค์จะนอนหลับอย่างเป็นสุขก็
จะต้องจับโล่งร้ายไปให้พ้นเสียก่อน”

“ท่านจะต้องตัดความผูกพันจาก โลภียวิสัยและจับโล่งมันให้พ้นไป
เหมือนจับโล่งพิชร้าย เพื่อรักษาความบริสุทธิ์ผุดผ่องของจิตใจ”

5. “สาวกทั้งหลายเราใกล้จะถึงวาระสุดท้ายแล้ว แต่อย่าลืมนะว่าความตาย
เป็นเพียงการสูญสลายทางสรีระ ซึ่งบิดามารดาเป็นผู้ให้กำเนิด ได้รับการ
หล่อเลี้ยงด้วยโภชนาหารให้เจริญเติบโต จึงไม่อาจหลีกเลี่ยงความเจ็บป่วย
และความตายได้”

“ความเป็นอรหันต์ไม่ใช่สรีรภาพซึ่งมีอันต้องสูญสลาย แต่เป็นการ
ตรัสรู้เห็นแจ้งทางจิตวิญญาณจะดำรงอยู่คู่กับหลักธรรมและหนทางแห่ง
ธรรมชั่วนิรันดร์”

พระศากยมนีพุทธเจ้า

“ดังนั้น ผู้ที่มองเห็นแต่ตัวเรา ไม่ใช่ผู้ที่เห็นเราอย่างแท้จริง ผู้ที่ประพฤติปฏิบัติตามธรรมเท่านั้นจึงจะเป็นผู้เห็นเราอย่างแท้จริง”

“เมื่อสิ้นเราแล้ว พระธรรมจะเป็นครูของท่านต่อไป จงปฏิบัติตามธรรมเหมือนเช่นที่ปฏิบัติต่อเรา”

“ตลอดระยะเวลา 45 ปีสุดท้ายของชีวิต เราแสดงธรรมเทศนาสั่งสอนท่านทั้งหลายอย่างครบถ้วน แจ่มแจ้ง มิได้ปิดบังอำพรางสิ่งใดไว้ และนี่ก็เป็นการแสดงธรรมเทศนาครั้งสุดท้ายของเราแล้ว ก่อนที่จะเข้าสู่ปรินิพพาน”

บทที่ 2

พระพุทธศาสนาผู้ประเสริฐและเป็นนิรันดร์

ตอนที่ 1

พระเมตตาและปัญญา

1. สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงเป็นผู้ที่มีน้ำพระทัยเปี่ยมไปด้วยความเมตตากรุณา ทรงสละความสุขสำราญส่วนพระองค์ทั้งหลายจนสิ้นและอุทิศพระองค์ด้วยการหาหนทางที่จะช่วยสัตว์โลกทั้งหลายให้พ้นจากทุกข์ภัยทั้งปวง

เหมือนความรักของมารดาที่มีต่อบุตรของตน คอยเลี้ยงดูฟูมฟักให้เติบโตใหญ่ ไม่ทอดทิ้งไปไหนทรงกล่าวว่า “ความทุกข์ของท่านเป็นความทุกข์ของเรา ความสุขของท่านเป็นความสุขของเรา”

น้ำพระทัยที่เปี่ยมไปด้วยความเมตตาของพระองค์เกิดจากความรักที่พระองค์มีต่อประชาชน และความเมตตานี้ก่อให้เกิดประชาชนเกิดความเลื่อมใสศรัทธาในพระองค์ ความเลื่อมใสศรัทธาเป็นหนทางนำไปสู่การตรัสรู้เห็นแจ้ง ความรักของพระองค์เปรียบเสมือนความรักของมารดาซึ่งก่อให้เกิดความรู้สึกรักอบอุ่นปลอดภัยแก่บุตรนั้น

พระพุทธศาสดาผู้ประเสริฐและเป็นนิรันดร์

อย่างไรก็ตามยังมีผู้ที่ไม่สามารถเข้าถึงพระองค์ที่ยังคงตกอยู่ใต้ อิทธิพลของกิเลสตรึงต้องได้รับความทุกข์ทรมานที่เกิดขึ้นเพราะความโง่เขลา ความโลภ และความหลงในโลภียวิสัย จึงต้องเวียนว่ายตายเกิดอยู่ในโลกแห่งความมายาเนี่ยไป ไม่มีวันหลุดพ้นไปได้

2. ความเมตตากรุณาของพระองค์ไม่ได้มีอยู่เฉพาะชั่วชีวิตหนึ่งเท่านั้น แต่มีอยู่ชั่วกัลปาวสาน ตราบเท่าที่มนุษย์โลกทั้งหลายยังเวียนว่ายตายเกิด กันอยู่เช่นนี้

พระพุทธเจ้าทรงเสด็จอุบัติขึ้นมาในโลก ในสภาพที่ประชาชนทุกคนสามารถเข้าหาพระองค์ได้ง่าย และทรงมีวิธีสั่งสอนให้ทุกคนมีดวงตาเห็นธรรมตามด้วยอุบายที่ชาญฉลาดและสุขุมที่สุด

พระองค์ทรงถือกำเนิดมาในวรรณะกษัตริย์แห่งสาकยวงศ์ แต่ทรงสละความสุขส่วนพระองค์ทั้งสิ้น แล้วอุทิศตนถือเพศบรรพชิต ทรงศึกษาค้นคว้าหาหนทางตรัสรู้ ซึ่งเป็นทางช่วยสัตว์โลกทั้งหลายให้หลุดพ้นจากความทุกข์ทรมานต่าง ๆ ทรงแสดงธรรมเทศนาสั่งสอนเพื่อประโยชน์สุขของชนหมู่มาก และในที่สุดก็ทรงชี้ให้เห็นถึงความไม่จริงยั่งยืนของสังขารด้วยการเสด็จเข้าสู่ปรินิพพาน

พระพุทธศาสนาผู้ประเสริฐและเป็นนิรันดร์

เมื่อทรงตัดสินพระทัยที่จะสละชีวิตทางโลกนั้น พระองค์ได้ทรงตั้ง
สัตย์ปฏิญาณไว้ 4 ข้อ คือ 1. จะช่วยสัตว์โลกทั้งหลายให้พ้นทุกข์ 2. จะละ
เว้นกิเลสทางโลกทั้งสิ้น 3. จะเรียนรู้ธรรมทั้งปวง 4. จะแสวงหาหนทางไปสู่
การตรัสรู้ขั้นสุดยอด แล้วพระองค์ก็ทรงบำเพ็ญเพียรเพื่อให้บรรลุผลตามที่
ได้ตั้งสัตย์ปฏิญาณไว้ ด้วยนำพระทัยที่เปี่ยมล้นไปด้วยความเมตตากรุณาต่อ
สัตว์โลกทั้งหลายนั่นเอง

3. พระองค์ทรงเริ่มบำเพ็ญเพียรโดยละเว้นการฆ่าสัตว์ตัดชีวิต ด้วยความ
มุ่งหวังว่ามนุษย์ทุกคนจะได้รู้ถึงคุณค่าของชีวิตที่ยืนนาน

ทรงละเว้นจากการลักขโมย เพื่อให้มนุษย์ทุกคนได้รู้สิ่งที่ปรารถนา
สมดังใจหวัง

ทรงละเว้นจากการประพฤติดิฉันท์ โดยหวังว่าผลบุญนั้นจะช่วย
ให้มนุษย์ทุกคนมีจิตใจที่บริสุทธิ์ตัดขาดจากคณหาราคะ

ทรงละเว้นจากการพูดปดหลอกลวงผู้อื่น เพื่อให้มนุษย์ทุกคนได้มี
โอกาสรู้จักความสงบสุขที่เกิดจากการพูดแต่สิ่งที่เป็นความจริง

ทรงละเว้นจากการพูดกลับกลอก เพื่อสอนให้ทุกคนได้รู้ถึงคุณค่าของ
มิตรภาพ

พระพุทธศาสดาผู้ประเสริฐและเป็นนิรันดร์

ทรงละเว้นจากการว่าร้ายผู้อื่น เพื่อว่าทุกคนจะได้อยู่ร่วมกันอย่างสันติ

ทรงละเว้นจากการพูดเหลวไหล เพื่อว่าทุกคนจะได้รู้จักเห็นอกเห็นใจ
กัน

เพื่อที่จะได้บรรลुरัตนผลพระองค์ทรงตัดขาดจากกิเลสแห่งความ
โลก เพื่อว่าทุกคนจะได้มีจิตใจสงบ ไม่กระวนกระวายเพราะความอยากได้
โน่นได้นี้

ทรงตัดกิเลสแห่งโทสะ เพื่อให้จิตใจของทุกคนเปี่ยมไปด้วยความ
เมตตาการุญ

ทรงตัดกิเลสของความลุ่มหลง โง่เขลา เพื่อว่าทุกคนจะได้มีดวงตาเห็น
ธรรม เกิดปัญญาที่จะไม่นำไปสู่หนทางที่ผิด

จะเห็นได้ว่า พระเมตตาคุณของพระองค์มุ่งแผ่อาณิสย์ให้แก่สัตว์โลก
ทั้งปวงให้มีความสุข ช่วยให้พ้นจากความทุกข์ เหมือนความรักที่บิดามารดา
มีต่อบุตรของตนฉันใดก็ฉันนั้น

พระพุทธศาสนาผู้ประเสริฐและเป็นนิรันดร์

ตอนที่ 2

วิถีทางที่ทรงช่วยให้พ้นทุกข์

1. พระพุทธเจ้าทรงเล็งเห็นว่า พระธรรมที่พระองค์ตรัสรู้นั้นลึกซึ้งนักยากที่จะทำให้ผู้อื่นที่ยังหลงวนเวียนอยู่ในทะเลแห่งกิเลสตัณหาจะสามารถรู้ตามได้ ดังนั้นพระองค์จึงทรงคิดหาอุบายที่จะสั่งสอนให้ผู้อื่น ได้มีโอกาสรู้ธรรมวิเศษนี้ด้วยวิธีเล่านิทานและยกตัวอย่างอุปมาอุปไมยอย่างเช่น

“เกิดไฟไหม้ที่ฤดูหาสน์ของเศรษฐีผู้หนึ่งในขณะที่เขาไม่อยู่บ้าน เมื่อกลับก็พบว่า ลูก ๆ ของเขากำลังเล่นกันเพลิน อยู่ในบ้าน ไม่รู้ตัวว่าไฟกำลังไหม้อยู่ เศรษฐีจึงตะโกนร้องเรียกว่า “ไฟไหม้ ไฟไหม้ รีบหนีออกมาเร็ว” แต่พวกลูก ๆ กำลังเล่นกันเพลินจนไม่ได้ยินเสียงของผู้เป็นพ่อ

เศรษฐีเห็นไม่ได้การ จึงร้องตะโกนอีกว่า “ลูก ๆ ทั้งหลาย พ่อซื้อของเล่นแปลก ๆ มากมายมาฝากพวกเจ้า จงรีบออกมาเร็ว ๆ เด็ด” ซึ่งก็ได้ผลพวกลูก ๆ ของเศรษฐีรีบวิ่งออกมาจากบ้านที่กำลังไหม้ ได้ทันทั่วทั้ง”

โลกนี้เปรียบเหมือนบ้านที่กำลังไฟไหม้แต่ไม่มีใครทันรู้ตัวว่ากำลังตกอยู่ในอันตรายถึงชีวิต ดังนั้นพระองค์จึงต้องทรงหาวิธีต่าง ๆ ที่จะช่วยด้วยความเมตตาสงสาร

พระพุทธศาสดาผู้ประเสริฐและเป็นนิรันดร์

2. พระองค์ทรงตรัสว่า “เราจะเล่านิทานอีกเรื่องหนึ่งให้ท่านทั้งหลายฟัง คือ ครั้งหนึ่ง มีบุตรของเศรษฐีผู้มั่งคั่งผู้หนึ่งได้เดินทางออกจากบ้านแล้วไป ตระกำลำบากอย่างแสนเข็ญ เศรษฐีผู้เป็นพ่อได้ออกติดตามหาอย่างไม่ลดละแต่ก็ไม่พบ

หลายสิบปีต่อมาบุตรของเศรษฐีได้ระเห่ร่อนกลับมายังถิ่นที่อยู่ของผู้เป็นบิดาอีกโดยบังเอิญ ในสภาพของยากจนน่าเวทนา แต่เศรษฐีก็สามารถจำบุตรของตนได้ในทันทีที่เห็น จึงให้คนรับใช้ไปนำตัวมาพบ แต่ผู้เป็นบุตรนั้น จำบิดาของตนไม่ได้ เข้าใจผิดว่าเป็นการล่อลวงจึงไม่ยอมไปพบ เศรษฐีจึงให้คนรับใช้นำเงินไปให้โดยว่าจ้างให้เป็นคนใช้ทำงานในบ้านของเศรษฐีนั้นเขาจึงตกลงยินยอม

เศรษฐีผู้บิดาค่อย ๆ มอบหมายหน้าที่ให้เขาดูแลทรัพย์สินต่าง ๆ ของตน แต่เขาก็กังขาบิดาของตนไม่ได้

เศรษฐีรู้สึกยินดีในความซื่อสัตย์ของบุตรชายมาก วันหนึ่งเมื่อจวนจะสิ้นใจจึงเรียกบรรดาญาติมิตรทั้งหมดให้มาชุมนุมกันและประกาศความจริงว่า “นี่คือลูกของเราผู้ซึ่งเราได้ติดตามหามาเป็นเวลานาน บัดนี้เราได้พบแล้ว และเราจะยกทรัพย์สินสมบัติทั้งหมดให้ครอบครองต่อไป”

พระพุทธศาสนาผู้ประเสริฐและเป็นนิรันดร์

บุตรชายของเศรษฐีประหลาดใจมากเมื่อได้ฟังคำพูดของผู้เป็นบิดา
กล่าวว่า “เราได้พบบิดาบังเกิดเกล้าและยิ่งกว่านั้นยังได้รับทรัพย์สมบัติ
มหาศาลด้วย”

เศรษฐีในนิทานเรื่องนี้เปรียบได้กับพระพุทธองค์ และบุตรพเนจรก็คือ
บุคคลทั่วไป เมตตาจิตของพระองค์เปรียบได้ด้วยความรักของบิดาที่มีต่อบุตร
พระองค์จึงเพียรพยายามอบรมสั่งสอนและชี้หนทางให้คนทั้งหลายได้มี
โอกาสพบธรรมวิเศษแห่งการตรัสรู้

3. พระองค์ทรงแผ่เมตตาจิตโปรดผู้คนทั้งหลายโดยถ้วนหน้า เหมือน
น้ำฝนที่ตกลงมาให้ความชุ่มฉ่ำแก่ทุกพืชชาติทั้งปวง แต่ทรงใช้วิธีการที่
แตกต่างกันไปให้เหมาะกับบุคคลแต่ละประเภทเช่นเดียวกับพันธุ์ไม้ชนิด
ต่าง ๆ ที่ผลิดอกออกผลได้ไม่เท่ากัน ทั้ง ๆ ที่ได้รับน้ำฝนอย่างเดียวกัน

4. ความรักของบิดามารดาที่มีต่อบุตรทุกคนนั้นเหมือนกันทุกคน แต่มัก
จะแสดงออกมากต่อบุตรที่อ่อนแอ พระพุทธเจ้าก็เช่นเดียวกันทรงแผ่เมตตา
โปรดสัตว์ทั้งหลายเท่า ๆ กัน แต่ทรงฟังเสียงผู้ที่หลงมัวอยู่ในทุกข์กิเลส
เป็นพิเศษ

พระพุทธศาสดาผู้ประเสริฐและเป็นนิรันดร์

พระองค์เปรียบเสมือนดวงตะวันที่ทอแสงสว่างจับความมืดให้พ้นไปจากโลก พระเมตตาของพระองค์คือดวงประทีปส่องทางนำสัตว์โลกทั้งปวงให้หลุดพ้นจากกิเลสและความลุ่มหลง นำทางให้ไปสู่การตรัสรู้โดยชอบ

พระองค์เป็นบิดาแห่งความเมตตา เป็นมารดาแห่งความรัก พระองค์ทรงแผ่เมตตาโปรดสัตว์โลกทั้งหลายให้พ้นจากความทุกข์ในโลก สัตว์โลกทั้งปวงคือบุตรที่ต้องการความรักความเมตตาและความช่วยเหลือจากพระองค์

ตอนที่ 3

พระพุทธเจ้าผู้เป็นนิรันดร์

1. คนทั่วไปเข้าใจกันว่าพระพุทธเจ้าทรงเกิดมาในวาระกษัตริย์แล้ว ออกผนวชถือเพศบรรพชิตจนได้ตรัสรู้ แต่ความจริงแล้ว พระองค์ทรงเป็นนิรันดร์ ไม่มีเกิด ไม่มีดับชั่วฟ้าดินสลาย

พระพุทธเจ้าทรงสถิตย์อยู่ชั่วนิรันดร์เพื่อช่วยบรรเทาทุกข์ภัยให้สัตว์โลกทั้งหลาย

พระพุทธศาสนาผู้ประเสริฐและเป็นนิรันดร์

พระธรรมที่ทรงเทศนาสั่งสอนเป็นธรรมวิเศษ เป็นนิรันดร์ เพราะพระองค์ทรงเป็นผู้รู้แจ้งโลกทรงประกาศพระธรรมเพื่อประโยชน์แก่มหาชน

การยังรู้ความเป็นไปของโลกเป็นสิ่งที่ยากจะทำได้ สิ่งທີ່คิดว่าเป็นความจริงอาจเป็นความเท็จ ที่คิดว่าเท็จอาจเป็นจริง มนุษย์ที่ยังลุ่มหลงอยู่ในโลกียวิสัยจะไม่มีวันรู้ความเป็นไปของโลกได้ชัดแจ้งนอกจากพระพุทธเจ้า พระองค์ไม่ตรัสว่า จริงหรือเท็จ ดีหรือชั่ว แต่ทรงแสดงให้เห็นสภาพที่ จะต้องเป็นไปในวิถีสงสาร

พระองค์ต้องการจะสอนให้รู้ว่า “มนุษย์ทุกคนพึงปลูกฝังคุณความดี ปฏิบัติชอบด้วยกาย วาจา ใจ”

2. พระพุทธเจ้าไม่ได้สั่งสอนด้วยวาจาเท่านั้น แต่ยังทรงแสดงให้เห็น ประจักษ์ถึงความไม่เที่ยงแท้แน่นอนในโลกด้วยการเสด็จดับขันธปรินิพพาน เพื่อปลุกให้ผู้ที่ยังหลงมกมายในกิเลสตัณหาเสื่อมคลายขึ้นมอความจริง

พระพุทธศาสดาผู้ประเสริฐและเป็นนิรันดร์

ดั่งนิทานตัวอย่างต่อไปนี้ คือ นายแพทย์คนหนึ่งมีลูกหลายคน วันหนึ่งขณะที่เขาไม่อยู่ ลูกของเขาได้มียาพิษคนานโดยอุบัติเหตุ เมื่อกลับมาพบอาการผิดปกติของลูก ๆ จึงให้ดื่มยาแก้ลูก ๆ ที่มีอาการไม่รุนแรงยอมกินยาแก้จนหายดีเป็นปกติ แต่บางคนที่มีอาการสาหัสไม่ยอมกินยาแก้พิษ

ผู้เป็นพ่อจึงคิดหาหนทางช่วยชีวิตลูกด้วยวิธีที่ได้คิดหาเพราะความรัก กล่าวกับลูก ๆ ว่า “พอมิรู้จะต้องเดินทางไปไกล พ่ออาจสิ้นชีวิตระหว่างทางก็ได้เพราะพ่อแก่มาแล้ว ถ้าพวกเจ้าได้ข่าวว่าพ่อตายเมื่อใดก็ให้กินยาที่พ่อจัดไว้ให้แล้วก็จะหายเอง เพราะไม่มีใครจะดูแลรักษาเจ้าให้หายได้นอกจากยานี้เท่านั้น” ว่าแล้วเขาก็ออกเดินทางไป ไม่นานเขาก็ส่งคนมาแจ้งข่าวการตาย พวกลูก ๆ เมื่อได้ข่าวก็เศร้าโศกเสียใจมากเพราะจะต้องขาดที่พึ่ง ไม่มีใครจะมารักษาพยาบาลให้อีกแล้ว ในที่สุดก็รำลึกถึงคำสั่งของบิดาได้และรีบดื่มยาตามที่บิดาบอกไว้จนหายดี

การกล่าวเท็จดั่งที่นายแพทย์ผู้นี้ทำเป็นสิ่งที่ไม่ดี แต่พระพุทธเจ้าก็เช่นเดียวกับนายแพทย์ผู้นี้ ด้วยความรักที่มีต่อปวงชนทำให้ทรงปลงอายุสังขารเสด็จปรินิพพานเพื่อแสดงให้ผู้ที่ยังหลงมัวอยู่ในกิเลสทั้งหลายได้เห็นว่าเกิดและตายนั้นเป็นสิ่งที่ไม่มีใครจะหลีกเลี่ยงพ้น

บทที่ 3

รูปลักษณะและคุณลักษณะ

ตอนที่ 1

๒. ลักษณะของพระพุทธเจ้า

1. การที่จะเข้าถึงพระพุทธเจ้า การแสวงหาพระองค์หรือสัญลักษณ์ของพระองค์ให้พบนั้นไม่ใช่การเข้าถึงที่แท้จริง การตรัสรู้เท่านั้นคือหนทางเดียวที่จะเข้าถึงพระพุทธเจ้า

ผู้ที่กล่าวว่าเข้าถึงพระพุทธเจ้าเพราะได้เห็นปรากฏพระองค์ในภาคต่าง ๆ นั้น ไม่ใช่การเข้าถึงที่แท้จริง แต่เป็นการมองด้วยดวงตาที่เขลา พระพุทธเจ้าที่แท้จริงนั้นไม่มีรูปลักษณะที่เราจะสามารถมองเห็น หรือบรรยายด้วยคำพูดที่ถูกต้องเหมาะสมได้

ถึงแม้ว่าเราจะพูดถึงพระองค์ในลักษณะต่าง ๆ ก็ตามที่ พระพุทธเจ้าไม่มีรูปลักษณะที่กำหนดแน่นอน แต่ทรงปรากฏพระองค์ในภาคต่าง ๆ ที่วิเศษที่สุดได้

รูปลักษณะและคุณลักษณะ

ดังนั้นผู้ที่ได้เห็นพระพุทธรองค์ในภาคหรือลักษณะต่าง ๆ แต่มิได้ผูกใจกับลักษณะทางกายภาพของพระองค์ จึงนับได้ว่าเป็นผู้ที่สามารถเข้าถึงพระพุทธรเจ้า

2. การตรัสรู้คือหัวใจของพระพุทธรเจ้าซึ่งเป็นอมตะ ไม่มีวันแตกดับหรือเปลี่ยนแปลง เป็นปัญญาที่รู้แจ้งโลก ซึ่งไม่มีวันหวนกลับหรือเจ็บป่วยไม่มีการเปลี่ยนแปลงชั่ววันรันดร์

ดังนั้นพระพุทธรเจ้าจะไม่มีวันสูญไปตราบเท่าที่ปัญญารู้แจ้ง คือ การตรัสรู้นั้นยังอยู่เป็นแสงประทีปส่องทางให้ผู้คนทั้งหลายได้บรรลุถึงอรหัตผล

ผู้ที่ตรัสรู้บรรลุปะเป็นพระอรหันต์สาวกของพระพุทธรเจ้าจะปฏิบัติพระธรรมและประกาศพระธรรมสืบแทนพระองค์ เพราะไม่มีอำนาจใดในโลกจะมีความมหัศจรรย์เทียมพระองค์ได้

3. พระพุทธรเจ้าทรงมีตรีกาย (กาย 3) คือ ธรรมกาย สัมโภคกาย และนิรมาณกาย

รูปลักษณะและคุณลักษณะ

ธรรมกาย คือ พระธรรม ซึ่งเป็นแก่นของความจริงเป็นหัวใจของพระพุทธองค์ไม่มีตัวตน ไม่มีสีสันท ไม่มีที่ไป ไม่มีที่มา แต่เหมือนกับท้องฟ้ากว้างที่ครอบคลุมอยู่เหนือสรรพสิ่งทั้งปวง

พระองค์ไม่ได้ดำรงอยู่เพราะคนทั้งหลายคิดว่ามีอยู่หรืออันตรายไป เพราะถูกละลืม พระองค์ทรงอยู่ นอกเหนือความผันแปรในสภาพจิตของมนุษย์

กายของพระพุทธองค์แผ่ไพศาลไปทั่วจักรวาลและชั่วกัลปาวสาน ไม่ว่าจะผู้เชื่อถือหรือไม่

4. สัมโภคกายชี้ให้เห็นถึงธาตุแท้ของพระพุทธเจ้า นั่นคือความเมตตา กรุณาและปัญญาของพระองค์ที่จะช่วยชี้ทางให้หลุดพ้นจากความทุกข์ด้วยการแสดงสัญญาณลักษณะของการเกิด การตาย ด้วยการตั้งสัจย์ปฏิญาณด้วยการปฏิบัติและเปิดเผยพระนามของพระองค์

รูปลักษณะและคุณลักษณะ

สัมโมกกาย คือ พระเมตตาจิตซึ่งพร้อมที่จะช่วยปลดปล่อยความทุกข์ให้แก่ผู้คนทั้งหลาย เหมือนดังเช่นกองไฟที่ก่อไว้จะไม่วันดับจนกว่าเชื้อเพลิงจะมอดไหม้หมดไป พระเมตตาจิตของพระองค์ก็เช่นกันจะไม่วันหมดไป จนกว่ากิเลสทั้งหลายในโลกจะสูญสิ้น พระเมตตาจิตช่วยปิดเป่าทุกข์ให้แก่มนุษย์เหมือนลมที่พัดพาฝุ่นละอองไป

นิรมาณกาย คือ ภายที่ทรงประสูติมาในโลกเพื่อที่จะช่วยชี้ทางให้หลุดพ้นทุกข์ภัยด้วยการออกบรรพชา ตรัสรู้ แสดงให้เห็นถึงความไม่แน่นอนของชีวิตเช่นการเจ็บ การตาย

อย่างไรก็ตาม ภายที่เป็นหัวใจของพระพุทธเจ้าโดยแท้จริงนั้น คือ “ธรรม” พระองค์ต้องปรากฏองค์มาในลักษณะต่าง ๆ ก็เนื่องจากมีบุคคลอยู่หลายประเภท แต่หลักสำคัญของพระองค์ก็คือ “ธรรม” นั่นเอง

ถึงแม้ว่าจะมีตรีกาย แต่จุดมุ่งหมายก็มีเพียงสิ่งเดียวเท่านั้น คือ การช่วยให้สัตว์โลกทั้งหลายพ้นทุกข์

การปรากฏพระองค์ด้วยการเสด็จอุบัติมาในชาติต่าง ๆ นั้นไม่ใช่พระพุทธเจ้า เพราะความเป็นพระพุทธเจ้า คือ การตรัสรู้ ผู้ที่ตรัสรู้ความจริงคือผู้ที่เห็นพระพุทธเจ้า

ตอนที่2

การจุดิของพระพุทเจ้า

1. การจุดิของพระพุทเจ้ามีไม่บ่อยครั้งนัก เมื่อพระองค์จุติมา พระองค์จะตรัสรู้และประกาศพระธรรมไขปัญหาข้อใจ กำจัดกิเลสและความชั่วทั้งหลาย พระองค์เสด็จไปทั่วทุกหนทุกแห่งโดยไม่มีอะไรจะมาขวางกั้นพระองค์ไว้ได้ ไม่มีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ใดในโลกจะเหนือกว่าพระองค์

พระองค์ทรงจุติมาในโลกเพื่อประกาศพระธรรมและช่วยให้คนทั้งหลายได้รู้ความจริงแห่งชีวิต พระองค์ไม่ทรงทอดทิ้งผู้ที่ตกอยู่ในความทุกข์

การที่จะประกาศพระธรรมในโลกที่เต็มไปด้วยความอติธรรมและกิเลสชั่วร้ายนั้นไม่ใช่ของง่าย แต่ด้วยความรักความเมตตาพระองค์ก็มีได้ทรงย่อท้อ

2. พระพุทเจ้าทรงเป็นมิตรที่ประเสริฐ เมื่อใดที่พระองค์พบผู้ที่ต้องทนทุกข์แบกกิเลสหนาเวทนา พระองค์ก็จะทรงช่วยแบ่งเบาภาระนั้นด้วยน้ำพระทัยเมตตา ถ้าพระองค์พบผู้ที่ตกอยู่ในความลุ่มหลงมัวเมา พระองค์ก็จะช่วยปลดเปลื้องความลุ่มหลงให้หมดไปด้วยแสงสว่างแห่งปัญญา

รูปลักษณะและคุณลักษณะ

ผู้ที่ได้ฟังพระธรรมของพระองค์จะไม่อาจออกห่างพระองค์ได้ เพราะพระธรรมคำสอนของพระองค์นำความสุขมาให้แก่เขานั่นเอง เปรียบได้ดังลูกวัวอ่อนที่ติดแม่จนใดก็ฉนั้น

3. เมื่อพระจันทร์ลับฟ้าไป คนที่จะพูดกันว่าพระจันทร์หายไปแล้วและเมื่อพระจันทร์ปรากฏดวงขึ้นอีกก็จะพูดว่าพระจันทร์ขึ้นมาอีก ซึ่งอันที่จริงแล้วพระจันทร์ไม่ได้หายไปไหน แต่คงทอแสงอยู่บนท้องฟ้าตลอดเวลา พระพุทธเจ้าก็เช่นเดียวกัน พระองค์ไม่ได้หายตัวไปไหนแต่พระองค์ทรงทำเช่นนั้นก็เพื่อที่จะสั่งสอนประชาชนด้วยความรักนั่นเอง

เราเรียกพระจันทร์ว่า พระจันทร์เต็มดวงบ้าง พระจันทร์เสี้ยวบ้าง แต่ความจริงแล้วพระจันทร์เป็นดวงกลมอยู่ตลอดเวลาไม่แหว่งไม่เว้าเหมือนอย่างที่เราเห็นด้วยตาเปล่า พระพุทธเจ้าก็เช่นกัน ในสายตาของผู้คนทั้งหลายดูเหมือนว่าพระองค์กลับชาติมาจุติในภาคต่างๆกัน แต่ความจริงไม่ใช่เช่นนั้น

รูปลักษณะและคุณลักษณะ

ดวงจันทร์ปรากฏดวงให้เห็นทั่วทุกแห่งหน เหนือเมือง เหนือหมู่บ้าน เหนือขุนเขาและแม่น้ำ ปรากฏดวงให้เห็นในสระ ในเหยือกน้ำ หรือแม้แต่ในหยดน้ำค้างบนใบไม้ ถ้าคนเราจะเดินทางเป็นระยะทางไกลหลายร้อยไมล์ ดวงจันทร์ก็จะตามติดไปตลอด และสำหรับคนเราแล้วดวงจันทร์ดูเหมือนว่ามีปรากฏการณ์เปลี่ยนแปลง แต่ความจริง ไม่ใช่เช่นนั้น พระพุทธเจ้าก็เช่นเดียวกัน พระองค์ทรงติดตามพวกเราในลักษณะต่าง ๆ กันให้เหมาะสมกับสถานการณ์ แต่ในหลักการแล้วพระองค์ไม่ได้เปลี่ยนแปลงเลย

4 การมาปรากฏหรือหายของคัมภีร์นั้นไม่ใช่เรื่องแปลกอะไร พึง่าย ๆ ก็คือ เมื่อมีเหตุการณ์ที่พระองค์จำเป็นต้องช่วยเหลือผู้ที่ตกอยู่ในความทุกข์ พระองค์ก็จะมาปรากฏองค์ เมื่อไม่จำเป็นก็ไม่ปรากฏ

อย่างไรก็ตาม พระองค์ดำรงอยู่ตลอดเวลา ผู้ที่รู้ความจริงนี้จะไม่หวั่นไหวหรือผูกพันกับความไม่จริงยั่งยืนของสรรพสิ่งทั้งหลายในโลก แต่จะพบหนทางที่นำไปสู่การตรัสรู้ มีปัญญาเห็นแจ้ง

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่าพระพุทธเจ้าไม่ใช่เรือนร่างสังขาร แต่เป็นปัญญารู้แจ้งคือการตรัสรู้ สังขารเปรียบเหมือนภาชนะ ถ้าภาชนะนั้นบรรจุด้วยปัญญารู้แจ้งก็เรียกว่าพระพุทธเจ้าได้ ดังนั้น ผู้ที่ผูกพันในเรือนร่างสังขารของพระพุทธเจ้า ทุกข์โศกเมื่อพระองค์ล่วงลับไป จะไม่สามารถเข้าถึงพระองค์ได้

รูปลักษณะและคุณลักษณะ

ตามธรรมดาโลกเมื่อเกิดย่อมมีดับ มีไปมีมา มีดีมีชั่ว เป็นของคู่กันเสมอ เป็นส่วนประกอบซึ่งกันและกัน แยกกันไม่ได้

ผู้ที่มองเห็นความแตกต่างของสิ่งเหล่านี้คือผู้ที่มองในทางที่ผิด การมองเห็นองค์พระพุทธรูปเจ้าก็เช่นเดียวกัน องค์พระพุทธรูปเจ้าที่แท้จริงไม่มีการปรากฏหรือหายสูญ

ตอนที่ 3

พระพุทธรูป

1. พระพุทธรูปเจ้าทรงได้รับความเคารพสักการะเพราะพระองค์ทรงเพียบพร้อมด้วยคุณสมบัติ 5 ประการ คือ ทรงเป็นเลิศในการบำเพ็ญตน ในการมองโลก ในสติปัญญา ในการเทศนาสั่งสอน ในการชักจูงใจผู้คนให้ประพฤติปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระองค์

ยิ่งกว่านั้นยังทรงมีคุณสมบัติอื่นอีก 8 อย่าง คือ 1. ทรงนำความสุขมาสู่โลกมนุษย์ 2. ผู้ที่ทำตามคำสอนของพระองค์จะเห็นผลทันในชีวิตนี้ 3. ทรงชี้ให้เห็นทุกข์ชัด 4. ทรงนำทางให้ไปถึงการตรัสรู้ 5. ทรงโปรดสัตว์โลกทั้งหลายอย่างเสมอภาคกัน 6. ไม่ทรงหลงพระองค์ 7. ทรงปฏิบัติตามที่ตรัสและตรัสสิ่งที่ทรงกระทำไป 8. ทรงบำเพ็ญเพียรจนสำเร็จถึงพร้อมดังที่ตั้งพระทัยไว้

รูปลักษณะและคุณลักษณะ

ด้วยการบำเพ็ญเพียรทางจิต พระพุทธเจ้าทรงได้รับความสุขสงบทางจิต เปี่ยมล้นด้วยความเมตตากรุณา ทรงชำระล้างบาปและกิเลสในจิตใจนำความสุขสงบทางดวงจิตมาสู่ผู้คนที่ทั้งหลายอย่างเสมอภาคกัน

2. พระพุทธเจ้าทรงเป็นทั้งบิดาและมารดาของชาวโลก ผู้ที่เป็นพ่อแม่จะต้องพูดกับลูกของตนด้วยภาษาทาร์กอยู่ประมาณ 16 เดือน หลังจากนั้นจึงค่อย ๆ สอนให้พูดด้วยภาษาแบบผู้ใหญ่ เช่นเดียวกันพระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนประชาชนด้วยการผ่อนปรนตาม แล้วจึงค่อย ๆ ชักนำให้เห็นคล้อยตามไปในทางที่สงบสุขและปลอดภัย

สิ่งที่พระองค์ได้เทศนาสั่งสอนไว้ประชาชนทั้งหลายก็รับฟังและตีความหมายไปเท่าที่สติปัญญาของตนจะทำได้ด้วยความยินดีที่ได้ฟังคำสั่งสอนจากพระองค์

พระพุทธเจ้าทรงสามารถอ่านจิตใจของผู้คนทั้งหลายได้ว่า ไม่สามารถจะสั่งสอนให้เข้าถึงธรรมได้อย่างถ่องแท้ด้วยคำพูดธรรมดาแต่จะสามารถทำให้เข้าใจความหมายได้ด้วยการยกตัวอย่างอุปมาอุปไมย

รูปลักษณะและคุณลักษณะ

พระธรรมของพระองค์เปรียบได้ดั่งแม่น้ำใหญ่ที่มีเต่า ปลาแหวกว่าย และช้างม้าย่ำข้าม แต่กระแสน้ำใสสะอาดก็ยังคงไหลเรื่อยไปอย่างไม่มีวันสิ้นสุด

3. พระองค์ทรงมีปัญญารู้แจ้ง ทรงเลือกดำเนินทางสายกลางซึ่งยากที่จะอธิบายให้ต้องแท้ได้ด้วยคำพูดพระองค์ทรงเป็นผู้รู้แจ้งโลก ทรงอ่านความรู้สึกนึกคิดของผู้คนทั้งหลายได้ในพริบตาเดียว

เหมือนท้องทะเลกว้างที่สะท้อนแสงของดวงดาวทั้งมวลบนท้องฟ้า ความรู้สึกนึกคิดของคนทั้งหลายสะท้อนอยู่ในปัญญาของพระองค์ผู้เป็นโลกวิทู

พระพุทธปัญญาช่วยนำความขุ่นขึ้นมาสู่จิตใจ ให้ความสว่างแก่หนทางชีวิต ชี้ให้เห็นความจริงของเหตุและผลที่เป็นไปในโลก ถ้าปราศจากพระองค์แล้วจะมีผู้ใดเล่าที่จะสามารถชี้ให้เห็นความจริงของโลกแก่คนทั้งหลายได้

4. พระพุทธเจ้าไม่ได้ทรงปรากฏพระองค์ในร่างของพระพุทธเจ้าเสมอไป บางครั้งทรงปรากฏในร่างของปีศาจ ในร่างสตรีเพศ เทพเจ้า กษัตริย์ รัฐมนตรี หรือไม่ก็ปรากฏองค์ในเคหะของหญิงแพศยา หรือบ่อนพนัน

รูปลักษณะและคุณลักษณะ

ท่ามกลางโรคระบาด ทรงปรากฏพระองค์ในร่างของแพทย์มาช่วยรักษา ท่ามกลางสนามรบทรงสอนให้มีความอดกลั้นและแผ่เมตตาให้แก่ผู้ที่ตกทุกข์ได้ยาก ทรงสอนให้เห็นถึงอนิจจังของชีวิตแก่ผู้ที่หลงมกมายในกิเลส ทรงปลุกให้ตื่นจากความเข่อหยังเห็นแก่ตัว ชี้ให้เห็นถึงอนัตตา คือการแตกดับของสังขาร ทรงชี้ให้เห็นทุกข์และบาปแก่ผู้ที่ยังเมาเมาอยู่ในโลกียวิสัยให้มีความละอายและรู้จักเสียสละ

พระองค์ทรงทำหน้าที่เผยแผ่พระธรรมด้วยการปรากฏพระองค์ในลักษณะและโอกาสต่าง ๆ กัน พระเมตตาจิตของพระองค์หลั่งไหลมาจากธรรมกาย มาช่วยโปรดสัตว์โลกอย่างไม่มีวันสิ้นสุด

5. โลกเปรียบเสมือนบ้านที่ไฟกำลังไหม้เต็มไปด้วยผู้คนที่ยังเผลอหลงมกยอยู่ในกิเลส คือ รัก โลภ โกรธ หลง คนเหล่านี้ต้องการความช่วยเหลือจากพระองค์เหมือนทารกต้องการมารดาฉันใดก็ฉันนั้น

พระพุทธเจ้าเป็นบิดาของมนุษย์ทุกคนในโลก เป็นอรหันต์ที่ยิ่งใหญ่เหนืออรหันต์ทั้งหลาย มนุษย์ทุกคนที่ตกอยู่ในบ่วงกิเลสจะต้องทนทุกข์ทรมานกับการเจ็บ การตาย ไม่สามารถจะหลุดพ้นความทุกข์ในโลกได้ เพราะความโง่เขลาเบาปัญญา

รูปลักษณ์และคุณลักษณะ

พระพุทธเจ้าทรงตระหนักดีว่าโลกแห่งความหลือกวางนี้คือบ้านที่ไฟกำลังไหม้ ดังนั้นพระองค์จึงละทิ้งทุกสิ่งทุกอย่างแล้วออกแสวงหาความสงบสุขในป่าแต่ลำพัง ทรงตรัสว่า “โลกแห่งกิเลสนี้เป็นของเรา สัตว์โลกที่หลงมกมายอยู่คือบุตรของเรา เราผู้เดียวเท่านั้นที่จะช่วยปลดปล่อยความทุกข์ให้ได้”

พระพุทธองค์ทรงเป็นเจ้าแห่งธรรม ทรงเทศนาสั่งสอนพระธรรมแก่ประชาชนตามที่ได้ตั้งพระทัยไว้ ทรงท่องเที่ยวไปในที่ต่าง ๆ เพื่อประกาศพระธรรมและช่วยให้คนทั้งหลายพ้นทุกข์ แต่ผู้ที่มีกิเลสหนักกลับไม่ใส่ใจในคำสั่งสอนของพระองค์

ส่วนผู้ที่รับฟังคำสั่งสอนนั้นก็จะสามารถพบหนทางแห่งความหลุดพ้น ทรงตรัสว่า “ผู้ที่เชื่อถือนั้นจะสามารถเข้าใจคำสอนของเรา ไม่มีใครจะสามารถพบหนทางแห่งการหลุดพ้นโดยลำพังสติปัญญาของตนเองได้” ดังนั้นเราจึงควรเชื่อฟังและปฏิบัติตามคำสอนของพระองค์

พระธรรม

บทที่ 1

เหตุ

ตอนที่ 1

อริยสัจ

1. โลกเต็มไปด้วยความทุกข์ การเกิด แก่ เจ็บ และตาย เป็นทุกข์ การพบคนที่เราเกลียดเป็นทุกข์ การพลัดพรากจากคนที่เรารักเป็นทุกข์ เมื่อไม่ได้รับสิ่งที่ตนต้องการก็เป็นทุกข์ ชีวิตที่ต้องยึดมั่นผูกพันกับสิ่งเหล่านี้เป็นทุกข์ โดยแท้ นี่เป็นความจริงแห่ง “ทุกข์”

ต้นเหตุแห่งทุกข์ เกิดจาก อะไร คำตอบที่ได้ก็คือ เกิดจากจิตใจที่ลุ่มหลงในกิเลสตัณหานั่นเอง ถ้าจะหาต้นตอของกิเลสตัณหาแล้วจะพบว่า มันยังรากลึกอยู่ในสันดานที่ติดตัวมาตั้งแต่เกิด กิเลสตัณหาเป็นบ่วงผูกมัดชีวิตทำให้ไม่มีอิสระ ได้เห็นอะไร ได้ฟังอะไร ก็อยากได้ไปเสียทุกอย่าง จนบางครั้งอยากได้แม้กระทั่งความตาย นี่คือสาเหตุแห่งทุกข์ หรือที่เรียกว่า “สมุทัย”

ถ้าเราสามารถกำจัดกิเลสตัณหาได้แล้ว เราก็จะไม่ต้องทนทุกข์ทรมานอีกต่อไป ความจริงในการดับทุกข์นี้ เรียกว่า “นิโรธ”

เหตุ

เพื่อให้บรรลุถึงสภาวะแห่งความหลุดพ้นจากความทุกข์ทั้งหลาย จะต้องปฏิบัติตามวิถีทางที่ชอบ 8 ประการ คือ “อริยอัฏฐังคิกมรรค” (มรรค 8) ได้แก่ ความเห็นชอบ ความดำริชอบ วาจาชอบ กระทำชอบ เลี้ยงชีพชอบ พยายามชอบ ระลึกชอบ และตั้งจิตชอบ ซึ่งเป็นมรรคอันประเสริฐของความจริงในการดับเหตุแห่งทุกข์

ดังนั้นเราควรจะต้องจดจำและเข้าใจในกฎแห่งความจริงนี้ให้ถ่องแท้ เพราะโลกเต็มไปด้วยความทุกข์ ถ้าผู้ใดอยากหลุดพ้นจากความทุกข์ก็จะต้องตัดขาดจากกิเลสตัณหาซึ่งเป็นสาเหตุแห่งทุกข์ให้ได้ และวิธีที่จะได้เป็นอิสระจากกิเลสตัณหาและความทุกข์ได้ก็มีอยู่ทางเดียว คือ การบรรลุนิพพานทางตรัสรู้ ซึ่งจะทำให้ได้โดยการปฏิบัติตามมรรคอันประเสริฐ 8 ประการ ดังกล่าวเพียงอย่างเดียว

2. ผู้ที่กำลังแสวงหาหนทางตรัสรู้จะต้องทำความเข้าใจกับความจริงอันประเสริฐ 4 ประการ หรือ “อริยสัจ 4 ” นี้ให้ถ่องแท้ มิฉะนั้นแล้วก็ต้องหลงวนเวียนอยู่ในโลกแห่งโลกีย์วิสัยอย่างไม่มีที่สิ้นสุด ผู้ที่เข้าใจอริยสัจ 4 ประการนี้จะได้ชื่อว่าเป็นผู้ที่สามารถมองเห็นหนทางแห่งการตรัสรู้แล้ว

เหตุ

ดังนั้นเราจึงควรปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธเจ้าและมีความเข้าใจในอริยสัจ 4 ไม่ว่าจะเป็นยุคใดสมัยใด สัตบุรุษที่เป็นสัตบุรุษที่แท้จริงนั้นจะต้องเป็นผู้ที่เข้าใจในอริยสัจ 4 ด้วยตนเอง และทำการสั่งสอนให้ผู้อื่นรู้ตามด้วย

เมื่อสามารถเข้าใจอริยสัจ 4 อย่างแจ่มแจ้งแล้วก็จะสามารถตัดขาดจากกิเลสตัณหาได้ ไม่มีความโลภไม่มีความรู้สึกรังเกียจ ไม่ฆ่า ไม่ขโมย ไม่กระทำความผิดประเวณี ไม่หลอกลวง หรือกล่าววาจาหยาบคาย ไม่ประจบสอพลอ ไม่มีความริษยา หรือโกรธเคือง จะไม่มีวันลืมความไม่เที่ยงแท้ของชีวิตและจะไม่หลงทางอีกเป็นอันขาด

3. การปฏิบัติตามวิถีทางอันประเสริฐเปรียบเสมือนการเดินเข้าสู่ห้องมืด โดยถือคบเพลิงไปด้วย แสงไฟจากคบเพลิงจะช่วยขับไล่ความมืดให้หมดไป ทำให้ห้องนั้นสว่างไสว

พระพุทธเจ้าทรงมุ่งสั่งสอนอริยสัจ 4 แก่คนทั่วไป ผู้ที่สามารถเข้าใจความหมายและปฏิบัติตามได้แล้ว จะเกิดปัญญาที่จะนำไปสู่หนทางแห่งการตรัสรู้ และจะสามารถเป็นผู้นำทาง เป็นที่พึ่งให้แก่ผู้อื่นอีกด้วย

เหตุ

ผู้ที่เข้าใจอริยสัจ 4 อย่างถูกต้อง จะสามารถกำจัด*อวิชชาซึ่งเป็นบ่อเกิดของกิเลสตัณหาได้หมดสิ้น

จากการศึกษาอริยสัจ 4 พระสาวกทั้งหลายของพระพุทธเจ้าจะสามารถเข้าใจพระธรรมคำสอนอื่น ๆ ทั้งหมดด้วย จนเกิดปัญญาบารมีที่จะสามารถเข้าใจกฎเกณฑ์แห่งความจริงตามธรรมชาติได้อย่างแจ่มแจ้ง และสามารถเทศนาสั่งสอนธรรมให้คนทั่วไปโดยลบล้างปัญญาของตนเองได้

ตอนที่ 2

เหตุ

1. ความทุกข์ของมนุษย์มีเหตุก่อให้เกิดเหมือนกับการตรัสรู้ซึ่งมีหนทางโดยเฉพาะ ทุกสิ่งในโลกเป็นผลที่เกิดมาจากเหตุ และจะสลายไปก็ต่อเมื่อเหตุสูญสิ้น

ฝนตก ลมพัด ดอกไม้บาน ใบไม้ร่วง ฯลฯ เป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นมาจากเหตุ และสลายไปเพราะเหตุเช่นกัน

มนุษย์เรามีเหตุเกิดมาจากบิดามารดา เจริญเติบโตเพราะได้รับอาหารเลี้ยงดู ได้รับการอบรมจิตใจจากการเรียนรู้และประสบการณ์

ทั้งร่างกายและจิตใจมีเหตุเกื้อหนุนให้เจริญเติบโต และเปลี่ยนแปลงไปในสภาพต่าง ๆ เพราะมีเหตุเป็นมูลการณ์อีกนั่นเอง

เหตุ

ทุกสิ่งในโลกนี้มีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกันเหมือนตาข่ายที่ทำขึ้นมา โดยการผูกปมเป็นช่วง ๆ ต่อเนื่องกัน ถ้ามีผู้คิดว่า แต่ละตาของตะขำย เป็นอิสระจากกัน ไม่เกี่ยวเนื่องกันละก็ เป็นการคิดที่ผิด เพราะตาข่ายจะเกิดขึ้นได้ด้วยการผูกต่อเนื่อง แต่ละตาของตะขำยมีหน้าที่ต่อกัน และอาศัยกันและกัน

2. ดอกไม้บานเพราะมีเหตุทำให้บาน ใบไม้ร่วงเพราะมีเหตุทำให้ร่วง ไม่ใช่บานเองหรือร่วงเอง ทุกสิ่งในโลกมีเหตุก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา และจะสูญสลายไปเพราะมีเหตุให้เป็นไปเช่นนั้น จะเห็นได้ว่า “ความไม่เที่ยงแท้แน่นอน เป็นสิ่งที่แน่นอน” เป็นกฎธรรมชาติที่เป็น ความจริง

ตอนที่ 3 เหตุอาศัยกันเกิด

1. ความวิตกกังวล ความเศร้าโศก ความโทมน์ส ความเจ็บปวด และความทุกข์ทรมานทั้งหลายเกิดจากอะไร ไม่ใช่เพราะความยึดมั่นผูกพันกับความไม่เที่ยงเหล่านี้หรือ

เหตุ

ความยึดมั่นในชีวิตที่มั่งคั่ง มีเกียรติยศ ชื่อเสียง ความสุขสำราญความรักตัวเอง ความยึดมั่นในสิ่งเหล่านี้เป็นบ่อเกิดแห่งความทุกข์

โลกนี้ตั้งแต่เริ่มแรกก็เป็นโลกที่เต็มไปด้วยภัยธรรมชาติต่าง ๆ ingtonั้นแล้วมนุษย์ร้ายยังต้องเผชิญกับโรคภัยไข้เจ็บ ความแก่ และความตาย อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ โลกนี้จึงเป็นโลกแห่งความทุกข์ทรมาน

แต่ถ้าเราจะพิจารณาอย่างรอบคอบถึงความจริงทั้งหมดแล้ว จะเห็นได้ว่า มูลเหตุแห่งความทุกข์ทั้งมวลเกิดจากจิตใจที่ผูกพันยึดมั่นนั่นเอง ถ้าเราสามารถทำใจไม่ให้ผูกพันกับความไม่เที่ยงแท้แน่นอนของชีวิตได้ ก็จะไม่ต้องทนทุกข์ทรมานอีกต่อไป และถ้าจะพิจารณาต่อไปอีกก็จะพบว่าความผูกพันเหล่านี้เกิดขึ้นจากความโง่เขลา (อวิชชา) และกิเลสตัณหาในจิตใจของเรานั่นเอง

อวิชชา เป็นเครื่องบดบังดวงตาไม่ให้เห็นความผันแปรไม่เที่ยงของชีวิต กิเลสตัณหา คือ ความโลภ อยากได้สิ่งนั้นสิ่งนี้ เมื่อไม่ได้จึงต้องทุกข์ อวิชชาและกิเลสตัณหาทำให้มนุษย์เห็นความแตกต่างของสิ่งทั้งหลาย ซึ่งตามความเป็นจริงแล้วไม่มีความแตกต่างกันเลย ความดี ชั่ว ถูก ผิด นั้นเป็นสิ่งที่มนุษย์คิดขึ้นเอง

เหตุ

อวิชชาทำให้มนุษย์เรามองเห็นอะไรผิด ๆ ทำให้ยึดถือและเข้าข้างตัวเองอยู่เสมอ ชักนำไปประพฤติปฏิบัติในทางที่ผิด ชีวิตจึงต้องหลงวนเวียนอยู่แต่ในโลกแห่งความมายา

การกระทำของมนุษย์เปรียบได้กับที่นา จิตใจที่ลำเอียง คือ เมล็ดพันธุ์ข้าวที่หว่าน อวิชชา คือ ดิน หล่อเลี้ยงด้วยฝนแห่งตัณหา ระบายน้ำด้วยการทำตามอำเภอใจและรับเอาความคิดที่ผิด ๆ มา ผลเก็บเกี่ยวที่ได้ก็ คือ ความลุ่มหลงติดอยู่ในโลกแห่งมายาที่เต็มไปด้วยความทุกข์ทรมาน

2. ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่า มูลเหตุที่ก่อให้เกิดความวิตกกังวล ความเศร้าโศก ความเจ็บปวด และความทุกข์ทรมานนั้นเนื่องมาจากจิตใจของเรานั่นเอง

โลกแห่งความมายา เป็นโลกที่เกิดขึ้นจากจิตใจที่ถูกอวิชชาบดบังจนมืดมัว แต่โลกแห่งการตรัสรู้ ก็สามารถเกิดขึ้นได้ภายในจิตใจเดียวกันนี้เอง

3. ในโลกนี้มีทัศนคติที่ผิด ๆ อยู่ 3 ประการ ถ้ามนุษย์เราหลงเชื่อในทัศนคติเหล่านี้แล้ว ก็คงจะต้องปฏิเสธทุกสิ่งในโลกนี้ คือ 1. มีผู้กล่าวว่าประสบการณ์ของมนุษย์ทุกคนขึ้นอยู่กับโชคชะตา 2. มีผู้กล่าวว่าพระเจ้าเป็นผู้สร้างทุกสิ่งและควบคุมทุกสิ่งด้วยพระองค์เอง 3. มีผู้กล่าวว่าทุกสิ่งทุกอย่างจะเกิดขึ้นเองเมื่อถึงเวลา โดยไม่ต้องอาศัยเหตุหรือปัจจัยใดๆ

ถ้าโชคชะตาเป็นเครื่องกำหนดทุกสิ่งแล้ว ทั้งการกระทำดี หรือการกระทำชั่วก็ถูกโชคชะตากำหนดไว้ล่วงหน้าแล้ว ความสุข ความทุกข์ก็เช่นเดียวกัน ทุกสิ่งทุกอย่างขึ้นอยู่กับโชคชะตาทั้งหมด ถ้าเป็นเช่นนั้นจริงแล้ว ความหวังและความพยายามของมนุษย์ที่จะทำความดี นำความก้าวหน้ามาสู่โลกก็จะไม่มีความหมายอะไรเลย

ในทัศนคติที่ 2 และ 3 ก็เช่นเดียวกัน ถ้าทุกอย่างตกอยู่ในมือของพระเจ้าแล้ว มนุษย์จะมีความหวังอะไร นอกจากยอมแพ้ หรือรอให้ทุกสิ่งทุกอย่างเกิดขึ้นเองโดยไม่ยอมทำอะไรทั้งสิ้น ดังนั้นจึงไม่เป็นที่น่าประหลาดเลย ถ้ามนุษย์ที่ยึดมั่นในทัศนคติเหล่านี้จะหมดหวัง และละทิ้งความพยายามที่จะทำความดีและหลีกเลี่ยงความชั่ว

เราจึงเห็นได้ว่า ทัศนคติทั้ง 3 นี้ไม่ถูกต้อง เพราะทุกสิ่งในโลกจะเกิดขึ้นหรือสูญสลายไปนั้นต้องมีเหตุปัจจัยทำให้เป็นเช่นนั้น

บทที่ 2

จิตใจและร่างกาย

ตอนที่ 1

อนิจจังและอนาถมัน

1. ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่า ทุกสิ่งในโลกเกิดมาจาก*เหตุ ร่างกายและจิตใจของเราเกิดมีขึ้น เพราะมีเหตุต่าง ๆ มารวมกัน ร่างกายจึงไม่ใช่ตัวตนที่ถาวร แต่เกิดจากการรวมตัวของธาตุต่าง ๆ จึงเป็นสิ่งที่ไม่เที่ยง

ถ้าร่างกายมีตัวตนที่ถาวรแล้ว ร่างกายจะทำสิ่งนั้นสิ่งนี้ได้ตามที่ต้องการ

พระเจ้าแผ่นดินผู้มีอำนาจยิ่งใหญ่ในแผ่นดินของพระองค์จะพระราชทานบำเหน็จรางวัลหรือลงโทษใครก็ได้ตามที่พระองค์เห็นชอบ แต่พระองค์ก็ต้องทรงประจักษ์ และแก่ชรา ทั้ง ๆ ที่พระองค์ไม่ทรงประสพเช่นนั้น

จิตใจก็เช่นเดียวกันไม่มีความเป็นตัวตนที่แน่นอน จิตมนุษย์เกิดจากการรวมกันของเหตุและสภาวะต่าง ๆ ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงที่ไม่หยุดนิ่ง

ถ้าจิตมีความเป็นตัวตนแห่งตนแล้ว จิตจะกระทำให้สิ่งใดก็ได้ตามที่ตนตัดสินใจแต่มีบ่อยครั้งที่จิตหันเหไปจากสิ่งที่จิตคิดว่าถูกต้อง นึกคิดในสิ่งที่ชั่ว ทั้ง ๆ ที่จิตไม่เต็มใจจะทำเช่นนั้น จึงเห็นได้ว่าจิตไม่สามารถทำอะไร ๆ ได้ดังที่คิดเสมอไป

จิตใจและร่างกาย

2. ถ้าจะถามว่า “ร่างกายของคนเรานี้มีความจริงยั่งยืนหรือไม่” ทุก ๆ คน ก็คงจะต้องตอบว่า “ไม่” อย่างแน่นอน และถ้าจะถามต่อไปว่า “ความจริงนี้เป็นความสุขหรือทุกข์” ก็คงต้องได้คำตอบว่า “ทุกคนที่เกิดมาจะต้องแก้ ต้องเจ็บและต้องตาย ผู้ที่รู้ตัวว่า กำลังแก่ กำลังเจ็บ และกำลังจะตายนั้น จะต้องทนทุกข์ทรมานแน่นอน”

การที่คิดว่า ความไม่เที่ยงแท้จริงนี้ก่อให้เกิดทุกข์ซึ่งมีความเป็นตัวตน เป็นแก่นสารนั้นเป็นความคิดที่ผิด

จิตใจของมนุษย์ก็เช่นเดียวกัน ไม่มีความเที่ยงแท้แน่นอน เป็นความทุกข์ แต่ไม่มีตัวตนถาวร

ดังนั้น ร่างกายและจิตใจของเราซึ่งประกอบกันขึ้นเป็นชีวิตและมีโลก ภายนอกแวดล้อมอยู่นั้นเป็นสิ่งที่ไม่เกี่ยวข้องกับความคิดในเรื่อง “ตน” หรือ “ของตน”

จิตใจที่ถูกครอบคลุณด้วยวิชาเท่านั้นที่จะยึดมั่นผูกพันอยู่กับ “ตน” หรือ “ของตน”

จิตใจและร่างกาย

เพราะเหตุที่ร่างกายและสิ่งที่แวดล้อมอยู่ภายนอกนั้นเกิดขึ้นจากการที่
เหตุต่าง ๆ มารวมกัน จึงมีการเปลี่ยนแปลงไปเรื่อย ๆ ไม่มีที่สิ้นสุดไม่หยุดนิ่ง
แม้เพียงชั่วขณะเดียว เหมือนสายน้ำไหลหรือเปลวเทียน หรือววนซึ่งไม่เคย
หยุดอยู่นิ่งเลยแม้ชั่วขณะเดียว

ผู้ที่มีปัญญามองเห็นและได้ฟังเรื่องราวเกี่ยวกับความไม่จีรังของ
ชีวิต จึงสามารถทำใจไม่ให้ผูกพันกับสิ่งเหล่านี้ และเมื่อร่างกายรวมทั้งจิตใจ
เป็นอิสระ เมื่อนั้นเขาก็จะสามารถพบหนทางบรรลุถึงการตรัสรู้

3. ไม่มีใครในโลกนี้ที่จะทำสิ่ง 5 ประการต่อไปนี้ได้สำเร็จ คือ 1. หยุด
ยังความชราในขณะที่ร่างกายยังเข้าสู่วัยชรา 2. หยุดยังความเจ็บป่วยใน
ขณะที่กำลังป่วย 3. หลีกหนีความตายในขณะที่กำลังจะตาย 4. ปฏิเสธความ
คับสวดยแห่งสังขาร 5. ปฏิเสธความสิ้นสุดแห่งชีวิต

สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่มนุษย์ทุกคนจะต้องเผชิญไม่เร็วก็ช้า ไม่มีใคร
สามารถหลีกเลี่ยงพ้นและทำให้เป็นทุกข์ แต่ผู้ที่ได้รับฟังคำสอนของ
พระพุทธเจ้า จะสามารถเข้าใจความจริงเหล่านี้ และจะไม่เป็นทุกข์เลย
เพราะถึงอย่างไรก็ไม่มีทางหลีกเลี่ยงพ้น

จิตใจและร่างกาย

ในโลกนี้มีความจริงอยู่ 4 ประการ คือ 1. สิ่งมีชีวิตทั้งหลายมีกำเนิดมาจากอวิชชา 2. สิ่งที่เป็นความปรารถนาทั้งปวงไม่มีความจริง และเป็นทุกข์ 3. สิ่งที่มีชีวิตทั้งหลายก็เช่นกันไม่มีความจริง ไม่เที่ยง และเป็นทุกข์ 4. ไม่มีสิ่งใดในโลกที่เรียกได้ว่า “คน” หรือ “ของคน”

ความจริงดังกล่าวข้างต้น แสดงให้เห็นว่า ทุกสิ่งในโลกไม่มีความจริง ไม่เที่ยง และไม่มีตัวตน ไม่ว่าพระพุทธเจ้าจะเสด็จอุบัติขึ้นมาในโลกหรือไม่ความจริงดังกล่าวนี้ก็ไม่เปลี่ยนแปลง เป็นกฎธรรมชาติที่เที่ยงแท้แน่นอน พระพุทธเจ้าทรงรู้แจ้งในสิ่งเหล่านี้จนได้ตรัสรู้ และทรงสั่งสอนผู้คนทั้งหลายให้มีดวงตาเห็นธรรมตามด้วย

ตอนที่ 2

จิตใจของมนุษย์

1. ความหลงใหลหรือความรู้แจ้งล้วนมีบ่อเกิดในจิตใจ เหมือนสิ่งต่าง ๆ ที่นักเล่นกลเอาออกมาแสดงให้ดู

จิตใจของมนุษย์มีความผันแปรที่ไม่มีขอบเขตจำกัดและไม่มีที่สิ้นสุด จิตใจที่มีมลทินก่อให้เกิดสภาพแวดล้อมที่สกปรก จิตใจที่บริสุทธิ์ก่อให้เกิดสภาพแวดล้อมที่สะอาด ความเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อม ภายนอกขึ้นอยู่กับความผันแปรของจิต จึงไม่มีขอบเขตจำกัดด้วยเช่นกัน

เหมือนภาพวาดที่วาดโดยจิตรกร สภาพแวดล้อมต่าง ๆ เกิดจากความรู้สึกรของจิตใจ โลกที่พระพุทธเจ้าสร้างขึ้นเป็นโลกที่สะอาดบริสุทธิ์ ปราศจากกิเลสตัณหา แต่โลกที่มนุษย์เราสร้างขึ้นนั้นเป็นโลกที่สกปรกเต็มไปด้วยกิเลสตัณหา

จิตใจและร่างกาย

จิตใจของมนุษย์เปรียบได้กับจิตรกรฝีมือเยี่ยม สามารถวาดภาพโลกภายนอกได้สารพัดอย่าง ไม่มีสิ่งใดในโลกที่จะไม่ได้สร้างจากจิต พระพุทธเจ้าก็เช่นเดียวกับจิตใจ ทรงสร้างโลกที่บริสุทธิ์ และคนเราก็อีกเช่นกัน เป็นผู้สร้าง โลกแห่งกิเลส ดังนั้นทั้ง จิตใจ พระพุทธเจ้า และมนุษย์ปุถุชน จึงไม่มีความแตกต่างกัน เพราะต่างก็สร้างโลกและสภาพแวดล้อมของตนเอง

พระพุทธเจ้าทรงรู้แจ้งว่า ทุกสิ่งทุกอย่างเกิดจากจิตใจ ดังนั้นผู้ที่รู้ความจริงข้อนี้ ก็คือ ผู้ที่มองเห็นองค์พระพุทธเจ้าอย่างแท้จริง

2. อย่างไรก็ตาม จิตใจของมนุษย์ถูกครอบงำด้วยความกลัว ความเศร้าโศก ความวิตกกังวล จนยากที่จะแก้ไขให้หายได้ กลัวแม้กระทั่งสิ่งที่ผ่านไป แล้ว และสิ่งที่ยังไม่ได้เกิด ทั้งนี้ก็เพราะมีอวิชชาและความยึดมั่นผูกพันเป็นโรคร้ายอยู่ในใจนั่นเอง

จิตใจที่เต็มไปด้วยความโลภและอวิชชานี้เป็นบ่อเกิดของโลกแห่งความมายา เป็นสาเหตุของความยุ่งยากทั้งปวงในโลกแห่งความมายา พุดง่าย ๆ ก็คือ ทุกสิ่งทุกอย่างมีกำเนิดขึ้นในจิตใจของมนุษย์นั่นเอง

การเกิดการตายก็เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในจิตใจ ถ้าจิตใจที่ยึดมั่นอยู่กับการเกิดการตายนี้ดับสูญไปได้ละก็ ความหลงผิดในโลกแห่งการเกิดการตายก็จะหมดไปด้วย

จิตใจและร่างกาย

โลกแห่งความมายาเกิดจากจิตใจ เพราะการมองด้วยใจที่ลุ่มหลงจึงทำให้โลกกลายเป็นโลกแห่งความมายา ถ้าเราได้รับความจริงว่า การตัดขาดจากจิตใจที่ลุ่มหลงได้ โลกแห่งความมายาก็จะไม่เกิดขึ้น เราจะสามารถเป็นอิสระจากกิเลสทั้งหลาย และบรรลุนิพพานได้

จึงเห็นได้ว่า โลกนี้อยู่ได้อำนาจของจิตใจที่ ชักจูงและบังคับบัญชาให้เป็นไปในสภาพต่าง ๆ โลกที่เต็มไปด้วยความทุกข์ทรมานก็เป็นโลกที่เกิดจากจิตใจที่หลงผิดนั่นเอง

3. ด้วยเหตุที่ทุกสิ่งทุกอย่างเกิดจากการบัญชาของจิตใจซึ่งเป็นเสมือนนาย เมื่อทำตามบัญชาของนายหรือจิตใจที่สกดปรกก็จะเกิดผลคือมีความทุกข์ตามมา เหมือนเกวียนที่แล่นตามวัวเมื่อถูกวัวลาก

แต่ถ้ามีจิตใจที่บริสุทธิ์เป็นนาย และปฏิบัติตามแล้ว ก็จะได้รับแต่ความสุขสำราญเหมือนเงาตามตัว ผู้ที่กระทำความชั่ว จะต้องได้รับผลกระทบชั่วตอบแทนในชาตินี้ และยังจะต้องชดใช้กรรมนี้ในชาติต่อไปด้วย จะต้องทุกข์ทรมานทั้งในชาตินี้ และชาติหน้า

ส่วนผู้ที่กระทำแต่ความดี ก็จะได้รับผลดีตอบแทนในชาตินี้ และจะได้รับความสุขยิ่ง ๆ ขึ้นไปอีกในชาติหน้า

จิตใจและร่างกาย

ถ้าจิตใจสกปรกมีมลทิน ก็เหมือนกับเดินบนทางที่ขรุขระเป็นหลุมเป็นบ่อ ต้องหกล้ม ได้รับบาดเจ็บ แต่ถ้ามีจิตใจที่บริสุทธิ์สะอาด ก็เหมือนเดินบนหนทางที่ราบเรียบปลอดภัย

ผู้ที่มีความบริสุทธิ์ทั้งใจและกาย คือผู้ที่หลุดพ้นจากบ่วงกิเลสมาแล้ว เดินตามรอยพระบาทของพระพุทธเจ้า ผู้ที่มีจิตใจสงบก็จะได้รับความสงบสุขมากขึ้นทำให้สามารถบำเพ็ญสมาธิได้ทั้งกลางวันและกลางคืน

ตอนที่ 3 ภาวะที่แท้จริงของสิ่งทั้งหลาย

1. โดยเหตุที่ทุกสิ่งในโลกล้วนมีกำเนิดมาจากเหตุ จึงไม่มีข้อแตกต่างกัน การมองเห็นความแตกต่างของสิ่งทั้งหลายเกิดจากการมองด้วยใจที่ลำเอียง

บนท้องฟ้ากว้าง ไม่มีสิ่งใดแสดงให้เห็นว่าเป็นตะวันออกหรือตะวันตก มนุษย์ต่างหากที่เป็นผู้จำแนกให้เห็นความแตกต่างว่า นี่ เป็นทิศตะวันออก โนนเป็นทิศตะวันตก

ตัวเลขก็เหมือนกันจากหมายเลข 1 ถึงจำนวนนับสองไซย ก็เป็นแต่เพียงตัวเลขเท่านั้น ที่มากำหนดว่าเลขตัวนี้มีจำนวนมาก หรือตัวนี้มีจำนวนน้อยนั้น มนุษย์เราเป็นผู้กำหนดขึ้นเองเพราะความที่มีใจละโมภณนั่นเอง

จิตใจและร่างกาย

โดยธรรมชาติแล้ว ถ้าไม่มีการเกิดก็จะไม่มีการตาย แต่มนุษย์จำแนก
ภาวะนี้ว่าเป็นการเกิด หรือภาวะนั้นว่าเป็นการตายเอาเอง การกระทำของ
มนุษย์ก็เช่นกัน ถ้าไม่มี “ดี” ก็จะไม่มี “เลว” การจำแนกความดี ความเลวนั้น
มนุษย์เรากำหนดขึ้นเองตามอำเภอใจเพราะความมีใจที่ลำเอียง

พระพุทธเจ้าเป็นผู้ที่ทรงหลุดพ้นจากความยึดมั่นที่ลำเอียงเหล่านี้ โดย
สิ้นเชิง ทรงพิจารณาดูโลกเหมือนเมฆที่ลอยอยู่หรือเหมือนภาพลวงตา ไม่มี
สิ่งใดให้ยึดมั่นผูกพัน หรือสละทิ้ง พระองค์ทรงอยู่เหนือความคิดที่ลำเอียง
เหล่านี้

2. มนุษย์เรามักจะยึดมั่นในสิ่งที่คิดว่าจะนำความสุขสบายมาให้ หรือ
สนองความต้องการของตน เช่น ความมั่งคั่ง ทรัพย์สินสูงการ เกียรติยศ
ชื่อเสียง และชีวิตของตน

ผูกพันอยู่กับความคิดที่ลำเอียงว่า มี ไม่มี ดี เลว ถูก ผิด ฯลฯ ทำให้
ชีวิตต้องตกอยู่ในความทุกข์ทรมาน

จิตใจและร่างกาย

ครั้งหนึ่ง มีชายคนหนึ่ง ได้เดินทางมาเป็นระยะทางไกลจนกระทั่งมาถึงแม่น้ำสายใหญ่ เขาคิดในใจว่าแม่น้ำฝั่งนี้ดูท่าทีจะมีอันตรายมาก แต่ฝั่งตรงข้ามดูปลอดภัยกว่า คิดดังนั้นแล้ว เขาก็ต่อแพขึ้น และข้ามไปยังอีกฝั่งหนึ่ง ได้โดยปลอดภัย เขารำพึงกับตัวเองว่า “แพนี้ช่วยให้เราข้ามแม่น้ำได้โดยปลอดภัย มีคุณประโยชน์แก่เรามาก เราทิ้งมันไม่ลง เราจะแบกมันไปด้วย”

ชายผู้นี้ได้ทำสิ่งที่สมควรจะทำต่อแพของเขาแล้วเช่นนั้นหรือ เปล่าเลย

นิทานเปรียบเทียบเรื่องนี้สอนให้เห็นว่า “แม้การกระทำที่คิดว่าถูก ก็ไม่ควรยึดมั่นไว้ เพราะถึงจะเป็นการกระทำที่ดี แต่เมื่อกลายมาเป็นภาระที่ไม่จำเป็นแล้วก็ควรทิ้งไป ยิ่งถ้าเป็นสิ่งที่ไม่ดีไม่ถูกแล้วก็ยิ่งต้องทิ้งไปให้หมด”

3. สิ่งทั้งหลายในโลกไม่มีที่มาหรือที่ไป ไม่มีเกิด ไม่มีดับ เพราะฉะนั้น จะไม่มีการได้ หรือสูญเสีย

พระพุทธเจ้าทรงสอนว่า “สิ่งทั้งหลายในโลกอยู่เหนือสภาวะ มีหรือไม่มี จึงไม่มีเกิด ไม่มีดับ” กล่าวคือ ทุกสิ่งทุกอย่างไม่มีตัวตนแห่งตน แต่เกิดขึ้นโดยอาศัยเหตุและปัจจัยมารวมกัน จึงกล่าวได้ว่าอยู่ในภาวะ “ไม่มี” แต่เมื่อมีเหตุและปัจจัยมารวมกันก็กล่าวได้ว่าอยู่ในภาวะ “มี” นั่นเอง

จิตใจและร่างกาย

ความยึดมั่นผูกพันเมื่อได้เห็นสิ่งใดเป็นสาเหตุให้เกิดใจลุ่มหลง แต่ถ้า
มองด้วยใจว่างเฉยไม่ยึดมั่น ก็จะไม่เกิดความลุ่มหลง การตรัสรู้ก็คือ การ
มองเห็นกฎแห่งความจริงนี้อย่างแจ่มแจ้ง ตัดขาดจากใจที่ยึดมั่น

โลกนี้เป็นเหมือนความฝันโดยแท้ และทรัพย์สินสมบัติก็เหมือนสิ่งลวงตา
เหมือนการมองรูปภาพ เห็นระยะใกล้ไกล สูงต่ำ แต่มิได้มีจริง ทุกสิ่งทุก
อย่างเป็นเสมือนไอแดด

4. การที่เชื่อในทฤษฎีแห่งความถาวร ว่า ทุกสิ่งทุกอย่างเกิดจากเหตุปัจจัย
ที่นับปริมาณมิได้ และจะอยู่ค้ำฟ้าตลอดไปนั้น เป็นความเข้าใจที่ผิด แต่การ
ที่เชื่อในทฤษฎีของความไม่มีอยู่นั้น ยังเป็นความเข้าใจผิดมากยิ่งขึ้น

ความเที่ยง ไม่เที่ยง มี ไม่มี ไม่ใช่สภาวะที่แท้จริงของสิ่งทั้งหลายแต่
เป็นสภาพที่เกิดจากการมองด้วยสายตาที่มีความยึดมั่นผูกพัน สภาวะที่
แท้จริงของสิ่งทั้งหลายอยู่เหนือหรือเป็นอิสระจากความผูกพันที่เกิดจากใจที่
เต็มไปด้วยกิเลสของมนุษย์

จิตใจและร่างกาย

เนื่องจากทุกสิ่งมีกำเนิดมาจากเหตุปัจจัย จึงมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ไม่หยุดอยู่กับที่ ต่างกับสิ่งที่มีตัวตนถาวร และเพราะการที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างไม่มีที่สิ้นสุดนี้เอง จึงเป็นเสมือนภาพลวงตา และ ไอแดด แต่ในขณะที่เดียวกันก็เป็นสภาพที่ไม่เปลี่ยนแปลง เป็นความจริง กล่าวคือ ความเปลี่ยนแปลงอย่างไม่มีที่สิ้นสุดของทุกสิ่งเป็นสิ่งที่ไม่เปลี่ยนแปลง เป็นนิรันดร์นั่นเอง

เมื่อมนุษย์เรามองดูแม่น้ำก็จะเห็นว่าเป็นแม่น้ำ แต่สำหรับเปรตที่หิวโหยจะมองเห็นน้ำเป็นไฟ ไม่เห็นเป็นแม่น้ำ ดังนั้น สำหรับผีเปรตแล้ว จะกล่าวว่าแม่น้ำนั้น “มี” ก็ไม่ได้ และสำหรับมนุษย์เราจะกล่าวว่า “ไม่มี” ก็ไม่ได้เช่นกัน

เราจึงสามารถกล่าวได้ว่า สรรพสิ่งทั้งหลายเปรียบเสมือนภาพลวงตา จะยืนยันว่า “มี” ก็ไม่ได้จะปฏิเสธว่า “ไม่มี” ก็ไม่ได้เช่นกัน

อย่างไรก็ตามถึงแม้จะตัดขาดจากโลกที่เป็นเสมือนภาพลวงตานี้ได้ แต่โลกที่แท้จริง เป็นนิรันดร์ ไม่เปลี่ยนแปลงนั้น ไม่มีอยู่ ดังนั้นการที่มองดูโลกนี้ว่าเป็นเสมือนภาพลวงตา ก็เป็นการมองที่ผิด และจะคิดว่าเป็นโลกที่แท้จริง ก็ไม่ถูกอีกเหมือนกัน

จิตใจและร่างกาย

แต่เพราะความโง่เขลา ไม่รู้ความจริงของกฎธรรมชาติ จึงคิดว่า มีโลกแห่งความลวงตา และโลกแห่งความจริง เมื่อคิดว่าโลกนี้เป็นโลกแห่งความลวงตาแล้ว ก็มักเกิดใจอกุศลว่า การกระทำทั้งหลายของมนุษย์จะว่า ผิด หรือ ชั่วก็ไม่ได้

ส่วนผู้ที่มีปัญญา รู้แจ้งในกฎธรรมชาติที่เป็นความจริงนี้จะมองเห็นสิ่งลวงตาเป็นสิ่งที่ลวงตาอย่างแจ่มชัด จึงไม่ก่อความผิดพลาดขึ้น

ตอนที่ 4

*ทางสายกลาง

1. ผู้ที่บำเพ็ญเพียรเพื่อหนทางแห่งการตรัสรู้ จะต้องหลีกเลี่ยงวิถีทางดำเนินชีวิตไม่ควรกระทำ 2 ประการคือ หนึ่ง การใช้ชีวิตที่ตกเป็นทาสของโลกียตัณหา สอง การทรมานร่างกายและจิตใจของตนเองจนเกินกว่าเหตุ

เราควรหลีกเลี่ยงการกระทำที่หย่อนหรือตึงเกินไปทั้ง 2 อย่างนี้ แล้วดำเนินตามทาง*สายกลางที่จะนำไปสู่ปัญญาและการตรัสรู้

การดำเนินชีวิตตามทางสายกลางนี้ พึงปฏิบัติอย่างไร คำตอบก็คือ พึงปฏิบัติตาม “มรรค” อันประเสริฐ 8 ประการ ได้แก่ ความเห็นชอบ ความดำริชอบ วาจาชอบ กระทำชอบ เลี้ยงชีพชอบ พยายามชอบ ระลึกชอบ ตั้งจิตชอบซึ่งเป็นหนทางที่ถูกต้อง

จิตใจและร่างกาย

สิ่งที่ได้กล่าวมาแล้วว่าทุกสิ่งปรากฏขึ้นและสูญสลายไปเพราะมีเหตุปัจจัยทำให้เป็นเช่นนั้น ไม่เกี่ยวกับการมี หรือ ไม่มีอยู่ ผู้ที่โง่เขลา เท่านั้นที่เห็นว่า มี หรือ ไม่มี แต่ผู้ที่มีปัญญาแล้วจะไม่ยึดมั่นในความคิดนี้ แต่จะมองทุกสิ่งด้วยความมีใจเป็นกลาง

2. สมมุติว่ามีท่อนซุงท่อนหนึ่ง ลอยอยู่ในแม่น้ำสายใหญ่ โดยไม่เข้าไปชิดฝั่งซ้ายหรือขวา ไม่จมลงไป และไม่เกยฝั่ง ไม่ถูกคนจากเอาไป หรือถูกกระแสน้ำวนดูดไว้ และไม่สุไม่เน่า ถ้าเป็นอยู่เช่นนี้เสมอแล้ว ในไม่ช้าก็จะลอยมาจนถึงทะเลได้เป็นแน่

ชีวิตที่ดำเนินตามทางสายกลางเปรียบเหมือนกับท่อนซุงที่ลอยอยู่กลางแม่น้ำนี้ ไม่ผูกพันยึดมั่นกับชีวิตที่หมกมุ่นในตัวเอง หรือสิ่ง ภายนอก ไม่ยึดติดอยู่ในความคิดว่า “มี” หรือ “ไม่มี” “ถูก” หรือ “ผิด” ตัดขาดจากความลุ่มหลงแต่ก็ไม่กำหนัดถึงการบรรลุถึงหนทางแห่งการหลุดพ้น แต่ฝ่ายเดียว ผู้ที่เข้าใจให้เป็นกลางเช่นนี้ได้ และประพฤติตามได้ เรียกว่ากำลังก้าวเดินมาตามทางสายกลางที่จะนำไปสู่การบรรลุนิพพาน

การดำเนินชีวิตประจำวันโดยยึดทางสายกลาง ไม่หมกมุ่นในสิ่งหนึ่งสิ่งใดอย่างรุนแรง เป็นสิ่งสำคัญในการก้าวไปสู่หนทางบรรลุนิพพาน

เมื่อเรารู้ว่า ทุกสิ่งในโลกไม่มีการเกิด ไม่มีการสูญ ไม่มีลักษณะเฉพาะที่ควรยึดมั่น จึงไม่ควรหลงตัวเมื่อทำความดี แต่ควรมีจิตใจวางเฉยไม่ผูกพันกับสิ่งใดทั้งสิ้น

จิตใจและร่างกาย

การไม่ถูกกิเลสครอบงำ คือ การไม่ยึดมั่น ไม่ผูกพัน ผู้ที่แสวงหา
หนทางหลุดพ้น จะไม่หวั่นไหวกับความตาย ไม่ปรารถนาการเกิด ไม่มีจิตใจ
ลำเอียง แบ่งแยกว่า มี ไม่มี ดี เลว ถูก ผิด ฯลฯ

เมื่อใดที่ใจของเราเกิดผูกพันในสิ่งใด เมื่อนั้นก็เป็นการเริ่มต้นของ
ชีวิตที่ต้องหลงทางติดอยู่ในกิเลส ดังนั้นผู้ที่กำลังก้าวเดินไปสู่หนทางบรรลุนิพพาน จะไม่ยึด ไม่จับ ไม่ลังเล ไม่เปิดหนทางให้กิเลสเข้าครอบงำได้

3. การบรรลุนิพพานไม่มีรูปลักษณะที่มองเห็นหรือจับต้องได้ เพราะมีความลุ่มหลง คือ อวิชชา จึงมี นิพพาน ถ้าไม่มีอวิชชาก็ไม่มีนิพพานในทางตรงกันข้ามก็เช่นเดียวกัน เพราะมีนิพพาน จึงมีอวิชชา ถ้าไม่มี นิพพาน ก็ไม่มีอวิชชาด้วย

จิตใจและร่างกาย

ดังนั้น ความยึดมั่นในความคิดที่ว่านิพพานมีอยู่ เหมือนสิ่งมีตัวตนจับต้องได้นั้น จะกลายเป็นอุปสรรคขัดขวางไม่ให้พบหนทางบรรลु เช่นเดียวกับการที่มีความมืด ก็มีแสงสว่าง ถ้าไม่มีความมืด ความสว่างก็จะไม่มี

ผู้ที่แสวงหนทางบรรลุ จะต้องมีใจที่ไม่ติดพันว่า จะบรรลุให้ถึงนิพพาน เหมือนดังว่านิพพานเป็นสิ่งมีตัวตน ความยึดมั่นเช่นนี้เป็นความหลงผิด อย่างหนึ่งเช่นกัน

ถ้ากำหนดจิตมาถึงขั้นนี้ได้และดำเนินมาตามกระแสที่ผ่านอวิชชา มา ก็จะสามารถบรรลุหนทางแห่งนิพพานได้ เหมือนการพบแสงสว่างในท่ามกลางความมืด ถ้ากำหนดกระแสจิตให้มั่นคง ไม่ถูกตัดตอน แต่ดำเนินเรื่อยไป จะบรรลุดุจหมายปลายทางคือ นิพพาน ซึ่งอยู่ท่ามกลางกิเลสตัณหาทั้งปวง

4. สรรพสิ่งในโลก มีความเสมอภาคเท่าเทียมกัน ไม่มีอะไรแตกต่างกัน เนื่องจากความไม่มีตัวตน ไม่มีลักษณะถาวร ไม่มีเกิด ไม่มีดับ ไม่สามารถจะบรรยายด้วยคำพูดได้ เพราะทุกสิ่งมีสถานะที่เป็นศูนย์ที่เรียกว่า “*ศูนย์ตา” ซึ่งแปลว่า “ความว่างเปล่า” นั่นเอง

สรรพสิ่งในโลกมีความสัมพันธ์กัน ก็อาศัยกันและกันจึงเกิดมีขึ้น ไม่มีสิ่งใดเกิดขึ้นได้โดยลำพังตัวเอง

จิตใจและร่างกาย

เหมือนกับแสงสว่างกับเงามืด ความสั้นกับความยาว ขาวกับดำ ต้องมีอยู่คู่กันไป ถ้าขาดอย่างหนึ่งอย่างใดไปแล้วก็ไม่อาจดำรงอยู่ได้จึงเรียกสภาวะนี้ว่า “อนัตมัน” ซึ่งแปลว่า “ความไม่มีตัวตน”

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่า ถ้าไม่มีอวิชชา ก็ไม่มีนิพพาน ถ้าไม่มีนิพพาน ก็ไม่มีอวิชชา ทั้งสองสิ่งนี้ไม่มีความแตกต่างกันโดยเนื้อแท้ เพราะอาศัยกันเกิดขึ้น จึงมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

5. คนเรามักจะมองเห็นการเกิด การดับ ของสิ่งต่าง ๆ ซึ่งอันที่จริงแล้วไม่ใช่เช่นนั้น เพราะทุกสิ่งทุกอย่างไม่มีการเกิด ไม่มีการดับมาตั้งแต่ต้นแล้ว

ผู้ที่มีดวงตามองเห็นสภาวะที่แท้จริงดังกล่าวของสิ่งทั้งหลายแล้วจะสามารถเข้าใจกฎธรรมชาติที่เป็นความจริงว่า ทุกสิ่งไม่มีการเกิด ไม่มีการดับ แต่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

การที่คนเรามีความยึดมั่นผูกพันในตัวเอง ก็เพราะคิดว่า มี “ตน” ซึ่งอันที่จริงแล้ว หามีไม่ และสภาวะที่เรียกว่า “ของตน” ก็ไม่บังเกิดขึ้น การบรรลุนิพพาน คือการที่รู้ในความจริงข้อนี้

จิตใจและร่างกาย

คนเรามักจะคิดว่ามี ความสะอาด และความสกปรก แต่ความจริงแล้ว ถ้าไม่มีความสะอาด ก็ไม่มีความสกปรก ความคิดที่แยกว่า ความสะอาด และความสกปรก เป็นคนละอย่างกันนั้น เกิดจากใจที่มีความลำเอียงของคนเรานั้นเอง

เช่นเดียวกัน เรามักคิดถึงความแตกต่างระหว่างความดี ความชั่ว แต่ผู้ที่กำลังแสวงหาหนทางบรรลุมะตนะก็คิดว่า ความดี ความชั่ว แต่เดิมไม่ใช่คนละสิ่งกัน

คนเรามักขังความทุกข์ ปรารถนาความสุข แต่ถ้าลองพิจารณาด้วยปัญญาแล้ว จะพบว่าท่ามกลางความทุกข์ เราจะหาความสุขพบ ผู้ที่รู้ความจริงนี้ จะหลุดพ้นจากความผูกพันทั้งปวง เป็นอิสระทั้งกายและใจ แต่ก็ไม่ได้ใส่ใจในความเป็นอิสระ หรือความผูกพันอีกเช่นกัน

ดังนั้น เราจึงเห็นได้ว่า คำตรงกันข้าม เช่น มี ไม่มี ความลุ่มหลงความรู้แจ้ง จริง เท็จ ถูก ผิด ที่มักใช้คู่กันนี้ ความจริงแล้วไม่ได้มีอะไรแตกต่างกันเลย ไม่มีรูปร่างให้เห็นเป็นตัวตน จำต้องไม่ได้ พิสูจน์ให้เห็นจริงไม่ได้ ด้วยตัวของมันเอง เราจึงไม่ควรยึดมั่นในความคิดที่เกิดจากความลำเอียง ของใจ แต่ควรตระหนักถึงความจริงแห่ง “สุนยตา”

จิตใจและร่างกาย

6. เหมือนดอกบัวที่เจริญงอกงามและบานในหนองบึงที่มีโคลนตม สกปรก แต่ไม่งอกในที่ราบสูง หรือบนบกที่สะอาด การหลีกเลี่ยงความลุ่มหลงไม่ใช่การบรรลु แต่ธาตุ หรือธรรมชาติแห่งพุทธจะสามารถค้นพบได้ ในท่ามกลางความลุ่มหลงและทัศนคติที่ผิด ๆ

ถ้าไม่ยอมเสี่ยงอันตรายค่าลงไปได้ทะเลลึก ก็จะไม่มีโอกาสรู้ว่ามิชุน ทรัพย์มหาศาลหาค่ามิได้อยู่ข้างใต้ เช่นเดียวกันถ้าไม่ฝ่าเข้าไปในทะเลตม แห่งโลกียวิสัย ก็ไม่สามารถค้นพบจินดามีค่าแห่งการนิพพานได้ ผู้ที่เคยมีความยึดมั่นใน “ตน” และกิเลสโลกอย่างไม่ลืมหูลืมตา ถ้าเพียงแต่มีใจ ศรัทธาในนิพพานเพียงนิดเดียวเท่านั้น เขาก็จะสามารถแลเห็นหนทาง ข้างหน้าที่จะนำไปสู่การบรรลุนิพพานได้

ในสมัยก่อน มีนักบวชที่ปีนป่ายกองคาบโดยไม่บาดเจ็บ หรือเดินลุยไฟโดยไม่รู้สึกร้อนหรือถูกลวกเพราะความที่มีจิตมุ่งมั่นที่จะแสวงหาหนทาง หลุดพ้น แม้จะต้องปีนข้ามกองคาบแหลมคมแห่งความเห็นแก่ตัว และเดินลุยเข้าไปในกองไฟแห่งความเกลียดชัง ก็จะพบว่ามิใช่สายลมเย็นแห่งการตรัสรู้พัดโชยมา ทำให้ไม่รู้สึกเจ็บหรือรู้สึกร้อนแต่อย่างใดเลย

จิตใจและร่างกาย

7. พระพุทธเจ้าทรงสอนให้ละทิ้งทัศนคติที่มีความขัดแย้งแยกเป็น 2 ฝ่าย เช่น มี ไม่มี ดี ชั่ว ถูก ผิด ฯลฯ เสีย ให้รู้ว่ำนั่นไม่ใช่สิ่งที่แตกต่างกันและถึงแม้จะเลือกเอาฝ่ายที่ดีในระหว่าง 2 ฝ่าย คือ มี ดี ถูก ฯลฯ ก็ไม่ใช่การกระทำที่ถูกต้องนั่นเอง

ถ้าเรายึดมั่นในความคิดที่ว่าสรรพสิ่งไม่มีความเที่ยงแต่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา เป็นความคิดที่ไม่ถูกต้อง แต่ถ้าเชื่อว่าทุกสิ่งไม่มีการเปลี่ยนแปลง ก็ผิดอีกเหมือนกัน ถ้าคิดว่ามี “ตน” และยึดมั่นอยู่ในความคิดนี้เป็นสิ่งที่ผิด ทำให้ไม่สามารถหลุดพ้นความทุกข์ทรมานได้ เช่นเดียวกัน ถ้ายึดมั่นในความคิดว่า “ไม่มีตน” ก็ผิด เป็นอุปสรรคขัดขวางการบรรลุนิพพาน

ถ้าเราจะยืนยันในความคิดที่ว่า ทุกสิ่งเป็นทุกข์ ก็ผิด หรือยืนยันว่า ทุกสิ่งเป็นสุข ก็ผิด พระพุทธเจ้าทรงสอนให้ละทิ้งความคิดที่เอียงสุดและให้เลือกทางสายกลาง ซึ่งเป็นทางที่ถูกที่ควร

บทที่ 3

ธรรมชาติพุทธ

ตอนที่ 1 จิตบริสุทธิ์

1. มนุษย์มีหลายประเภท บางคนมีกิเลสมาก บางคนก็มีกิเลสน้อย มีคนฉลาดก็มีคนโง่ มีดีมีเลว บางคนก็อบรมสั่งสอนได้ง่ายแต่บางคนก็สอนยาก เหมือนดอกบัวในสระที่มีสีและชนิดต่าง ๆ กันทั้งสีฟ้า แดง เหลือง ขาว ดอกบัวเหล่านี้เจริญงอกงามและเติบโตอยู่ในน้ำ ในระดับต่าง ๆ กัน บ้างก็อยู่ใต้น้ำ บ้างก็อยู่ปรึมน้ำ บ้างก็โผล่ขึ้นมาเหนือน้ำ มนุษย์ก็ เช่นกันมีหลายชนิดหลายเผ่าพันธุ์และยังมีหญิงมีชายอีก แต่ธาตุแท้ของมนุษย์นั้นไม่ต่างกันเลย ทุกคนไม่ว่าหญิงหรือชาย ถ้าได้รับการชี้แจงอบรมในทางที่ถูกแล้วก็จะมีโอกาสได้พบหนทางไปสู่ความเป็นอรหันต์ได้เท่า ๆ กัน

การฝึกหัดเป็นความรู้อย่างนั้น นอกจากจะต้องมีร่างกายแข็งแรงมีความเชื่อมั่นในตัวเอง มีความขยันหมั่นเพียรและความจริงใจแล้ว ยังต้องมีไหวพริบปัญญาเฉลียวฉลาดด้วย การที่จะเข้าใจถึงพระพุทธรเจ้าก็เช่นเดียวกันทั้งหญิงและชายถ้ามีคุณสมบัติทั้ง 5 นี้แล้วจะสามารถพบหนทางแห่งการเป็นอรหันต์ได้ โดยไม่ต้องใช้เวลานาน เพราะทุกคนมีองค์ประกอบที่จะสามารถค้นพบหนทางตรัสรู้อยู่แล้ว

ธรรมชาติพุทธ

2. การฝึกตนให้ไปถึงทางแห่งอรหัตตนั้น เราต้องมองพระพุทธรูปเจ้าด้วยตาของเราเอง เชื่อพระองค์ด้วยใจของตนเอง ดวงตาและดวงใจที่มองและเชื่อในพระพุทธรูปนั้นก็เป็न्दวงตาและดวงใจดวงเดียวกันกับที่เคยหลงมกยอยู่ในโลกแห่งการเกิดการดับ

ถ้ากษัตริย์จะปราบกองโจรที่มารุกราน สิ่งแรกที่จะต้องทรงทำก็คือการสืบหาช่องโจรให้พบเสียก่อนจึงจะจับได้ มนุษย์เราก็เช่นกัน ถ้าต้องการจะละเลิกกิเลสความมัวเมาในโลกียวิสัยก็ต้องค้นหาต้นกำเนิดของตาและใจนั้นเสียก่อน

ถ้าเราอยู่ในห้องและลืมตามองไปข้างหน้า เราจะต้องเห็นสภาพภายในห้องก่อนแล้วจึงจะเห็นทิวทัศน์ภายนอกผ่านทางหน้าต่าง ไม่มีดวงตาใดที่จะมองเห็นแต่ทิวทัศน์ภายนอกโดยมองไม่เห็นความเป็นไปภายในห้อง

ถ้าในร่างกายของเรามีใจ เราควรจะต้องรู้ความเป็นไปภายในร่างกายก่อนสิ่งอื่น แต่อันที่จริงแล้วเรากลับรู้เรื่องภายนอกเป็นส่วนใหญ่ หาได้รู้เรื่องภายในร่างกายของตนไม่

ธรรมชาติพุทธ

ถ้าสมมุติว่าใจอยู่นอกร่างกาย ใจและกายจะขาดความสัมพันธ์กันกาย จะไม่รู้สิ่งที่ใจรู้ ใจก็จะไม่รู้สิ่งที่กายรู้สึก แต่ความเป็นจริงแล้วใจจะรับรู้สิ่งที่กายรู้สึกและกายก็รับรู้ความรู้สึกของใจ เราจึงไม่อาจกล่าวได้ว่า ใจของเราอยู่นอกร่างกาย และถ้าเป็นดังนั้นแล้วใจที่แท้จริงอยู่ที่ใดเล่า

3. ชีวิตของเราถูกกำหนดมาด้วยผลแห่งกรรมตั้งแต่ชาติปางก่อน และเพราะความโง่เขลาจึงไม่รู้ถึงมูลเหตุ 2 อย่างที่ทำให้ต้องหลงเวียนว่ายอยู่ในโลกแห่งกิเลสนี้

มูลเหตุที่หนึ่ง คือ หลงเชื่อว่าใจที่รับรู้การเกิดการตายนี้เป็นธาตุแท้ของมนุษย์

มูลเหตุที่สอง คือ หารู้ไม่ว่าเบื้องหลังใจที่หลงมกมายนี้ ทุกคนมีใจบริสุทธิ์แห่งความเป็นพุทธซึ่งเป็นใจที่แท้จริงซ่อนเร้นอยู่

เมื่อเรากำมือสูงขึ้น ตาจะเห็นและใจจะรับรู้ แต่ใจที่รับรู้การกระทำนี้ไม่ใช่ใจที่แท้จริง

ใจที่รับรู้ความรู้สึกเช่นนี้เป็นเพียงใจที่เกิดจากกิเลสและอารมณ์ที่แปรปรวนอยู่ตลอดเวลา แต่เนื่องจากที่เราเชื่อว่า มัน คือใจที่แท้จริง จึงเป็นการเปิดหนทางให้ความลุ่มหลงเมาเมัวเข้ามามีอิทธิพลทำให้ต้องทนทุกข์ทรมาน

ธรรมชาติพุทธ

เมื่อเราวางมือที่กำลังออก ใจก็รับรู้ แต่สิ่งที่เคลื่อนไหวนั้นคืออะไรกันแน่ มือ หรือว่า ใจ หรือไม่ใช่ทั้ง 2 อย่าง ถ้ามือเคลื่อนไหวใจก็รับรู้และไหลตาม ถ้าใจไหลมือก็เคลื่อนตามไปด้วย แต่ใจที่มีความรู้สึกรับรู้สิ่งเหล่านี้เป็นเพียงความผิวดิน ไม่ใช่ใจที่เป็นธาตุแท้ของมนุษย์

4. อันที่จริงแล้วคนเรามีจิตใจที่บริสุทธิ์ปราศจากมลทินแต่ถูกบดบังด้วยกิเลสตัณหาที่เกิดขึ้นจากสิ่งแวดล้อมรอบตัว จิตใจที่ค้างพริ้วด้วยกิเลสนี้ไม่ใช่ธาตุแท้ของมนุษย์เรา

เหมือนดวงจันทร์ที่ถูกเมฆบดบัง แต่ก็มีได้ดั่งพร้อยหรือถูกทำให้เคลื่อนลอยไป ดังนั้นคนเราจึงไม่ควรคิดว่าจิตใจที่หมองมัวด้วยกิเลสนั้นเป็นจิตสันดานแท้ ๆ ของตน

เราจึงควรตระหนักถึงความจริงข้อนี้อยู่เสมอ ด้วยการปลุกใจตนเองให้ตื่นมาพบหนทางแห่งความจริงคือการรู้แจ้ง ถ้าใจของเรายังถูกครอบงำด้วยกิเลสตัณหาทั้งหลายแล้วเราก็คงยังต้องเวียนว่าย ทนทุกข์ทรมานอยู่ในโลกแห่งความมายาเรื่อยไป

ธรรมชาติพุทธ

ความมัวเมาและมลทินในจิตใจนั้นเกิดจากกิเลสและอิทธิพลที่ได้รับจากสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ เป็นสาเหตุ

จิตใจที่ไม่หวั่นไหวหรือตกอยู่ใต้อิทธิพลของสิ่งเหล่านี้เป็นจิตสันดานที่แท้จริง เป็นเจ้าแห่งตน

เมื่อแขกที่มาพักแรมกลับไปหมดแล้ว เราจะพูดว่าโรงแรมหายไยย่อมไม่ได้ เช่นเดียวกัน เราไม่สามารถจะกล่าวได้ว่าเมื่อใจที่ถูกครอบงำด้วยกิเลสต่าง ๆ รอบตัวสูญสิ้นไป ความเป็นคนที่แท้จริงก็จะสูญไปด้วยทั้งนี้ก็เพราะใจที่ถูกครอบงำด้วยกิเลสตัณหานั้นไม่ใช่ใจที่แท้จริง

5. ลองนึกภาพของหอบประชุมใหญ่ที่สว่างเพราะมีแสงอาทิตย์ส่องและกลับมืดลงเมื่อดวงอาทิตย์ลับไป เราอาจคิดว่าความสว่างสูญดับไปพร้อมกับดวงอาทิตย์และความมืดมาพร้อมกับราตรีกาล แต่ความสว่างและความมืดในจิตใจของเรานั้นไม่เหมือนกัน ไม่อาจจะเปลี่ยนแปลงเป็นอื่นไปได้ นอกจากหวนกลับไปสู่จิตสันดานที่แท้จริงของตนนั่นเอง

ธรรมชาติพุทธ

ใจที่รับรู้ความสว่างและความมืดเมื่อดวงอาทิตย์ขึ้นหรือตกนั้นไม่
เที่ยงแท้ ความรู้สึกชั่วครู่ชั่วคราวของใจที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอตาม
สภาพการณ์ต่าง ๆ ในชีวิตนั้นไม่ใช่ใจที่แท้จริง แต่ปัญญาที่รับรู้ความสว่าง
และความมืดเท่านั้นจึงจะเป็นใจที่แท้จริง

ความรู้สึกดี เลว รัก เกลียด ซึ่งเกิดขึ้นชั่วครั้งชั่วคราวเพราะสาเหตุภายนอกนั้น เป็นปฏิกิริยาที่เกิดขึ้นในใจที่มีกิเลสสะสมอยู่นั่นเอง

แต่เบื้องหลังใจที่เต็มไปด้วยกิเลสตัณหา^๑ ยังมีดวงใจที่บริสุทธิ์
ปราศจากมลทินซึ่งเป็นดวงใจที่แท้จริงแอบแฝงอยู่

น้ำที่ใสอยู่ในภาชนะกลมจะมีรูปร่างกลมและเป็นสี่เหลี่ยมเมื่ออยู่ใน
ภาชนะเหลี่ยม ถ้าพองน้ำนั้นหาได้มีรูปร่างลักษณะอย่างใดไม่ แต่คนเรามักจะ
ลืมความจริงข้อนี้

ธรรมชาติพุทธ

คนเรามองเห็นความดีความเลว รู้สึกชอบและไม่ชอบ มีหรือไม่มี ผูกพันอยู่กับสิ่งเหล่านี้ จนไม่สามารถจะหลุดพ้นไปจากความทุกข์ได้ ถ้าคนเราสามารถตัดขาดจากความผูกพันทางโลกแห่งมายานี้ได้และเอาหัวใจเดิมที่บริสุทธิ์กลับคืนมา เมื่อนั้นแหละทั้งใจและกายก็จะหลุดพ้นจากบาปทุกข์ทั้งปวง และพบความสงบสุขที่เกิดจากความหลุดพ้น

ตอนที่ 2

จินตามีค่าแห่งความเป็นพุทธ

1. จิตใจที่บริสุทธิ์ซึ่งเป็นจิตใจที่แท้จริงนี้ เรียกได้อีกอย่างหนึ่งว่า ธรรมชาติแห่งความเป็นพุทธ

เมื่อเราใช้แว่นขยายรับแสงอาทิตย์ให้ต้องวัตถุที่ใช้เป็นฉนวน ไฟจะลุกไฟนั้นมาจากไหน ระยะทางระหว่างดวงอาทิตย์กับแว่นขยายห่างไกลกันมาก แต่แว่นขยายเป็นตัวการทำให้ไฟติด แต่ถ้าหากวัตถุที่ใช้ั้นไม่ใช่ฉนวนติดไฟ ไฟก็จะไม่เกิดขึ้น

ในทำนองเดียวกัน ถ้าแสงแห่งปัญญาของพระพุทธเจ้าส่องต้องใจมนุษย์ แสงแห่งความเป็นพุทธจะถูกจุดให้กระจางขึ้นในจิตใจกระตุ้นให้เกิดศรัทธาในพระพุทธเจ้า ซึ่งทรงเป็นผู้ประทานแสงสว่างแห่งปัญญาให้แก่สัตว์โลก ผู้เลื่อมใสในพระองค์

ธรรมชาติพุทธ

2. คนเรามักจะลืมคำนึงถึงใจที่แท้จริงแห่งความเป็นพุทธ และเพราะเหตุนี้เองจึงทำให้ต้องยึดติดอยู่ในกิเลสทางโลก ต้องทนทุกข์ทรมานไม่อาจจะพบหนทางหลุดพ้นได้

เหตุไฉนคนเราซึ่งมีวิญญูณบริสุทธิ์จึงต้องหลงมัวผูกพันและทนทุกข์ทรมานอยู่ในโลกแห่งความมายานี้ ทั้ง ๆ ที่รอบตัวมีแสงสว่างแห่งปัญญารู้แจ้งอยู่เช่นนี้เล่า

นานมาแล้ว มีชายคนหนึ่งได้ส่งกระจกเงาในเช้าวันหนึ่ง แต่ไม่เห็นเงาของหน้าและศีรษะของตนก็ตกใจมาก แต่ที่แท้ปรากฏว่าเขาส่งกระจกกลับด้านกัน

ผู้ที่ต้องการพบทางหลุดพ้นแต่ยังไม่พบแล้วมานั่งเป็นทุกขนั้นเป็นคนโง่เขลา และไม่จำเป็นเลยที่จะต้องทำเช่นนั้น เพราะหนทางที่จะนำไปสู่การตรัสรู้นั้นถ้าเดินตามไปโดยดีแล้วจะไม่มีวันหลง แต่ที่มีคนหลงก็เพราะมัวเสียเวลาอยู่กับการหาทางหลุดพ้นด้วยใจที่ยังผูกพันอยู่กับกิเลสตัณหาซึ่งบดบังไม่ให้เห็นใจที่บริสุทธิ์แท้จริงนั่นเอง

ธรรมชาติพุทธ

ดังนั้นถ้าสามารถกำจัดความเชื่อผิด ๆ เหล่านี้ไปได้ก็จะสามารถพบทางหลุดพ้น แต่สิ่งที่น่าแปลกใจก็คือผู้ที่สามารถพบหนทางตรัสรู้แล้วนั้น มักตระหนักว่า ถ้าหากไม่มีความหลงผิดแล้วก็จะไม่มีการรู้แจ้ง คือ การตรัสรู้นั่นเอง

3. วิญญาณแห่งความเป็นพุทธนั้นไม่มีวันสูญ ถึงแม้ว่าจะเกิดมาเป็นสัตว์เดียรัจฉานหรือเปรตร้ายที่หิวโหยต้องตกอยู่ในขุมนรกก็ตาม

ไม่ว่าจะอยู่ในร่างกายที่สกปรกโสภณหรือจมปลักอยู่ในกิเลสชั่วร้ายเพียงใดก็ตาม แว่วแห่งความเป็นพุทธที่มีอยู่ในใจจะไม่มีวันดับสูญไป

4. มินิทานเล่าสืบกันมาเรื่องหนึ่งว่า ชายผู้หนึ่งได้ไปหาสหายของเขาที่บ้านและเมาหลับไป ระหว่างนั้นสหายของเขาเกิดมีธุระด่วนจำเป็นต้องออกเดินทางไปไกล แต่ก็เป็นห่วงว่าเพื่อนของตนจะลำบาก จึงได้ช้อนจินดามีค่าเม็ดหนึ่งไว้ในเสื้อให้เพื่อนของเขาแล้วจึงออกเดินทางไป เมื่อชายผู้นั้นสร้างเมาดึ้นขึ้นมาไม่พบสหายก็เที่ยวตรุดดูเห่หัดเซพเนจร ตระกำลำบากอยู่เป็นเวลานาน โดยหาความรู้ความจริงนั้นไม่จนกระทั่งได้พบสหายเข้าอีกครั้งหนึ่ง สหายได้บอกเขาเรื่องจินดามีค่านั้นและให้ลองหาดูในเสื้อ

เหมือนคนเมาในนิทานเรื่องนี้ คนเราต้องทนทรมานอยู่กับการเกิดการตาย โดยหาวิธีไม่ว่ามีวิญญาณแห่งความเป็นพุทธซึ่งเปรียบเสมือนจินดามีค่าซ่อนอยู่ในตัว

ธรรมชาติพุทธ

พระพุทธเจ้าทรงตระหนักถึงความจริงข้อนี้ว่าถึงแม้จะเป็นคน
เลวร้ายหรือโง่เขลาสักปานใดก็ตาม อย่างน้อยที่สุดเขาก็มีคุณสมบัติและ
ปัญญา รู้แจ้งของพุทธอยู่ในตัวซึ่งเป็นสิ่งที่พิเศษที่สุด

ดังนั้นพระพุทธเจ้าจึงทรงปลุกฝังความเลื่อมใสและปลุกให้ตื่นจาก
ความโง่เขลาของมกาย ซึ่งให้เห็นวิญาณแห่งความเป็นพุทธในตนเองว่าไม่ได้
แตกต่างกับพระพุทธองค์เลย

5. ข้อแตกต่างระหว่างพระพุทธเจ้า กับ คนทั่วไป มีอยู่เพียงข้อเดียว คือ
พระพุทธเจ้าเป็นผู้ที่บรรลุดรรชนีภาพแล้ว แต่คนทั่วไปเป็นผู้ที่กำลังเพียรที่
จะบรรลุดรรชนีภาพนั่นเอง

แต่ถ้าหากเราจะคิดว่าตนนั้นเป็นผู้รู้แจ้งแล้วก็จะเป็นการหลอกตัวเอง
เพราะถึงแม้ว่าเรากำลังมุ่งหน้าไปสู่หนทางแห่งการตรัสรู้ แต่ก็ยังไม่ถึง
จุดหมายปลายทาง และแม้ว่าจะมีธรรมชาติแห่งความเป็นพุทธแต่ถ้าขาด
ปัญญาและความพากเพียรในการฝึกฝนตน ก็ไม่อาจบรรลุดรรชนี

ธรรมชาติพุทธ

6. กาลครั้งหนึ่ง กษัตริย์พระองค์หนึ่งได้รวบรวมคนตาบอดมาให้ลองสัมผัสช้างคู่และตรัสถามพวกเขาทีละคนว่า ช้างมีลักษณะอย่างไร ชายตาบอดคนแรกลูบคลำงาช้างและตอบว่าเหมือนหัวเผือกคดงอ อีกคนหนึ่งเหยียดสัมผัสหูช้างจึงตอบว่าเหมือนพัดขนาดใหญ่ อีกคนหนึ่งจับทั้งวง ก็ตอบว่าเหมือนสาก คนที่จับที่ขาช้างตอบว่าเหมือนครก คนที่จับหางตอบว่าเหมือนเชือก ไม่มีใครสักคนที่จะตอบลักษณะของช้างได้ถูกต้อง

การดูคนที่เช่นเดียวกัน เป็นการยากที่จะบรรยายธาตุแท้หรือธรรมชาติแห่งความเป็นพุทธของใครได้ นอกจากอุปนิสัยใจคอเพียงบางอย่างเท่านั้น

หนทางเดียวที่จะสามารถค้นพบความเป็นพุทธซึ่งความตายหรือกิเลสทั้งหลายไม่อาจทำลายได้ก็คือ การมีศรัทธาในพระพุทธเจ้าและปฏิบัติตามพระธรรมของพระองค์

ตอนที่ 3

*ธรรมชาติพุทธและอนาत्मมัน

เราได้พูดถึงธรรมชาติของความเป็นพุทธมาแล้ว ซึ่งบางคนอาจจะคิดว่าเป็นอันเดียวกับคำว่า “วิญญาณ” ในลัทธิศาสนาอื่นนั้นเป็นการเข้าใจผิด

ธรรมชาติพุทธ

คำว่า “ตน” อาจหมายถึง “ตัวเอง” ในความคิดของใจที่ผูกพันทางโลก แต่สำหรับผู้รู้แจ้งแล้วนั้นจำเป็นต้องละทิ้ง “ตัวเอง” และค้นหาธรรมชาติแห่งความเป็นพุทธก่อนอื่น คำว่า “ธรรมชาติแห่งความเป็นพุทธ” มีความหมายคล้ายกับคำว่า “ตน” แต่ไม่ใช่ “ตน” ที่หมายถึง “ข้าพเจ้า” หรือ “ของข้าพเจ้า”

การที่คิดว่า “มีตน” เป็นความคิดที่ผิดเพราะตามความเป็นจริงแล้ว “ไม่มี” การไม่ยอมรับรู้ “ธรรมชาติแห่งความเป็นพุทธ” ก็เช่นเดียวกันเป็นการปฏิเสธความจริงของสิ่งที่มีอยู่

ยกตัวอย่างเช่นแม่คนหนึ่งพาลูกที่ไม่สบายไปหาหมอ หมอให้ยาเด็กกินแล้วกำชับแม่ว่าอย่าให้เด็กกินนมจนกว่าจะหาย

ผู้เป็นแม่จึงใช้สิ่งที่มีรสขมทาหัวนมไว้ลูกจะได้ไม่ยอมดื่มนม เมื่อเวลาผ่านไปจนหายหายหมดแล้ว เธอจึงได้ล้างเต้านมจนสะอาดแล้วให้ลูกดื่มนม การกระทำของแม่ผู้นี้แสดงให้เห็นถึงความรักที่ประเสริฐของแม่ต่อบุตรนั้น

ธรรมชาติพุทธ

พระพุทธเจ้าก็เหมือนกับผู้เป็นแม่ในเรื่องนี้ เพื่อที่จะจัดความคิดที่ผิดและตัดความผูกพันใน “ตน” ให้หมดไป พระองค์จึงทรงสอนว่า “ตน” นั้นไม่มี และเมื่อจัดความเข้าใจผิดได้แล้ว พระองค์จึงได้ทรงสอนให้รู้ความจริงว่าจิตใจที่แท้จริง หรือใจแห่งความเป็นพุทธเท่านั้นที่มีอยู่

ความผูกพันใน “ตน” ทำให้คนตกอยู่ในความลุ่มหลง แต่ความศรัทธาในวิญญานแห่งความเป็นพุทธจะนำไปสู่การรู้แจ้ง

เหมือนกับผู้หญิงในนิทานที่เล่ากันว่าได้รับหีบสมบัติล้ำค่าเป็นมรดกแต่นางหาวิธีไม่ว่าภายในหีบนั้นมีทองคำบรรจุอยู่ นางจึงต้องใช้ชีวิตอย่างเร้นแค้น จนกระทั่งมีคนมาเปิดหีบให้นางดู พระพุทธเจ้าก็เช่นเดียวกัน พระองค์ทรงเปิดหัวใจของคนทั้งหลายและชี้ให้เห็นวิญญานบริสุทธิ์แห่งความเป็นพุทธ

2. ถ้าคนเราทุกคนมีวิญญานแห่งความเป็นพุทธแล้ว ทำไมจึงต้องทนทุกข์ทรมาน ต้องหลอกลวงและเข่นฆ่ากันและกัน ทำไมจึงมีการแบ่งชั้นวรรณะ มีขาคีมีเงินด้วยเล่า

ธรรมชาติพุทธ

มีเรื่องเล่ากันเรื่องหนึ่งว่านักมวยปล้ำในราชสำนักคนหนึ่งใช้เครื่องประดับหน้าผากที่มีมณีนีลค่าประดับอยู่ วันหนึ่งที่เขาลงแข่งขันหน้าผากถูกกระแทก มณีเม็ดนั้นจึงฝังเข้าไปในเนื้อ แต่เขาไม่รู้ คิดว่าหลุดหายไป เมื่อเขาไปหาหมอเพื่อรักษาแผล หมอก็พบว่ามณีเม็ดนั้นฝังจมอยู่ในเนื้อที่มีเลือดและฟูนเกรอะกรังปิดมิดจนมองไม่เห็น หมอจึงเอากระจกส่องให้เขาดู

วิญญาณแห่งความเป็นพุทธก็เหมือนกับมณีนีลในเรื่องนี้ถูกปิดบังด้วยฟูนธูติของกิเลสจนเราคิดว่าหายไปแล้ว แต่พระพุทธเจ้าก็ค้นหาให้ เราจนพบ

วิญญาณแห่งความเป็นพุทธมีอยู่ในตัวเราทุกคน ไม่ว่าจะถูกปกคลุมด้วยกิเลสตัณหาหนาแน่นหรือถูกฝังลึกอยู่ใต้บาปและกรรมที่ได้ก่อไว้มากมายเพียงใดก็ตาม วิญญาณแห่งความเป็นพุทธจะไม่สูญหายหรือถูกทำลายไป แต่จะปรากฏเมื่อความลุ่มหลงมัวเมาถูกกำจัดสูญสิ้นไปแล้วนั่นเอง

เหมือนนักมวยปล้ำในเรื่องนี้ หมอชี้ให้ดูมณีที่ฝังอยู่ในหน้าผากของเขาด้วยการใช้กระจกส่องดู วิญญาณแห่งความเป็นพุทธของคนเราก็เหมือนกันถูกฝังจมอยู่ใต้กิเลสตัณหาในโลก แต่ด้วยบารมีของพระพุทธเจ้าจึงมีโอกาสหาคพบ

ธรรมชาติพุทธ

3. วิวไม่ว่าจะมีสีอะไรก็ตาม น้ำนมที่รีดออกมาจะมีสีขาวเหมือนกันหมด เช่นเดียวกัน ไม่ว่าจะมีชีวิตอยู่ในสภาพแวดล้อม หรือมีผลกรรมที่แตกต่าง กันอย่างไรก็ตาม ทุกคนมีวิญญานบริสุทธิ์แห่งความเป็นพุทธเหมือนกัน หมด

มีนิทานอินเดียเรื่องหนึ่งเล่ากันว่า ที่หุบเขาหิมาลัยมีياسมุนไพรมีค่า มากชนิดหนึ่งอยู่ในพงหญ้าทิบ ซึ่งไม่เคยมีใครสามารถหาพบได้เลยแต่ชาย ปัญญาดีคนหนึ่งได้พยายามค้นหาด้วยการเดินตามกลิ่นไปจนพบแหล่งของมัน เขาได้ต่อถึงไม้และสะสมสมุนไพรนี้ไว้จนกระทั่งเขาตายไปยาที่เขา สะสมไว้จึงเน่าอยู่ในถังซึ่งถูกทอดทิ้งอยู่ในหุบเขา เมื่อยานี้รั่วไหลไปในที่ใด ก็มีรสเปลี่ยนไปตามที่ต่าง ๆ

ธรรมชาติพุทธก็เช่นเดียวกันถูกกิเลสตัณหาทางโลกบดบังจมอยู่ กัน บึงจนยากที่จะหาพบได้ แต่พระพุทธเจ้าทรงหาให้เราจนพบ ธรรมชาติพุทธ ของคนเราแต่ละคนเหมือนกันหมด แต่เนื่องจากถูกครอบงำด้วยกิเลสตัณหา มากน้อยต่าง ๆ กันจึงทำให้เรามีสภาพการดำเนินชีวิตที่ต่างกันไป เหมือนการลิ้มรส เราจะรู้สึกรสหวานมากน้อยต่างกัน แล้วแต่ลิ้นของแต่ละคน

4. ทราชและหินอาจถูกป่นให้ละเอียดเป็นผงได้ แต่เพชรเป็นหินที่แข็งแกร่งที่สุดที่ไม่สามารถจะทุบให้แตกได้ ธรรมชาติพุทธก็เหมือนกับเพชรที่ไม่สามารถจะทำลายให้แหลกสลายได้

ธรรมชาติพุทธ

ธรรมชาติของมนุษย์ก็เช่นกัน ทั้งกายและใจมีวันแตกดับได้ แต่ธรรมชาติพุทธนั้นไม่มีใครจะทำลายได้ ธรรมชาติพุทธเป็นสิ่งที่ประเสริฐที่สุด ในธรรมชาติของมนุษย์ พระพุทธเจ้าทรงสอนว่าแม้ว่าธรรมชาติของมนุษย์ทั้งหญิงชายจะมีข้อแตกต่างกันอย่างมากขนาดนั้นไม่ว่า แต่ธรรมชาติพุทธนั้นไม่มีความแตกต่างกัน ไม่ว่าหญิงหรือชายทุกคนมีโอกาสค้นพบธรรมชาติพุทธได้เท่า ๆ กัน

เมื่อจำแนกสารที่เจือปนอยู่ในแร่ทองออกไปหมดแล้วก็จะได้ทองคำบริสุทธิ์ที่มีค่ามหาศาล เช่นเดียวกันไม่ว่าใครก็ตามถ้ากำจัดกิเลสตัณหา ทั้งปวงในจิตใจให้หมดไปได้ ก็จะสามารถพบธรรมชาติพุทธของตนเอง

บทที่ 4

กิเลส

ตอนที่ 1 โลกียวิสัย

1. ธรรมชาติพุทธภูมิตบด้วยกิเลส 2 อย่าง คือ

1. กิเลสในปัญญาหรือวิจารณ์ญาณที่สับสน 2. กิเลสในอารมณ์ที่
วุ่นวายไม่สงบ

กิเลสทั้ง 2 ประการนี้เป็นการแบ่งอย่างกว้าง ๆ แต่ปฐมเหตุที่ก่อให้เกิด
กิเลสทั้ง 2 นี้ คือ 1. ความโง่เขลา 2. ตัณหาหาคะ ปฐมเหตุ 2 อย่าง นี้เป็น
ตัวการสำคัญที่ก่อให้เกิดกิเลสโลกทั้งปวง

เมื่อมีความโง่เขลาเบาปัญญา มนุษย์ก็ไม่สามารถพิจารณาแยกเหตุผลดี
หรือชั่วให้ถูกต้องได้ และเมื่อมีตัณหาในอารมณ์ก็ก่อให้เกิดความโลภหลง
ผูกพันในทุกสิ่งทุกอย่างที่ได้พบได้เห็น จนกระทั่งบางครั้งเกิดความหลง
ใฝ่หาแม้กระทั่งความตาย

กิเลส

ความโง่เขลาและค้นหาเป็นสาเหตุให้เกิดอารมณ์รัก โลภ โกรธ หลง
ริษยา ก่อให้เกิดการเข้าใจผิด การหลอกลวง ความเขย่ง ความเห็นแก่ตัว
 ฯลฯ

2. ความโลภเกิดขึ้นจากความยินดีพอใจสิ่งที่ได้พบเห็นในทางที่ผิดความ
โกรธเกิดจากความไม่พอใจ สิ่งต่าง ๆ ที่ได้พบเห็น หรือเกิดขึ้นรอบตัว
ในทางที่ผิดความโง่เขลาเกิดขึ้นเพราะขาดวิจรณญาณตัดสินใจว่าสิ่งใดควรสิ่ง
ใดไม่ควร สิ่งใดถูก สิ่งใดผิด หลงเชื่อในสิ่งที่ไม่ถูก เนื่องจากการสั่ง
สอนในทางที่ไม่ถูกต้องนั่นเอง

โลภะ โทสะ โมหะ ทั้ง 3 อย่างนี้เหมือนพระเพลิงเผาโลกไฟแห่ง
โลภะเผาใจคนให้เกิดความละโมภมากยิ่งขึ้น ไฟแห่งโทสะเผาใจผู้ที่ขาด
ความยังคิด ไม่รู้จักระงับอารมณ์โกรธ ไฟแห่งโมหะเผาใจผู้ที่ขาดปัญญา
ขาดวิจรณญาณ และไม่ใส่ใจฟังคำสอนของพระพุทธเจ้า

โลกเรานี้ช่างเต็มไปด้วยไฟกิเลสมากมายเหลือคณานับ ทั้งไฟแห่งความรัก โลก โกรธ หลง ความเห็นแก่ตัว ไฟแห่งการเกิด แก่ เจ็บ ตาย ไฟแห่งความทุกข์โศก ความทรมาน ฯลฯ ไฟกิเลสเหล่านี้ไหม้กระหน่ำไหม้อยู่ทั่วทุกหนทุกแห่งในโลก และไม่ได้เผาไหม้แต่เฉพาะตัวบุคคลนั้น ๆ เท่านั้น แต่ยังแผ่ความร้อนเผาผลาญลูกหลานไปทั่ว ก่อให้เกิดความทุกข์ทรมานแก่บุคคลอื่น ๆ ด้วย และเป็นสาเหตุชักนำให้บุคคลเหล่านี้ประพฤติดุกปฏิบัติในทางที่ผิดทั้งกาย วาจา ใจตามไปด้วย บาปผิดที่เกิดจากไฟกิเลสเหล่านี้จะเป็นหนองเน่า ถ้าใครไปถูกต้องเข้าก็จะติดเชื้อลูกหลานต่อ ๆ กันไป

3. โลภะเกิดจากการไปพบของต้องใจ โทสะเกิดจากความไม่ชอบธรรม โมหะเกิดจากความคิดที่ไม่ถูกต้อง ความเลวร้ายของความโลภไม่ค่อยหนักหนานัก แต่การกำจัดความโลภนั้นไม่ใช่ของง่าย ความเลวร้ายของโทสะ นั้นมีมากกว่าก็จริงแต่กำจัดง่ายกว่ามาก ส่วนความเลวร้ายของความหลง นั้นใหญ่หลวงนักและยากที่จะกำจัดให้สูญสิ้นไปได้

ดังนั้น คนเราจึงควรพยายามดับไฟกิเลสเหล่านี้ด้วยการพิจารณาขอบว่าอะไรคือสิ่งที่จะก่อให้เกิดความพอใจที่แท้จริง รู้จักระงับสติเมื่อเผชิญกับสิ่งไม่ชอบธรรมด้วยการแผ่เมตตา และคิดชอบด้วยการรำลึกถึงคำสั่งสอนของพระพุทธองค์ ถ้าทำเช่นนี้ได้คนเราก็จะสามารถหลุดพ้นจากโลกีย์วิสัย

กิเลส

4. โลภะ โทสะ โมหะ เหมือนพิษไข้ ถ้าคนเรามีไข้เหล่านี้อยู่ในตัว ถึงแม้ว่าจะนอนอยู่ในห้องที่แสนสุขสบายก็จะต้องทนทุกข์ทรมาน นอนไม่หลับเพราะพิษไข้นั้น

ส่วนผู้ที่ไม่มีกิเลสทั้ง 3 อย่างนี้ถึงแม้ว่าจะต้องนอนอยู่บนที่นอนที่ปูเพียงใบไม้ใบหญ้าในคืนที่อากาศหนาวเหน็บ หรือแม้แต่ในห้องคับแคบอัดลมในคืนที่อากาศร้อน ก็จะสามารถนอนหลับอย่างสุขสบายได้

กิเลสทั้ง 3 อย่างนี้ก่อให้เกิดความทุกข์ทรมานในโลกหนทางที่จะกำจัดให้หมดไปก็คือ การปฏิบัติตามวินัยคำสอน ฟีกสมาธิ ทำใจให้มั่นคง ไม่วอกแวก และใช้ปัญญาที่เฉลียฉลาด การปฏิบัติตามวินัยคำสอนจะช่วยขจัดความโลภ การฟีกสมาธิทางใจจะช่วยดับความโมโหโกรธา และปัญญาจะช่วยขับไล่ความโง่เขลาให้สูญสิ้นไป

5. กิเลสตัณหาของมนุษย์นั้นไม่มีที่สิ้นสุด เหมือนคนกระหายน้ำที่ดื่ม น้ำเกลือเข้าไปไม่อาจแก้กระหายให้สมใจได้ และยิ่งดื่มก็ยิ่งกระหายมากขึ้น

คนเราก็เหมือนกัน ยิ่งพยายามที่จะสนองความพอใจให้ตนเองก็ยิ่งจะทำให้เกิดความไม่รู้จักอิ่ม ไม่รู้จักพอกมากขึ้น

ความโลภของคนเราไม่สามารถจะทำให้ถึงจุดอิ่มตัวได้ และเมื่อไม่ได้ดังใจก็จะก่อให้เกิดความทุกข์ใจอย่างสาหัส จนบางครั้งถึงกับทำให้เสียสติได้

กิเลส

เพื่อที่จะสนองความต้องการของตน ทำให้คนเราต้องต่อสู้กัน กษัตริย์กับกษัตริย์ ขุนนางกับขุนนาง พ่อแม่กับลูก พี่กับน้อง เพื่อนกับเพื่อน ฯลฯ ต่างคนต่างก็จะแย่งเอาสิ่งที่ตนต้องการให้ได้ จนบางครั้งถึงกับฆ่าฟันเอาชีวิต ชิงกันและกัน

คนเราทำลายชีวิตและอนาคตของตนเองเพื่อที่จะให้ได้มาซึ่งสิ่งที่ตนปรารถนาด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น ลักขโมย ฉ้อฉล หลอกลวง ประพฤติผิดสามิภรรยา เมื่อถูกจับได้ก็ต้องทนทุกข์ทรมานกับคำประณามและต้องรับโทษ

กิเลสตัณหาก่อให้เกิดบาปกรรมทั้งกาย วาจา ใจ ทำให้ต้องรับความทรมานขณะเมื่อมีชีวิตอยู่ในโลกนี้ และเมื่อตายแล้วก็ยังต้องทนทุกข์ทรมานชดใช้กรรมอยู่ในนรกอีกด้วย

6. ในบรรดากิเลสโลกทั้งหลาย ตัณหาราคะ เป็นกิเลสที่แรงกล้ามากที่สุด

กิเลส

ค้นหาเปรียบเสมือนพื้นดินอุดมที่เหมาะให้กิเลสอื่นเจริญงอกงามขึ้น เหมือนปีศาจร้ายที่เกาะกินความดีทั้งหลายในโลกจนสิ้น เหมือนงูเห่าที่แผ่กายอยู่ในสวนดอกไม้และฉกกัดฟันพิษให้แก่ผู้ที่มาแสวงหาแต่ความงาม เหมือนเตาเผาฟากที่เลียพันอยู่บนต้นไม้ใหญ่และคุคน้ำเลี้ยง จนกระทั่งต้นไม้ต้องเหี่ยวเฉาตายไป ค้นหาเลื้อยพันอยู่ในจิตใจมนุษย์และคุคน้ำใจแห่งความดีจนเหือดแห้ง ค้นหาเหมือนเหยื่อที่ปีศาจร้ายตกเบ็ดล่อไว้ให้คนโง่เขลาบาปปัญญามาติดแล้วก็ชักลากให้ตกจมลงไปในโลกแห่งความชั่ว

ถ้าเอาเลือดทากระดูกแห่งที่ไม่มีเนื้อติดอยู่ให้สุนัข มันก็จะกัดแทะจนกระทั่งเหนื่อยไปเอง ค้นหากระดูกก็เช่นกัน ไม่ได้ให้คุณค่าอะไรกับจิตใจของเราเลย เหมือนกับกระดูกแห่งที่ให้แก่สุนัขจนโคกจั่นนั้น

ถ้าโยนหินเนื้อให้สัตว์ร้าย 2 ตัว มันก็จะต่อสู้แย่งชิงเนื้อกันจนได้รับบาดเจ็บ คนโง่ที่ถือคบเพลิงเดินดำนลมก็จะถูกไฟลวก ค้นหากระดูกจะทำให้คนเราบาดเจ็บและถูกไฟลวกเหมือนสัตว์ร้ายและคนโง่

7. การป้องกันร่างกายภายนอกไม่ให้ถูกศรพิษนั้นทำได้ง่ายกว่าการป้องกันไม่ให้ใจถูกศรพิษ ความโลภ โกรธ หลง และความเห็นแก่ตัวเปรียบเสมือนศรพิษภายในจิตใจที่ก่อให้เกิดความทรมานเจ็บปวดจนถึงแก่ชีวิต

กิเลส

ถ้าใจของเราตกอยู่ใต้อำนาจของความโลภ โกรธ หลง เราก็กลายเป็นคนโกหก หลอกลวงและใช้วาจาคำทอหยาบคายตลบตะแลง ซึ่งจะนำไปสู่การประกอบอาชญากรรม ลักขโมย และประพฤติดีในกาม

กิเลสชั่วทางใจ 3 ทางวาจา 4 ทางความประพฤติ 3 ดังกล่าวข้างต้นนี้ รวมกับเป็นความชั่วร้าย 10 อย่าง

เมื่อโกหกมุสาจนเคยตัวก็มักจะทำให้ประพฤติชั่ว และเมื่อจะประพฤติชั่วก็มักจะต้องโกหกมุสาและเมื่อโกหกมุสาแล้วก็จะทำให้สามารถประพฤติชั่วได้อย่างไม่สะทกสะท้านหรือละอายในบาป

โลภ โกรธ หลง ราคะ ความอับโชค ความทุกข์ทั้งปวงเกิดขึ้นจากความโง่เขลา ความโง่เขลาเป็นพิษร้ายที่สุดสำหรับมนุษย์ยากที่จะหาอะไรมาเปรียบได้

8. จากกิเลสก่อให้เกิดกรรม คือ การกระทำ จากกรรมก่อให้เกิดผลแห่งความทุกข์ทรมาน กิเลส กรรม ความทุกข์ เหมือนกงเวียนกรรมเวียนที่หมุนเวียนไปมา

กงเวียนกรรมเวียนนี้หาจุดเริ่มหรือจุดจบไม่ได้ มนุษย์จึงไม่สามารถจะหลุดพ้นจากการเวียนว่ายตายเกิด เมื่อตายไปแล้วก็ต้องเกิดใหม่เพื่อชดใช้กรรมที่ทำไว้ในชาติก่อนเรื่อยไปไม่รู้จบ ไม่อาจหลุดพ้นวิภวสงสารได้

กิเลส

ระหว่างที่เวียนว่ายอยู่ในวัฏสงสาร ถ้าเราจะสามารถรวมเอ้าและกระดูกร่างคนที่เผาแล้วจะได้ปริมาณสูงราวภูเขาลูกหนึ่งและถ้ารวมปริมาณของน้ำนมของมารดาที่ให้เราดื่มแล้วจะได้มากกว่าน้ำในมหาสมุทร

ถึงแม้ว่าทุกคนจะมีธาตุแห่งพุทธ แต่ก็ถูกฝังลึกอยู่ภายใต้กิเลสโลกจนยากที่จะงอกเงยขึ้นมาได้ จึงเป็นสาเหตุให้ชีวิตมีแต่ความทุกข์ทรมานไม่มีที่สิ้นสุด ไม่ว่าจะเกิดใหม่กี่ชาติต่อกี่ชาติก็ตาม

ตอนที่ 2

ธรรมชาติของมนุษย์

1. ธรรมชาติของมนุษย์เหมือนพวงหรีดที่หาทางบุกเข้าไปถึงได้ยาก ถ้าเทียบกับธรรมชาติของสัตว์แล้ว ฝ่ายหลังนี้ยังเข้าใจได้ง่ายกว่า แต่เราสามารถจำแนกธรรมชาติของมนุษย์อย่างคร่าว ๆ ได้ตามลักษณะเด่น ๆ 4 จำพวก คือ

จำพวกที่ 1 คือ พวกที่เชื่อฟังและปฏิบัติตามลัทธิที่คิดด้วยการทรมานตัวเอง จำพวกที่ 2 คือ พวกที่ทำให้ผู้อื่นต้องรับทุกข์ทรมานด้วยการฆ่า ลักขโมย หรือกดขี่ข่มเหงด้วยวิธีการต่าง ๆ อย่างเหี้ยมโหด จำพวกที่ 3 คือ พวกที่ทำให้ผู้อื่นต้องได้รับทุกข์ทรมานไปพร้อม ๆ กับตัวเองด้วย จำพวกที่ 4 คือ พวกที่ไม่ทรมานตัวเองและยังช่วยผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์ทรมานด้วย พวกสุดท้ายนี้ คือ พวกที่ประพฤติปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธองค์ ไม่อยู่ใต้อานาจกิเลสแห่งความโลภ โกรธ หลง ไม่ฆ่าสัตว์ตัดชีวิต ไม่ลักขโมย แต่ใช้ชีวิตอยู่อย่างสงบสุขด้วยการแผ่เมตตาและใช้ปัญญา

2. เราสามารถแบ่งประเภทของมนุษย์ออกได้เป็น 3 ประเภท คือ ประเภทแรก ได้แก่คนที่โง่งง่ายแต่หายช้า เหมือนกับตัวอักษรที่ถูกสลักอยู่บนหิน ไม่ลบเลือนไปง่าย ๆ ประเภทที่สอง คือ คนที่โง่งง่ายหายเร็ว เหมือนอักษรที่เขียนบนพื้นทราย ประเภทที่สาม คือ คนที่ไม่สะทกสะท้าน ไม่ใส่ใจต่อการนิทนาบว่าร้ายหรือเรื่องไม่สบายใจต่าง ๆ เหมือนกับอักษรที่เขียนลงบนกระแสน้ำที่ไหลผ่านเรื่อยไปไม่มีอะไรจะมาขวางกั้นรบกวนกระแสธารมณีนที่บริสุทธิ์ได้

นอกจากนี้แล้ว เรายังอาจจะแบ่งประเภทของมนุษย์ออกได้อีก 3 ประเภท คือ หนึ่ง ได้แก่ประเภทที่มีนิสัยเย่อหยิ่งจองหอง ทำอะไรก็หุนหันพลันแล่น ไม่มีความพอใจอะไรง่าย ๆ เป็นประเภทที่คุ้นเคยออกได้ง่าย สอง เป็นประเภทที่มีนิสัยค่อนข้างเข้าใจยากเพราะความเป็นคนเงิบข้างคิด และรอบคอบเหมือนน้ำนิ่งไหลลึก สาม ได้แก่คนประเภทที่สามารถเอาชนะใจตนเองไม่ให้ตกเป็นทาสของกิเลสตัณหาได้อย่างเด็ดขาด เป็นประเภทที่ไม่มีใครจะสามารถเข้าใจนิสัยได้เลย

เราอาจแบ่งมนุษย์ออกตามลักษณะต่าง ๆ ได้หลายประเภทดังกล่าวข้างต้น แต่ถึงแม้ว่าจะเป็นคนที่เข้าใจได้ยากเพียงไรก็ตาม พระพุทธเจ้าท่านนั้นที่เป็นผู้ทรงพระปรีชาสามารถอ่านนิสัยใจคอและเข้าใจจิตใจของพวกเขารวมทั้งทรงสอนพระธรรมวิเศษให้เหมาะแก่จริตของแต่ละคนด้วยพระปรีชาในอุบาย

ตอนที่ 3 ชีวิตมนุษย์

1. มินิทานเปรียบเทียบเรื่องหนึ่งเล่าถึงชีวิตมนุษย์ว่า มีชายคนหนึ่ง ล่องเรือลงไปตามลำน้ำที่ไหลเชี่ยวกรากด้วยความคะนอง คนที่อยู่บนฝั่งคนหนึ่งได้ตะโกนห้ามว่า “เลิกเล่นสนุกด้วยการแล่นเรือไปตามลำน้ำที่มีแต่อันตรายเสียเถอะ เพราะทางข้างหน้ามีที่ที่กระแสน้ำไหลเชี่ยวกรากและมี น้ำวน นอกจากนี้ก็ยังมีสัตว์ร้ายเช่นจระเข้และปีศาจอาศัยอยู่ด้วย ถ้าไม่เชื่อ ยังขึ้นไปให้ได้ละก็จะไม่รอดชีวิตกลับมาอีกแน่”

นิทานเรื่องนี้เปรียบ “กระแสน้ำเชี่ยว” กับต้นหาราคะ “ความคึกคะนองในการล่องเรือ” กับการตกอยู่ใต้อำนาจของอารมณ์ “ตรงที่มีกระแสน้ำเชี่ยวกราก” หมายถึง ความโกรธเกลียด ความทุกข์ในชีวิต “น้ำวน” หมายถึง ความยินดีในต้นหาราคะ “ที่ที่มีจระเข้และปีศาจอาศัยอยู่” คือ ความหายนะและความตายซึ่งเป็นผลกรรมที่เกิดจากการปล่อยตัวให้หลงระเหิรอยู่ในกิเลสตัณหา ส่วน “คนที่ร้องเตือนอยู่บนฝั่ง” คือ พระพุทธเจ้า นั่นเอง

นิทานอีกเรื่องหนึ่งเล่าว่า ชายคนหนึ่งทำความผิดจนต้องหนีการติดตามจับกุมของเจ้าหน้าที่จนกระทั่งไปสุดทางที่ปากบ่อน้ำเก่าแห่งหนึ่ง เมื่อจวนตัวหมดหนทางหนี เขาจึงไต่เถาวัลย์ปีนลงไปหวังจะซ่อนตัวในบ่อน้ำนั้น แต่ระหว่างที่ไต่ลงไปเขาเห็นงูเห่าตัวหนึ่งกำลังแผ่พังพานอยู่ที่ก้นบ่อเขาจึงห้อยตัวเกาะเถาวัลย์อยู่อย่างนั้น ต่อมาอีกสักครู่มีหนู 2 ตัว ตัวหนึ่งขาว ตัวหนึ่งดำ กำลังกัดและเหวี่ยงเถาวัลย์ที่เขาเกาะอยู่

ถ้าเถาวัลย์ขาด เขาจะต้องตกเป็นเหยื่องูเห่าและถึงแก่ความตาย แต่ทันทีที่เขาเหลือบมองขึ้นไปข้างบน เขาสังเกตเห็นรังผึ้งรังหนึ่งมีน้ำผึ้งไหลหยดลงมาเข้าปากของเขาโดยบังเอิญ รสหวานอร่อยของน้ำผึ้งทำให้เขาลืมอันตรายของตัวเองจนหมดสิ้น

“ผู้ขายคนเดียว” ในเรื่องหมายถึง คนเราซึ่งเกิดมาก็ตัวคนเดียว เวลาตายก็ตายคนเดียว “เจ้าหน้าที่ที่ตามไล่” หรือ “งูพิษ” ก็คือ ร่างของคนที่เคยไปด้วยกิเลส “เถาวัลย์” ก็คือ ชีวิตของคน “หนู 2 ตัวขาอยู่กับคำ” หมายถึง วันและคืนที่ผ่านไป “หยดน้ำผึ้ง” คือ ความยินดีในความสุขเฉพาะหน้า

2. ยังมีนิทานอีกเรื่องหนึ่งเล่าว่า กษัตริย์พระองค์หนึ่ง ทรงเอางูพิษ 4 ตัวใส่หีบแล้วมอบให้คนเอาไปเลี้ยง ถ้าจับว่าถ้าคนเลี้ยงทำให้งูตัวใดตัวหนึ่งโกรธแม้แต่ตัวเดียว จะต้องถูกประหารชีวิต คนรับใช้กลัวพระราชบัญชามากจึงทิ้งหีบแล้วหนีไป

กษัตริย์จึงส่งเจ้าหน้าที่ 5 คนออกติดตามจับ เจ้าหน้าที่ทั้ง 5 คนได้ปลอมตัวแล้วแกล้งเข้าไปตีสนิทหวังจะจับเป็นกลับไปถวายกษัตริย์ แต่คนรับใช้รู้ทันจึงหนีไปหลบซ่อนที่หมู่บ้านอีกแห่งหนึ่ง

กิเลส

แต่มีเสียงกระซิบจากสวรรค์บอกเขาว่า หมู่บ้านนี้ไม่มีคนอาศัยอยู่แล้วและคีนี่จะมีโจร 6 คนมาปล้น เมื่อได้ฟังดังนั้นเขาก็ตกใจมากจึงหนีต่อไปอีกจนกระทั่งมาถึงที่ที่มีแม่น้ำขวางกั้นหน้าอยู่ การข้ามแม่น้ำที่มีกระแสน้ำเชี่ยวกรากเช่นนี้ไม่ใช่ของง่าย แต่เมื่อนึกถึงอันตรายที่จะถูกจับเขาจึงตัดสินใจต่อแพข้ามแม่น้ำจนสำเร็จ แล้วเขาก็ได้พบความปลอดภัยและความสงบสุขในที่สุด

“หีบใส่รูป 4 ตัว” หมายถึง ธาตุทั้ง 4 คือ ดิน น้ำ ลม ไฟ ซึ่งรวมกันเป็นเลือดเนื้อร่างกาย และร่างกายนี้ก็เป็นแหล่งกำเนิดของกิเลสตัณหาซึ่งเป็นศัตรูของจิตใจ ดังนั้นเขาจึงพยายามหลีกเลี่ยงห่างไกลจากกิเลสตัณหา

“เจ้าหน้าที่ 5 คนที่เข้าไปตีสนิท” คือ เจตนารมณ์ สติสัมปชัญญะ สัมผัส ฯลฯ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของร่างกายและจิตใจ

“ที่ซ่อนตัวที่ปลอดภัย” ก็คือ ประสาทสัมผัสทั้ง 6 “โจร 6 คน” คือ วัตถุที่ประสาททั้ง 6 สัมผัสรู้ ดังนั้น เมื่อชายผู้นี้มองเห็นภัยพิบัติที่จะเกิดขึ้นจากประสาทสัมผัสทั้ง 6 เขาจึงได้หลบหนีต่อไปอีก “แม่น้ำที่ไหลเชี่ยว” หมายถึง ชีวิตที่วุ่นวายอลวนเต็มไปด้วยกิเลสตัณหา

เมื่อเข้าต่อแพแห่งคำสอนของพระพุทธองค์แล้วข้ามแม่น้ำแห่งโลกียวิสัยสำเร็จ เขาก็พบความสุขสงบใจ

3. ในโลกนี้มีเหตุเภทภัย 3 อย่างที่มารดาไม่สามารถจะช่วยชีวิตบุตร หรือบุตรจะช่วยชีวิตของมารดาได้ คือ อัคคีภัย อุทกภัย และโจรกรรมภัย แต่เมื่อมีเหตุร้ายทั้ง 3 อย่างนี้เกิดขึ้นโอกาสที่มารดาและบุตรจะช่วยเหลือ ซึ่งกันและกันยังพอจะมีอยู่บ้าง

แต่ในกรณีต่อไปนี้คือเมื่อความเจ็บไข้ได้ป่วย ความชราภาพ และความตายมาถึงตัว มารดาก็ไม่สามารถจะช่วยบุตรและบุตรก็ไม่สามารถช่วยมารดาให้รอดพ้นไปได้

บุตรนั้นไม่สามารถจะแก้ชราแทนมารดาได้ เช่นเดียวกันมารดาไม่สามารถจะเจ็บป่วยแทนบุตรของตนได้ และเมื่อถึงเวลาตายก็ไม่มีใครสามารถตายแทนกันได้ถึงแม้จะเป็นแม่ลูกที่รักกันมากเพียงไรก็ตาม

4. ครั้งหนึ่งมีชายคนหนึ่งได้ทำบาปไว้มากในระหว่างมีชีวิตอยู่จึงต้องตกนรกและขมบาลได้ถามเขาว่า “ระหว่างที่เจ้ายังมีชีวิตอยู่ เจ้าไม่ได้พบเทวดา 3 องค์ดอกหรือ” ชายผู้นั้นทูลตอบว่า “ข้าแต่พระผู้เป็นเจ้า ข้าพระพุทธเจ้าไม่ได้พบใครดังที่พระองค์ตรัสมานี้เลยพะย่ะค่ะ”

กิเลส

ขมบาลจึงตรัสถามว่า “เจ้าไม่ได้พบชายชราหลังค่อมเดินถือไม้เท้าบ้าง ดอกหรือ” “พบพะยะค่ะ ข้าพระพุทธเจ้าพบชายชรานั่นบ่อยทีเดียวพะยะค่ะ” เขาตอบ ขมบาลจึงตรัสกับเขาว่า “เจ้าต้องรับโทษทนต์ทุกข์ทรมาน อยู่ในสภาพเช่นนี้ก็เพราะเจ้าไม่เฉลียวใจว่าชายชรานั้นเป็นทูตที่สวรรค์ ส่งมาเตือนเจ้าให้เร่งกลับตัวกลับใจมาประกอบกรรมดีก่อนที่จะสายเกินการ เพราะเจ้าเองก็ต้องแก่ชราไปตามวันเวลาเหมือนกัน”

ขมบาลได้ตรัสถามเขาต่อไปว่า “แล้วเจ้าไม่ได้พบผู้ชายน่าสงสาร ที่นอนเจ็บอยู่ตัวคนเดียวข้างดอกหรือ” “พบพะยะค่ะ ข้าพระพุทธเจ้าพบผู้ชายที่อยู่ในสภาพเช่นนี้หลายต่อหลายครั้งทีเดียว” เขาตอบ “เจ้าได้พบทูตจากสวรรค์ในสภาพของชายที่เจ็บป่วยที่มาเตือนให้เจ้าเร่งระวังตัว เพราะเจ้าก็ต้องเจ็บป่วยเหมือนกันแต่เจ้าก็ไม่ได้เฉลียวใจ เจ้าถึงต้องมาตคนรกับกรรมอยู่เช่นนี้”

“เฮ้! ถ้าอย่างนั้นเจ้าไม่ได้พบคนตายข้างดอกหรือ” ขมบาลถามต่อไป “พบหลายครั้งพะยะค่ะ” เขาตอบ “เจ้าได้พบทูตสวรรค์ที่มาเตือนเจ้าให้รู้ว่ วันหนึ่งเจ้าก็ต้องตายเช่นกันให้เร่งทำความดีเสียก่อนที่จะสายเกินไป แต่เจ้าก็ไม่เฉลียวใจเจ้าจึงต้องรับกรรมอยู่ในนรกอยู่เช่นนี้แหละ”

5. นานมาแล้ว มีหญิงผู้หนึ่งชื่อ กิสาโคตมี นางเป็นภรรยาของเศรษฐีมั่งคั่งผู้หนึ่ง แต่ต้องกลายเป็นคนเสียสติเพราะเสียใจในความตายของบุตรน้อย เธออุ้มศพบุตรของเธอออกจากบ้านเที่ยวไปตามบ้านต่าง ๆ ขอร้องให้ผู้คนที่ช่วยชีวิตลูกของเธอ

แต่ไม่มีผู้ใดสามารถช่วยเธอได้ ในที่สุดอุบาสกผู้เลื่อมใสในพระพุทธเจ้าผู้หนึ่งได้แนะนำให้เธอไปเฝ้าพระพุทธเจ้าซึ่งขณะนั้นประทับอยู่ที่อุทยานเชตะวัน เธอจึงรีบอุ้มร่างบุตรน้อยไปเข้าเฝ้าพระองค์ทันที

พระพุทธเจ้าทรงทอดพระเนตรดูนางอยู่เงียบ ๆ สักครู่ จึงตรัสกับนางว่า “โรคนี้ต้องใช้เมล็ดฝิ่นรักษาถึงจะหาย เจ้าจงไปขอเมล็ดฝิ่นมาจากในเมืองสัก 4-5 เมล็ด แต่ต้องขอจากบ้านที่ยังไม่เคยมีคนตายมาก่อนเลย”

เมื่อได้รับฟังดังนั้น ผู้เป็นแม่จึงรีบเข้าไปในเมืองเพื่อหาเมล็ดฝิ่นซึ่งหาได้ไม่ยาก แต่เมล็ดฝิ่นจากบ้านที่ยังไม่มีใครตายมาก่อนหน้านั้นหาไม่ได้เลย นางจึงกลับมาเฝ้าพระพุทธองค์เมื่อนางได้เห็นความสงบในพระพักตร์ของพระองค์ นางก็ได้สติเริ่มเข้าใจความหมายที่พระองค์ตรัสกับนาง นางจึงได้ทำพิธีฝังศพบุตรน้อยแล้วถวายตัวเป็นสาวกของพระพุทธองค์

ตอนที่ 4 ชีวิตที่หลงอยู่ในโลกีย์วิสัย

1. มนุษย์ในโลกนี้ส่วนมากเป็นคนเห็นแก่ตัว ไม่มีความเห็นอกเห็นใจใคร ไม่รู้จักเพื่อแผ่ความรักและให้ความเคารพซึ่งกันและกัน นอกจากจะทะเลาะเบาะแว้ง แก่งแย่งชิงดีกันในเรื่องเล็ก ๆ ที่ไม่มีสาระ จึงทำให้ชีวิตไม่มีความสุขและเต็มไปด้วยความทุกข์ทรมาน

กิเลส

ไม่ว่าจะรวยหรือจนทุกคนกังวลถึงแต่เรื่องเงินทองทรัพย์สิน คนไม่มีก็เป็นทุกข์ที่ไม่มี คนที่มีมากก็เป็นทุกข์อยากจะมีให้มากขึ้นไปอีกเพราะความโลภไม่มีที่สุคนั่นเอง

คนรวยมีที่ดินก็เป็นห่วงที่ดิน มีบ้านก็เป็นห่วงบ้านและทรัพย์สินสมบัติทั้งหลายจะถูกไฟไหม้ จะถูกโจรปล้น จะถูกจับตัวไปเรียกค่าไถ่ ฯลฯ เป็นห่วงทรัพย์สินจนกระทั่งเวลาตาย แต่เมื่อถึงเวลาตายเขาก็ต้องเดินไปสู่หนทางแห่งความตายตัวคนเดียว ไม่มีใครจะติดตามไปเป็นเพื่อนด้วย

ส่วนคนที่จนก็ต้องทนทุกข์ทรมานกับความมีไม่พอ อยากได้โน่นได้นี้ อยากได้บ้านได้ที่ดินสารพัด เพราะความอยากจึงทำให้คิดมาก เมื่อไม่ได้ดังใจก็เกิดทุกข์ต้องทนทรมานทำให้ชีวิตสั้น โลกทั้งโลกดูเหมือนว่าจะเป็นศัตรูกับเขา จนแม้กระทั่งเวลาตายก็ต้องตายอย่างโดดเดี่ยว หนทางไปสู่ความตายของเขาช่างเปล่าเปลี่ยวและไกลสุดหล้าฟ้าเขียวทีเดียว

2. ในโลกนี้มีความชั่วอยู่ 5 อย่าง คือ

หนึ่ง มนุษย์หรือแม่กระทั่งแมลงเล็ก ๆ ต่างเข่นฆ่ากันและกันเพื่อความอยู่รอด

สอง พ่อแม่กับลูก พี่กับน้อง สามีกับภรรยา และญาติกับญาติ ทุกคนต่างอยากเป็นใหญ่ในบ้าน มีความเห็นแก่ตัว เอาใจเอารัดเอาเปรียบกัน หลอกหลวงกัน ปากกับใจไม่ตรงกัน หาความจริงใจไม่ได้

สาม ความคิดและความประพฤตินอกกลุ่มนอกทางของชายและหญิง ซึ่งบางครั้งเป็นสาเหตุให้เกิดการทะเลาะเบาะแว้ง การต่อสู้ ความอยุติธรรม ความกด

สี่ คนเรามักจะไม่คิดทำดีต่อกัน แต่กลับเอาอย่างการกระทำชั่วซึ่งกันและกัน เช่น โกหกหลอกหลวง ว่าร้าย นินทา ทำร้ายจิตใจซึ่งกันและกัน ไม่ให้ความเคารพกัน และมักสำคัญตนว่าเหนือกว่าผู้อื่นอยู่เสมอ

ห้า คนเรามักจะเกียจคร้านและละเลยหน้าที่การงาน ไม่รู้จักแม้แต่จะทำความดี หรือมีความกตัญญูรู้คุณ แต่ถูกกระตุ้นด้วยความโลภแต่เพียงอย่างเดียว ก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น บางครั้งถึงกับก่อกรรมชั่วที่น่าหวาดหวั่น

กิเลส

3. คนเราควรจะรักเพื่อนมนุษย์ด้วยกันและสงเคราะห์กันและกัน แต่ตรงกันข้ามคนเรามักจะแก่งแย่งชิงดีกันเกลียดชังกันแม้เพียงเพื่อผลประโยชน์เพียงเล็กน้อย โดยหารู้ไม่ว่าความเกลียดชังนี้นับวันก็ยิ่งเป็นแผลลึกและกว้างมากขึ้นทุกทีจนกลายเป็นความอาฆาต

ความรู้สึกเกลียดชังอาฆาตกันนี้ไม่มีวันลบเลือนไปได้ง่าย ๆ มีแต่จะกลับเพิ่มพูนทับถมและฝังลึกอยู่ในใจตลอดไปไม่ว่าจะตายแล้วเกิดใหม่อีกกี่ชาติต่อกี่ชาติ

คนเราเกิดมาในโลกแห่งกิเลสโลภี้นี้แต่เพียงคนเดียว เวลาตายก็ตายคนเดียว เมื่อตายแล้วก็ต้องรับโทษสนองกรรมชั่วที่ตนได้ทำไว้ด้วยตัวเองไม่มีใครจะมารับแทนให้ได้

กรรมดีและกรรมชั่วมีผลตอบสนองที่ต่างกัน ผลของกรรมดีคือความสุข แต่ผลของกรรมชั่วคือความทุกข์ทรมานจะเป็นอันไปไม่ได้ ฉะนั้นผู้ที่ประกอบกรรมเช่นใดก็มักจะได้รับผลตอบสนองเช่นเดียวกัน

4. เมื่อเวลาผ่านไปเราก็มักจะรู้สึกถึงความรุนแรงของกิเลสและความทุกข์ทรมานทั้งปวงมากขึ้น แต่ก็ไม่สามารถจะหนีหรือกำจัดให้หมดไปได้ จึงก่อให้เกิดความหงุดหงิด ไม่สบายใจ ซึ่งเป็นสาเหตุให้เกิดการทะเลาะเบาะแว้งและความยุ่งยากทั้งปวง จนไม่สามารถที่จะกลับไปยังหนทางแห่งความจริงได้ การที่ต้องทนทุกข์ทรมานอยู่ในบ่วงบาปดังกล่าว ทำให้ไม่อาจมีชีวิตที่อินขาวิไล้มักจะตายเสียก่อนที่จะถึงเวลาอันสมควร

ผลกรรมที่คนเราก่อขึ้นนี้ผิดวิถีของธรรมชาติและผิดศีลธรรม จึงต้องได้รับผลร้ายตอบสนองทั้งในชาตินี้ขณะเมื่อยังมีชีวิตและเมื่อตายแล้วในชาติต่อไป

เป็นความจริงที่ว่าทุกสิ่งทุกอย่างในโลกนี้ไม่มีอะไรเที่ยงแท้แน่นอน ไม่มีอะไรที่จะให้เรายึดเหนี่ยวหรือเป็นที่พึ่งให้เราได้ตลอดไป ทุกอย่างเป็นอนิจจัง จึงเป็นที่น่าสลดใจมากถ้าคนเราลืมความจริงข้อนี้เสีย แล้วมัวหลงเพลิดเพลินอยู่กับโลกียวิสัยอย่างไม่มีการสิ้นสุด

5. สภาพที่เต็มไปด้วยกิเลสโลกีย์นี้เป็นสภาพที่แท้จริงของโลกเราผู้ที่ไม่รู้จักทำความดีจะต้องทนทุกข์ทรมานเพราะกรรมชั่วที่ตนได้ประกอบไว้ ต้องชดใช้บาปกรรมที่ตามมาสนอง

คนเรามักทำตามใจตัวเองโดยไม่เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ผู้อื่น ปลอ่ยให้กิเลสตัณหาเข้ามามีอำนาจครอบงำ ทำให้ต้องทนทุกข์ทรมานอย่างไม่มีการสิ้นสุด

6. ดังนั้นในขณะที่อายุยังน้อยและแข็งแรงอยู่ เราจึงควรตัดขาดความผูกพันในกิเลสทางโลกให้หมดสิ้นแล้วเร่งแสวงหาหนทางแห่งการหลุดพ้น ซึ่งเป็นหนทางเดียวที่จะนำความสุขที่แท้จริงมาให้

กิเลส

อย่างไรก็ตาม ยังมีคนอีกมากที่ไม่เชื่อในเรื่องกฎแห่งกรรมที่ว่าทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว ไม่เชื่อว่าผลกรรมดีหรือชั่วที่ทำไว้ในชาตินี้จะติดตามไปสนองในชาติหน้าด้วย

คนเหล่านี้มักจะร้องไห้คร่ำครวญกับความทุกข์ทรมานที่ตนประสบอยู่เฉพาะหน้าเท่านั้นเพราะความหลงเข้าใจผิด รู้เท่าไม่ถึงการณ์และความโง่เขลา จึงไม่ได้เฉลียวใจเลยว่าความทุกข์ทรมานที่กำลังได้รับอยู่นั้นเป็นผลกรรมที่ตนได้ก่อไว้ตั้งแต่ชาติก่อนนั่นเอง

ทุกสิ่งทุกอย่างในโลกนี้ล้วนเป็นอนิจจัง มีเกิดมีดับ มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ไม่มีใครจะสามารถคาดการณ์ล่วงหน้าได้ แต่คนเรามักลืมความจริงข้อนี้แล้วแต่หลงทุกข์โศกเสียใจกับความไม่แน่นอนของชีวิต เพราะมีกิเลสแห่งความโลภ ความโง่เขลา เห็นแก่ตัว ไม่เชื่อฟังคำสอนที่ถูก ไม่เคยคิดจะทำความเข้าใจในคำสอนของพระพุทธองค์ นอกจากจะยอมเป็นทาสแห่งกิเลสตัณหาเห็นแต่ประโยชน์ปัจจุบันเท่านั้น

7. มนุษย์เราต้องเวียนว่ายตายเกิดอยู่ในวัฏสงสารไม่รู้กี่ชาติต่อกี่ชาติมาแล้ว และยังคงต้องเวียนว่ายตายเกิดเช่นนี้อีกต่อไปอย่างไม่มีที่สิ้นสุด แต่เคราะห์ดีที่ในโลกนี้ยังมีพระธรรมคำสอนของพระพุทธองค์ให้เราได้ฟัง และช่วยบรรเทาความทุกข์ให้แก่เรา

ดังนั้นเราจึงควรใช้สติปัญญาพิจารณาให้ดี ควรทำใจให้บริสุทธิ์ หลีกเลียงความโลภและกิเลสชั่วร้ายทั้งหลาย และมุ่งประกอบแต่ความดี

โชคดีที่พวกเรายังมีโอกาสได้รับฟังพระธรรมคำสอนของพระพุทธองค์ เราจึงมีความศรัทธาและความหวังที่จะไปเกิดในดินแดนของพระองค์ และเมื่อเราได้รับฟังคำสอนของพระองค์แล้วเราก็ไม่ควรปล่อยตัวให้ตกเป็นทาสของกิเลสตัณหาหรือความชั่วร้ายทั้งหลายและก็ไม่ควรจะเก็บงำความรู้ในพระธรรมคำสอนนั้นไว้แต่เฉพาะตน แต่ควรมุ่งปฏิบัติตามและถ่ายทอดความรู้นี้ต่อไปให้ผู้อื่นด้วย

บทที่ 5

พุทธาณูเคราะห์

ตอนที่ 1

ปฏิญาณของพระอมิตาภพุทธเจ้า

1. ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่า การที่จะตัดกิเลสตัณหาให้หมดสิ้นไปนั้นไม่ใช่สิ่งที่จะกระทำได้ง่าย ๆ ยิ่งกว่านั้นยังมีผลกรรมที่ได้ทำไว้ในชาติก่อน ๆ สะสมอยู่มากราวภูเขาเลากา เป็นภาระที่จะต้องสะสางใช้หนี้กรรมกัน ดังนั้นถึงแม้เราทุกคนจะมีธาตุแห่งความเป็นพุทธอยู่ในตัว ก็ไม่ใช่ของง่ายที่เราจะบรรลุถึงความเป็นพุทธที่แท้จริงได้

พระพุทธเจ้าทรงตระหนักเห็นความจริงข้อนี้ดี พระองค์จึงได้จุติมาในชาติของพระโพธิสัตว์ เพื่อโปรดสัตว์โลกทั้งหลายให้พ้นจากความทุกข์ทรมานทั้ง ๆ ที่มีอุปสรรคขวางกั้นมากมาย พระองค์ก็มีได้ทรงย่อท้อ แต่ทรงตั้งปฏิญาณไว้ 10 ประการว่าถึงแม้ว่าพระองค์เองจะบรรลุถึงซึ่งความเป็นพระพุทธเจ้าแล้วก็ตาม แต่ถ้าพระองค์ไม่สามารถปฏิบัติตามสัตย์ปฏิญาณทั้ง 10 ประการนี้ให้สำเร็จลุล่วงไปแล้ว พระองค์ก็ยังไม่อาจพบหนทางแห่งความหลุดพ้น คือ การตรัสรู้เห็นแจ้งได้

ปฏิญาณทั้ง 10 ประการนั้น คือ

(1) “ถ้าสรรพสัตว์ทั้งหลายที่ได้เกิดมาในดินแดนแห่งพุทธ แต่ยังไม่อาจบรรลุถึงซึ่งความเป็นพุทธ”

(2) “ถ้าแสงแห่งพระธรรมยังฉายรัศมีไปไม่ทั่วทุกมุมโลก”

(3) “ถ้าเราไม่สามารถโปรดสัตว์โลกทั้งหลายได้เป็นจำนวนมากจนนับไม่ถ้วนทั้ง ๆ ที่ใช้เวลาตลอดชั่วชีวิต”

(4) “ถ้าพระพุทธเจ้าทั้งหลายที่สิงสถิตอยู่ทั่วสัพพทังคังยังไม่แซะร่องสรรเสริญนามของเรา”

(5) “ถ้าผู้คนทั่วทั้งสัพพทังคังไม่ศรัทธาเลื่อมใส ไม่เกิดความปรารถนาที่จะมาเกิดใหม่ในดินแดนแห่งพุทธ และแม้จะออกปากกล่าวสรรเสริญนามของเราสลับครั้งแล้วก็ยังไม่ได้มาเกิดใหม่ในดินแดนของเรา”

(6) “จนกว่าผู้คนทั้งหลายตลอดสัพพทังคังจะเกิดศรัทธาแสวงหาหนทางแห่งการตรัสรู้ ประพฤติและปฏิบัติชอบในคุณธรรมและปรารถนาที่จะมาเกิดใหม่ในดินแดนแห่งพุทธเมื่อถึงวาระสุดท้ายแห่งชีวิตก็ได้ประจักษ์ในการปรากฏองค์ของพระโพธิสัตว์ทั้งหลายที่มาต้อนรับให้มาสู่ดินแดนบริสุทธิ์แห่งนี้”

พุทธานุเคราะห์

(7) “จนกว่าผู้คนที่หลายจะได้ยินนามของเรา ใฝ่ฝันปรารถนาที่จะมาเกิด ณ ดินแดนของเราด้วยการสร้างสมคุณความดีไว้และได้มาเกิดใหม่ตามความตั้งใจ”

(8) “จนกว่าทุกคนที่จะเกิดมาในดินแดนบริสุทธิ์ของเราและมีโอกาสที่จะได้บรรลุเป็นพระพุทธเจ้าในภพชาติต่อไป นอกเหนือจากนี้ พวกเขาเหล่านั้น ยังเป็นผู้ตั้งมั่นอยู่บนพื้นฐานของคำสัตย์ปฏิญาณของตน เป็นผู้ที่สวามิภักดิ์แห่งโนปนิธานอันยิ่งใหญ่เพื่อปวงชน มุ่งมั่นฝ่าฟันเพื่อประโยชน์และความสงบสุขของโลก ผู้ที่จะนำพามนุษย์อีกนับไม่ถ้วนไปสู่การตรัสรู้ธรรมและปลูกฝังคุณความดีแห่งความเมตตากรุณาอันยิ่งใหญ่”

(9) “จนกว่าผู้คนที่หลายจะได้รับแสงสว่างแห่งคุณธรรม ความเมตตากรุณาของเราที่ช่วยข่มใจและกายให้สงบบริสุทธิ์หลุดพ้นจากโลกียวิสัย”

(10) “จนกว่าผู้คนที่หลายจะรู้จักนามของเรา ได้เรียนรู้ถึงความจริงแห่งชีวิต คือ การเกิด การดับ มีปัญญารู้แจ้ง มีจิตใจบริสุทธิ์สงบไม่หวั่นไหว ต่อกิเลสและความทุกข์ทรมานที่เกิดขึ้นในโลก”

“เราได้ตั้งสัตย์ปฏิญาณไว้ดังนี้และถ้าไม่สามารถปฏิบัติตามปฏิญาณทั้งหมดนี้ให้ลุล่วงไปละก็ เราก็ไม่อาจบรรลุถึงความเป็นพระพุทธเจ้าได้ ขอให้เราได้เป็นเจ้าของแสงสว่างแห่งปัญญาที่ไม่มีขอบเขตจำกัด ที่จะช่วยปลดปล่อยความทุกข์และชี้หนทางแห่งพระธรรมวิเศษแก่สัตว์โลกทั้งหลาย”

พุทธธานุเคราะห์

2. ด้วยปณิธานอันแรงกล้านี้ พระองค์ได้สร้างสมคุณธรรมมาเป็นเวลานานเหลือคณานับ ทรงสร้างดินแดนบริสุทธิแห่งพุทธและสถิตยอยู่ในดินแดนแห่งความสุขสงบนี้ เพื่อช่วยชี้หนทางแห่งความหลุดพ้นแก่สัตว์โลกทั้งหลาย

ดินแดนบริสุทธิที่ซึ่งไม่มีความทุกข์ทรมานแห่งนี้เป็นดินแดนแห่งความสงบและสันติสุขที่แท้จริง อาหาร เครื่องนุ่งห่ม และสิ่งสวยงามทุกสิ่ง จะปรากฏมาตามใจปรารถนา เมื่อกระแสนลมพัดผ่านต้นไม้ที่เต็มไปด้วยเพชรนิลจินดา ก็จะเกิดเสียงกังวานแห่งพระธรรมคำสอน ดังเสียงดนตรีไพเราะ ทำให้จิตใจของผู้ที่ได้รับฟังผ่องแผ้วบริสุทธิ

ในดินแดนแห่งนี้มีดอกบัวหลายหลากสีบานส่งกลิ่นหอมกรุ่น ดอกบัวแต่ละดอกก็มีกลีบดอกมากมายส่องประกายรัศมีงดงาม รัศมีจากแต่ละดอกแต่ละสีล้วนแต่ช่วยส่องให้ปัญญาและจิตใจสว่างเห็นแจ้งในพระธรรมวิเศษ ก่อให้บังเกิดความสุขสงบใจแก่ผู้ที่ได้พบเห็น

3. ขณะนี้พระพุทธเจ้าทั้งหลายทั่วทั้งสิบทิศก็แซ่ซ้องกล่าวสรรเสริญพระนามของพระพุทธองค์

ผู้ใดที่ได้ยินพระนามของพระองค์จะบังเกิดความปิติยินดี เลื่อมใสศรัทธาในพระองค์ และได้มาเกิดใหม่ในดินแดนมหัศจรรย์ของพระองค์

พุทธานุเคราะห์

ผู้ที่ได้มาเกิดใหม่ในดินแดนบริสุทธิ์จะมีชีวิตมียั่งยืนเป็นอมตะจะมีจิตใจที่เปี่ยมไปด้วยความเมตตากรุณาต่อผู้ที่ตกทุกข์ได้ยากเกิดความปรารถนาที่จะยื่นมือเข้าไปช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์ทรมาน ดังเช่นที่พระพุทธเจ้าทรงกระทำอยู่

จิตใจที่เปี่ยมล้นด้วยความเมตตากรุณาปรารถนาจะช่วยผู้อื่นให้พ้นทุกข์นี้ จะช่วยให้ผู้นั้นหลุดพ้นจากความผูกพันทางโลกและประจักษ์ถึงความไม่เที่ยงแท้แน่นอน คือ อนิจจังแห่งชีวิต ขอมเสียดสละตนเพื่อประโยชน์สุขของมวลชนทั้งหลาย และในขณะเดียวกันเพื่อความสุขของตนเองที่ได้หลุดพ้นจากบ่วงกิเลสและความผูกพันในโลกียวิสัย

เราจะตระหนักดีถึงความทุกข์ในโลก และในขณะเดียวกันก็รู้ว่าพุทธานุเคราะห์นั้นไม่มีขอบเขตจำกัด จิตใจของผู้ที่ได้มาเกิดในดินแดนนี้จะเป็นอิสระ ไม่ว่าจะไปหรือมา จะหยุดอยู่กับที่หรือจะก้าวไปข้างหน้า ไม่มีเขาไม่มีเรา แต่มักจะผูกพันอยู่กับผู้ที่ตกทุกข์ได้ยากดังที่พระพุทธเจ้าทรงแผ่เมตตาอยู่

ดังนั้น ถ้าผู้ใดได้ยินพระนามของพระองค์ก็จะบังเกิดศรัทธาที่จะเอ่ยพระนามของพระองค์ และได้รับการแผ่เมตตาจากพระองค์ ถึงแม้ว่าจะต้องฝ่าเปลวไฟที่ลุกโชนเผาโลกอยู่เพื่อที่จะเข้าไปฟังคำสอนของพระองค์ก็ตาม ก็ควรยินดีและศรัทธาพร้อมที่จะปฏิบัติตามพระธรรมคำสอนนั้น

พุทธธานุเคราะห์

ถ้าคนเรามีความปรารถนาอย่างแรงกล้าที่จะบรรลุถึงการตรัสรู้ ก็จะต้องยึดพุทธธานุภาพเป็นที่พึ่ง เพราะถ้าปราศจากพุทธธานุภาพแล้วสามัญชนก็ไม้อาจที่จะบรรลุถึงการตรัสรู้ได้

4. ขณะนี้พระพุทธเจ้า (พระอมิตาภพุทธเจ้า) ไม่ได้อยู่ห่างไกลจากตัวเราเลย ถึงแม้ว่าดินแดนแห่งพุทธจะอยู่ไกลสุดหล้าก็ตาม พระพุทธเจ้าทรงสถิตอยู่ในใจของคนที่ระลึกถึงพระองค์เสมอ

เมื่อใดที่เรานึกถึงพระองค์ก็จะปรากฏพระวรกายที่เปล่งรัศมีสีทองามรุ่งโรจน์ และแบ่งภาคให้เห็นถึง 8 หมื่น 4 พันภาค แต่ละภาคจะมีรัศมีแผ่กระจายโดยรอบถึง 8 หมื่น 4 พันรัศมี แต่ละรัศมีจะส่องประกายสว่างไสวไปรอบกายผู้ที่เฝ้าพระนามของพระองค์ไม่ให้เกิดอยู่ในความมืด

ด้วยการเพ่งมองพระพุทธรูป เราก็จะสามารถเข้าถึงพระทัยของพระองค์ซึ่งเปี่ยมล้นไปด้วยพระเมตตาคุณต่อมนุษย์ทุกผู้ไม่เว้นแม้แต่ผู้ที่โง่เขลาหรือผู้ที่หลงลืมพระองค์

พุทธธานุเคราะห์

ผู้ที่ศรัทธาในพระองค์จะมีโอกาสบรรลุถึงพระองค์ เป็นอันหนึ่งอันเดียวกับพระองค์ เพราะพระพุทธรูปเจ้าทรงสถิตอยู่ทุกหนทุกแห่ง ใครก็ตามที่รำลึกถึงพระองค์ พระองค์ก็จะเข้ามาสถิตในจิตใจของผู้คนทันที

เมื่อใดที่ใครก็ตามรำลึกถึงพระพุทธรูปเจ้าเขาผู้นั้นจะมีจิตใจดังเช่นพระพุทธรูปเจ้า คือมีความบริสุทธิ์และสงบ

ดังนั้น ผู้ที่มีจิตใจบริสุทธิ์และมีศรัทธาที่แท้จริง ก็เท่ากับว่า จิตใจของเขา คือจิตใจของพระพุทธรูปเจ้านั่นเอง

5. พระพุทธรูปเจ้ามีรูปลักษณะหลายอย่าง จะปรากฏให้เห็นประจักษ์ตามแต่ความสามารถที่จะเข้าถึงพระองค์ของแต่ละบุคคล

พระพุทธรูปเจ้าสถิตอยู่ทั่วทุกหนทุกแห่งในโลกและเป็นนิรันดร์ทรงปรากฏพระองค์ให้ประจักษ์แก่สัตว์โลกในปรากฏการณ์ธรรมชาติ ในเวหา หาว มาเข้าจิตใจ หรือปรากฏในร่างของมนุษย์

ใครก็ตามที่เพ่งจิตรำลึกถึงพระองค์ก็จะได้สัมผัสการพระองค์สมดังความปรารถนา พระองค์จะปรากฏองค์พร้อมด้วยพระโพธิสัตว์ 2 องค์ คือ พระอวโลกิเตศวร (Avalokitesvara) และพระมหาสถามปราปต์โพธิสัตว์ (Mahasthama-prapta)

พุทธธานุเคราะห์

พระพุทธเจ้าทรงปรากฏองค์ในร่างต่าง ๆ อยู่ทั่วทุกแห่งในโลก เพื่อให้ผู้ที่เลื่อมใสศรัทธาในพระองค์ได้ประจักษ์ แม้เพียงแต่คิดว่าได้เห็นร่างแปลงของพระองค์แล้วเท่านั้นก็จะบังเกิดความปีติยินดี และเปี่ยมล้นด้วยความสุข และถ้ามีบุญพอสามารถเห็นและนมัสการร่างที่แท้จริงของพระองค์แล้วละก็จะยังบังเกิดความสุขและสงบในดวงใจอย่างหาที่เปรียบไม่ได้

6. น้ำพระทัยของพระองค์ทรงเปี่ยมด้วยพระเมตตาคุณและปัญญาคุณอันยิ่งใหญ่ที่สามารถโปรดสัตว์ทั้งปวงให้พ้นทุกข์ได้

ผู้ที่ประกอบกรรมชั่วไปเพราะความโง่เขลา มีหัวใจเต็มไปด้วยกิเลสแห่งความโลภ โกรธ หลง ใศวาจาในทางที่ผิด คือ พูดปด หลอกลวง ด่าทอผู้อื่น ทำร้ายร่างกายผู้อื่นจนถึงแก่ชีวิต ลักขโมย ประพฤติผิดในกาม ฯลฯ กรรมชั่วร้ายเหล่านี้จะเป็นบาปติดตัวไปให้ต้องทนทุกข์ทรมานอย่างไม่มีที่สิ้นสุด

เมื่อถึงวาระสุดท้ายของชีวิต ถ้ามีมิตรที่ดีมาแนะนำว่า “ท่านกำลังจะต้องตายอย่างทรมานจนไม่มีแม้แต่กำลังใจที่จะนึกถึงพระพุทธเจ้า แต่ท่าน ก็ควรจะเอ่ยขานพระนามของพระองค์”

พุทธานุเคราะห์

การสวดท่องพระนามของพระองค์ด้วยความจริงใจแต่ครั้งนั้น จะช่วยให้บาปหนักที่ทำไว้หมดสิ้นไป ช่วยให้ไม่ต้องหลงเวียนว่ายอยู่ในโลกแห่งอเวจี

ถ้าเพียงแต่การเอ่ยปากสวดท่องพระนามของพระองค์จะให้ผลถึงเพียงนี้แล้ว การให้ความนับถือศรัทธาพระองค์ด้วยความจริงใจจะได้บุญกุศลยิ่งใหญ่เพียงใดเล่า

ผู้ที่สามารถสวดท่องพระนามของพระองค์ เมื่อตายแล้วก็จะได้พบกับพระโพธิสัตว์ 2 องค์ คือ พระโพธิสัตว์แห่งพระเมตตากุณและพระโพธิสัตว์แห่งพระปัญญาคุณ ซึ่งจะมารับวิญญาณและนำทางไปสู่ดินแดนของพระพุทธเจ้าที่ซึ่งวิญญาณของเขาจะได้เกิดใหม่อย่างบริสุทธิ์ผุดผ่องดังสีของดอกบัวขาว

ดังนั้น ทุกคนจึงควรท่องจำบทสรรเสริญพระนามของพระองค์ให้ขึ้นใจ และมีศรัทธาในพระองค์ผู้ประทานแสงสว่างและชีวิตที่เป็นอมตะด้วยความจริงใจ

ตอนที่ 2 ดินแดนบริสุทธิ์แห่งพระพุทธเจ้า

1. พระพุทธเจ้าทรงสถิตอยู่ในดินแดนนี้เพื่อประกาศสัจธรรมโปรดสัตว์โลกทั้งหลาย ผู้ที่อยู่ในดินแดนบริสุทธิ์นี้จะไม่รู้จักความทุกข์ แต่จะใช้ชีวิตอยู่อย่างสุขสำราญในวิมานสวรรค์แห่งนี้

พุทธาณูเคราะห์

ตอนกลางวิมานจะมีสระน้ำขนาดใหญ่สร้างด้วยมณี 7 ชนิด มีน้ำใสบริสุทธิ์ มีหาดทรายทองในสระจะมีดอกบัวขนาดใหญ่เท่าล้อเกวียนบาน สะพรั่งส่องประกายหลายหลากสี ประกายสีฟ้าจากดอกที่มีสีฟ้า ประกายสีเหลืองจากดอกที่มีสีเหลือง ประกายแดง ขาวจากดอกแดงและขาว ส่งกลิ่นหอมคลอบอบอวลไปทั่ว

รอบ ๆ บริเวณสระน้ำมีพลับพลาอยู่หลายหลังสร้างด้วยจินดามณี 4 ชนิด คือ เงิน ทอง มณีสีฟ้า แก้วพลึก มีบันไดหินอ่อนทอดลงไปยังสระน้ำ นอกจากนั้นยังมีศาลาที่ทอดขึ้นไปในสระมีม่านบังตาที่ประดับด้วยมณี มีค่านานาชนิด รอบ ๆ มีหมู่ไม้ดอกไม้หอมนานาพันธุ์บานสะพรั่งส่งกลิ่นหอมคลอบ

นอกจากความงดงามบนพื้นดินแล้ว บนฟ้าก็มีเสียงดนตรีสวรรค์ บรรเลงอย่างไพเราะตลอดเวลาและยังมีกลีบดอกไม้หลากสีที่โปรยปรายลงมาจากสวรรค์ถึง 6 ครั้งทั้งกลางวันและกลางคืน ผู้ที่อยู่ในดินแดนนี้ก็จะเก็บรวบรวมกลีบดอกไม้นี้ใส่พานไปบูชาพระพทธเจ้าที่สถิตอยู่ในดินแดนอื่น ซึ่งมีจำนวนอีกนับไม่ถ้วน

2. ในวิมานแห่งนี้ยังมีนกนานาพันธุ์ทั้งหงส์ขาว นกยูง นกแก้ว ฯลฯ และนกเล็ก ๆ อีกเป็นจำนวนมาก ที่ส่งเสียงร้องอันไพเราะสรรเสริญองค์พระพุทธเจ้าและประกาศพระธรรมของพระองค์

พุทธาณุเคราะห์

ผู้ที่ได้ฟังเสียงร้องอันไพเราะของนกเหล่านี้แล้วจะรำลึกถึงคำสอนของพระพุทธเจ้า เพิ่มความศรัทธาและบังเกิดความปิตินดีที่ได้รับฟังคำสอนนั้นอีก มิตรสัมพันธ์ที่มีต่อผู้ที่ได้รับฟังและศรัทธาในคำสอนเดียวกันที่อยู่ดินแดนต่าง ๆ ก็จะมีกระชับแน่นแฟ้นขึ้นอีก

เมื่อกระแสลมพัดผ่านหมู่ไม้มีค่านานาพันธุ์ไปกระทบกับม่านที่ประดับด้วยแก้วจินดาที่ลลบลพลจะเกิดเสียงกังวานน่าฟังดังเสียงดนตรี

ผู้ที่ได้อินเสียงดนตรีสวรรค์ที่สะท้อนมาแผ่ว ๆ นี้จะรำลึกถึงพระพุทธเจ้าพระสัจธรรมของพระองค์และพระสงฆ์สาวกทั้งหลาย สิ่งทีประเสริฐและมีความมงคลามวิเศษสุดมีพร้อมอยู่ที่ดินแดนแห่งพุทธนี้

3. เหตุที่เรียกพระพุทธเจ้าในแดนสุขาวดีนี้ว่า พระอมิตาภพุทธเจ้าซึ่งแปลว่า พระผู้มีแสงสว่างหาประมาณมิได้ มีอายุนับประมาณมิได้ก็เพราะพระองค์ทรงแสดงสัจธรรมวิเศษที่เปล่งรัศมีให้แสงสว่างส่องไปทั่วทุกสารทิศ และทรงมีพระเมตตาคุณมหาศาลไม่รู้ที่สิ้นสุดไม่ว่าพระองค์จะเสด็จอุบัติขึ้นในโลกกี่ภพต่อกี่ภพก็ตาม

นอกจากนั้นผู้ที่ได้ไปเกิดในดินแดนของพระองค์โดยไม่กลับไปหลงเวียนว่ายในวัฏสงสารอีกนั้น ก็มีจำนวนหาที่ประมาณมิได้

ส่วนผู้ที่พระองค์ทรงโปรดช่วยให้รู้สึกตัวตื่นขึ้นจากความเมาเมวและได้พบกับชีวิตใหม่นั้นก็มีจำนวนนับไม่ได้เช่นกัน

พุทธานุเคราะห์

ดังนั้นถ้าเราสามารถกำหนดจิตมุ่งระลึกถึงพระองค์ไม่ว่าจะเป็นเพียงวันเดียวหรือตลอด 7 วันก็ตามได้โดยไม่ถูกทำลายสมาธิละก็ เมื่อถึงวาระสุดท้ายแห่งชีวิตพระพุทธเจ้าและเทพยดาทั้งหลายจะประจักษ์ให้เห็นและรับดวงวิญญาณของผู้นั้นให้ไปเกิดใหม่ในดินแดนของพระองค์

ใครก็ตามที่ได้ขึ้นพระนามของพระองค์และเกิดความเลื่อมใสศรัทธาในพระองค์ เขาผู้นั้นจะสามารถพบหนทางแห่งการรู้แจ้งหรือการตรัสรู้ได้

วิธีปฏิบัติเพื่อบรรลุนทางแห่งนิพพาน

บทที่ 1

หนทางแห่งนิพพาน

ตอนที่ 1

การทำใจให้บริสุทธิ์

1. คนเรามักมีกิเลสฐฐีเ็นติดอยู่ในใจ เป็นสาเหตุให้ต้องหลงมกย และทนทุกข์ทรมาน วิธีที่จะกำจัดกิเลสฐฐีเหล่านี้ให้หมดไปได้นั้นมีอยู่ 5 ประการ คือ

หนึ่ง การเห็นชอบการมองในทางที่ถูกต้อง เข้าใจแยกเหตุและผล รู้ว่า ความทุกข์ทรมานทั้งหลายมีสาเหตุมาจากกิเลสในใจ ถ้ากำจัดกิเลสให้หมดสิ้นไปได้ ผลคือ ความทุกข์ทรมานก็จะไม่เกิดขึ้น

ถ้ามองอะไรผิด ๆ แล้วก็จะเกิด “คน” การถือว่าตัวตนมี ทำให้เกิดกิเลส ทำให้ลืมความจริง ในเรื่องกฎเกณฑ์ของเหตุและผล เป็นเหตุให้ต้องหลงเวียนว่ายอยู่ในวัฏสงสาร

สอง การรู้สึทชอบ คนเราสามารถจะหลีกเลี่ยงการเห็นผิดด้วยการควบคุมจิตใจและอารมณ์ เมื่อจิตใจมีความบริสุทธิ์แล้วก็สามารถตัดความอยากในรูป รส กลิ่น เสียง สัมผัส ซึ่งเป็นสาเหตุให้เกิดกิเลสตัณหาให้หมดสิ้นไปได้

หนทางแห่งนิพพาน

สาม การดำรงชอบ ความคิดที่มีต่อปัจจัยห้าเป็นต่อการดำรงชีวิต คือ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ว่าจะไม่ใช่บริโภคเพื่อความสุขสำราญหรือความฟุ้งเฟ้อ ควรบริโภคอาหารแต่พอสมควรเพื่อให้ร่างกายแข็งแรงพอที่จะบำเพ็ญเพียร เพื่อหาหนทางแห่งการตรัสรู้ เครื่องนุ่งห่มก็ใช้ประโยชน์เพียงป้องกันความร้อนหนาวและปกปิดร่างกายเท่านั้น ถ้าคิดชอบได้เช่นนี้ก็จะไม่เกิดกิเลส

สี่ มีความอดทนต่อความร้อนหนาว หิว กระหายรู้จักอดกลั้นต่อการคำต่อว่าร้าย การถูกเหยียดหยาม ถ้าทำเช่นนี้ได้ก็จะไม่เกิดกิเลสเผาไหม้ในอารมณ์

ห้า รู้จักหลีกเลี่ยงสิ่งที่จะเป็นเหตุให้เกิดภัยอันตรายทั้งปวง คนฉลาดจะไม่เข้าไปใกล้ม้าพยศหรือสุนัขบ้า ไม่คบคนชั่วและไม่ไปใกล้สถานที่ไม่บังควรไป ถ้ารู้จักหลีกเลี่ยงสิ่งเหล่านี้ได้ ไฟกิเลสก็จะไม่ลุกขึ้นอีก

หนทางแห่งนิพพาน

2. ในโลกนี้มีตัณหาอยู่ 5 อย่าง คือ ตัณหาที่เกิดจากตามองเห็นรูป ตัณหาที่เกิดจากกลิ่น ได้ลิ้มรส ตัณหาที่เกิดจากจมูกได้กลิ่น ตัณหาที่เกิดจากหูได้ยินเสียง ตัณหาที่เกิดจากกายได้สัมผัส

* ประสาททั้ง 5 นี้เป็นประตูเปิดไปสู่ความอยากเพื่อความสุขสำราญเฉพาะตน

คนส่วนมากหลงในความอยากสุขสบายโดยลืมนึกถึงผลร้ายที่จะตามมา เหมือนกวางที่ติดบ่วงที่นายพรานดักล่อไว้ ตัณหาทั้ง 5 นี้ก็ล่อลวงกิเลส ที่ล่อให้คนมาติด ทำให้ได้รับความทุกข์ทรมาน ดังนั้น เราจึงควรรู้จักวิธีหลีกเลี่ยงไม่ให้ติดอยู่ในบ่วงตัณหาเหล่านี้

3. วิธีที่จะหลีกเลี่ยงบ่วงตัณหาไม่ได้มีเพียงวิธีเดียว ยกตัวอย่างเช่น ถ้าเราจับงู จะเข้ นก สุนัข สุนัขจิ้งจอกและลิง ซึ่งแต่ละตัวเป็นสัตว์ที่มีสัญชาตญาณต่างกัน เอามาผูกติดกันแล้วปล่อยไปสัตว์ทั้ง 6 ชนิดนี้จะหาหนทางกลับที่อยู่หรือรังของตนด้วยวิธีต่าง ๆ กันตามสัญชาตญาณ งูจะเลื้อยหางงอ หงูจะเข้จะคลานไปสู่ที่มีน้ำ นกจะพยายามบินไปในอากาศ สุนัขจะหาหมู่บ้านที่มีคนอาศัยอยู่ สุนัขจิ้งจอกจะหาโพรงซ่อน ส่วนลิงก็จะหนีเข้าป่าป็นต้นไป จึงต้องเกิดการยึดติดต่อสู้กัน แต่เมื่อมีเชือกผูกติดกันอยู่ ตัวที่มีพลังกำลังมากที่สุดก็จะฉุดเอาตัวอื่นไปตามทางของตน

หนทางแห่งนิพพาน

เช่นเดียวกัน คนเรามักจะถูกชักพาให้ตกอยู่ใต้อำนาจของสิ่งที่ตาเห็น เสียงที่ได้ยิน กลิ่นหอมที่มากกระทบจมูก รสที่ลิ้นได้ลิ้ม สัมผัสทางกายและ อารมณ์ อำนาจใดที่มีพลังมากที่สุดเราก็ดอกเป็นทาสของอำนาจนั้น

ถ้าเราผูกสัตว์ทั้ง 6 ชนิดดังกล่าวไว้กับหลักแยกกัน ตอนแรกแต่ละตัว ก็จะดิ้นรนเพื่อที่จะหนีกลับรังของตัวจนหมดแรงและเลิกราไปเอง

เช่นเดียวกัน ถ้าคนเรารู้จักสำรวจใจบำเพ็ญเพียรทางจิตได้ ตัณหาที่ได้รับจากประสาทสัมผัสทั้ง 5 ก็จะไม่เกิดขึ้น จะได้รับแต่ความสุขสงบทั้ง ปัจจุบันและอนาคต

4. คนเรามักเห็นแก่ความสุขส่วนตัว อยากได้ลาภ ยศ สรรเสริญ เหมือนกับรูปหอมที่จุดไว้และมอดไหม้หมดไปในที่สุด เช่นเดียวกัน ถ้าคนเรามุ่งแสวงหาแต่ลาภ ยศ สรรเสริญซึ่งไม่ใช่หนทางแห่งความจริงแล้วก็จะพบแต่หนทางที่เต็มไปด้วยอันตรายและจะต้องเสียใจภายหลัง

ผู้ที่มุ่งแสวงหาแต่ลาภ ยศ สรรเสริญ ความมั่งมี ฯลฯ เปรียบได้ดังทารกที่ลิ้มรสน้ำผึ้งจากปลายมิด มัวเพลินอยู่กับความหวานอร่อยของน้ำผึ้ง จนถูกมีดบาดลิ้น

หนทางแห่งนิพพาน

ผู้ที่ไม่รู้จักอ้อมในกิเลสตัณหา ก็เหมือนกับคนที่ถือคบไฟวิ่งทวนลม
ย่อมต้องถูกไฟลวกหน้าลวกตัวนั่นเอง

ดังนั้น เราจึงไม่ควรปล่อยใจให้ตกเป็นทาสของกิเลสทั้ง 3 อย่าง คือ
โลภะ โทสะ และโมหะ เราต้องรู้จักควบคุมจิตใจให้มั่นคง

5. ผู้ที่ปรารถนาหนทางตรัสรู้จะต้องดับไฟกิเลสให้หมด ผู้ที่แบกมัดหญ้า
แห้งไว้บนหลังจะต้องหลีกเลียงให้พ้นเมื่อเห็นไฟลามทุ่ง ผู้ที่ปรารถนา
หนทางตรัสรู้ก็ต้องหลีกเลียงให้พ้นจากไฟกิเลส

คนที่ลวกลูกขนัดตนเองเพราะไม่ต้องการหลงใหลในสิ่งสวยงามที่
ตาได้เห็นเป็นคนโง่ เพราะถ้าสามารถควบคุมใจได้แล้วก็จะไม่หวั่นไหวกับ
สิ่งที่ตาได้เห็น

การแสวงหาหนทางตรัสรู้เป็นของยากลำบาก แต่ผู้ที่ไม่มีความตั้งใจคิด
แสวงหาหนทางนี้ยิ่งยากลำบากมากไปกว่า เพราะจะต้องประสบกับการ
เกิด แก่ เจ็บ ตายวนเวียนอยู่เช่นนี้ไม่มีที่สิ้นสุด

ผู้ที่แสวงหาหนทางหลุดพ้นก็เหมือนกับโคที่บรรทุกสัมภาระหนักเดิน
ข้ามหนองน้ำที่มีโคลนตมด้วยความลำบาก ถึงแม้ว่าจะเหนื่อยเพียงไรก็
พยายามก้าวเดินต่อไปจนพ้นแล้วจึงพักเอาแรง เช่นเดียวกันหนองโคลนแห่ง
กิเลสตัณหานั้นลึกมากกว่าหลายเท่า แต่ถ้าสามารถควบคุมใจได้แล้วก็จะ
สามารถข้ามพ้นเอาชนะอุปสรรคทั้งปวงได้

หนทางแห่งนิพพาน

6. ผู้ที่แสวงหาหนทางตรัสรู้จะต้องสลัดความเย่อหยิ่งหลงตัวทิ้งไปและรับฟังคำสอนของพระพุทธเจ้าด้วยหัวใจที่นอบน้อม ไม่มีทรัพย์สินยศถาบรรดาศักดิ์ทางโลกอย่างใดจะเปรียบได้กับปัญญาที่แจ้งในธรรม

การที่จะมีสุขภาพแข็งแรง มีความเจริญรุ่งเรืองและความสงบสุขในครอบครัวได้ก็จะต้องมีความสุขทางใจเสียก่อน ถ้าทำใจให้เป็นสุขสงบ และเต็มใจที่จะแสวงหาหนทางแห่งการตรัสรู้ได้แล้ว ก็จะเกิดปัญญาที่แจ้งเห็นจริงขึ้นเอง

มณีนีมีค่าจะหลุดพ้นได้จากดิน บุญกุศลจะเกิดจากคุณความดี ปัญญาเกิดจากจิตใจที่บริสุทธิ์สงบ หนทางแห่งชีวิตของคนเราเปรียบเหมือนทุ่งกว้างใหญ่ไพศาล การที่จะเดินไปโดยไม่หลงทางต้องอาศัยแสงแห่งปัญญา ช่วยส่องทางและอาศัยคุณความดีเป็นผู้นำทางให้

“จงละเว้นจากกิเลสชั่วทั้ง 3 คือ โลภะ โทสะ โมหะ เสียเถิด” คำสอนของพระพุทธเจ้านี้เป็นคำสอนที่ประเสริฐ ผู้ที่ปฏิบัติตามคำสอนนี้ได้จะพบแต่ความสุขในชีวิต

7. คนเรามักจะทำตามที่ใจคิด ถ้าใจคิดอยากได้นั้นได้นี้ก็จะยังเกิดความโลภมากขึ้น ถ้าใจเกิดอารมณ์โกรธ ความโกรธก็จะยิ่งทวีมากขึ้น ถ้าใจคิดอาฆาตแค้น ความอาฆาตก็จะยิ่งทวีมากขึ้น

หนทางแห่งนิพพาน

คนเลี้ยงวัวเมื่อถึงฤดูใบไม้ร่วงจะด้อนฝูงวัวมารวมกันแล้วพาไปเข้าคอกขังไว้ เพื่อที่จะกันไม่ให้วัวไปย่ำยี่พืชผลที่กำลังจะเก็บเกี่ยวหรือถูกจับไปฆ่า

คนเราก็เหมือนกัน เมื่อเห็นว่าอะไรไม่ดีที่จะเป็นเหตุให้เกิดความทุกข์ร้อนก็จะต้องกำจัดให้หมดไปจากใจ โลภะ โทสะ โมหะเป็นกิเลสชั่วร้ายจะกำจัดให้หมดไปได้โดยการทำจิตใจให้บริสุทธิ์เปี่ยมไปด้วยความเมตตา กรุณา

เมื่อถึงฤดูใบไม้ผลิคนเลี้ยงวัวจะปล่อยวัวให้ออกไปหาหญ้ากินอย่างอิสระตามท้องทุ่งที่มีหญ้าอ่อนสด ๆ แต่เขาก็ต้องคอยติดตามฝูงวัวอยู่ห่าง ๆ เพื่อไม่ให้ฝูงวัวหายไป คนเราก็เช่นกันต้องคอยเตือนใจตัวเองระวังไม่ให้หลงระเหิรไปในทางที่ผิดได้เป็นอันขาด

8. ครึ่งหนึ่ง ขณะที่พระพุทธเจ้าทรงพำนักอยู่ที่กรุงโกสัมพี มีคนคิดร้ายต่อพระองค์คนหนึ่งได้รวบรวมสมัครพรรคพวกที่เป็นคนชั่วร้ายเหมือนกัน แล้วปล่อยข่าวลือผิด ๆ เกี่ยวกับพระองค์ เมื่อสาวกของพระองค์เข้าไปในเมืองเพื่อบิณฑบาตก็ไม่ได้รับอะไรเลยนอกจากการถูกคำทอว่าร้าย

พระอานนทจึงทูลพระพุทธเจ้าว่า “เราไม่ควรอยู่ที่เมืองนี้อีกต่อไปยังมีเมืองอื่น ๆ อีกหลายแห่งที่ดีกว่านี้ เราควรไปเสียดจากเมืองนี้ดีกว่าพะย่ะค่ะ”

พระพุทธเจ้าทรงตรัสตอบพระอานนทว่า “สมมุติว่าเมืองต่อจากนี้ไปก็เป็นเช่นเดียวกับเมืองนี้แล้วเราจะทำอย่างไร”

“เราก็ย้ายไปเมืองอื่นอีกได้พะย่ะค่ะ” พระอานนททูลตอบ

หนทางแห่งนิพพาน

“ไม่ได้หรือกระพรวณนท” พระพุทธรองคัตรัส “การทำเช่นนี้ไม่ใช่ทางแก้ปัญหา เราควรจะอยู่ที่นี่ต่อไปอย่างอดทนจนกว่าเรื่องสงบแล้วเราจึงค่อยเดินทางไปยังเมืองอื่น ในโลกนี้มีกำไรก็มีขาดทุน มีการดูถูกก็มี เกียรติยศ มีการดิ้นก็มี การชมเชย มีทุกขย่อมมีสุข ทั้ง 8 อย่างนี้ไม่อาจทำให้จิตใจเราหวั่นไหวได้สิ่งเหล่านี้เมื่อเกิดขึ้นง่ายก็จะสูญไปในเวลาไม่ช้าไม่นานเช่นกัน”

ตอนที่ 2 การประพฤติดชอบ

1. ผู้ที่ต้องการแสวงหาหนทางหลุดพ้นจะต้องรักษากาย วาจา และใจให้บริสุทธิ์ การทำกายให้บริสุทธิ์ คือ การไม่ฆ่าสัตว์ตัดชีวิต ไม่ลักขโมย ไม่ประพฤติดิฉินในกาม การรักษาวาจาให้บริสุทธิ์ คือ ไม่มุสา ไม่กล่าวร้าย ไม่ดลบนดลวง ไม่พูดพล่อย การทำใจให้บริสุทธิ์ คือ ไม่โลภ ไม่โกรธ ไม่หลง

ถ้าจิตใจสกปรกเต็มไปด้วยกิเลสฐฐีก็จะทำให้ประพฤดิในทางที่มีชอบด้วย และเมื่อประพฤดิมีชอบแล้วก็จะก่อให้เกิดความทุกข์ทรมานอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังนั้นเราจึงควรทำใจและกายให้สะอาดบริสุทธิ์

หนทางแห่งนิพพาน

2. ครั้งหนึ่งมีเศรษฐีนิยมนำคนหนึ่งเป็นที่รู้จักกันดีว่าเป็นคนใจดีและไม่ถือตัว เธอมีสาวใช้ที่ขยันและฉลาดคนหนึ่ง

วันหนึ่งสาวใช้ของเธอรำพึงกับตนเองว่า “นายของเราได้รับการกล่าวขวัญชมเชยว่าเป็นคนดีมาก เราอยากรู้เหลือเกินว่าเธอเป็นคนดี โดยธาตุแท้หรือดีเพราะอยู่ท่ามกลางสิ่งแวดล้อมที่ดีกันแน่ ค่ะ..เราจะลองทดสอบหาความจริงให้ได้”

วันรุ่งขึ้นสาวใช้จึงไม่ตื่นขึ้นไปรายงานตัวกับนายจนกระทั่งเกือบเที่ยง ทำให้นายโกรธมากและพูดว่า “ทำไมเจ้าจึงตื่นสายเช่นนี้”

สาวใช้ก็ย้อนว่า “ถึงข้าจะเฝ้าร้านค้าร้านการงานไปสักวันสองวันก็จะเป็นไรไปเล่า ข้าไม่เห็นสาเหตุที่นายจะต้องโมโห โกรธถึงเพียงนี้เลย” เมื่อได้ฟังคำของสาวใช้ผู้เป็นนายก็ยิ่งโกรธมากขึ้น

วันต่อมาสาวใช้ก็ทำเช่นเดิมอีก เศรษฐีนิโกรธมากจนระงับไม่อยู่ จึงเห็นไปคว้าไม้มาไล่ตีสาวใช้ เรื่องนี้เป็นที่เล่าลือกันไปทั่ว และตั้งแต่นั้นเป็นต้นมาชื่อเสียงของเธอก็เสื่อมเสียไป

3. มีคนส่วนมากที่เหมือนกับเศรษฐีในเรื่องนี้ เมื่ออยู่ในสภาพแวดล้อมที่ตนพึงพอใจก็จะมีจิตใจอารมณ์ดี ไม่ถือตัวและรักสงบ แต่เมื่อสภาพแวดล้อมเปลี่ยนไปในทางตรงข้ามแล้วจะยังคงรักษาความสงบสุภาพได้เหมือนเดิมหรือไม่ นั่น เป็นปัญหา

เมื่อได้ยินได้ฟังคำพูดที่ไม่ถูกหูหรือเผชิญกับการแสดงความเป็นมิตร หรือเวลาเกิดขาดแคลนอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ไม่มีที่อยู่อาศัย แต่ก็ยังคงรักษาความสงบเยือกเย็นไม่หวั่นไหวทุกข์ร้อนและยังคงประพฤติปฏิบัติในทางที่ถูกที่ชอบได้ละก็ จึงจะนับว่าเป็นคนดีจริง

หนทางแห่งนิพพาน

ด้วยเหตุนี้ ถ้าจิตใจและความประพฤติดีเพียงเพราะอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดีเท่านั้นละก็ จะเรียกว่าเป็นคนดีจริงไม่ได้ คนที่ดีจริง ๆ นั้นจะต้องเป็นผู้ที่ปกคตินดีเมื่อได้รับฟังพระธรรมคำสอนแล้วประพฤติปฏิบัติตามด้วยกายและใจ มีความเยือกเย็นสงบและถ่อมตนอยู่เสมอไม่ว่าจะตกอยู่ในสภาพแวดล้อมอย่างใดก็ตาม

4. การใช้คำพูดให้เหมาะสมนั้น บางครั้งต้องดูว่าถูกกับกาลเทศะหรือไม่จริงหรือเท็จ สุภาพหรือหยาบโลน ให้ประโยชน์หรือให้โทษ ให้ความเห็นอกเห็นใจหรือเกลียดชัง

ดังนั้นเราจึงควรระมัดระวังการใช้คำพูดให้เหมาะสมไม่ให้คำพูดที่ไม่ดีผ่านปากออกไปทำให้คนโกรธและเกลียดเรา และเมื่อจิตใจมีความเมตตาเห็นอกเห็นใจผู้อื่นแล้วก็จะไม่เกิดอารมณ์โกรธเกลียดหรือสะทกสะท้านเมื่อได้ยินคำพูดชั่วร้าย

หนทางแห่งนิพพาน

ยกตัวอย่างเช่น มีชายคนหนึ่งเอาจอบและเสียมมาตั่งหน้าตั่งตาจะขุดดินทิ้งไปให้หมด เขาขุดจนดินกระจายไปทั่วแต่ก็ไม่อาจกำจัดดินให้หมดสิ้นไปได้ เช่นเดียวกับชายโง่ในเรื่องนี้ เราไม่สามารถจะกำจัดคำพูดไม่ดีไม่ให้มาเข้าหูเราได้ นอกจากการฝึกใจของเราให้มีแต่ความเมตตาเห็นอกเห็นใจผู้อื่น อยู่เสมอแล้วเราก็คงจะไม่หวั่นไหวกับคำพูดของผู้อื่น

ยกตัวอย่างเช่น การจะใช้สื่อน้ำเขียนรูปบนท้องฟ้าย่อมทำไม่ได้ หรือจะใช้ไฟจากได้ทำด้วยหย้าฟางเผาให้น้ำในแม่น้ำใหญ่เหือดแห้งหายไปหรือใช้แผ่นหนังที่ลอกจนนุ่มแล้วมาสีกันให้เกิดเสียงกรอบแกรบย่อมทำไม่ได้ เช่นนี้ถ้ารู้จักทำใจได้แล้วก็จะไม่รู้สึกหวั่นไหวไม่ว่าจะได้รับฟังคำพูดชนิดใด ๆ ก็ตาม

เราจึงควรทำใจให้กว้างเหมือนผืนแผ่นดิน ไม่มีขอบเขตจำกัดเหมือนท้องฟ้า ลึกเหมือนมหาสมุทรและอ่อนนุ่มเหมือนหนังสัตว์ที่ลอกจนนุ่มแล้ว

ถ้าแม้ว่าจะถูกศัตรูจับตัวไปทรมานและเกิดความรู้สึกเกลียดแค้นละก็แสดงว่ายังทำตามคำสอนของพระพุทธเจ้าไม่ได้ ดังนั้น ไม่ว่าจะต้องอยู่ในสถานการณ์เช่นไรเราจะต้องทำตามคำสอนของพระองค์ให้ได้ว่า “ใจของเราจะไม่หวั่นไหว วาจาโกรธเกลียดจะไม่เล็ดลอดออกจากปาก แต่จะเอาชนะใจศัตรูด้วยการแผ่เมตตาและเห็นอกเห็นใจ”

หนทางแห่งนิพพาน

5. มีชายคนหนึ่งได้พบจอมปลวกซึ่งตอนกลางวันมีไฟลุกไหม้อยู่ พอดกกลางคืนก็มีควันพลุ้งออกมา เขาจึงนำสิ่งที่เห็นนี้ไปถามผู้รอบรู้คนหนึ่งและได้รับคำแนะนำว่า “เจ้าจงเอาดาบขุดลงไปเจอจอมปลวกให้ลึก” เขาก็ทำตาม ตอนแรกได้พบล้นดาลประตู่ ต่อมาก็พบน้ำที่เป็นฟองปุด ๆ ขึ้นมา ลึกลงไปอีกก็พบสามง่าม หีบ เต่า มีดแล่นื้อ ชันเนื้อติดต่อกันมา ท้ายที่สุดได้พบมังกร

เมื่อเล่าเรื่องนี้ให้ผู้รอบรู้ฟังก็ได้รับคำแนะนำว่า “จงทิ้งสิ่งที่ได้พบไปให้หมดยกเว้นมังกรให้ปล่อยไว้อย่างนั้นอย่าได้ไปรบกวน”

“จอมปลวกในนิทานเรื่องนี้เปรียบได้กับร่างกายของคน “ไฟที่ลุกในตอนกลางวัน” คือเวลาที่ครุ่นคิดด้วยความสนใจหรือเสียใจในสิ่งที่ได้กระทำไปเมื่อตอนกลางวัน

“ผู้ขายในเรื่องนี้” ก็คือ ผู้ที่แสวงหาหนทางหลุดพ้น “ผู้รอบรู้” คือ พระพุทธเจ้า “ดาบ” คือ ปัญญาบริสุทธิ์ “การขุดให้ลึกลงไป” ก็คือ ความเพียรพยายามที่จะตรัสรู้

หนทางแห่งนิพพาน

“ล้นกาลประตุ” คือ ความโง่เขลา “น้ำที่ปูดขึ้นมาเป็นฟอง” คือ ความโกรธและความอาฆาต “สามง่าม” คือ ความลังเล ความไม่สบายใจ “หีบ” คือที่เก็บความโลภ หลง ความเกียจคร้าน ความแปรปรวน ความอาฆาต ความลวงหลอน “เต่า” ก็คือ ร่างกายและจิตใจ “มีดเล่มนี้” คือ ความอยากที่เกิดจากประสาทสัมผัสทั้งห้า “ชิ้นเนื้อ” คือ กิเลสตัณหา สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นพิษเป็นภัยแก่เราทั้งสิ้น ดังนั้น พระพุทธเจ้าจึงทรงสอนให้เรา “ทิ้งสิ่งเหล่านี้เสียให้หมด”

สิ่งสุดท้ายที่ชายผู้นี้ได้พบคือมังกร ซึ่งหมายถึงจิตใจบริสุทธิ์ที่ตัดกิเลสได้หมดสิ้นแล้ว ถ้าคนเราทุกคนเพียรพยายามขุดลึกลงไปใต้ดินด้วยดาบแห่งปัญญาแล้วย่อมจะต้องได้พบกับมังกรอย่างแน่นอน เมื่อเพียรขุดไปจนพบมังกรนี้แล้ว “ให้ปล่อยมังกรตัวนี้ไว้แต่ลำพัง อย่าไปรบกวนมัน”

6. พระปิณโฑลภารัตถวาเชเถระสาวกคนหนึ่งของพระพุทธเจ้า หลังจากได้ตรัสรู้แล้วก็เดินทางกลับกรุงโกสัมพีบ้านเกิดเมืองนอนของตนเพื่อไปทดแทนบุญคุณแก่ผู้ที่ได้เมตตากับตนด้วยการเผยแผ่พระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าให้คนเหล่านั้น

นอกชานเมืองโกสัมพีริมฝั่งแม่น้ำคงคามีอุทยานเล็ก ๆ แห่งหนึ่งร่มรื่นด้วยต้นมะพร้าวเป็นทิวแถวสุดตา

หนทางแห่งนิพพาน

วันหนึ่งในฤดูร้อนขณะที่พระปิ่นโกลการัตวาหะเถระกำลังนั่งสำรวมจิตอยู่ได้ร่มไม้ พระเจ้าอุเทนเจ้าเมืองก็มาประพาสเล่นพร้อมด้วยสนมกำนัลและข้าราชการบริพาร หลังจากที่ย่องรำทำเพลงกันจนเหนื่อยแล้วก็เอนกายพักผ่อนอยู่ได้ร่มไม้อีกต้นหนึ่งใกล้ ๆ

ระหว่างที่บรรทมอยู่ สนมกำนัลทั้งหลายได้ออกไปเดินเล่นและพบพระปิ่นโกลการัตวาหะเถระซึ่งกำลังนั่งวิปัสสนาอยู่โดยบังเอิญ พวกนางจึงเกิดความเลื่อมใสศรัทธาขอร้องให้พระปิ่นโกลการัตวาหะเถระแสดงธรรมเทศนาให้ฟัง

เมื่อพระเจ้าอุเทนตื่นบรรทมไม่พบข้าราชการบริพารก็ออกตามหา เมื่อพบว่าพวกนางกำลังล้อมฟังคำสอนของพระปิ่นโกลการัตวาหะเถระอยู่ก็เกิดความริษยาและกริ้วมาก จึงตรัสบริภาษว่า “เหตุใดคนผู้ทรงศีลอย่างเจ้าจึงได้มัวเพเลินวิสาสะในเรื่องไร้สาระกับอิสตรีอยู่อย่างใกล้ชิดเช่นนี้เล่า เจ้าเลวมาก” แต่พระปิ่นโกลการัตวาหะเถระก็ไม่ได้โต้ตอบ ยังคงหลับตาเงิบเฉยอยู่

พระเจ้าอุเทนยิ่งกริ้วมากขึ้นทรงชักดาบออกมาจ่อที่ศีรษะของพระเถระ แต่พระเถระก็ไม่แสดงอาการปรีชาโต้ตอบแต่อย่างใด ยังคงนั่งเฉยไม่สะทกสะท้าน

พระเจ้าอุเทนทรงโกรธกริ้วถึงขีดสุดทรงฟาดรั้งมดแดงแตกกระจายไปรอบตัวของพระเถระ แต่พระเถระก็ยังนั่งเฉยอยู่ด้วยความอดทน

ในที่สุดพระเจ้าอุเทนรู้สึกพระองค์เกิดความละอายในความหยาบคายที่พระองค์ได้ทรงกระทำไป จึงตรัสขอโทษและยอมรับฟังพระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าที่พระปิ่นโกลการัตวาหะเถระเทศนาให้ฟังจนเกิดความเลื่อมใส กรงุโกสัมพีจึงกลายเป็นศูนย์กลางที่พระธรรมได้เผยแพร่ออกไป

หนทางแห่งนิพพาน

7. หลายวันต่อมาพระเจ้าอุเทนได้เสด็จมาพบพระปิ่นโทลภรรตาวาชะเถระถึงในป่าที่บำเพ็ญพรตอยู่แล้วตรัสถามปัญหาว่า “ดูก่อนเถระ ช่วยบอกข้าหน้อยเถิดว่าพระสาวกทั้งหลายของพระพุทธเจ้ามีวิธีการรักษาใจและกายให้บริสุทธิ์ ตัดกิเลสค้นหาให้หมดสิ้นได้อย่างไรทั้ง ๆ ที่ยังหนุ่มแน่นอย่างนั้น”

พระปิ่นโทลภรรตาวาชะเถระทูลตอบว่า “พระพุทธเจ้าทรงสอนสาวกทั้งหลายให้ปฏิบัติต่ออภิสตรีดังนี้คือ ให้นับถือสตรีผู้มีวัยสูงกว่าตนเสมือนมารดาบังเกิดเกล้า ที่มีวัยคราวเดียวกันเสมือนน้องสาว ที่มีอายุน้อยกว่าให้ถือเสมือนเป็นธิดาของตน ดังนี้ สาวกทั้งหลายถึงแม้อายุยังน้อยก็สามารถตัดขาดกิเลสและรักษาใจกายให้บริสุทธิ์ได้”

“แต่ว่าท่านเถระ ถึงแม้จะเป็นสตรีรุ่นราวคราวแม่ คราวน้อง หรือคราวลูกก็ตามที คนเราก็คงจินตนาการนอกกลุ่มนอกทางได้ สาวกทั้งหลายมีวิธีกำจัดกิเลสค้นหาให้ได้อย่างไรเล่า”

“มหาราช! พระพุทธองค์ได้สอนให้พวกข้าทั้งหลายมองเห็นความสกปรกในร่างกายของคนที่มีทั้งเลือด หนอง เหงื่อ ไคล ไขมัน ฯลฯ แปรเปลี่ยนอยู่ ด้วยการคิดเช่นนั้นทำให้สาวกทั้งหลายสามารถทำใจให้บริสุทธิ์อยู่ได้ตลอดเวลา”

หนทางแห่งนิพพาน

“ข้าแต่ท่านเถระ การทำใจให้บริสุทธิ์จากกิเลสตัณหานี้อาจเป็นของง่ายสำหรับผู้ที่ได้รับการฝึกฝนบำเพ็ญเพียรทั้งกาย ใจ และปัญญาแล้วเช่น บรรดาสาวกทั้งหลาย แต่สำหรับผู้ที่ไม่เคยฝึกบำเพ็ญเพียรมาก่อนแล้วนั้น ไม่ใช่ของง่ายเลย เพราะถึงจะพยายามมองให้เห็นความสกปรกน่าเกลียดในร่างกาย แต่ก็มักจะถูกความสวยงามของรูปร่างภายนอกดึงดูดใจให้หลงใหลได้ สาวกของพระพุทธเจ้าคงจะมีเคล็ดลับอย่างอื่น ไม่ใช่หรือจึงสามารถทำใจและกายให้บริสุทธิ์อยู่เช่นนี้ได้”

“มหาราชา พระพุทธองค์ท่านทรงสอนให้ระมัดระวังประสาทสัมผัสทั้ง 5 คือ ทางตาจะมองเห็นสีและรูปร่าง หูจะได้ยินเสียง จมูกจะได้กลิ่น ลิ้นจะได้ลิ้มรส กายจะได้รับสัมผัส พระพุทธองค์ทรงสอนให้ปิดหนทางไม่ให้สิ่งเหล่านี้ผ่านประสาทสัมผัสทั้ง 5 เข้ามากระทบกระเทือนใจได้ไม่ว่าจะเป็นสิ่งที่พึงใจหรือไม่พึงใจก็ตาม การปฏิบัติตามคำสอนนี้ทำให้สาวกทั้งหลายสามารถดำรงความบริสุทธิ์ทั้งกายและใจได้”

“ข้าแต่ท่านเถระ คำสอนของพระพุทธองค์นี้ประเสริฐแท้ เพราะข้าก็เคยมีประสบการณ์เช่นนี้มาก่อนเหมือนกัน คือ ถ้าไม่ระมัดระวังแต่กลับปล่อยใจและกายให้เผชิญหน้าสิ่งสวยงามและความบันเทิงเรีงรมย์แล้วก็จะตกเป็นทาสของกิเลสตัณหาเหล่านี้ทันที ดังนั้นการปิดหนทางไม่ให้ประสาททั้ง 5 ได้สัมผัสกับสิ่งที่จะมาทำให้จิตใจและอารมณ์เกิดกิเลสหมองได้นั้น เป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด”

หนทางแห่งนิพพาน

8. เมื่อใดที่เราทำตามที่เราคิด เมื่อนั้นก็จะเกิดปฏิกิริยาตอบ เมื่อถูกใครตำว่าเราก็มักจะตอบโต้ หรือทำตอบเพื่อแก้แค้น เราจึงควรระมัดระวังปฏิกิริยาโต้ตอบนี้ เพราะมันเปรียบเหมือนการถ่มน้ำลายรดฟ้า ซึ่งจะไม่ถูกผู้อื่นแต่กลับมาถูกตัวเอง เหมือนกับการกวาดขี้ผงย้อนทางลมผงจะไม่มีวันหมดไป แต่กลับจะมาเปื้อนตัวเอง การตกเป็นทาสของความอาฆาตคิดแค้นมักจะนำไปสู่ความหายนะเสมอ

9. เราควรจะเลิกเป็นคนใจแคบ ควรมีใจกว้างรู้จักเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ยิ่งกว่านั้นถ้ามีความตั้งใจมั่นและมีศรัทธาในการตรัสรู้แล้วก็จะเป็นการดียิ่งขึ้นไปอีก

เราควรเลิกเห็นแก่ตัว ควรมีใจกรุณาให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลผู้อื่นให้มีความสุข ความสุขที่เราให้แก่ผู้อื่นนั้นจะคลี่ให้เกิดความสุขขึ้นต่อ ๆ กันไป เป็นลูกโซ่

ไฟจากคบเพลิงเพียงอันเดียวสามารถจุดไฟต่อให้คบเพลิงอื่นได้เป็นพัน ๆ โดยที่เปลวไฟไม่ลดน้อยลงเลย ความสุขก็เหมือนกันแม้จะแบ่งให้ผู้อื่นไปมากมายเท่าไรก็ตามจะไม่มีวันลดลงเลย

หนทางแห่งนิพพาน

ผู้ที่แสวงหาหนทางตรัสรู้จะต้องก้าวเดินไปอย่างระมัดระวังตั้งแต่ก้าวแรก ไม่ว่าความหวังนั้นจะสูงยิ่งเพียงไรก็ตามก็ต้องก้าวเดินไปอย่างมั่นคงโดยไม่ลืมว่าการดำเนินไปสู่หนทางแห่งการตรัสรู้นั้นขึ้นอยู่กับ การประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวัน

10. ในหนทางแห่งการตรัสรู้นั้น ตอนแรกจะมีอุปสรรคต่าง ๆ ในโลกที่เราจะต้องเอาชนะให้ได้อยู่ถึง 20 อย่าง คือ

1. เป็นการยากที่คนจนจะเป็นคนใจบุญสุนทาน
2. เป็นการยากที่คนเย่อหยิ่งหลงตัวเองพบหนทางตรัสรู้
3. เป็นการยากที่จะแสวงหาหนทางตรัสรู้ด้วยการพลีชีวิตของตนเอง
4. เป็นการยากที่จะเกิดมาในระหว่างที่พระพุทธเจ้ายังทรงประทับอยู่ในโลก
5. เป็นการยากที่จะได้รับฟังคำสอนของพระพุทธองค์
6. เป็นการยากที่จะทำให้บริสุทธืหมดจดจากกิเลส
7. เป็นการยากที่จะตัดความอยากได้ในสิ่งที่สวยงามดึงดูดใจ
8. เป็นการยากสำหรับผู้ที่มีพลังอำนาจที่จะไม่ใช้พลังงานนั้นให้ได้มาซึ่งสิ่งที่ตนต้องการ
9. เป็นการยากที่จะไม่โกรธตอบเมื่อถูกเหยียดหยามดูถูก
10. เป็นการยากที่จะทำให้ใจไม่ให้ข้องเกี่ยวกับสิ่งล่อใจที่เกิดขึ้น
11. เป็นการยากที่จะเรียนให้กว้างและรู้ลึกซึ้ง
12. เป็นการยากที่จะไม่ดูแลคนที่เพิ่งเริ่มต้น
13. เป็นการยากที่จะเป็นคนถ่อมตัว
14. เป็นการยากที่จะพบผู้ที่เป็นเพื่อนแท้
15. เป็นการยากที่จะเรียนรู้หนทางปฏิบัติเพื่อจะได้ไปสู่หนทางตรัสรู้
16. เป็นการยากที่จะไม่หวั่นไหวเมื่อถูกแรงกระตุ้นจากสิ่งแวดล้อม และสถานการณ์ภายนอก
17. เป็นการยากที่จะหยั่งรู้สติปัญญาของผู้อื่นเพื่อที่จะเทศนาจงใจให้รู้ตามในพระธรรม
18. เป็นการยากที่จะไม่ได้แย้งกันในเรื่องความถูกหรือผิด
19. เป็นการยากที่จะเรียนรู้วิธีการที่ถูกต้อง

หนทางแห่งนิพพาน

20. คนดี คนชั่ว ต่างกันด้วยนิสัยสันดาน คนชั่วคือ คนที่ไม่รู้จักบาปกรรมจึงไม่คิดเลิกการทำชั่ว และไม่พอใจเมื่อถูกชี้หรือเตือนถึงความชั่วนั้น คนดีคือ ผู้ที่รู้จักแยกดีชั่ว รู้ว่าอะไรดี อะไรไม่ดี เมื่อรู้ว่าอะไร ไม่ดีก็รู้จักหลีกเลี่ยงไม่ทำ และรู้สึกขอบคุณเมื่อมีผู้มาเตือนเวลาทำผิด

คนชั่ว คือ คนโง่ที่ไม่รู้สำนึกในบุญคุณของผู้ที่ว่ากล่าวตักเตือนด้วยความหวังดี

ตรงกันข้าม คนดี คือ คนฉลาดที่รู้คุณค่าคนที่หวังดีต่อตนและจะพยายามหาโอกาสตอบแทนบุญคุณ ด้วยการแสดงความโอบอ้อมอารีไม่เฉพาะกับผู้ที่มิบุญคุณกับตนเท่านั้นแต่แผ่แผ่แก่คนทั่วไปด้วย

ตอนที่ 3

นิทานชาดกประกอบคำสอน

1. กาลครั้งหนึ่ง ประเทศแห่งหนึ่งมีประเพณีแปลก คือ ใครก็ตามที่แก่ เฒ่าชราภาพแล้วจะถูกแยกออกไปทอดทิ้งให้อยู่ต่างหากที่ภูเขาห่างไกลจากสังคม

หนทางแห่งนิพพาน

ขุนนางผู้ใหญ่คนหนึ่งไม่เห็นด้วยกับประเพณีนี้และไม่อาจจะทำเช่นนี้กับบิดาบังเกิดเกล้าของตนได้ เขาจึงสร้างอุโมงค์ใต้ดินให้บิดาซ่อนตัวและดูแลปรนนิบัติอย่างใกล้ชิด

วันหนึ่งมีเทพยดามาปรากฏองค์ต่อหน้าพระพักตร์ของพระราชาและตั้งปริศนาถาม ถ้าพระราชาไม่สามารถตอบคำถามให้เป็นที่น่าพอใจได้แล้วประเทศนี้จะต้องประสบความหายนะ ปริศนามีว่า “จงดู 2 ตัวนี้แล้วทายซิว่าตัวไหนเป็นตัวผู้ ตัวไหนเป็นตัวเมีย”

พระราชาและขุนนางข้าราชการบริพารทั้งหลายไม่มีใครตอบได้ พระราชาจึงป่าวประกาศหาผู้ที่คุ่ออกโดยจะให้รางวัลอย่างงาม

ขุนนางคนนั้นจึงกลับไปถามความกับบิดาอย่างลับ ๆ บิดาก็ตอบให้ว่า “ง่ายนิดเดียว เจ้าจงเอา 2 ตัวนั้นวางลงบนพรมนุ่ม ๆ แล้วก็ดูว่าถ้างูตัวไหนคืบอาละวาดก็เป็นตัวผู้ ถ้างูตัวไหนสงบนิ่งอยู่ก็เป็นตัวเมีย”

ขุนนางจึงนำคำตอบนี้ไปบอกให้พระราชาทายจนถูก เทพยดาที่ไม่ละเว้นยังคงนำปริศนาขำ ๆ มาถามพระราชาอยู่เรื่อย ๆ ซึ่งก็ไม่มีใครสามารถตอบได้ ขุนนางคนเดิมจึงกลับไปถามบิดาแล้วก็ได้คำตอบที่ถูกต้องทุกครั้ง

ยกตัวอย่างปริศนาหนึ่ง คือ “ใครคือผู้ที่ได้รับการขนานนามว่าเป็นผู้ที่ตื่นแล้วทั้ง ๆ ที่กำลังหลับ และผู้ที่ตื่นแล้วถูกเรียกว่ากำลังหลับ”

หนทางแห่งนิพพาน

คำตอบคือ “ผู้ที่กำลังบำเพ็ญเพียรแสวงหาหนทางตรัสรู้ นั่นเองเขาเป็นผู้ที่ตื่นเมื่อเปรียบเทียบกับผู้ที่ไม่ใส่ใจในการตรัสรู้ แต่เมื่อเปรียบเทียบกับผู้ที่ตื่นแล้วนี้กับผู้ที่ตรัสรู้แล้วเขาก็ยังเป็นผู้ที่หลับอยู่”

“เราจะมีวิธีซึ่งนำหนักข้างสารตัวใหญ่ได้อย่างไร”

“วิธีซึ่งก็คือ เอาข้างใส่เรือแล้ววัดดูว่าเรือจมลงไปลึกแค่ไหน จากนั้นเอาข้างขึ้นจากเรือเอาหินใส่ลงไปในแทนจนเรือจมลงไปได้ระดับเดียวกันแล้วก็นำหนักของหินนั้น จะได้เท่ากับน้ำหนักของข้าง”

“น้ำเพียงแค่ถั่งมือช้อนมีปริมาณมากกว่าน้ำในมหาสมุทรนั้น หมายความว่าอย่างไร” คำตอบคือ “น้ำบริสุทธิ์สะอาดเพียงแค่ถั่งมือเดียวนั้น มีคุณค่าสำหรับบิดามารดาและคนเจ็บอย่างมหาศาล เป็นทานที่ไม่มีวันขจัดให้หมดสิ้นได้ แต่น้ำในมหาสมุทรใหญ่นั้นอาจจะเหือดแห้งหมดสิ้นไปได้ไม่วันใดก็วันหนึ่ง”

ต่อมาเทพยดาก็นำชายผู้หนึ่งที่ผอมโซเหลือแต่หนังกับกระดูกเพราะความอดอาหารมาให้ดู แลให้ชายผู้นั้นพูดว่า “ในโลกนี้จะมีใครอีกไหมที่ต้องอดอยากและต้องทนทุกข์ทรมานยิ่งไปกว่าข้า”

“มีแน่นอน ในโลกนี้ยังมีผู้ที่จิตใจเต็มไปด้วยความเหินแถตัว เต็มไปด้วยกิเลสเพราะไม่เชื่อในรัตนทั้ง 3 คือ พระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ ไม่ทำบุญแก้กมลบิดามารดา ครูบาอาจารย์ ผู้นั้นนอกจากจะต้องอดอยากเพราะความเล้งน้ำใจแล้วจะต้องได้รับกรรมสนองตอบให้ตกนรกเป็นเปรตที่หิวโหยทนทุกข์ทรมานอย่างไม่มีที่สิ้นสุด”

หนทางแห่งนิพพาน

“นี่คือกระดานไม้จันทร์ จึงดูสว่างปลายด้านไหนก็ด้านไหน” คำตอบก็คือ “จึงเอาไม้กระดานนั้นลอยในน้ำดูว่าถ้าด้านไหนจมมากกว่า ด้านนั้นก็คือโคน”

“นี่คือม้า 2 ตัวเหมือนกันทั้งขนาดและรูปร่าง จงทายชีวิตัวไหน เป็นแม่ ตัวไหนเป็นลูก”

คำตอบคือ “จึงให้หญ้าแก่ม้าทั้งสองนั้น ตัวที่แบ่งหญ้าให้อีกตัวหนึ่งกินคือตัวแม่”

คำตอบที่ถูกต้องทั้งหมดนี้ทำให้เทพยดา รวมทั้งพระราชพาพระองค์มาหา พุทธมหาราช เมื่อพระราชพาได้ทรงทราบว่าคุณมหาราชแห่งความรู้นี้มาจากบิดาของขุนนางที่ซ่อนตัวอยู่ในอุโมงค์ใต้ดินก็รู้สึกตื่นเต้นมาก ตั้งแต่นั้นมาทรงรับสั่งให้เลิกประเพณีทอดทิ้งคนแก่คนชรา ให้กลับมาได้รับการดูแลปรนนิบัติจากลูกหลานด้วยความกตัญญู

2. มหาราชาแห่งแคว้นวิเทหะในประเทศอินเดียได้ทรงสุบินเห็นช้างเผือก 6 งา พระนางอยากได้จึงทูลขอให้พระราชบิดาจับช้างนั้นมาให้นางด้วยความรักพระมเหสี พระราชบิดาไม่อาจขัดพระทัยพระนางได้ จึงให้ปาวประกาศหาผู้รู้แหล่งที่อยู่ของช้างนี้ โดยจะให้รางวัลอย่างงดงาม

หนทางแห่งนิพพาน

เพื่อผู้ซึ่งเผือก 6 งาดังกล่าวนี้อยู่จริงในป่าลึกของภูเขาหิมาลัย เป็นช้างที่กำลังบำเพ็ญเพียรเพื่อการตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า ช้างตัวนี้ครั้งหนึ่งเคยช่วยชีวิตของนายพรานคนหนึ่งไว้ให้พ้นจากอันตรายจนกลับมาถึงบ้านเกิดเมืองนอนได้ เมื่อกลับมาแล้วได้เห็นประกาศก็เกิดความโลภอยากได้รางวัลจนลืมนึกถึงบุญคุณ จึงกลับเข้าไปในป่าอีกเพื่อมาขังนั้นทั้ง ๆ ที่ช้างเชือกนั้นดีกับตน

นายพรานรู้ว่าช้างเผือกเชือกนี้กำลังแสวงหาหนทางตรัสรู้จึงปลอมตัวเป็นพระเข้าไปจนใกล้และยิงช้างด้วยธนูพิษในขณะที่ช้างเปลือย

เมื่อใกล้จะสิ้นลม ช้างเผือกเชือกนั้นรู้ว่านายพรานผู้ที่ถูกกิเลสแห่งความโลภในสินจ้างรางวัลครอบงำอยู่ก็เกิดความเวทนาสงสารว่าจะถูกช้างเชือกอื่นรุมฆ่าเพราะความแค้นแทนตน จึงใช้ขาทั้ง 4 ปกป้องซ่อนตัวนายพรานไว้ให้พ้นอันตรายจากช้างอื่น ๆ แล้วก็ถามเหตุผลว่าทำไมจึงกล้าเสี่ยงอันตรายทำสิ่งโง่ ๆ เช่นนี้ เมื่อรู้ว่านายพรานต้องการงาทั้ง 6 ของตนจึงได้ฟาดงากับต้นไม้จนหักแล้วยกให้นายพรานไปทั้งหมด พลางกล่าวว่า “ข้าได้บำเพ็ญเพียรเพื่อการตรัสรู้จนครบบริบูรณ์แล้วข้าคงจะได้ไปเกิดใหม่ในดินแดนบริสุทธิ์แห่งพุทธ และเมื่อใดที่ข้าได้บรรลุเป็นพระพุทธเจ้าแล้ว ข้าจะมาช่วยถอนพิษธนูแห่งกิเลสทั้ง 3 คือ โลภะ โทสะ โมหะให้เจ้า”

หนทางแห่งนิพพาน

3. ในป่าทึบบริเวณเทือกเขาหิมาลัย มีนกแก้วตัวหนึ่งอาศัยอยู่ร่วมกันกับสัตว์ป่าและนกอื่น ๆ วันหนึ่งเกิดไฟไหม้ป่าเพราะการเสียดสีกันของต้นไม้เนื่องจากลมพัดแรงมาก สัตว์และนกทั้งหลายแตกตื่นหนีกันจ้าละหวั่นด้วยความหวาดกลัว เมื่อนกแก้วเห็นดังนั้นก็เกิดความเวทนาสงสารคิดจะตอบแทนบุญคุณที่ตนเคยได้รับเมื่ออาศัยอยู่ในป่าไฟ จึงพยายามหาทางช่วยชีวิตสัตว์อื่น ๆ อย่างสุดความสามารถด้วยการจุ่มตัวในสระน้ำใกล้ ๆ จนตัวเปียกแล้วบินขึ้นไปเหนือไฟสลัดน้ำที่เปียกขนอยู่เพื่อดับไฟครั้งแล้วครั้งเล่าด้วยหัวใจที่เปี่ยมไปด้วยความเมตตาและรู้คุณค่ากอไผ่

เมื่อการกระทำของนกแก้วตัวนี้รู้ไปถึงเทพยดาบนสวรรค์ จึงได้เสด็จลงมาแล้วตรัสว่า “เจ้ามีจิตใจที่ประเสริฐมาก แต่เจ้าจะดับไฟกองใหญ่ด้วยหยดน้ำน้อยนิดเดียวที่สลัดจากปีกเจ้าได้อย่างไร”

นกแก้วทูลตอบว่า “ไม่มีสิ่งใดที่จะเป็นไปได้ถ้าการกระทำนั้นเกิดจากความกตัญญูรู้คุณและความเมตตา ข้าจะทำเช่นนี้ต่อไปถึงแม้ว่าข้าจะต้องใช้เวลาตลอดชั่วภพหน้าก็ตาม”

เทพยดาได้ฟังก็ทรงตื่นตัวใจมาก จึงทรงช่วยนกแก้วดับไฟที่ไหม้กอไผ่อยู่จนหมดสิ้น

หนทางแห่งนิพพาน

4. ครึ่งหนึ่งนานมาแล้ว มีนกสองหัวตัวหนึ่งอาศัยอยู่ในหุบเขาหิมาลัย วันหนึ่งหัวหนึ่งได้กินลูกไม้หวานอร่อย เมื่ออีกหัวหนึ่งเห็นดังนั้นก็เกิดความริษยาคิดว่า “คิดเถิดอย่างนั้นข้าจะกินลูกไม้ที่มีพิษ” ว่าแล้วก็ทำดังที่คิด ผลสุดท้ายนกตัวนั้นถึงแก่ความตายทั้งสองหัว

5. งูตัวหนึ่งหัวกับหางเกิดกินแห่งแคลงใจกันว่าใครควรจะเป็นคนเดินหน้า ส่วนหางพูดว่า “นี่เจ้าหัวเจ้าเป็นคนเดินหน้าเสมอมา มันไม่ยุติธรรมเลย เจ้าควรจะให้ข้าได้มีโอกาสเป็นคนเดินหน้าบ้าง”

ส่วนหัวตอบว่า “ธรรมชาติสร้างข้ามาให้เดินฝ่ายหน้า ข้าจะมาให้ข้าฝ่ายหลังธรรมชาติได้อย่างไรเล่า มันไม่ถูกต้องเลย”

ทั้งหัวและหางทะเลาะกันเรื่องนี้เรื่อยมา จนกระทั่งวันหนึ่งส่วนหางโกรธจัดจึงม้วนพันต้นไม้ไว้แน่นไม่ยินยอมให้ส่วนหัวเลื้อยไปไหน ยื้อยุดกันอยู่จนกระทั่งส่วนหัวเหนื่อยจัดยอมแพ้แล้ว ส่วนหางจึงคลายตัวด้วยความชะล่าใจ งูทั้งตัวจึงตกลงไปในกองไฟถูกไฟเผาตาย

ในโลกนี้ ทุกสิ่งทุกอย่างมีกฎเกณฑ์ที่ธรรมชาติได้กำหนดไว้ ถ้ากฎเกณฑ์นี้ถูกทำลายไปก็就会产生ผลคือความหายนะ

6. มีชายคนหนึ่งเป็นคนใจร้อนขี้โมโห วันหนึ่งมีชาย 2 คนมาขึ้นนิทานเขาอยู่ที่หน้าบ้านของเขาเอง คนหนึ่งพูดว่า “ชายเจ้าของบ้านนี้เป็นคนดีก็จริงแต่เป็นคนใจร้อนโมโหโตโสง่าย” เมื่อเขาได้ยินคำนิทานก็โกรธจัดวิ่งออกไปหน้าบ้านแล้วตะต่อยทำร้ายร่างกายชาย 2 คนนั้นทันที

หนทางแห่งนิพพาน

คนที่ฉลาด เมื่อถูกดักเตือนก็มักจะรู้สำนึกและปรับปรุงตัวเอง แต่คนโง่เมื่อถูกดักเตือนมักไม่เชื่อฟังกลับดื้อรั้นและยังทำผิดมากขึ้น

7. ครั้งหนึ่งมีเศรษฐีคนหนึ่งร่ำรวยมากแต่เป็นคนโง่ เมื่อเขาเห็นบ้านของคนอื่นเป็นตึก 3 ชั้น สวยงามก็เกิดความริษยาคิดว่าจะสร้างตึกสวย ๆ แบบนั้นบ้าง เพราะตัวเองก็ร่ำรวยเหมือนกัน เขาจึงเรียกช่างก่อสร้างมาสั่งงาน ช่างก่อสร้างได้รับคำสั่งแล้วก็ลงมือทำงานทันที โดยการวางรากตึกก่อนแล้วจึงสร้างชั้นหนึ่ง ชั้นสอง ชั้นสามตามลำดับขึ้นไป เศรษฐีใจร้อนทนไม่ได้ก็พูดว่า“ข้าไม่ต้องการฐานบ้านหรือชั้นหนึ่ง ชั้นสอง ข้าต้องการแต่ชั้นสามสวย ๆ เจ้าเร่งสร้างเร็ว ๆ”

เศรษฐีโง่คนนี้ไม่มีความพยายามและความอดทนที่จะรอผลที่ดี การสร้างตึกชั้นที่สามโดยไม่มีการสร้างฐานและชั้นที่หนึ่งหรือชั้นที่สองนั้น เป็นไปไม่ได้ เช่นเดียวกันการจะทำสิ่งใดโดยไม่ใช้ความอดทนและความพยายาม ย่อมหวังผลที่ดีไม่ได้

8. ชายโง่คนหนึ่งกำลังเถยน้ำผึ้งอยู่ที่เหยือกมีเพื่อนสนิทมาหาจึงคิดจะเอาน้ำผึ้งมาเลี้ยง เขาไปเอาพัฒนาโบกหวังจะให้น้ำผึ้งเย็นทั้ง ๆ ที่ไม่ได้ยกหม้อลงจากเตา เช่นเดียวกัน การที่จะแสวงหาน้ำผึ้งแห่งปัญญาวริสุทธิ์โดยไม่กำจัดไฟโลภียก่อนนั้นเป็นสิ่งที่เป็นไปได้

หนทางแห่งนิพพาน

9. ครั้งหนึ่งมีปีศาจ 2 คนทะเลาะกันเพื่อจะแย่งหีบไม้เท้า และรองเท้าคู่หนึ่ง ตั้งแต่เช้าจนเย็น ก็ยังลงเอยกันไม่ได้ จนกระทั่งชายคนหนึ่งผ่านมาพบเข้าก็ถามว่า “ทำไมเจ้าทั้ง 2 จึงทะเลาะกันเพื่อสิ่งเหล่านี้ สิ่งเหล่านี้มีค่ามหาศรรยเพียงใดเล่า เจ้าจึงได้แก่งแย่งกันเช่นนี้”

ปีศาจทั้ง 2 คนอธิบายว่า “หีบใบนี้จะให้ทุกสิ่งทุกอย่างที่มันต้องการทั้งอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ของมีค่า ไม้เท้าจะเป็นอาวุธวิเศษสามารถปราบศัตรูให้ราบคาบได้ และถ้าได้ใส่รองเท้านั้นแล้วก็จะสามารถเหาะเหินเดินอากาศได้ตามใจปรารถนา”

เมื่อชายผู้นั้นได้ฟังก็พูดว่า “เจ้าทั้ง 2 คนไม่ต้องทะเลาะกัน เจ้าจงแยกไปจากที่นี้สักครู่แล้วข้าจะแบ่งของเหล่านี้ให้เจ้าเท่า ๆ กัน”

ปีศาจทั้ง 2 คนก็ยอมทำตามส่วนชายคนนั้นก็หนีบกล่องหีบ ถือไม้เท้า แล้วใส่รองเท้าวิเศษนั้นเหาะหนีไป

หนทางแห่งนิพพาน

ปีศาจ 2 คนในเรื่องนี้เปรียบได้กับคนนอกศาสนา กลุ่มวิเศษ คือ ของที่บริจาคเป็นกุศล ปีศาจทั้ง 2 หาวิธีไม่ให้ทานกุศลก่อให้เกิดผลบุญมหาศาลหาค่าไม่ได้ ส่วนไม่ทำหมายถึง การสำรวจฝึกจิตใจให้มั่นคงซึ่งจะสามารถกำราบกิเลสตัณหาทั้งหลายให้ราบคาบได้ รองทำหมายถึง ความคิดที่บริสุทธิ์ ความประพฤติที่ถูกที่ควรซึ่งจะช่วยให้พ้นจากความโลภและการขัดแย้งทั้งหลาย ปีศาจทั้ง 2 ไม่รู้ความจริงนี้จึงทะเลาะและแก่งแย่งกัน

10. ชายคนหนึ่งออกเดินทางท่องเที่ยวไป จนกระทั่งค่ำวันหนึ่งเขาก็มาถึงบ้านร้างหลังหนึ่งจึงตัดสินใจพักแรมที่นั่น ตกเที่ยงคืนปีศาจคนหนึ่งได้เอาศพคนตายมาวางไว้ที่พื้นห้อง

ต่อมาอีกสักครู่ ปีศาจอีกคนหนึ่งก็เข้ามาแล้วเกิดการวิวาทแย่งศพกัน

ปีศาจตนแรกจึงพูดว่า

“ถ้าข้ามัวแต่ทะเลาะกับเจ้าอยู่เช่นนี้ก็คงไม่เกิดประโยชน์อะไรดีขึ้น เราไปหาคนกลางมาช่วยตัดสินความดีกว่า”

ปีศาจอีกคนหนึ่งเห็นด้วย ปีศาจตนแรกจึงอุ้มตัวชายที่ซ่อนตัวอยู่ ด้วยความกลัวจนตัวสั่นสะท้านออกมาแล้วบอกให้ตัดสินความ

ชายผู้นั้นกลัวปีศาจทั้ง 2 นี้มาก คิดว่าถึงจะเข้าข้างปีศาจตนใดคนหนึ่ง ก็คงไม่รอดชีวิตไปได้ จึงตัดสินใจพูดตามความจริงที่ตนได้เห็น

หนทางแห่งนิพพาน

เป็นจริงดังที่ได้คาดไว้ ปีศาจอีกตนหนึ่งโกรธมากกว่าแขนขาผู้นี้มาหัก แต่ปีศาจตนแรกก็เอาแขนจากศพมาต่อให้ใหม่ ปีศาจคนที่สองยังโกรธจัดจึงหักแขนอีกข้างหนึ่งออก ปีศาจตนแรกก็เอาแขนจากศพมาต่อให้อีกเป็นเช่นนี้เรื่อยไปจนกระทั่งขา หัว ตัวของชายผู้นั้นถูกฉีกขาดออกหมดแล้ว ปีศาจตนแรกก็เอาจากศพมาต่อให้ เมื่อปีศาจสองตนเห็นร่างกายส่วนต่าง ๆ ของชายคนนี้เกลื่อนกลาดกระจายอยู่บนพื้นก็หิวยิ่งขึ้นมากินจนอิ่มท้องแล้วก็จากไป

ชายเคราะห์ร้ายผู้น่าสงสารรู้สึกหมดอาลัยตายอยากในชีวิตมาก เพราะส่วนต่าง ๆ ของร่างกายที่ปีศาจกินไปนั้นเป็นส่วนที่ได้รับมาจากบิดามารดา แต่ตอนนี้ส่วนต่าง ๆ เหล่านี้เป็นของศพที่เขาไม่เคยรู้จักเจ้าของ “อนิจจา.. เราคือใครกันแน่” เขาคิดว่านอนอยู่เช่นนี้ตลอดคืน จนกระทั่งรุ่งสางจึงเกิดอารมณ์คลุ้มคลั่งเขาจึงออกจากบ้านร้างนี้ไป ระหว่างทางได้พบวัดแห่งหนึ่ง เขารู้สึกยินดีมากจึงเข้าไปนมัสการแล้วเล่าเรื่องทั้งหมดให้พระในวัดฟัง นิทานเรื่องนี้ชี้ให้เห็นความหมายที่แท้จริงของ “อนาत्मน์” คือความไม่มีตนที่ถาวร

11. ครึ่งหนึ่งมีผู้หญิงสวยแต่งตัวด้วยอาภรณ์และเครื่องประดับงดงามมาเยี่ยมเยือนที่บ้านแห่งหนึ่ง เจ้าของบ้านถามนางว่าเป็นใคร นางก็ตอบว่า

“เราเป็นเทพเจ้าแห่งความมั่งมี”

เจ้าของบ้านยินดีมากและได้รับรองนางเป็นอย่างดี

หนทางแห่งนิพพาน

ต่อมาหญิงอีกคนหนึ่งหน้าตาน่าเกลียดแต่งตัวสกปรกก็มาปรากฏตัวขึ้น เจ้าของบ้านก็ถามว่า นางเป็นใคร นางตอบว่า “เราเป็นเทพเจ้าแห่งความยากจน” เจ้าของบ้านตกใจมากพยายามขับไล่ให้นางออกไปจากบ้าน แต่นางปฏิเสธและตอบว่า “เทพเจ้าแห่งความมั่งมีเป็นพี่สาวของเราและเราสองคนพี่น้องได้สัญญากันไว้ว่าจะไม่ยอมแยกจากกัน ถ้าท่านไล่เรา พี่สาวของเราก็จะออกไปจากบ้านนี้ด้วย” แล้วก็เป็นอย่างที่นางบอกเมื่อนางจากไปแล้วก็ปรากฏว่าพี่สาวของนางคือเทพเจ้าแห่งความมั่งมีก็หายตัวไปด้วย

เมื่อมีเกิดก็มีตาย มีสุขก็มีทุกข์ มีดีก็มีชั่วควบคู่กันไปเสมอ เราจึงไม่ควรลืมความจริงข้อนี้ คนโง่เท่านั้นที่หัวนกล้างรังเกียจความทุกข์เรียกร้องหาแต่ความสุข แต่ผู้ที่แสวงหาหนทางตรัสรู้จะสามารถทำใจไม่ให้ผูกพันกับสิ่งเหล่านี้และเป็นอิสระจากความผูกมัดทางโลกียวิสัยได้

12. ครั้งหนึ่งมีจิตรกรยากจนคนหนึ่งออกเดินทางไปแสวงหาโชคลาภโดยทิ้งภรรยาไว้ที่บ้านแต่ลำพัง หลังจากที่ได้ต่อสู้กับโชคชะตาด้วยความยากลำบากมาเป็นเวลา 3 ปี เขาก็ตั้งตัวได้สะสมเงินทองได้มากพอแล้วจึงเดินทางกลับภูมิลำเนา ระหว่างทางได้เห็นพระสงฆ์เป็นจำนวนมากกำลังประกอบพิธีทำบุญทางศาสนา เขารู้สึกเลื่อมใสศรัทธามากคิดรำพึงกับตนเองว่า “เรามัวแต่คิดถึงเรื่องปัจจุบันไม่เคยคิดถึงความสุขในอนาคตเลย นับว่าเป็นโชคดีของเราที่ผ่านมาพบวัดแห่งนี้เราจะถือโอกาสนี้หว่านพืชผลบุญเอาไว้” คิดได้ดังนั้นเขาก็อุทิศเงินทองที่สะสมไว้ทั้งหมดให้แก่วัดแล้วกลับบ้านมือเปล่า

หนทางแห่งนิพพาน

เมื่อเห็นสามีกลับบ้าน มือเปล่าภรรยาของเขาโกรธมาก เมื่อถูกซักไซ้ไล่เลียง เขาก็ตอบว่าทรัพย์ทั้งหมดนั้นได้เอาไปฝากไว้ในที่ที่ปลอดภัยแล้ว เมื่อนางซักต่อไปว่า ฝากไว้ในไหน เขาก็สารภาพว่าทำบุญไว้กับวัด ภรรยาของเขาได้ฟังดังนั้นก็โกรธมากจึงยื่นเรื่องฟ้องร้องต่อศาล เมื่อถูกผู้พิพากษาไล่เลียงถามความจริง เขาก็ให้การว่า

“ข้าได้ทำงานหาเงินมาด้วยความยากลำบากและไม่ได้ใช้เงินนั้นในทางที่ผิด แต่ข้าต้องการหว่านพืชผลบุญไว้เพื่อความสุขในอนาคตด้วยดวงใจศรัทธาซึ่งข้าไม่เคยมีมาก่อน เมื่อข้าได้อุทิศทรัพย์สมบัติทำบุญไปแล้วก็รู้สึกเหมือนว่าได้กำจัดความโลภอยากได้และความตระหนี่ไปจากใจ รวมทั้งได้พบความจริงว่าความมั่งคั่งที่แท้จริงไม่ใช่การมีเงินทองแต่อยู่ที่การมีน้ำใจ”

เมื่อฟังจบ ผู้พิพากษาจึงกล่าวสรรเสริญน้ำใจของจิตรกรคนนี้ ผู้คนที่ฟังอยู่รอบ ๆ ก็รู้สึกซาบซึ้งในความดีของเขาตั้งแต่นั้นมาเขาก็ได้รับความเชื่อถือ มีคนมาอุดหนุนผลงานของเขาจนร่ำรวยมีฐานะมั่นคงในที่สุด

หนทางแห่งนิพพาน

13. ชายคนหนึ่งอาศัยอยู่ใกล้ป่าช้า คืนวันหนึ่งได้ยินเสียงเรียกชื่อของตัวเองดังมาจากหลุมศพแต่เขาไม่กล้าลุกไปดูเพราะความกลัว วันรุ่งขึ้นเขานำเรื่องนี้ไปเล่าให้เพื่อนฟัง เพื่อนคนหนึ่งของเขาเป็นคนใจกล้าต้องการจะพิสูจน์ความจริง

เมื่อได้ยินเสียงเรียกอีกในคืนต่อมา ชายผู้นั้นก็ตัวสั่นด้วยความกลัว แต่เพื่อนของเขาได้เดินตามเสียงนั้นเข้าไปในหลุมศพแล้วถามเจ้าของเสียงนั้นว่า “เจ้าคือใคร”

เสียงนั้นตอบว่า

“ข้าคือทรัพย์มีค่าซ่อนอยู่ใต้ดิน ข้าคิดว่าจะให้มันกับคนที่ข้าเรียกชื่อ แต่เขาก็กลัวไม่กล้าเข้ามา เจ้าเป็นคนใจกล้าสมควรที่จะได้เข้าไปหาพวงนี้ ข้ากับผู้ติดตามอีก 7 คนจะไปที่บ้านเจ้า”

ชายใจกล้าผู้นั้นก็ถามว่า ข้าจะคอยแต่ไปรบกวนข้าหน่อยชีว่าข้าควรจะได้รับรางวัลอย่างไรบ้าง”

เสียงนั้นตอบว่า “พวกข้าจะไปในร่างของบรรพชิต ก่อนอื่นเจ้าจะต้องชำระล้างร่างกายให้สะอาดหมดจด ทำความสะอาดห้องหับ เตรียมที่นั่งไว้ 8 ที่เตรียมน้ำและข้าวต้ม 8 ขาม

หลังอาหารให้ท่านนำเราไปในห้องที่ปิดมิดชิดที่ละคนแล้วเราก็จะกลายร่างเป็นโลใส่ทองคำ”

หนทางแห่งนิพพาน

เช้าวันต่อมา เพื่อนใจกล้าคนนั้นก็ทำตามเสียงบอกนั้นและบรรพชิต 8 รูปก็มาปรากฏกายจริงตามคำบอก เขานำไปสู่ห้องที่เตรียมน้ำและข้าวต้มไว้ หลังอาหารเขานำท่านไปในห้องที่ปิดมิดชิด แล้วบรรพชิตทั้ง 8 รูปก็กลายร่างเป็นโถเต็มไปด้วยทองคำ

มีชายที่มีนิสัยโลภมากอีกคนหนึ่งอาศัยอยู่ในหมู่บ้านเดียวกัน เมื่อได้ยินข่าวลือนี่ก็เกิดความโลภอยากได้ทองคำบ้าง เขาจึงนิมนต์พระมา 8 รูปแล้วทำพิธีอย่างเดียวกัน เสร็จแล้วก็นำพระแต่ละรูปเข้าไปในห้อง แต่ปรากฏว่าแทนที่จะกลายร่างเป็นทองคำ พระทั้ง 8 รูปกลับโกรธแล้วแจ้งให้เจ้าหน้าที่มาจับ

ส่วนชายที่ซื่อฉลาดเมื่อรู้ว่าเสียงจากหลุมฝังศพนั้นได้นำความมั่งมีมาสู่เพื่อนใจกล้าของเขา ก็ไปหาที่บ้านแล้วเอ่ยปากขอแบ่งทองคำด้วยความโลภ ยืนยันว่ามันเป็นของตัวเพราะเสียงนั้นเรียกชื่อของเขาก่อน เมื่อเขาพยายามจะแย่งเอาโถทองคำจากเพื่อนของเขา ก็พบว่า โถงในโถกลายเป็นงูเต็มไปหมดและพยายามจะฉกกัดเขา

บทที่ 2

วิธีปฏิบัติเพื่อหนทางแห่งนิพพาน

ตอนที่ 1

การแสวงหาหนทาง

1. โครงสร้างของจักรวาลเป็นอย่างไร จักรวาลไม่มีที่สิ้นสุดหรือ จักรวาลกว้างใหญ่ไม่มีขอบเขตจำกัดหรือ โครงสร้างของสังคมเป็นอย่างไร สังคมที่เป็นอุดมคติควรมีลักษณะอย่างไร ฯลฯ ถ้าเราเฝ้าแต่ค้นหาคำตอบของปัญหาเหล่านี้แทนที่จะมุ่งแสวงหาหนทางแห่งนิพพานแล้ว ก็คงจะตายเสียก่อนที่จะได้เริ่มลงมือปฏิบัติเพื่อจะได้ไปสู่หนทางแห่งนิพพาน

ยกตัวอย่างเช่น ชายคนหนึ่งโดนลูกศรอาบยาพิษ ญาติมิตรของเขาจึงรีบไปตามแพทย์มาเพื่อทำการผ่าตัดรักษาบาดแผลให้

แต่ชายผู้นั้นกลับร้องห้ามว่า “ช้าก่อนเถิด ก่อนที่จะดึงลูกศรนี้ออก เราอยาการู้ตัวคนยิงว่า เป็นใคร เป็นหญิง หรือชาย มีกาฬีได้อย่างไร กันธนูเป็น

วิธีปฏิบัติเพื่อหนทางแห่งนิพพาน

อย่างไร ใหญ่หรือเล็ก ทำด้วยไม้ หรือด้วยไฟ สายธนูทำด้วยหวายหรือเอ็น ลูกศรทำด้วยหวายหรือกก ปลายศรใช้ขนนกอะไร เสียก่อน จึงค่อยดึงออก” ลองคิดดูซิว่า อะไรจะเกิดขึ้น

ไม่ต้องสงสัยเลยว่า ก่อนที่จะรู้คำตอบทั้งหมด ชายผู้นี้ก็คงจะสิ้นใจ เสียก่อนเพราะพิษจากลูกศรนั้น ในสถานการณ์เช่นนี้ สิ่งที่จะต้องทำ ก่อนอื่นก็คือ ผ่าตัดเอาลูกศรออกเสียก่อน และทำการเยียวขาไม่ให้พิษยา แผลชาน ไปทั่วร่างกายได้

เมื่อถูกไฟแห่งกิเลสตัณหาคุกคาม ก็ควรจะหลีกเลี่ยงอันตรายจากเปลว ไฟนี้ให้พ้นเสียก่อนที่จะมัวพะวงถึงว่า จักรวาลมีโครงสร้างอย่างไร หรือ สังคมในอุดมคติควรมีลักษณะเป็นอย่างไร

ปัญหาที่ว่าจักรวาลมีที่สิ้นสุดหรือไม่ มีขอบเขตจำกัดหรือไม่ นั่นไม่สำคัญเท่าการเกิด แก่ เจ็บ ตาย ความเศร้าโศก ความทุกข์ทรมานต่าง ๆ ซึ่งเป็นเสมือนเปลวไฟที่เผาไหม้อยู่รอบตัวเราให้เกิดความรุ่มร้อนอยู่ตลอดเวลา ดังนั้น ก่อนอื่น เราจึงควรหลีกเลี่ยงหนีจากกองไฟที่ไหม้คุกคามชีวิตเราอยู่ที่เสีย ด้วยการแสวงหาหนทางแห่งความหลุดพ้น

วิธีปฏิบัติเพื่อหนทางแห่งนิพพาน

พระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้านั้นสอนให้เราารู้สิ่งที่ควรรู้ สิ่งที่ไม่จำเป็นต้องรู้จะไม่กล่าวถึงเลย สอนให้ละทิ้งสิ่งที่ควรละทิ้ง และฝึกฝนในสิ่งที่ควรฝึกฝนเพื่อที่จะได้บรรลุหนทางแห่งการตรัสรู้

ดังนั้น คนเราจึงจำเป็นต้องเลือกดูว่า อะไรเป็นปัญหาสำคัญที่จะต้องแก้ไขก่อน อะไรที่เป็นภัยคุกคามความสงบสุขของชีวิตมากที่สุด เมื่อรู้แล้วก็พยายามเริ่มแก้ไขปัญหานั้นด้วยการฝึกฝนจิตใจของตนก่อนอื่น

2. สมมุติว่า มีคน ๆ หนึ่งเข้าไปในป่าเพื่อหาแก่นไม้ แต่กลับคิดว่าถ้าเก็บกิ่งและใบไม้มาก็จะได้แก่นของมัน เขาผู้นี้เป็นคนโง่โดยแท้ เช่นเดียวกับผู้ที่มุ่งแสวงหาแก่นไม้แต่กลับเก็บเอาเปลือกไม้และเนื้อไม้มาโดยสำคัญผิดว่าเป็นแก่นของมัน

ผู้ที่ปรารถนาจะหลุดพ้นจากการเกิด แก่ เจ็บ ตาย ความเศร้าโศก ความทุกข์ทรมานทั้งปวง จะต้องแสวงหาหนทางนี้ให้พบเสียก่อน เพราะนี่เป็นแก่นสำคัญ อย่างไรก็ตาม ถ้าบังเกิดความพอใจในวิถีทางปฏิบัติไปสู่หนทางแห่งการหลุดพ้นที่เพิ่งเริ่มไปเพียงเล็กน้อย หลงไหลในชื่อเสียงและการสรรเสริญเยินยอ และเกิดความอวดดี ขโส ยกตนข่มท่านแล้ว ก็ไม่ผิดกับการที่เก็บเอากิ่งไม้ใบไม้มา แต่หลงคิดว่าเป็นแก่นไม้ที่ตนต้องการนั่นเอง

วิธีปฏิบัติเพื่อหนทางแห่งนิพพาน

ส่วนผู้ที่พอใจในผลจากความพยายามเพียงเล็กน้อยที่ได้ทำไปและหลงคิดคิดว่าได้รับสิ่งที่ตนต้องการแล้ว จึงเกิดความหลงตัว คิดว่าตนเองมีความสำคัญเหนือผู้อื่น ก็เท่ากับการเก็บเอาเปลือกนอกของคันไม้มาแทนที่จะได้แก่นไม้ตามที่หวังไว้

ผู้ที่พยายามฝึกจิตใจจนได้รับความสงบเยือกเย็นและมั่นคงขึ้นบ้างแล้วบังเกิดความพอใจในสภาพเท่าที่เป็นอยู่เพียงแค่นี้ เกิดความหลงตัว ดูถูกผู้อื่น ก็เท่ากับว่า เขาเก็บเอาเปลือกชั้นในของคันไม้มาแทนที่จะเป็นแก่นไม้อย่างที่เขาต้องการ

ผู้ที่ได้ฝึกฝนจนเริ่มประจักษ์เห็นความจริงกระจ่างขึ้นบ้างแล้ว แต่กลับทำให้ดวงตามืดมัวลงเพราะความหลงตนว่าดีเลิศกว่าผู้อื่น ก็เท่ากับว่า เขาเก็บได้แต่เพียงเนื้อไม้เท่านั้น หาใช่แก่นของมันอย่างที่เขาเข้าใจไม่บุคคลประเภทต่าง ๆ ที่ยกตัวอย่างมาข้างต้นนี้ ล้วนเป็นผู้ที่หลงผลในความพยายามเพียงเล็กน้อย ไม่พยายามต่อไปแต่กลับเกียจคร้านละเลยการฝึกฝนตน จึงทำให้ต้องพบกับชีวิตที่เต็มไปด้วยความทุกข์ทรมานอีก

ผู้ที่แสวงหาหนทางที่แท้จริงนั้น จะต้องไม่หวังในลาภยศ สรรเสริญ ไม่หลงในความสนใจที่ได้รับจากความพยายามเพียงเล็กน้อย การมีดวงตาประจักษ์เห็นความจริงเพียงเล็กน้อยไม่ใช่จุดมุ่งหมายที่แท้จริง

สิ่งแรกที่คนเราทุกคนจะต้องจดจำไว้ก็คือ กฎธรรมชาติแห่งความจริงของการเกิด การตาย ที่ไม่มีใครหลีกเลี่ยงได้

วิธีปฏิบัติเพื่อหนทางแห่งนิพพาน

3. โลกไม่มีตัวตนในตัวของมันเอง เราจึงจำเป็นต้องขจัดจินตนาการที่ผิด ๆ ให้หมดไปจากจิตใจ และแสวงหาวิถีทางไปสู่การตรัสรู้ความลุ่มหลงไม่ได้มีสาเหตุเกิดจากสิ่งแวดล้อมภายนอกแต่เกิดจากจิตใจที่อยู่ภายใน

ความละโมภที่เกิดขึ้นในจิตใจเป็นไฟเผาไหม้ให้เกิดความรุ่มร้อน ทรมาน ความโง่เขลาเป็นสาเหตุให้ต้องตกอยู่ในความมืดมน ลุ่มหลงทุกข์ระทม เมื่อรู้ความจริงว่า ความหลงผิดนั้นมีสาเหตุเกิดจากใจของเราเองแล้ว ผู้ที่แสวงหาหนทางแห่งความหลุดพ้น จะต้องต่อสู้เอาชนะจิตใจของตนให้ได้

4. “โอ้ ทำไมหนอ จิตใจของเราจึงได้ล่องลอย กระสับกระส่ายหาความสงบไม่ได้เช่นนี้เล่า” “ทำไมใจเราจึงสับสน หลงยึดมั่นผูกพันในสิ่งต่าง ๆ เช่นนี้เล่า”

“ใจของเราเป็นเสมือนคันไถที่แตกเป็นชิ้น ๆ เสียก่อนที่จะลงมือไถนา การเวียนว่ายอยู่ในทะเลชีวิตแห่งการเกิด การตาย ชาติแล้วชาติเล่า โดยที่ไม่ได้ทำความดีอะไรไว้เลย จะมีประโยชน์อะไรถ้าจะต้องตายและกลับมาเกิดใหม่อีกหลาย ๆ ครั้ง”

“โอ้ ใจของเราที่ครั้งหนึ่งเคยทำให้เราเกิดมามีชีวิตอย่างกษัตริย์ครั้งต่อมาก็ทำให้เกิดมา ในสภาพของยาจก ต้องที่เขวอทานเขากิน

วิธีปฏิบัติเพื่อหนทางแห่งนิพพาน

บางครั้งก็ทำให้เราเกิดมาในสรวงสวรรค์ของเทพเจ้าทั้งหลาย มีชีวิตที่แสนสุขอย่างเหลือล้นและแล้วก็จุดเราให้ตกลงไปสู่ไฟนรก”

“อนิจจา เพราะความโง่เขลา เจ้าจึงได้นำเราไปสู่วิถีชีวิตต่าง ๆ และเราก็ยอมทำตามใจเจ้าโดยมิได้ขัดขืนเลย แต่ต่อจากนี้เป็นต้นไป เราได้กลับใจกลับตัวเป็นผู้ที่เชื่อฟังและปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าแล้ว เพราะฉะนั้นขอเจ้าอย่าได้รับกวนสมาธิและขัดขวางเราอีกเลย ขอให้เจ้าปลดปล่อยเราให้หลุดพ้นจากบ่วงของความทุกข์ทรมานและช่วยกระตุ้นให้เราได้พบหนทางแห่งการรู้แจ้งโดยเร็วเถิด”

“โอ ถ้าเพียงแต่เจ้าจะรู้ว่า ทุกสิ่งในโลกไม่มีตัวตนที่ถาวรแต่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาแล้วเจ้าก็คงจะไม่ยึดมั่นผูกพันกับมัน ไม่หลงคิดว่ามันเป็นของของตน และเมื่อตัดขาดจากความโลภ โกรธ หลงได้แล้ว เจ้าก็จะพบแต่ความสงบสุขอย่างแน่นอน

ถ้าเจ้าจะใช้ปัญญาเป็นคมดาบฟาดฟันถาวรลัทธิแห่งกิเลสตัณหาให้ขาดสะบั้น โดยไม่พะวงถึงการได้เปรียบหรือเสียเปรียบ การสรรเสริญหรือคำหิณยานินทา ฯลฯ เราก็จะมีชีวิตอยู่ได้อย่างสงบสุข”

“แต่ทำไมหนอ เจ้าจึงกลับชักนำเราให้หลงกลับไปสู่โลกแห่งกิเลสตัณหา และความเรงรมย์ทำให้เรารุ่มร้อน กระสับกระส่ายหาความสงบไม่ได้อีกเช่นนี้ ทั้ง ๆ ที่เจ้าเองมิใช่หรือที่เป็นคนแนะนำให้เราแสวงหาหนทางแห่งการรู้แจ้ง”

“เจ้าไม่มีตัวตนปรากฏให้เห็นแต่เจ้าก็เที่ยวเคลิดไปในที่ต่าง ๆ อย่างไม่รู้จักเหน็ดเหนื่อยและจนกระทั่งบัดนี้ เราก็ได้ทำตามคำบัญชาของเจ้าตลอดมา เพราะฉะนั้น ตั้งแต่นี้เป็นต้นไปขอให้เจ้าทำตามความต้องการของเราโดยช่วยให้เราได้ข้ามพ้นห้วงมรรณพไปสู่ฝั่งสุขาวดีด้วยเถิด”

วิธีปฏิบัติเพื่อหนทางแห่งนิพพาน

“ต่อแต่นี้ไป เจ้าจะต้องทำตามบัญชาของเรา ด้วยการปฏิบัติตามธรรมของพระพุทธเจ้าร่วมกันกับเรา”

“ภูษา แม่น้ำ ทะเล และทุกสิ่งในโลกล้วนเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา เป็นบ่อเกิดแห่งความวิบัติหายนะ ในโลกนี้มีที่ใดบ้างเล่าที่เราจะหาความสงบใจได้ เรื่อยามัวชักช้าอยู่เลย รีบปฏิบัติตามพระธรรมของพระพุทธเจ้าแล้วหาทางข้ามไปสู่ฝั่งแห่งการรู้แจ้งโดยเร็วดีกว่า”

5. ผู้ที่ต้องการแสวงหาหนทางไปสู่การตรัสรู้จะต้องต่อสู้เอาชนะจิตใจของตนเช่นนี้ และปฏิบัติตนตามที่ได้ตัดสินใจไว้ด้วยความมั่นคงเด็ดเดี่ยว ถึงแม้ว่าจะต้องเผชิญกับการว่าร้ายดูหมิ่นดูแคลนจากผู้อื่นก็ตามจะต้องก้าวเดินต่อไปอย่างไม่หวั่นไหวหรือสะทกสะท้าน และจะต้องมีความอดกลั้นไม่โกรธตอบ เมื่อถูกตอץด้วยกำปั้น หรือถูกขว้างด้วยก้อนหิน หรือถูกฟันด้วยดาบ

แม้ศีรษะจะถูกตัดออกจากร่างก็จะไม่หวั่นไหว เพราะถ้าจิตใจเกิดความหวั่นไหวเพราะเหตุต่าง ๆ เหล่านี้แล้วก็จะเกิดความมัวหมอง บังเกิดความทุกข์ เท่ากับว่าไม่ได้ปฏิบัติตามวิถีทางที่พระพุทธเจ้าสอนไว้

จิตใจของเราจะต้องมั่นคงไม่หวั่นไหวต่อคำสาปแช่ง คำทอว่าร้ายไม่สะทกสะท้านแม้จะถูกทำร้ายร่างกายด้วยกำปั้น หอก ดาบหรือไม้ตะพด จะต้องปลงให้ได้ว่า สิ่งเหล่านี้ นี่แหละที่จะช่วยทำให้จิตใจของเราเต็มเปี่ยมไปด้วยคำสอนของพระพุทธเจ้า

วิธีปฏิบัติเพื่อหนทางแห่งนิพพาน

เพื่อการบรรลุหนทางตรัสรู้ เราจะต้องทำสิ่งที่คิดว่ายากยิ่งนักให้สำเร็จ และอดทนในสิ่งที่ยากจะมีผู้อดทนได้ บริจาคทุกสิ่งที่ยากจะบริจาคเป็นทานได้

เพื่อการบรรลุหนทางตรัสรู้ แม้จะต้องจำกัดอาหารเหลือเพียงข้าววันละหนึ่งเม็ด หรือจะต้องเดินลุยไฟเข้าไป ก็จะต้องทำให้ได้โดยไม่ลังเล

แต่ไม่ว่าจะเป็นการบริจาคทาน หรือการกระทำใด ๆ ทั้งปวง ควรเป็นไปด้วยความบริสุทธิ์ใจไม่หวังผลตอบแทน ทำไปเพราะว่าถูกต้องสมควรจะทำ เหมือนมารดาที่ให้เสื้อผ้าและทุก ๆ อย่างแก่บุตรของตนเพราะความรัก และพยายามรักษาเมื่อบุตรเจ็บไข้ได้ป่วยเพราะความเมตตาสงสาร ทำทุกอย่างให้โดยไม่เคยคิดถึงความสะดวกสบายของตนเลย

6. ครั้งหนึ่งนานมาแล้ว มิกษัตริย์พระองค์หนึ่งที่ทรงมีพระปรีชาสามารถ และมีน้ำพระทัยเมตตาทรงปกครองประชาชนด้วยความรัก และทรงนำความมั่งคั่งและความสุขมาสู่ประเทศ ยิ่งกว่านั้นพระองค์ยังทรงเป็นผู้ที่มีศรัทธาในการแสวงหาหนทางแห่งการรู้แจ้งอย่างแรงกล้า พระองค์ทรงเตรียมรางวัลไว้พระราชทานให้แก่ผู้ที่สามารถแสดงธรรมเทศนาให้ทรงสดับทุกคน

ความเลื่อมใสศรัทธาอย่างแรงกล้าของพระองค์ได้รู้ไปถึงเทพยดาบนสวรรค์ชั้นฟ้า ดังนั้นเพื่อพิสูจน์ความจริงนี้ เทพเจ้าองค์หนึ่งจึงได้จำแลงองค์มาปรากฏในร่างของปีศาจและมายืนอยู่ที่หน้าประตูวังประกาศว่า

“ข้ารู้พระธรรมศักดิ์สิทธิ์ที่จะแสดงถวายต่อหน้าพระพักตร์ ขอให้รับนำไปทูลพระมหากษัตริย์โดยเร็ว”

วิธีปฏิบัติเพื่อหนทางแห่งนิพพาน

เมื่อได้สดับเช่นนั้น กษัตริย์ทรงปีติยินดีเป็นอันมาก ให้นำปีศาจเข้าเฝ้า และต้อนรับเป็นอันดีเมื่อทรงขอร้องให้แสดงพระธรรมให้ฟัง ปีศาจกลับ แยกเขี้ยวมากลัวให้ดูแล้วตอบว่า

“ข้าอดหยากมานาน จึงหิวโหยมาก ไม่อาจจะแสดงธรรมเทศนาได้ จนกว่าจะได้กินอาหารจนอิ่มท้องแล้ว”

กษัตริย์จึงรับสั่งให้เตรียมอาหารมาเลี้ยง แต่ปีศาจกลับบอกว่า

“อาหารของข้าจะต้องเป็นเลือดและเนื้อสด ๆ ของมนุษย์” เจ้าชาวยุทธ ทายาทจึงได้สละชีวิตของพระองค์ แต่ปีศาจก็ยังไม่อิ่มหน้า พระมเหสีจึงได้ สละชีวิตเป็นคนต่อมาแต่ปีศาจก็ยังหาได้พอใจ ไม่เรียกร้องจะกินองค์ กษัตริย์ให้ได้

กษัตริย์จึงตรัสว่า “ข้าไม่เสียดายชีวิตหรอก แต่ก่อนที่ข้าจะตายขอให้ ข้าได้ฟังธรรมเทศนาของเจ้าเสียก่อนแล้วข้าจะมอบชีวิตของข้าให้แก่เจ้า”

เมื่อได้ฟังดังนั้น เทพเจ้าในร่างปีศาจก็ได้กล่าวคำสอนที่หลักแหลมว่า “ความทุกข์ทรมานมีสาเหตุเกิดมาจากตัณหา ความกลัวก็มีสาเหตุเกิดจาก ตัณหาเช่นกัน ผู้ที่ปลดปล่อยตัณหาได้ จะไม่มีความทุกข์ทรมานและไม่มีความหวั่นกลัวในสิ่งใด ๆ ทั้งสิ้น” กล่าวจบแล้ว ปีศาจก็กลับคืนร่างเป็นเทพ เจ้าดังเดิม และเจ้าชายกับพระมเหสีก็ฟื้นคืนชีวิตใหม่อีก

7. ครั้งหนึ่ง มีชายผู้หนึ่งได้บำเพ็ญเพียรเพื่อแสวงหาหนทางแห่งความจริงอยู่ในป่าของเทือกเขาหิมาลัย เขาไม่ต้องการทรัพย์สมบัติมีค่าสิ่งใดในโลก หรือความสุขสำราญในวิมานสวรรค์ของเทวดา สิ่งเดียวที่เขาต้องการก็คือ คำสอนที่จะช่วยชี้ทางให้เขาหลุดพ้นจากบ่วงของกิเลสตัณหา

เทพยดาทั้งหลายรู้สึกประทับใจในความตั้งใจจริงของชายผู้นี้ จึงได้แปลงองค์เป็นปีศาจลงมาทดสอบจิตใจของเขา โดยร้องเพลงว่า “สรรพสิ่งในโลกมีการเปลี่ยนแปลง เมื่อมีเกิดก็มีดับ”

เมื่อชายผู้นี้ได้ยินเนื้อเพลงนี้ก็บังเกิดความปิติยินดีประหนึ่งผู้ที่กระหายน้ำได้พบลำธารน้ำเย็นฉ่ำหรือนักโทษที่ได้รับการปลดปล่อยให้เป็นอิสระรำพึงกับตัวเองว่า นี่แหละคือความจริงที่เราแสวงหามาเป็นเวลานาน เป็นคำสอนที่เป็นความจริงแท้ ใครหนอเป็นผู้ร้องเพลงนี้ เขาพยายามสอดสายตามองหาที่มาของเสียงเพลงนี้และพบว่าอันน่าสะพรึงกลัวของปีศาจ เขามองความกลัวเดินเข้าไปใกล้และถามว่า “เจ้าใช้ไหมที่ร้องเพลงเมื่อครูนี ถ้าใช่ละก็ ข้าอยากขอให้เจ้าร้องตอนต่อไปให้ข้าฟังอีกหน่อยเถิด”

ปีศาจก็ตอบว่า “ใช่แล้ว ข้าเองที่เป็นคนร้องเพลงนั้น แต่ตอนนี้ข้ากำลังหิวมาก ถ้าไม่ได้กินอะไรเสียก่อนข้าก็ไม่มีแรงจะร้องอีก”

ชายผู้นั้นก็อ้อนวอนต่อไปอีกว่า “ได้โปรดร้องให้ข้าฟังอีกหน่อยเถิด เพลงนี้ช่างมีความหมายที่ลึกซึ้งน่าเลื่อมใสแท้ เป็นความจริงที่ข้าได้แสวงหามาเป็นเวลานานแล้ว และข้าได้ฟังเพียงตอนเดียวเท่านั้น ขอให้ข้าได้ฟังท่านร้องจนจบด้วยเถิด”

ปีศาจจึงตอบว่า “ตอนนี้ข้าหิวจนแทบจะทนไม่ไหวแล้ว ถ้าข้าได้กินเนื้อและดื่มเลือดสด ๆ ของมนุษย์แล้ว ข้าก็จะมีแรงร้องต่อไปจนจบได้”

เมื่อได้ฟังดังนั้น ด้วยศรัทธาอันแรงกล้าที่จะฟังเพลงนั้นให้จบชายผู้นั้นจึงได้ให้สัตยาบันกับปีศาจว่า จะยอมมอบร่างกายของตนให้เป็น

วิธีปฏิบัติเพื่อหนทางแห่งนิพพาน

อาหารของปีศาจ เมื่อได้ฟังเพลงนั้นจนจบแล้ว

ดังนั้น ปีศาจจึงร้องเพลงนั้นต่อไปจนจบ มีความว่า

“ทุกสิ่งในโลกไม่เที่ยงแท้ มีแต่เปลี่ยนแปลง มีเกิดมีสลาย

ผู้ที่ไม่ยึดมั่นในสิ่งเหล่านี้ จะพบความสงบสุขทั้งใจและกาย”

เมื่อได้ฟังจนจบแล้ว เขาก็ได้จารึกเนื้อเพลงนี้ลงบนก้อนหินและต้นไม้รอบ ๆ บริเวณนั้น ในที่สุดก็ปีนขึ้นไปบนต้นไม้และทิ้งตัวลงมาตรงหน้าของปีศาจเพื่อจะเป็นเหยื่อของปีศาจตามสัญญา แต่ทันใดนั้นปีศาจก็ได้กลับร่างเป็นเทพยดาและยื่นหัตถ์รองรับร่างของชายผู้นั้นได้อย่างปลอดภัย

8. ครึ่งหนึ่ง มีชายผู้ที่มีศรัทธาในการแสวงหาหนทางแห่งความจริงคนหนึ่งชื่อ สาตาปราชูติดา (Sadaprarudita) เขาสนใจทุกสิ่งเกี่ยวกับลาภยศ สรรเสริญและทรัพย์สมบัติทั้งปวง มุ่งมั่นในการค้นหาหนทางแห่งความจริงอย่างใจจดใจจ่อ วันหนึ่ง เขาก็ได้ยินเสียงร้องเรียกมาจากสวรรค์ว่า

“ดูก่อน สาตาปราชูติดา เจ้าจงมุ่งหน้าเดินไปทางตะวันออก โดยไม่เหลียวขวอกแวกมองไปทางข้างไหน จงอย่าคำนึงถึงความร้อนหนาว อย่าใส่ใจกับคำสาปแช่งหรือสรรเสริญ อย่ามีใจลำเอียงแบ่งแยกว่านี่ดีนั่นเลว แต่ให้มุ่งตรงไปทางตะวันออกเพียงอย่างเดียว แล้วเจ้าจะได้พบพระศาสดาแห่งความจริงที่จะนำท่านไปสู่การรู้แจ้ง”

สาตาปราชูติดาดีใจมาก เขารับปฏิบัติตามคำแนะนำนั้นทันที เขาออกเดินทางมุ่งหน้าไปทางทิศตะวันออก ต้องนอนพักค้างแรมในทุ่งหญ้าในป่า เขาต้องเผชิญกับภัยอันตราย และได้รับความอับอายนานาประการในดินแดนต่างถิ่น เช่น ครึ่งหนึ่งเขาต้องขอมขายตัวเป็นทาสใช้แรงงานแลก อาหารเพื่อยังชีวิต แต่ในที่สุดเขาก็ได้พบพระศาสดาแห่งความจริงและได้รับฟังคำสั่งสอนจากท่าน

วิธีปฏิบัติเพื่อหนทางแห่งนิพพาน

ในโลกนี้ สิ่งที่มีราคามักจะได้มายาก การทำความดีก็เช่นกัน มักจะมีอุปสรรคมาขัดขวางการเดินทางเพื่อแสวงหาความจริงของสาดาปรารุติตาที่เช่นกัน เขาต้องเผชิญอุปสรรคต่าง ๆ และต่อสู้กับความลำบากนานาประการ

เขาต้องขายแรงงานเพื่อจะได้มีเงินซื้อดอกไม้และกำยานมาไหว้ครู แต่ก็ไม่มีการจ้างเขาไม่ว่าเขาจะทำอะไรก็มีมือของมารร้ายคอยติดตามขัดขวาง เขาอยู่เสมอ การเดินทางไปสู่วิถีทางแห่งการตรัสรู้ในช่วงยากลำบากยิ่ง นักกษัตริย์บางคนจะต้องแลกเอาด้วยเลือดเนื้อและแม้กระทั่งชีวิตของตน

เมื่อสาดาปรารุติตาได้ร่ำฟังคำสอนจากศาสตราจารย์ของเขาและต้องการจะจดบันทึกคำสอนนั้นไว้ก็ไม่มีกระดาษ หมึกและพู่กันสำหรับจะเขียนเขาจึงต้องใช้มีดกรีดข้อมือของตัวเอง ใช้เลือดแทนหมึกเพื่อจดคำสอนของอาจารย์ ด้วยการกระทำเช่นนี้เขาจึงมีโอกาสดำรงฟังคำสอนอันมีค่าที่เขานำเขาไปสู่การตรัสรู้

9. นานมาแล้ว มีเด็กชายคนหนึ่งชื่อ สุธน (Sudhana) เป็นเด็กที่มีศรัทธาปรารถนาที่จะหาหนทางแห่งความจริง เขาได้เรียนรู้เรื่องราวมหัศจรรย์ต่างๆ ของท้องทะเลจากชาวประมงหาปลา ได้เรียนรู้ความมีเมตตากรุณาต่อผู้อื่นจากแพทย์ที่ทำการรักษาพยาบาลผู้ป่วย ได้เรียนรู้จากเศรษฐีที่มั่งคั่งว่า ทุกสิ่งทุกอย่างแม้จะเป็นสิ่งเล็กน้อยเพียงไรย่อมมีค่าในตัวของมันเอง

วิธีปฏิบัติเพื่อหนทางแห่งนิพพาน

เราได้เรียนรู้จากนักบวชที่กำลังบำเพ็ญฉันทบารมีว่า จิตใจที่สงบและบริสุทธิ์มีพลังมหัศจรรย์ที่จะช่วยชักฟอกจิตใจของผู้อื่นให้บริสุทธิ์ตามไปด้วย เราได้พบสตรีที่มีจิตใจสูงส่งคนหนึ่งและประทับใจในการประกอบกุศลเพื่อสาธารณะประโยชน์ของเธอ สุดท้ายเราก็ได้พบชายผู้หนึ่งที่ได้เร่ร่อนเดินทางไปในที่ต่าง ๆ เพื่อแสวงหาหนทางแห่งการรู้แจ้งด้วยความมานะอดทนแม้เลือดเนื้อและกระดูกจะป็นเป็นผุพังก็ไม่ลดละความพยายามสุชนได้เรียนรู้ว่าการแสวงหาหนทางแห่งความจริงนั้นช่างยากลำบากนัก แม้จะต้องปีนขึ้นเขาแห่งกองดาบแหลมคมหรือต้องเดินลุยฝ่ากองไฟเข้าไป ก็จะต้องทำให้ได้

เราจะเห็นได้ว่า แม้แต่เด็กเล็ก ๆ อย่างสุชน ถ้ามีใจศรัทธาแล้ว ย่อมตระหนักได้ว่า ทุกสิ่งทุกอย่างที่ได้เห็น ได้ยิน ได้ฟังนั้นล้วนเป็นบทเรียนที่เป็นความจริงทั้งสิ้น

เราได้เรียนรู้ว่า แม้หญิงที่มีร่างกายอ่อนแอก็เป็นผู้ที่มีจิตใจเข้มแข็งรู้แจ้งในธรรมคาโลกจึงใช้ชีวิตด้วยความอดทน เขามองเห็นสภาพที่แท้จริงของโลกจากหมู่เด็ก ๆ ที่เล่นกันอย่างร่าเริงอยู่ตามถนน และเมื่อเขาได้พบผู้ที่มีจิตใจอ่อนโยน ก็เกิดปัญญากระจ่างมีใจโอนอ่อนตาม

แม้ในพิธีกรรมเผาศาขานก็มีความเกี่ยวข้องกับคำสอนของพระพุทธเจ้า หรือในพิธีจัดดอกไม้ก็มีคำพูดที่อ้างอิงถึงการตรัสรู้ วันหนึ่งขณะที่เขานั่งพักก่อนอยู่ใต้ร่มไม้ในป่า เขาสังเกตเห็นต้นไม้อ่อนที่งอกขึ้นมาจากโคนของต้นไม้ที่เขาตายแล้ว ทำให้เขาตระหนักถึงความไม่เที่ยงของชีวิต

ดวงอาทิตย์ที่ส่องสว่างในเวลากลางวันและดวงดาวที่ส่องแสงระยิบระยับในเวลากลางคืนหมุนเวียนกันอยู่เช่นนี้ทุกวัน ๆ ทำให้จิตใจของเขาผ่องแผ้วบริสุทธิ์เหมือนมีน้ำฝนแห่งศรัทธามาชะโลมใจให้เขาฝ่าฝืนหนทางแห่งการรู้แจ้ง

วิธีปฏิบัติเพื่อหนทางแห่งนิพพาน

ไม่ว่าเขาจะไปที่ไหนเขาก็ได้ถาม ได้ฟัง และได้พบความจริงแห่งกฎ
ธรรมชาติที่ทำให้เขาเกิดปัญญารู้แจ้ง

อันที่จริงแล้วผู้ที่แสวงหาหนทางรู้แจ้งนั้น จะต้องคิดว่าจิตใจของเขา
เปรียบเสมือนปราสาทที่ต้องคุ้มกันรักษาให้พ้นจากการรุกรานของศัตรู และ
ต้องประดับตกแต่งให้สวยงาม เจ้าของปราสาทจะต้องมีศรัทธาแก่กล้า
พอที่จะเปิดประตูปราสาทเพื่อเชื้อเชิญพระพุทธเจ้าให้เข้าไปสถิต ถวาย
ดอกไม้แห่งศรัทธาและเผากำยานแห่งความปิตินิคิดถวายเป็นพุทธบูชา สิ่ง
เหล่านี้เป็นสิ่งที่สุชนได้เรียนรู้จากการออกเดินทางแสวงหาหนทางแห่งการ
ตรัสรู้ของเขา

ตอนที่ 2

วิถีทางปฏิบัติที่นำไปสู่นิพพาน

1. ผู้ที่ต้องการบรรลุหนทางแห่งนิพพานจะต้องเข้าใจและปฏิบัติตาม
ไตรสิกขาดังต่อไปนี้ คือ รักษาศีล มีสมาธิ มีปัญญา

ศีล คือ อะไร ทุก ๆ คนไม่ว่าจะเป็นคนธรรมดาสามัญหรือผู้ที่กำลัง
แสวงหาหนทางจะต้องรู้รักษาศีลสิกขาบททั้งใจและกาย รู้จักระวังทวารของ
ประสาทสัมผัสทั้งห้า มองเห็นอันตรายที่เกิดจากความชั่วแม้จะเป็นเพียง
ความชั่วเล็ก ๆ น้อย ๆ และพยายามตั้งหน้าทำแต่ความดีโดยไม่ลดละ

วิธีปฏิบัติเพื่อหนทางแห่งนิพพาน

สมาธิ คือ อะไร สมาธิคือ การทำจิตใจให้มั่นคง สงบ และบริสุทธิ์ ปราศจากความละโมภ และอกุศลทั้งปวง

ปัญญา คือ อะไร ปัญญาคือ ความสามารถเข้าใจในอริยสัจสี่อย่างแจ่มแจ้ง รู้ข้อเท็จจริงแห่งทุกข์ รู้สาเหตุแห่งทุกข์ รู้ความจริงในการดับทุกข์ รู้วิถีทางแห่งการดับทุกข์

ผู้ที่ปฏิบัติตามหลักไตรสิกขานี้ได้ จึงจะเรียกได้ว่าเป็นสาวกของพระพุทธเจ้า

สมมุติว่า มีตาตัวหนึ่ง เดินตามฝูงวัวมา แล้วประกาศตนว่า “ฉันก็เป็นวัวเหมือนกัน” ทั้ง ๆ ที่ไม่มีรูปร่าง เสียงร้อง หรือเขาอย่างวัวเลยย่อมไม่มีใครเชื่อมั่นเป็นแน่ เช่นเดียวกัน ผู้ที่ประกาศตนว่าเป็นสาวกของพระพุทธเจ้า ทั้ง ๆ ที่มิได้เรียนรู้และปฏิบัติตามไตรสิกขานั้น เป็นเรื่องน่าหัวเราะ

ก่อนที่จะขวานจะเก็บเกี่ยวข้าวในฤดูเก็บเกี่ยวนั้น ก่อนอื่นสิ่งที่จะต้องทำในฤดูไถไม่ผลัดคือ จะต้องไถ หว่าน ระบายน้ำเข้านา กำจัดวัชพืช ผู้ที่แสวงหาหนทางไปสู่การตรัสรู้ก็เช่นเดียวกันจะต้องปฏิบัติตามไตรสิกขานี้ให้ได้ เมล็ดที่หว่านในวันนี้จะไม่งอกในทันทีจึงไม่อาจหวังให้มันแตกรวงในวันรุ่งขึ้นและเก็บเกี่ยวในวันถัดไปได้ฉันใด ผู้ที่แสวงหาหนทางตรัสรู้ ก็ไม่อาจที่จะตัดขาดจากกิเลสตัณหาได้หมดสิ้นภายในวันเดียวตัดความผูกพันยึดมั่นผูกพันได้ในวันรุ่งขึ้น และตรัสรู้ได้ในวันถัดไปฉันนั้น

วิธีปฏิบัติเพื่อหนทางแห่งนิพพาน

เหมือนขานาที่หว่านเมล็ดแล้วต้องคอยเอาใจใส่ดูแลพืชผลให้พ้นจากภัยธรรมชาติต่าง ๆ จนกระทั่งผลิดอกออกทรงและให้ผลในที่สุดการตรัสรู้ก็เช่นกันจะต้องหมั่นฝึกฝนและปฏิบัติตามศีล สมาธิ และปัญญา อย่างสม่ำเสมอ แล้วกิเลสตัณหาที่จะค่อย ๆ หดไปสามารถตัดความยึดมั่นผูกพันได้ และในที่สุดก็จะบรรลุนิพพานแห่งการตรัสรู้ได้

2. การแสวงหาหนทางไปสู่การตรัสรู้ทั้ง ๆ ที่ยังหลงใหลอยู่ในโลกียวิสัยและจิตใจยังว่าวนุ่มนวลอยู่ในตัณหาหรือนั่นเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ยาก เพราะการแสวงหาความสุขทางโลกกับการหาความสุขทางธรรมเป็นคนละอย่างกัน

ดังที่ได้เคยกล่าวมาแล้วว่าจิตใจเป็นบ่อเกิดของทุกสิ่ง ถ้าจิตใจยังคงหลงใหลอยู่กับเรื่องทางโลก ก็จะก่อให้เกิดความหลงผิดและความทุกข์ทรมาน ถ้าจิตใจใฝ่หาความสุขทางธรรมแล้วก็จะได้ลิ้มรสความอิ่มเอิบและสงบสุขใจที่เกิดจากการรู้แจ้ง

ดังนั้น ผู้ที่ต้องการแสวงหาหนทางตรัสรู้จะต้องทำจิตใจให้บริสุทธิ์ ผุดผ่อง ปฏิบัติตามพระธรรมและรักษาศีล การรักษาศีลจะทำให้เกิดสมาธิ มั่นไม่วอกแวก ก่อให้เกิดปัญญาสว่าง ซึ่งจะนำไปสู่การรู้แจ้งคือ การตรัสรู้นั่นเอง

วิธีปฏิบัติเพื่อหนทางแห่งนิพพาน

การปฏิบัติตามไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา จะเป็นหนทางนำไปสู่การตรัสรู้ที่แท้จริง สาเหตุที่ทำให้คนเราต้องหลงเวียนว่ายอยู่ในโลกแห่งความมายาอย่างไม่มีที่สิ้นสุดก็เพราะไม่ปฏิบัติตามไตรสิกขานั้นเอง ผู้ที่แสวงหาหนทางจะไม่ได้แข่งกับผู้อื่น จะสามารถกำหนดจิตใจให้สงบและบริสุทธิ์ มุ่งหน้าไปสู่หนทางแห่งการตรัสรู้โดยไม่รอช้า

3. ถ้าพิจารณาแจกแจงไตรสิกขาโดยละเอียดแล้ว จะได้หมวดกรรมตามลำดับต่อไปนี้ คือ มรรค 8 , สติปัฏฐาน 4, ปธาน 4, อินทรีย์ 5, บารมี 6

มรรค 8 ได้แก่ สัมมาทิฐิ สัมมาสังกัปปะ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ สัมมาวายามะ สัมมาสติ สัมมาสมาธิ

สัมมาทิฐิ คือ ความเห็นชอบ เห็นถูกต้องตามสภาวะที่เป็นจริงเข้าใจอริยสัจ 4 อย่างแจ่มแจ้ง มองเห็นความเป็นไปของสิ่งทั้งหลายตามธรรมดาแห่งเหตุปัจจัยของมัน ไม่บิดเบือนความจริง

วิธีปฏิบัติเพื่อหนทางแห่งนิพพาน

สัมมาสังกัปปะ ความดำริชอบ คือ การมีความคิดในทางที่ถูกต้อง ไม่โลก ไม่โกรธ ไม่หลง ไม่คิดชั่ว

สัมมาวาจา การมีวาจาชอบ คือ การละเว้นจากการพูดปด พูดเหลวไหลส่อเสียดว่าร้าย พูดปลิ้นปล้อน

สัมมากัมมันตะ ประพฤติชอบ คือ การละเว้นจากการฆ่าสัตว์ตัดชีวิต ลักขโมย และประพฤติดุศีลประเวณี

สัมมาอาชีวะ เลี้ยงชีพชอบ คือ การหาเลี้ยงชีพในทางที่ถูกที่ควร ไม่ประกอบอาชีพที่สังกรรมรังเกียจหรือเสื่อมเสีย

สัมมาวายามะ พยายามชอบ คือ ความเพียรพยายามในการกระทำที่ชอบโดยไม่ถดถอย หรือเกียจคร้าน

สัมมาสติ ระลึกรู้ชอบ คือ ความระมัดระวัง คอยยับยั้งป้องกันจิตใจของตนไม่ให้หลงเพลินไปตามความชั่ว แต่คอยเตือนตนเองให้ทำความดี

สัมมาสมาธิ ตั้งจิตชอบ คือ ความมีจิตตั้งมั่นไม่ฟุ้งซ่าน ซึ่งจะทำให้เกิดปัญญาสามารถเข้าใจสภาวะของสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง ไม่น้อมเอียงไปในทางที่ผิด

วิธีปฏิบัติเพื่อหนทางแห่งนิพพาน

4. สติปัฏฐาน 4 คือ กายานุปัสสนา การพิจารณากายว่า เป็นที่รวมของสิ่งสกปรกโสภณทั้งหลาย ไม่ควรผูกพันยึดมั่นไว้ เวทนานุปัสสนา การพิจารณาเวทนาว่า ความรู้สึกสุขก็ดี ทุกข์ก็ดี ล้วนเป็นบ่อเกิดแห่งความทุกข์ จิตตานุปัสสนา การพิจารณาจิตว่า เป็นสิ่งที่ไม่หยุดอยู่นิ่งแต่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ธรรมานุปัสสนา การพิจารณาธรรม รู้ว่าการเกิด การดับของสิ่งทั้งหลายมีเหตุปัจจัยเป็นเครื่องอาศัยกันเกิดขึ้น จึงมีการเปลี่ยนแปลงอย่างไม่มีความหยุดนิ่ง

5. ปธาน คือความเพียร 4 ได้แก่

ความเพียรป้องกันอกุศลธรรมอันเป็นบาปที่ยังไม่เกิด มิให้เกิดขึ้น

ความเพียรละทิ้งอกุศลธรรมอันเป็นบาปที่เกิดขึ้นแล้วให้เด็ดขาด

ความเพียรสร้างกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดให้เกิดขึ้น

ความเพียรบำรุงรักษากุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้วให้ดำรงอยู่และเจริญไพบูลย์สืบไป

6. อินทรีย์ 5 คือ ธรรมที่เป็นเจ้าการในการกำจัดกวาดล้างอกุศลธรรม ได้แก่

ศรัทธา คือ ความนับถือเชื่อมั่นในองค์พระตถาคต

วิริยะ คือ ความเพียรเพื่อละอกุศลธรรมและประกอบกุศลธรรมให้ถึงพร้อม

สติ คือ การมีสติครองใจไว้มั่นในสิ่งที่พึงทำพึงเกี่ยวข้อง

สมาธิ คือ ความมีใจตั้งมั่นแน่วแน่

ปัญญา คือ การมีปัญญารู้แจ้งในอริยสัจ 4

พลังทั้ง 5 อย่างนี้เป็นกำลังสำคัญที่จะนำไปสู่การตรัสรู้

วิธีปฏิบัติเพื่อหนทางแห่งนิพพาน

7. บารมี 6 ได้แก่ ทาน ศีล ขันติ วิริยะ ฌาน และปัญญา การปฏิบัติตามบารมีทั้ง 6 อย่างนี้จะช่วยให้สามารถข้ามพ้นห้วงมรรณพไปสู่ฝั่งแห่ง การตรัสรู้ การบำเพ็ญทานบารมี จะช่วยกำจัดความเห็นแก่ตัวให้หมดไป การบำเพ็ญศีลบารมี คือ การละเว้นการกระทำชั่ว ประกอบแต่ความดี การบำเพ็ญขันติบารมี จะช่วยให้มีความอดกลั้น ระวังความโกรธและความขุ่นข้องหมองใจได้ การบำเพ็ญวิริยบารมี คือ ความเพียรพยายามที่จะประกอบกุศลธรรมอย่างไม่ย่อท้อ การบำเพ็ญฌานบารมี คือ การกำหนดจิตให้ตั้งมั่น แน่วแน่ ไม่กระสับกระส่าย การบำเพ็ญปัญญาบารมี จะช่วยกำจัดอวิชชาในจิตใจให้สูญสิ้น เกิดปัญญารู้แจ้งในธรรม

ทานและศีล เปรียบเสมือนฐานศิลาของปราสาท เป็นรากฐานสำคัญของการปฏิบัติธรรม ขันติและวิริยะเปรียบเสมือนกำแพงที่จะช่วยป้องกันมิให้ภัยอันตรายจากภายนอกเข้ามาได้ ฌานและปัญญาเปรียบเสมือนอาวุธที่จะช่วยป้องกันเราให้พ้นจากอันตรายของการเวียนว่ายตายเกิด เหมือนเป็นเกราะคุ้มกันให้เราสามารถเผชิญหน้ากับศัตรูได้โดยไม่หวั่นไหว

การที่เราให้ทานเพราะมีขอทานมาขอนั้นก็เป็นการทำทานอย่างหนึ่ง แต่ก็ไม่ใช่การทำทานขั้นสูงสุด การทำทานขั้นสูงสุด คือ การที่เราบริจาคพร้อมที่จะทำทานเองโดยไม่ต้องมีเหตุหรืออะไรมากระตุ้นเตือนให้ทำ และการทำทานแต่เพียงครั้งคราวก็ไม่ใช่การทำทานขั้นสูงสุด การทำทานขั้นสูงสุดจะต้องทำอย่างสม่ำเสมอ

วิธีปฏิบัติเพื่อหนทางแห่งนิพพาน

เมื่อให้ทานไปแล้วเกิดความรู้สึกเสียดยศทิ้งให้ไป หรือเกิดความรู้สึกภูมิใจในตนเอง ก็ไม่ใช่การให้ทานที่แท้จริง การให้ทานที่แท้จริงจะต้องเป็นการให้ด้วยความเต็มใจ โดยไม่นึกถึงตัวเองว่าเป็นคนให้ ไม่จดจำว่าให้ใคร และให้อะไรไป ให้แล้วก็แล้วกัน จึงจะเป็นการให้ทานที่แท้จริง

การให้ทานที่แท้จริงจะต้องเป็นการให้โดยไม่หวังผลตอบแทนให้ด้วยความเมตตาและบริสุทธิ์ใจ ให้ด้วยความปรารถนาว่าตนเองและผู้อื่นจะได้บรรลุนิพพาน

การให้ทานที่แม้กระทั่งคนยากจนก็สามารถจะกระทำได้ที่อยู่ 7 ชนิด ได้แก่

1. การให้ทานทางร่างกาย คือ ให้บริการด้วยแรงงาน ซึ่งมีขั้นที่สูงที่สุด คือ ให้ด้วยชีวิตของตนเอง ดังจะกล่าวต่อไป
 2. การให้ทานด้วยจิตใจ คือ การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และโอบอ้อมอารีต่อผู้อื่น
 3. การให้ทานด้วยสายตา คือ การมองผู้อื่นด้วยสายตาอ่อนโยน เพื่อให้ผู้ที่อยู่โดยรอบมีความอบอุ่นใจ
 4. การให้ทานด้วยสีหน้า คือ การยิ้มแย้มมีสีหน้าแจ่มใสอยู่เสมอ
 5. การให้ทานด้วยคำพูด คือ การเจรจาด้วยวาจาที่สุภาพแสดงความมีน้ำใจต่อผู้อื่น
 6. การให้ที่นั่ง คือ การเสียสละที่นั่งให้ผู้อื่น
 7. การให้ที่พักพิง คือ การเอื้อเฟื้อให้ผู้อื่นได้อาศัยพักแรมที่เรือนคน
- ทานทั้ง 7 ชนิดดังกล่าวข้างต้นเป็นทานที่ทุก ๆ คนสามารถทำได้และเป็นสิ่งที่ควรจะทำเป็นประจำ

วิธีปฏิบัติเพื่อหนทางแห่งนิพพาน

8. ครึ่งหนึ่งนานมาแล้ว มีเจ้าชายองค์หนึ่งนามว่า สัตว (Sattva) ได้ออกไปเที่ยวเล่นในป่ากับพระเชษฐาอีก 2 พระองค์ เผอิญได้เห็นแม่เสือตัวหนึ่ง กำลังจะกินลูกน้อยทั้ง 7 ตัวของตนเพราะความหิวโหย

พระเชษฐาทั้ง 2 องค์เสด็จหนีไปเพราะความกลัว แต่เจ้าชายสัตวกลับปีนขึ้นไปบนหินผาแล้วกระโดดลงมาให้เสือกิน เพราะความเมตตาหวังจะช่วยชีวิตของลูกเสือ และช่วยบรรเทาความหิวของแม่เสือดำนั่น

จิตใจของเจ้าชายไม่ได้คิดถึงอะไรอื่นเลย นอกจากการแสวงหาหนทางไปสู่การตรัสรู้เท่านั้น “ร่างกายของเรานี้มีแต่ความไม่ถาวรเปลี่ยนแปลงไปได้ง่าย และเราก็ไม่เคยรู้จักการเสียสละให้ทานอะไรมาก่อนเลย เพราะความรักตัวเองแต่อย่างเดียว แต่คราวนี้ถึงโอกาสแล้วที่เราจะได้เสียสละชีวิตของเราเพื่อหนทางแห่งการตรัสรู้”

คิดได้ดังนี้แล้ว เจ้าชายก็ได้ให้ทานด้วยชีวิตเป็นเหยื่อแก่แม่เสือดำนั่น

9. นอกจากนี้แล้ว ผู้ที่มุ่งแสวงหาหนทางแห่งการรู้แจ้งยังจะต้องฝึกฝนจิตใจตาม อัปมัญญา คือ ภาวนาที่หาประมาณมิได้เป็นอารมณ์ 4 ได้แก่ เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา เมตตา คือ การฝึกจิตใจให้ยึดมั่นในความเมตตาเพื่อจะได้จัดความโลภให้หมดไปจากจิตใจ กรุณา คือ การฝึกจิตใจให้ยึดมั่นในความกรุณาเพื่อดับความโกรธให้สูญสิ้น มุทิตา คือ การกำจัดความทุกข์ด้วยการยินดีเมื่อเห็นผู้อื่นมีความสุข อุเบกขา คือ การมีใจยึดมั่นในความยุติธรรม ไม่ลำเอียงเลือกที่รักมักที่ชังว่าเป็นมิตร นั่นเป็นศัตรู

วิธีปฏิบัติเพื่อหนทางแห่งนิพพาน

เมตตา คือ ความปรารถนาที่จะเห็นผู้อื่นเป็นสุข กรุณา คือ ความปรารถนาที่จะช่วยให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ มุทิตา คือ ความยินดีเมื่อเห็นผู้อื่นเป็นสุข อุเบกขา คือ ความมีใจยุติธรรม ไม่เลือกเขาเลือกเรา

การฝึกจิตให้ถึงพร้อมด้วย เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขานี้ จะช่วยกำจัดความโลภ โกรธ ทุกข์ ความรักและชังให้หมดไปจากจิตใจ แต่การกำจัดความชั่วร้ายให้หมดไปจากจิตใจนั้นยากเหมือนการฝึกสุนัขให้เฝ้าบ้าน ความมีจิตใจที่ดีก็สูญเสียไปง่ายเหมือนกวางป่าที่ปราดเปรียว จิตใจที่ชั่วร้ายเปรียบเหมือนตัวอักษรที่จารึกลงบนศิลาบเลือนได้ยาก ส่วนจิตใจที่ดีนั้นก็เหมือนกับอักษรที่เขียนลงบนพื้นน้ำลบเลือนหายไปได้ง่าย ดังนั้นการฝึกฝนเพื่อที่จะบรรลุนิพพานแห่งการตรัสรู้จึงเป็นสิ่งที่ยากแท้

10. พระโศณะ (Srona) เป็นสาวกองค์หนึ่งของพระพุทธเจ้า เกิดในตระกูลที่ร่ำรวยแต่มีสุขภาพอ่อนแอ เขาเป็นผู้ที่มีจิตใจเลื่อมใสมุ่งมั่นในการแสวงหาหนทางรู้แจ้ง จึงได้เพียรพยายามอย่างไม่ลดละ จนกระทั่งถึงกับได้รบบาดเจ็บที่ได้ฝ่าเท้า มีโลหิตไหลนอง แต่ก็ไม้อาจพบหนทางรู้แจ้งได้พระพุทธเจ้า ทรงทอดพระเนตรเห็นดังนั้นก็มีพระทัยเวทนาสงสาร ตรัสกับเขาว่า

“โศณะเอ๋ย เมื่อครั้งที่เจ้ายังอยู่ที่บ้าน เจ้าเคยหัดคิดพินมิใช่หรือ เจ้าคงจะรู้ว่า สายพินที่ตึงเกินไป หรือหย่อนเกินไป จะไม่ให้เสียงที่ไพเราะแต่ถ้าสายพินมีความตึงหย่อนแต่พอเหมาะแล้ว เมื่อนั้นจะบังเกิดเสียงอันไพเราะฉันทนาการแสวงหาหนทางตรัสรู้ก็ฉันทันนั้น ถ้าเกียจคร้าน ละความพยายาม หรือหมั่นเพียรจนเกินกำลัง ก็ไม้อาจพบหนทางได้ เจ้าจึงควรยึดทางสายกลาง พิจารณาให้พอเหมาะพอสมควรแก่กำลังของตนเถิด”

วิธีปฏิบัติเพื่อหนทางแห่งนิพพาน

เมื่อโศณะได้รับฟังพระพุทธพจน์นั้นก็สามารถเข้าใจและปฏิบัติตามในที่สุดเขาก็ได้บรรลุถึงจุดหมายปลายทางตามที่เขารำรณา

11. นานมาแล้ว มีเจ้าชายองค์หนึ่งทรงพระปรีชาสามารถมากในการใช้อาวุธต่าง ๆ ถึง 5 ชนิด วันหนึ่งขณะที่ทรงเสด็จพระราชดำเนินกลับจากการฝึกหัดอาวุธ ก็ได้ทรงพบกับปีศาจตนหนึ่งซึ่งมีร่างกายอยู่ยงคงกระพัน

ปีศาจได้เปิดฉากโจมตีเจ้าชาย เจ้าชายก็รับมือด้วยการยิงลูกศรไปต้อง แต่เจ้าปีศาจก็ไม่สะทกสะท้าน เจ้าชายจึงทรงใช้หอก หลาว แหวน และดาบ แต่ก็ไม่สามารถจะทำอันตรายปีศาจได้

เมื่อหมดอาวุธแล้ว เจ้าชายจึงทรงใช้เท้าและกำปั้น รวมทั้งพระเศียร กระแทกแต่ก็ไม่ได้ผลอีก

ปีศาจจึงกล่าวว่า “เจ้าตกอยู่ในกำมือของข้าแล้ว คราวนี้ถึงตาของข้าบ้างละ ข้าจะเขมือบเจ้าเสียเดี๋ยวนี้” แต่เจ้าชายกลับทรงสรวลว่า

วิธีปฏิบัติเพื่อหนทางแห่งนิพพาน

“เจ้าอาจจะคิดว่าข้าไม่มีอาวุธแล้ว แต่ข้าก่อน ข้ายังมีอาวุธเหลืออยู่อีก อย่างหนึ่ง ถ้าเจ้ากินข้าละก็ ข้าจะทะลวงกระเพาะของเจ้าให้ทะลุออกมาข้างนอก”

คิ้ววจากตอบได้อย่างอาจหาญของเจ้าชายทำให้ปีศาจลี้เล มั่นจึงถามเจ้าชายว่า

“ท่านจะทำเช่นนั้นได้อย่างไร”

เจ้าชายก็ตอบว่า“โดยพลังอำนาจแห่งความจริง” ปีศาจได้ฟังดังนั้น ก็ปล่อยเจ้าชาย และรับฟังคำสอนของเจ้าชาย ขอมกลับตัวเลิกกระทำชั่วอีก

12. ความไม่รู้จักกายตัวเอง และละอายผู้อื่นจะนำโลกไปสู่ความหายนะ ถ้ารู้จักกายตัวเองและละอายผู้อื่นแล้วจะช่วยให้โลกพ้นจากความหายนะ ผู้ที่มีความละอายในบาปก็มีใจเคารพนับถือบิดามารดา ครูบาอาจารย์ ผู้ที่มีอาวุธโสกว่า สามารถคุ้มครองญาติพี่น้องและวงศ์ตระกูลได้ ความถ่อมตัว รู้จักละอายตัวเอง และละอายเมื่อเห็นการกระทำของผู้อื่น เป็นสิ่งที่น่ายกย่อง

ผู้ที่รู้จักสำนึกผิด จะไม่ทำบาปกรรมนั้นซ้ำอีก แต่ผู้ที่ไม่มีใจรู้สำนึกผิด ก็จะทำแต่ความชั่วซ้ำแล้วซ้ำเล่ามีบาปตรึงติดตัวตลอดไปไม่มีวันหมดสิ้น

ผู้ที่ได้ฟังคำสอนที่ถูกต้อง สามารถเข้าใจและคิดตาม ปฏิบัติตามแล้ว คำสอนนั้นก็ติดตัวตลอดไป ไม่มีวันลืม แต่ผู้ที่รับฟังแล้ว ไม่รู้จักคิดตาม ให้เข้าใจ และปฏิบัติตาม ก็จะเกิดผลดีอันใดขึ้น

วิธีปฏิบัติเพื่อหนทางแห่งนิพพาน

ศรัทธา หิริ (ความละอายแก่ใจ) โอตตัปปะ (ความเกรงกลัวต่อบาป) วิริยะ (ความเพียร) และปัญญา เป็นพลังอันยิ่งใหญ่ในโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญญานั้นเป็นรากฐานสำคัญที่เชื่อมโยงพลังอื่น ๆ ทั้ง 4 อย่าง

ในการฝึกฝนตนเพื่อหนทางแห่งการตรัสรู้ ถ้ายังหลงติดอยู่กับเรื่องทางโลก พุดจาแต่เรื่องเหลวไหลไร้สาระ เอาแต่นอนหลับสบายแล้ว ก็จะไม่มีโอกาสได้พบหนทางตามที่หวังไว้

13. ในการแสวงหาหนทางสู่การตรัสรู้ บางคนอาจพบหนทางบรรลุได้เร็ว และบางคนก็อาจช้า ดังนั้น การที่เห็นคนอื่นบรรลุแล้ว แต่ตนเองยังไม่บรรลุแล้วเกิดความเสียใจ ท้อแท้ที่จะพยายามต่อไปนั้นไม่ใช่หนทางที่ถูกต้อง

ในการฝึกหัดขีณู ตอนแรกจะยังได้ไม่ค่อยถูกเป้าหมายนัก แต่ถ้าพยายามฝึกขีณูต่อไปก็จะชำนาญขึ้น ยิ่งถูกเป้าได้แม่นยำมากขึ้นเอง สายน้ำที่ไหลอยู่เรื่อย ๆ ไม่ขาดสายก็เช่นกันจะไหลลงสู่ทะเลในที่สุด ผู้ที่แสวงหาหนทางตรัสรู้ก็เช่นกัน ถ้าไม่เลิกล้มความตั้งใจเสียกลางคัน ก็จะต้องบรรลุหนทางตรัสรู้ได้ในวันหนึ่งอย่างแน่นอน

ดังได้เคยกล่าวมาแล้วว่า ไม่ว่าจะมองไปที่ใดจะต้องได้เห็นบทเรียนที่เป็นความจริงอยู่ทุกหนทุกแห่ง โอกาสแห่งการตรัสรู้ก็เช่นกัน จะเกิดขึ้นได้เสมอไม่ว่าจะอยู่ที่ใด

แม้แต่ในการเผากำยาน ก็เคยมีผู้ที่ได้คิดว่า กลิ่นหอมของกำยานไม่อยู่ในสภาวะทั้งมีและไม่มี ไม่มีการไป ไม่มีการมา ความได้คิดในสภาวะว่างเปล่าเช่นนี้นำเขาไปสู่การบรรลุหนทางตรัสรู้

วิธีปฏิบัติเพื่อหนทางแห่งนิพพาน

ชายคนหนึ่งถูกหนามตำที่เท้าในขณะที่เดินไปตามทาง เขารู้สึกถึงความเจ็บปวดแปลบขึ้นในใจจึงได้คิดว่า ความเจ็บปวดเป็นเพียงปฏิกิริยาโต้ตอบของจิตใจเมื่อมีเหตุปัจจัยมากระทบ จิตใจเพียงอันเดียวนี้ ถ้าควบคุมไว้ไม่ได้ก็จะต้องหลงตกอยู่ในกิเลสตัณหา แต่ถ้าสามารถควบคุมไว้ได้ก็สามารถพบหนทางแห่งการรู้แจ้ง การที่เขาคิดได้เช่นนี้เองทำให้เขาได้บรรลุหนทางแห่งการตรัสรู้

ชายผู้มีจิตใจละโมภคนหนึ่ง ได้ใคร่ครวญคิดถึงนิสัยใจคอที่ละโมภโลภมากของตน และถูกคิดได้ว่า ความโลภเป็นเพียงพินที่จะต้องมอดไหม้หมดไปถ้าได้จุดไฟแห่งปัญญาขึ้น การที่คิดได้เช่นนี้ทำให้เขาได้บรรลุหนทางรู้แจ้งในที่สุด

มีผู้ที่ได้ฟังคำสอนที่ว่า “จงทำใจให้สมคูลย์ มีความซุติธรรม แล้วโลกทั้งโลกก็จะมีแต่ความเสมอภาคกัน” เขาจึงปฏิบัติตามและได้คิดว่า ความลำเอียงนั้นเกิดจากจิตใจที่อยู่ดิรัจฉาน แบ่งแยกเขาแยกเรา เพราะความเห็นแก่ตัวนั่นเอง และเขาผู้นั้นก็ได้บรรลุหนทางรู้แจ้ง เราจะเห็นได้ว่าสาเหตุที่จะจงใจคนเราให้ไปสู่การตรัสรู้นั้นมีอยู่รอบตัวเราโดยไม่มีขอบเขตจำกัด

ตอนที่ 3

ศรัทธา

1. ผู้ที่นับถือในพระรัตนตรัย อันได้แก่ พระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ นั้นได้ชื่อว่าเป็นพุทธมามกะ พุทธมามกะจะต้องเป็นผู้ที่ยึดมั่นในศีลธรรม มีศรัทธา อุทิศทาน มีปัญญา

วิธีปฏิบัติเพื่อหนทางแห่งนิพพาน

ผู้ที่เป็นพุทธมามกะจะต้องรักษาศีล 5 คือ ไม่ฆ่าสัตว์ตัดชีวิต ไม่ลักขโมย ไม่ล่วงเกินหรือทำผิดประเวณี ไม่พูดโกหก ไม่ดื่มสุรายาเมา

พุทธมามกะจะต้องมีศรัทธาในปัญญาที่รู้แจ้งโลกของพระพุทธเจ้าตัดขาดจากความโลภ และความเห็นแก่ตัวด้วยการอุทิศทานให้ผู้อื่น มีปัญญามองเห็นธรรมซึ่งเป็นกฎธรรมชาติแห่งความจริงที่ว่า สรรพสิ่งทั้งหลายในโลกอาศัยเหตุและปัจจัยเกื้อหนุนกันเกิดขึ้น จึงไม่มีความถาวรแต่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา

คนโง่ที่ลัดคนโง่ไปอีกทางทิศตะวันออก จะต้องลัดคนโง่ไปทางทิศตะวันออกอย่างแน่นอน ผู้ที่เชื่อฟังในพระธรรมคำสอนและมีศรัทธาในพระพุทธเจ้าก็เช่นกัน ไม่ว่าจะพบจุดจบของชีวิตเมื่อไร หรือในสภาพใดก็ตาม ย่อมจะได้ไปเกิดในดินแดนอันบริสุทธิ์ของพระพุทธเจ้า

2. ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่า พุทธมามกะ คือ ผู้ที่เลื่อมใสในพระรัตนตรัย อันได้แก่ พระพุทธ พระธรรมและพระสงฆ์

พระพุทธเจ้า ทรงเป็นผู้ที่ตรัสรู้แจ้งโลก และทรงช่วยโปรดสัตว์ทั้งหลายให้พ้นจากความทุกข์ทรมานด้วยความเมตตาสงสาร พระธรรม คือ พระพุทธพจน์ที่ได้สั่งสอนแก่คนทั้งหลาย พระสงฆ์ คือ พระสาวกของพระองค์ผู้ปฏิบัติตามคำสอนของพระองค์และถ่ายทอดคำสอนนั้นแก่คนทั้งหลาย

วิธีปฏิบัติเพื่อหนทางแห่งนิพพาน

พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ทั้ง 3 อย่างนี้ รวมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน คือ พระพุทธเจ้าทรงเสด็จอุบัติมาในโลกเพื่อแสดงพระธรรมโปรดสัตว์โลกทั้งหลาย พระธรรมนั้นได้รับการปฏิบัติตามและถ่ายทอดสืบต่อกันมาโดยพระสงฆ์สาวก

ดังนั้น ความเลื่อมใสศรัทธาในพระธรรมและพระสงฆ์ก็เท่ากับเลื่อมใสศรัทธาในองค์พระพุทธเจ้านั่นเอง และความเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธเจ้าก็หมายถึงการเชื่อฟังและปฏิบัติตามพระธรรมคำสอนและนับถือพระสงฆ์ผู้เป็นสาวกของพระองค์

การที่คนเรามีความเลื่อมใสศรัทธาในองค์พระพุทธเจ้าอย่างมั่นคงเท่านั้นก็จะช่วยให้เราหลุดพ้นจากความทุกข์ทรมานทั้งหลายและสามารถบรรลุนิพพานแห่งการตรัสรู้ได้ พระพุทธเจ้าทรงรักและเมตตาทุก ๆ คน เหมือนเป็นบุตรของพระองค์เอง ดังนั้นผู้ใดก็ตามที่นับถือพระองค์เสมอด้วยศรัทธาของตนแล้ว ผู้นั้นก็จะสามารถเข้าถึงองค์พระพุทธเจ้าได้ และรับการปลดปล่อยให้พ้นจากความทุกข์ทรมานทั้งปวง

ผู้ที่เลื่อมใสในพระพุทธเจ้า จะอิมเอบไปด้วยแสงสว่างแห่งปัญญาคุณ และพระมหากรุณาธิคุณของพระองค์

3. ในโลกนี้ไม่มีอะไรจะมีคุณค่าเสมอด้วยการมีศรัทธาในพระพุทธเจ้า การที่ได้ฟังพระนามของพระองค์เพียงครั้งเดียวแล้วบังเกิดศรัทธา ปิณฺณคิมี ความอิมเอบใจแล้วก็นับว่าเป็นสิ่งที่ประเสริฐสุดหาสิ่งมีค่าอันใดมาเปรียบเทียบมิได้

แม้จะต้องเดินฝ่ากองไฟที่เผาผลาญโลกทั้งโลกอยู่เพื่อรับฟังคำสอนของพระองค์ก็ควรจะทำด้วยความยินดีและมีศรัทธามั่น

วิธีปฏิบัติเพื่อหนทางแห่งนิพพาน

เป็นความจริงที่ว่า การที่จะเข้าถึงพระพุทธเจ้านั้นยากยิ่งนัก การที่จะได้พบผู้ที่สามารถแสดงพระธรรมของพระองค์ให้เราฟังก็ยาก แต่สิ่งที่ยากที่สุดก็คือการเห็นเชื่อตามและเข้าใจในพระธรรมคำสอนของพระองค์

แต่ปัจจุบันเราก็ยังมีโอกาสได้พบผู้ที่สั่งสอนพระธรรมและได้ฟังพระธรรมของพระองค์ซึ่งเป็นสิ่งที่หาได้ยาก เราจึงควรตั้งใจและมีศรัทธาในพระองค์ ไม่ควรปล่อยให้อายุเสียโอกาสไปโดยเปล่าประโยชน์

4. บนหนทางชีวิตที่ยาวนานของเรา ศรัทธาเป็นเพื่อนที่ประเสริฐโดยแท้ เป็นทรัพย์ที่ไม่มีสิ่งใดเสมอค่าหรือเทียบเท่าได้

ศรัทธาเปรียบเสมือนมือที่บริสุทธิ์สะอาด ที่รองรับพระธรรม และคุณธรรมความดีทั้งปวง ศรัทธาเปรียบเสมือนไฟที่เผาผลาญความสกปรก โสมมในจิตใจของมนุษย์ให้สูญสิ้นเหลือแต่ความบริสุทธิ์ แล้วจงใจให้ไปสู่หนทางแห่งการรู้แจ้ง ยิ่งกว่านั้นยังเป็นเสมือนไฟที่ลุกโชติช่วงอยู่ในใจของผู้ที่กำลังอยู่ในระหว่างการแสวงหาหนทางนั้น

ศรัทธาทำให้คนเรามีจิตใจกว้าง เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ช่วยกำจัดความโลภ ความฟุ้งเฟ้อ อวดดีให้หมดไปจากจิตใจ ศรัทธาสอนให้เรารู้จักถ่อมตัวให้ ความเคารพนับถือผู้อื่น ศรัทธาจะช่วยให้เกิดปัญญาสว่าง ประพฤติถูกต้อง ไม่ย่อท้อเมื่อเผชิญกับความลำบาก ไม่ตกอยู่ใต้อิทธิพลของสภาพแวดล้อม ภายนอก ศรัทธาทำให้เราเกิดพลังใจที่จะเอาชนะสิ่งเขี้ยวหน้ทั้งปวง

วิธีปฏิบัติเพื่อหนทางแห่งนิพพาน

ศรัทธาจะเป็นแรงกระตุ้นให้เกิดกำลังใจในยามที่เราเกิดความท้อแท้ เบื่อหน่ายในการดำเนินไปสู่หนทางแห่งการตรัสรู้ซึ่งเป็นหนทางที่ไกลและยาวนาน

ศรัทธาจะทำให้เราเกิดความรู้สึกเสมือนว่าได้อยู่ต่อหน้าพระพักตร์ของพระพุทธเจ้า ได้รับการปกป้องจากพระหัตถ์ของพระองค์ ทำให้ใจและกายของเราอ่อนโยน นอบน้อม มีความเป็นมิตร รู้จักเห็นอกเห็นใจผู้อื่น

5. ผู้ที่มีจิตศรัทธาในพระพุทธเจ้าไม่ว่าจะได้ยินได้ฟังศัพท์สำเนียงใดก็จะรู้สึกเสมือนว่าได้ฟังคำสอนของพระพุทธเจ้า เกิดปัญญาปิติยินดีในสพระธรรม และเข้าใจในกฎแห่งความจริงที่ว่า ทุกสิ่งทุกอย่างเกิดจากเหตุปัจจัย เกิดปัญญารู้แจ้งเห็นจริงและยอมรับความจริงนั้นแต่โดยดี

ศรัทธาทำให้เราเกิดปัญญาารู้แจ้งว่า ปรากฏการณ์ทุกอย่างในโลกมีความผันแปรไม่เที่ยงแท้ ความจริงอันนี้เป็นสิ่งเดียวที่ไม่มีวันเปลี่ยนแปลง ชั่วกาลปาวสาน เมื่อรู้แจ้งในความจริงนี้แล้ว เราจะไม่เกิดความเศร้าโศกเสียใจเมื่อต้องประสบกับการเกิดแก่เจ็บตาย ความเจริญความเสื่อมของชีวิต

วิธีปฏิบัติเพื่อหนทางแห่งนิพพาน

ศรัทธามักแสดงออกมาในลักษณะ 3 อย่าง คือ ความรู้สำนึก ความปิติยินดี และปณิธาน ความรู้สำนึก คือ การพิจารณาตัวเองเมื่อกระทำการในสิ่งที่ไม่เหมาะสมไม่ควร เป็นบาป แล้วรู้สึกเสียใจสำนึกถึงความผิดนั้นความปิติยินดี คือ การยอมรับและชื่นชมในคุณความดีที่ผู้อื่นทำและอนุโมทนาในคุณธรรมนั้น

ปณิธาน คือ การตั้งความปรารถนาที่จะดำเนินตามรอยพระบาทของพระพุทธเจ้า ประพฤติปฏิบัติตามพระองค์ ใช้ชีวิตร่วมกับพระองค์

จิตใจที่มีศรัทธาเป็นจิตใจที่มีความสัจย์ซื่อ จริงใจ ลึกซึ้ง เป็นจิตใจที่อิมเมปิตยินดีพร้อมเสมอที่จะรับการชักจูงจากพระองค์ให้ไปสู่อาณาจักรแห่งพุทธ

ดังนั้น การที่ได้ยินพระนามของพระองค์ซึ่งได้รับการกล่าวขวัญสรรเสริญอยู่ทั่วทุกหนทุกแห่ง แล้วเกิดศรัทธา มีความปิติยินดีแม้เพียงชั่วขณะเดี๋ยวก็นับว่า เขาผู้นั้นก็จะได้รับพลังอำนาจจากพระองค์ช่วยชักจูงให้หลุดพ้นจากการหลงผิดและนำทางให้ได้ไปสู่อาณาจักรของพระองค์

6. จิตใจที่มีศรัทธาในพระพุทธเจ้านี้ปรากฏขึ้นจากธาตุ หรือธรรมชาติพุทธที่มีอยู่ในก้นบึ้งของจิตใจมนุษย์ทุกคน ทั้งนี้ก็เพราะ ผู้ที่สามารถเข้าถึงพระพุทธเจ้า เขาผู้นั้นก็คือพระพุทธเจ้าโดยตัวเอง ผู้ที่มีศรัทธาในพระพุทธเจ้าจะต้องมีความเป็นพระพุทธเจ้าโดยตัวของเขานั้นเอง

แต่ถึงแม้คนเราจะมีธาตุพุทธอยู่ในตัว ถ้าหากว่าธาตุพุทธนั้น ถูกฝังจมอยู่ใต้ปลักคมแห่งกิเลสตัณหาแล้ว ก็ไม่อาจจะงอกเงยแตกหน่อและมีดอกเบ่งบานได้ ทำอย่างไรผู้ที่ยังหลงมัวเมาอยู่ในความโลภ โกรธ หลง และกิเลสตัณหาทั้งปวง จึงจะสามารถทำให้บริสุทธิ์และหันหน้าเข้าหาพระพุทธองค์ได้เล่า

วิธีปฏิบัติเพื่อหนทางแห่งนิพพาน

ภายในป่าไม้ที่ไม่มีพืชชื่อ “อีรันดา” (Eranda) ขึ้นอยู่นั้น จะไม่มีไม้จันทน์ ซึ่งเป็นไม้ที่มีกลิ่นหอมขึ้นอยู่เลย ถ้าไม้จันทน์สามารถขึ้นงอกงามได้ในท่ามกลางหมู่ไม้อีรันดาแล้วก็จะเป็นเรื่องน่าแปลกมหัศจรรย์มาก เช่นเดียวกันถ้าศรัทธาในพระพุทธเจ้าเกิดขึ้นในจิตใจของใครก็ตาม ก็กล่าวได้ว่าเกิดอศรัทธขึ้นแก่คนคนนั้น

ศรัทธาในพระพุทธเจ้าที่เกิดขึ้นในจิตใจมนุษย์เช่นนี้เรียกว่าศรัทธาที่ไม่มีรากเง่า ซึ่งมีความหมายว่า ภายในจิตใจของคนเรานั้นไม่มีรากที่จะให้กำเนิดศรัทธาขึ้น แต่ภายในจิตใจที่เปี่ยมไปด้วยเมตตาธรรมของพระพุทธเจ้าเท่านั้นที่มีรากเง่าแห่งศรัทธาอยู่

7. ศรัทธา เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เป็นบ่อเกิดแห่งหนทางที่แท้จริง เป็นมารดาแห่งคุณธรรมความดีทั้งปวง อย่างไรก็ตาม มีสาเหตุ 5 ประการที่เป็นอุปสรรคขัดขวางผู้ที่แสวงหาหนทางตรัสรู้มิให้บังเกิดศรัทธาอย่างสมบูรณ์ คือ

1. ความเคลือบแคลงสงสัยในปัญญารู้แจ้งของพระพุทธเจ้า
2. ความแคลงใจในคำสอนของพระองค์ที่ว่าด้วยเหตุปัจจัย
3. ความไม่เชื่อใจในตัวผู้สั่งสอนพระธรรม
4. ความไม่แน่ใจสงสัยว่าวิธีปฏิบัติและหนทางที่ตนกำลังเดินอยู่นั้นจะเป็นหนทางไปสู่การตรัสรู้จริงหรือไม่
5. ความอวดดีหลงตัวที่ก่อให้เกิดความเคลือบแคลงสงสัยในผู้ที่กำลังแสวงหาหนทางเช่นเดียวกับตน ทำให้จิตใจเกิดความหงุดหงิดไม่สงบ

วิธีปฏิบัติเพื่อหนทางแห่งนิพพาน

ในโลกนี้ไม่มีอะไรจะเป็นสิ่งที่น่ากลัวเท่ากับการเกิดความสงสัย
เคลือบแคลงใจ ซึ่งเป็นเครื่องกีดขวางความเข้าใจกันของมนุษย์
ทั้งหลาย เป็นเสมือนยาพิษที่บ่อนทำลายมิตรภาพ เป็นคมดาบที่บั่นทอนชีวิต
ของกันและกัน เป็นหนามที่ทิ่มแทงจิตใจของกันและกันให้ได้รับความเจ็บ
ปวดทรมาน

ดังนั้นผู้ที่มีความศรัทธาพร้อมในตน จะต้องสำเหนียกไว้ว่า ศรัทธาที่
ตนได้รับนั้น มีเหตุเกิดมาจากพระเมตตาคุณของพระพุทธเจ้าที่ได้ปลุกฝังไว้
ตั้งแต่ชาติก่อน ๆ แล้ว

เราจะต้องไม่ลืมว่า พระพุทธเจ้าทรงเป็นผู้ที่จุดดวงประทีปแห่งศรัทธา
ให้ส่องสว่างขึ้นในจิตใจของเราเพื่อขบไล่ความมืดมนอนธกาลของอวิชชา
ให้หมดไป

ผู้ที่มีความปิติยินดีในพระเมตตาคุณ และได้รับศรัทธาที่พระพุทธเจ้า
ทรงปลุกฝังไว้ให้ตั้งแต่ชาติปางก่อนนั้น แม้จะใช้ชีวิตอย่างธรรมดาสามัญใน
ชาตินี้ก็ตาม จะสามารถไปเกิดใหม่ในอาณาจักรแห่งพุทธได้

เป็นความจริงที่ว่า การเกิดเป็นมนุษย์นั้นยาก การได้รับฟังพระธรรม
คำสอนก็ยากแต่การที่จะสร้างศรัทธาให้บังเกิดขึ้นนั้นยิ่งยากขึ้นไปอีก ดังนั้น
เราจึงต้องมีความเพียรพยายามที่จะรับฟังพระธรรมคำสอนให้มากที่สุดที่จะ
มากได้

วิธีปฏิบัติเพื่อหนทางแห่งนิพพาน

ตอนที่ 4

พระพุทธรพจน์

1. ผู้ที่เฝ้าคุมแก่นอยู่เสมอว่า “เขาค่าฉัน เขาหัวเราะเยาะฉัน เขาทำร้ายร่างกายฉัน” นั้นจะไม่สามารถทำให้อารมณ์โกรธแค้นสงบลงได้

ความอาฆาตพยาบาทไม่อาจลบล้างได้ด้วยการอาฆาตพยาบาทตอบ เมื่อใดที่ลืมความอาฆาตพยาบาทได้ เมื่อนั้นแหละอารมณ์คุมแก่นก็จะสลายไป

บ้านที่หลังคามุงไว้ไม่ดี มักจะมีฝนตกรั่วเข้ามา เช่นเดียวกันกับจิตใจของคนเรา ถ้าไม่ฝึกฝนหรือควบคุมให้ดี ก็มักจะ ต้องตกเป็นทาสของความโลภ

ความเกียจคร้านเป็นหนทางแห่งความหายนะ ความขยันหมั่นเพียรเป็นหนทางแห่งการครองชีวิต คนโง่เขลาเบาปัญญามักใช้ชีวิตอย่างเกียจคร้านแต่คนฉลาด จะใช้ชีวิตด้วยความขยันหมั่นเพียร

ช่างทำลูกธนูจะเหลาไม้ทำลูกธนูให้ตรง คนฉลาดก็เช่นกันเขาจะทำใจให้เชื่อตรงอยู่เสมอ

การควบคุมจิตใจมิให้กระสับกระส่าย หงุดหงิดนั้นเป็นสิ่งที่ยากที่จะกระทำ แต่ถ้าควบคุมไว้ได้แล้วก็จะได้รับความสงบสุขใจ

จิตใจของมนุษย์เองที่เป็นบ่อเกิดแห่งความชั่วทั้งปวง หาใช่หรือศัตรูไม่ที่ก่อให้เกิดความอาฆาตพยาบาท

วิธีปฏิบัติเพื่อหนทางแห่งนิพพาน

ผู้ที่สามารถรักษาใจไม่ให้ตกเป็นทาสของความโลภ โกรธ หลง และความชั่วทั้งหลายได้ จะได้รับความสงบสุขที่แท้จริง

2. ความประพฤตินี้ไม่สอดคล้องกับวาจาเพราะ เปรียบเสมือนดอกไม้ที่สวยงามที่ไร้กลิ่น

ดอกไม้จะไม่หอมหวานลม แต่เกียรตินิสัยชื่อเสียงของคนเราจะหอมหวานกระแสนลมกระจายไปได้ทั่วทุกหนทุกแห่ง

คนที่นอนไม่หลับจะรู้สึกถึงความยาวนานของเวลากลางคืน ผู้ที่เหนื่อยอ่อนแรงจะรู้สึกว้าเหว่ทางไกล ผู้ที่ไม่รู้จักคำสอนที่ถูกต้องจะต้องหลงวนเวียนอยู่ในโลกแห่งมายาเป็นเวลานาน

ในการเดินทางเราควรมีเพื่อนร่วมทางที่มีจิตใจเหมือนกันหรือดีกว่าเรา หรือมีจะนั้นก็ควรเดินทางคนเดียว ดีกว่าที่จะต้องร่วมทางไปกับคนโง่เขลา

การคบมิตรชั่วนั้นน่ากลัวและมีอันตรายยิ่งกว่าสัตว์ร้าย เพราะสัตว์ร้ายทำอันตรายเราแต่เพียงร่างกาย แต่มิตรชั่วนั้นจะทำอันตรายแก่จิตใจของเรา

คนโง่มักคิดอยู่เสมอว่า “นี่เป็นลูกของเรา นี่เป็นทรัพย์สมบัติของเรา” แล้วเกิดความหวงแหนยึดมั่น แต่คนฉลาดมักคิดว่า “แม้แต่ตัวเอง ก็ไม่ใช่ของของตนแล้ว โฉนจึงกล่าวได้เลยว่านี่เป็นลูกของตนหรือเป็นสมบัติของตน”

วิธีปฏิบัติเพื่อหนทางแห่งนิพพาน

คนโง่ที่รู้ตัวเองว่าโง่นั้น ยังดีกว่าคนโง่ที่คิดว่าตัวเองฉลาด

คนโง่ที่คบค้ากับคนฉลาดจะไม่สามารถเข้าใจคำสอนของคนฉลาด
เหมือนช้อนย่อมไม่รู้รสอาหารที่ตัก

นมสดแข็งด้วยยากันได ผลของกรรมชั่วก็ฉันทันนั้นจะไม่ปรากฏ
ผลตอบสนองในทันที แต่จะเป็นเสมือนถ่านไฟที่มีขี้เถ้ากลบอยู่ จะค่อย ๆ
อยู่เงียบ ๆ และในที่สุดก็จะถูกโพล่งขึ้น

คนโง่มักกระหายอยากได้ชื่อเสียง ผลประโยชน์ และสิทธิอำนาจความ
โลกในสิ่งเหล่านี้ทำให้ต้องตกอยู่ในความทุกข์ทรมาน

ผู้ที่ชี้ให้เราเห็นถึงความผิดคำหยาบและตักเตือนเมื่อเรากระทำสิ่งที่ไม่
ถูกต้องนั้น เปรียบเสมือนผู้ที่ชี้แหล่งขุมทรัพย์มีค่าให้เรา ควรที่เราจะยกย่อง
และสำนึกในบุญคุณ

3. ผู้ที่เกิดปิตินิธิเมื่อได้ฟังพระธรรมคำสอน จะมีจิตใจที่ผ่องแผ้ว
บริสุทธิ์ สามารถนอนหลับอย่างเป็นสุข เพราะพระธรรมจะช่วยชะล้าง
มลทินให้หมดสิ้นไปจากจิตใจ

วิธีปฏิบัติเพื่อหนทางแห่งนิพพาน

ช่างไม้จะไสไม้ให้ตรง ช่างทำลูกธนูจะทำให้ลูกธนูได้ส่วนสัด ช่างทำ
ท่อระบายน้ำจะทำท่อที่ระบายน้ำให้ดี คนฉลาดจะควบคุมจิตใจของตนให้
ดำเนินไปตามทางที่ถูกต้อง

หินผาแข็งแกร่งย่อมไม่ไหวสั่นไปตามแรงลมฉันทใด จิตใจของคน
ฉลาดก็ไม่หวั่นไหวกับการสรรเสริญหรือการนิทนาบว่าร้ายฉันทนั้น

การเอาชนะตนเอง เป็นชัยชนะที่ยิ่งใหญ่กว่าการเอาชนะข้าศึกเป็น
ล้านในสนามรบ

การได้รับฟังคำสอนที่ถูกต้องและมีชีวิตอยู่เพียงวันเดียว ยังดีกว่าการมี
ชีวิตอยู่เป็นร้อย ๆ ปีโดยไม่มีโอกาสได้รับฟังคำสอนที่ถูกต้อง

ไม่ว่าใครก็ตาม ถ้ามีความรักตัวเองแล้ว จะต้องคอยป้องกันตัวเองให้
พ้นจากความชั่วทั้งหลาย ไม่ว่าจะเป็นวัยหนุ่มสาว วัยกลางคน หรือวัยชรา
ควรพิจารณาถึงความจริงข้อนี้ แม้เพียงครั้งเดียวในตลอดชั่วชีวิตก็ตาม

โลกนี้เปรียบเสมือนกองไฟที่ลุกไหม้อยู่ด้วยไฟแห่งโลภะ โทสะ
โมหะ เราจึงควรรีบหลีกหนีให้พ้นจากอันตรายของไฟกิเลสนี้แต่โดยเร็ว

โลกเรานี้มีสภาพเหมือนฟองสบู่ เหมือนหยากไย่ หรือเหมือนกับไ
สกปรก ดังนั้นเราจึงควรระมัดระวังรักษาจิตใจของเราให้บริสุทธิ์ปราศจาก
มลทินอยู่เสมอ

วิธีปฏิบัติเพื่อหนทางแห่งนิพพาน

4. พระพุทธเจ้าทรงสอนให้คนเราทุกคน ละเว้นการกระทำชั่ว หมั่นทำแต่ความดี และรักษาจิตใจให้บริสุทธิ์อยู่เสมอ

การฝึกฝนตนให้ถึงพร้อมด้วยความอดทนนั้นเป็นการฝึกที่ยากมากอย่างหนึ่ง แต่ผู้ที่มีความอดทนดีเท่านั้นที่จะได้รับชัยชนะในที่สุด

เราจะต้องขจัดอารมณ์แค้นเมื่อเกิดความแค้น ขจัดความเศร้าโศกในยามที่ต้องตกอยู่ในความเศร้าโศก ขจัดความโลภเมื่อเกิดความโลภ เราพึงใช้ชีวิตอยู่ด้วยความบริสุทธิ์ ไม่ยึดถือสิ่งใดว่าเป็นของของตนแม้แต่สิ่งเดียว

ความไม่มีโรคเป็นลาภอันประเสริฐ ความสันโดษเป็นทรัพย์อันประเสริฐ ความไว้วางใจเป็นมิตรภาพอันประเสริฐ การตรัสรู้เป็นความสุขที่ประเสริฐ

ผู้ที่หลีกเลี่ยงความชั่ว ทำจิตใจได้สงบ เกิดปีติอิ่มเอิบในรสพระธรรม ผู้นั้นจะไม่มีความกลัวหรือหวั่นไหวกับสิ่งใดทั้งสิ้น

เราจะต้องไม่สร้างปฏิกิริยาโน้มเอียงหรือยึดมั่นในใจว่า ชอบ ไม่ชอบ ถูกใจ ไม่ถูกใจ เพราะความลำเอียงเช่นนี้เป็นบ่อเกิดของความทุกข์โศก ความกลัว และความผูกพันอย่างถอนตัวไม่ขึ้น

วิธีปฏิบัติเพื่อหนทางแห่งนิพพาน

5. สนิมเหล็กเกิดจากเหล็ก และกัฏกร้อนเหล็กให้ผุ ความชั่วก็เช่นกันเกิดจากจิตใจของมนุษย์ และทำลายมนุษย์ให้ย่อยยับ

ผู้ที่มีคัมภีร์แต่ไม่อ่าน คัมภีร์ก็จะมีฝุ่นจับสกปรก ถ้ามีบ้านแต่ไม่ดูแลรักษา หรือคอยซ่อมแซม บ้านก็จะชำรุดทรุดโทรม ร่างกายของคนเราก็มเหมือนกัน ถ้ามีวัดแต่เกียจคร้าน ไม่ไ้ซึ่งงานก็จะเสื่อมเสียสมรรถภาพ

คนที่ประกอบแต่กรรมชั่ว ก็เป็นเพียงเดนคน ความตระหนี่ถี่เหนียว เป็นอุปสรรคขัดขวางการให้ทาน ความชั่วจะส่งผลให้เห็นทันตาทั้งในโลกนี้ และชาติหน้า

อย่างไรก็ตาม ความชั่วร้ายที่น่ากลัวที่สุดในบรรดาความชั่วร้ายทั้งหลายนั้นก็คือ อวิชชา ถ้าเราไม่สามารถกำจัดอวิชชาให้หมดไปจากจิตใจ เราก็ไม่อาจมีชีวิตที่บริสุทธิ์ปราศจากมลทินได้

การใช้ชีวิตที่ไม่ละอายต่อบาป หน้าด้านเหมือนอีกา ทำความเดือดร้อนให้ผู้อื่นโดยไม่เคยรู้สึกสำนึกในความผิดนั้น ง่ายกว่าการทำความดี

การใช้ชีวิตอย่างสมถะถ่อมตน รู้จักการมีสัมมาคารวะ ตัดขาดจากการยึดมั่นผูกพันในทุกสิ่ง ประพฤติตนให้ถูกต้องตามทำนองคลองธรรมมีปัญญาหยั่งรู้เจ้านั้น ทำได้ยากยิ่งนัก

เรามักมองเห็นความผิดของผู้อื่นแต่มองไม่เห็นความผิดของตนเอง เรามักพูดเปิดโปงความชั่วของคนอื่นให้รู้กันทั่ว แต่พยายามซ่อนความชั่วของตัวเองเหมือนนักเล่นการพนันซ่อนลูกเต๋า

วิธีปฏิบัติเพื่อหนทางแห่งนิพพาน

บนท้องฟ้าจะไม่มีร่องรอยของนกหรือคว้นหรือพายุเหลือไว้ให้เห็น เช่นเดียวกัน คำสอนที่ไม่ถูกต้องจะไม่นำไปสู่การตรัสรู้ ทุกสิ่งทุกอย่างในโลกไม่มีความเที่ยงแท้ถาวร แต่จิตใจที่บรรลุการรู้แจ้งแล้วจะไม่หวั่นไหวกับความแปรปรวนใด ๆ ทั้งสิ้น

6. เราจะต้องป้องกันตัวของเราเองให้พ้นจากความชั่วร้ายทั้งหลายไม่ให้เกิดขึ้นทั้งภายในจิตใจและภายนอกร่างกาย เหมือนทหารที่รักษากำแพงปราสาทให้พ้นจากการรุกรานของข้าศึก เราจึงต้องคอยระแวดระวังจิตใจของตนเองตลอดเวลาด้วยความไม่ประมาท

ตัวเราเองเท่านั้นที่เป็นนายของตนเอง เป็นที่พึ่งของตนเอง ดังนั้นก่อนอื่นเราจะต้องควบคุมตัวเองให้ได้

การควบคุมจิตใจของตนเอง พุฒแต่น้อย คิดไตร่ตรองให้มาก เป็นก้าวแรกของการตัดขาดจากความยึดมั่นผูกพันกับกิเลสทางโลกทั้งปวง

ดวงอาทิตย์ส่องสว่างในเวลากลางวัน ดวงจันทร์ทอแสงกระจ่างในเวลากลางคืน นักรบงามสง่าเมื่อสวมเครื่องแบบเต็มยศ ผู้ที่แสวงหาหนทางรู้แจ้งจะปรากฏความสง่างามน่าเลื่อมใสในขณะที่บำเพ็ญฌานบารมีอย่างเสียบ ๆ

ผู้ที่ไม่สามารถป้องกันทวารทั้ง 5 ของสังขาร อันได้แก่ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ของตนให้พ้นจากสิ่งเข้าวนภายนอกนั้น ไม่ใช่ผู้ที่แสวงหาหนทางที่แท้จริง ผู้ที่ฝึกฝนตนเพื่อหนทางแห่งธรรมนั้นจะต้องคอยระมัดระวังทวารของประสาททั้ง 5 อย่างเข้มงวดกวดขัน และบำเพ็ญเพียรทางจิตด้วยความสงบ

วิธีปฏิบัติเพื่อหนทางแห่งนิพพาน

7. ผู้ที่ตกเป็นทาสของจิตใจที่ยึดมั่น มีความลำเอียง จะไม่สามารถมองเห็นสถานะที่แท้จริงของสิ่งทั้งหลาย เมื่อใดที่สามารถสลัดความผูกพันและความลำเอียงทิ้งไปได้ เมื่อนั้นจึงจะมีดวงตามองเห็นสถานะที่แท้จริง ดังนั้น จิตใจที่เป็นอิสระจากความยึดมั่นผูกพันจะรู้สึกว่าคุณค่าทุกอย่างคู่แปลกใหม่และมีชีวิตชีวาต่างกับที่ได้เคยรู้สึกมาก่อน

ที่ใดมีทุกข์ก็ย่อมมีสุข ที่ใดมีสุขก็ย่อมจะมีทุกข์ตามมา ถ้าสามารถกำจัดความลำเอียงใจแยกความแตกต่างระหว่างสุข ทุกข์ ดี ชั่ว แล้ว จิตใจของเราจะเป็นอิสระจากความผูกพันทั้งปวง

ความกังวลถึงเรื่องในอนาคตที่ยังไม่มาถึง และคร่ำครวญถึงอดีตที่ผ่านมา จะทำให้ชีวิตเหี่ยวแห้งอับเฉาเหมือนต้นอ้อที่ถูกตัดทิ้งและปล่อยให้แห้งไปเปล่า ๆ โดยไม่ใช่ประโยชน์อันใด

ถ้าเราไม่มัวคร่ำครวญถึงอดีต ไม่กังวลกับอนาคต ไม่ย่อท้อกับความยากลำบาก แต่ใช้ชีวิตในปัจจุบันอย่างมีความหมายแล้ว เราก็จะมีสุขภาพดีทั้งใจและกาย

จงอย่าปล่อยให้ชีวิตจมอยู่ในความคิดคำนึงของอดีต อย่ารอคอยเพื่อฝันถึงอนาคต แต่จงใช้ชีวิตอย่างเข้มแข็งเผชิญหน้ากับเหตุการณ์ในปัจจุบันเท่านั้น

จงอย่าผัดวันประกันพรุ่ง การทำงานตามหน้าที่ให้สำเร็จลุล่วงไปในแต่ละวัน เป็นวิถีทางดำรงชีวิตที่คุ้มค่ากับวันเวลาที่ผ่านพ้นไป

วิธีปฏิบัติเพื่อหนทางแห่งนิพพาน

ศรัทธาเปรียบเสมือนเพื่อนร่วมทาง ปัญญาเหมือนผู้นำทางให้เราหลุดพ้นจากความมืดมนอนธกาลของชีวิตที่เต็มไปด้วยความทุกข์ทรมาน และพาให้ไปพบแสงสว่างแห่งการรู้แจ้ง

ผู้สั่งสมผลบุญด้วยการหมั่นประกอบกุศลกรรมนับเป็นยอดของการกระทำ ศรัทธาจะเป็นทรัพย์หาค่ามิได้ของเขา และความจริงใจจะทำให้ชีวิตของเขาหวานชื่น เราจึงควรประพฤติปฏิบัติตามพระธรรมคำสอนทั้งใจและกาย เพื่อความสงบสุขของชีวิต

บนหนทางชีวิตที่ยาวนาน ศรัทธา คือ เติบียงกรังเลียงชีวิต คุณธรรม ความดี คือ ที่พักพิงอาศัย ปัญญา คือ แสงสว่างส่องทาง ความคิด คำนิ่งที่ถูกต้อง คือ ขามเฝ้าในเวลากลางคืน ผู้ที่ใช้ชีวิตอย่างบริสุทธิ์ปราศจากมลทินนั้น จะไม่มีวันอับจนหรือเสื่อม ผู้ที่มีความเป็นไท เป็นอิสระแก่ตัวเอง คือ ผู้ที่สามารถเอาชนะความละโมภได้โดยเด็ดขาด

เพื่อความสุขของครอบครัว เราจะต้องไม่นึกถึงตัวเอง เพื่อผลประโยชน์ของหมู่บ้านเราจะต้องไม่นึกถึงแต่ครอบครัวของตน เพื่อผลประโยชน์ส่วนรวมของประเทศ เราจะต้องไม่นึกถึงแต่หมู่บ้านของตน และเพื่อจะได้พบหนทางตรัสรู้ เราจะต้องละทิ้งความผูกพันในทุกสิ่ง

สรรพสิ่งทั้งหลายในโลกไม่มีความเที่ยงแท้แน่นอน เมื่อมีเกิดย่อมมีดับ เมื่อใดที่เราสามารถหลุดพ้นจากการเวียนว่ายตายเกิดได้ เมื่อนั้นแหละเราจึงจะได้พบความสงบสุขอย่างแท้จริง

ภราดรภาพในหมู่พุทธศาสนิกชน

บทที่ 1

หน้าที่ของพุทธศาสนิกชน

ตอนที่ 1

พระสงฆ์

1. ผู้ที่ปรารถนาจะเป็นสาวกของเราจะต้องละทิ้งทุกอย่างทั้งบ้านช่อง ครอบครัวย ทรัพย์สินสมบัติ และทุกสิ่งทุกอย่างทางโลกด้วยความเต็มใจ ผู้ที่สละ ทุกสิ่งทางโลกได้และพร้อมที่จะปฏิบัติตามพระธรรมจึงจะนับว่าเป็นสาวก ของเรา เป็นผู้ที่ไม่รู้ที่อยู่คือความผูกพันกับทางโลกทั้งกายและใจ

ถึงแม้ว่าจะเดินตามรอยเท้าของเราแล้วหม่มกาสาวพัสตร์ของเรา แต่ถ้า ใจของผู้นั้นยังถูกรบกวนด้วยกิเลสตัณหาเขาผู้นั้นก็ยังอยู่ห่างไกลจากเรา ถึงแม้ว่าจะอยู่ในร่างของสงฆ์แต่ไม่ยอมรับพระธรรมคำสั่งสอนของเรา เขาผู้นั้น จะไม่อาจเห็นเราได้

แต่ถ้าเขาผู้นั้นสามารถจัดกิเลสตัณหาให้สูญสิ้นไปจากใจ มีแต่ความ บริสุทธิ์สงบในดวงใจแล้ว เขาก็เข้าถึงเราทั้ง ๆ ที่ร่างกายจะอยู่ห่างกันหลาย พันโยชน์ก็ตาม เขาจะมองเห็นเรา

หน้าที่ของพุทธศาสนิกชน

2. สาวกทั้งหลาย ผู้ที่สละเรือนแล้วจะต้องรักษาวินัย 4 ข้อในการดำเนินชีวิต คือ

หนึ่ง ต้องนุ่งห่มด้วยผ้าที่เก่าขาดแล้ว

สอง ต้องรับอาหารที่ได้จากการบริจาคทาน

สาม ที่พักอาศัยคือที่ที่จะหาได้เมื่อถึงเวลาพลบค่ำแล้ว เช่น
ใต้ต้นไม้หรือบนหินผา

สี่ ใช้ยารักษาโรคเฉพาะที่เป็นยาซึ่งทำจากปัสสาวะที่หมัก
เอาไว้

การประกอบบาตรออกเที่ยวภิกขาจารนั้นเป็นการกระทำด้วยความเต็มใจของตนเองไม่ใช่ถูกใครบังคับ และเป็นเพราะมีศรัทธาเชื่อว่าการทำเช่นนี้จะช่วยให้สามารถหลีกเลี่ยงความทุกข์ทรมานหลุดพ้นหนทางแห่งความลุ่มหลงได้

การสละเรือนออกบวชเป็นบรรพชิตดังกล่าวนี้ ถ้าไม่สามารถตัดขาดจากโลกะ โทสะ โมหะและปิดหนทางรับเข้ามาทางประสาท สัมผัสทั้งห้า ก็จะไม่บังเกิดผลคืออย่างที่คาดหวังไว้

3. จะต้องมีความศรัทธาเชื่อมั่นว่าตนเป็นผู้ครองเพศบรรพชิตสละแล้ว ซึ่งคร่ำเรือน เมื่อถูกถามก็สามารถพูดได้เต็มปากกว่าตนเป็นบรรพชิตและสามารถตอบได้ว่า

หน้าที่ของพุทธศาสนิกชน

“ข้าจะรักษาวินัยที่บรรพชิตพึงปฏิบัติอย่างเคร่งครัด ข้าจะตอบแทนบุญคุณผู้ที่อนุเคราะห์ด้วยการทำทานให้ได้พบความสุขอย่างยิ่งยอดด้วย การปฏิบัติหน้าที่ของสมณเพศให้ลุล่วงสมตามความมุ่งหมาย”

สิ่งที่ผู้ที่ออกบวชถือเพศบรรพชิตจะต้องปฏิบัติก็คือ บรรพชิตต้องเป็นผู้รู้จักมีความละเอียด รู้รักษากาย วาจา ใจ และการดำรงชีวิตให้บริสุทธิ์ผุดผ่อง รู้รักษาประสาทสัมผัสทั้งห้าและอารมณ์ไม่ให้ลุ่มหลงในความสุข ความสนุกชั่วครั้งชั่วคราว จะต้องไม่เกียจคร้านหรือเห็นแก่การนอนหลับพักผ่อนนาน ๆ

เวลาเย็นควรจะต้องนั่งเจริญภาวนาสมาธิสำรวมจิตหรือเดินจงกรม ก่อนจะเข้าพักผ่อน และควรนอนตะแคงขวาเท้าซ้อนกัน ความคิดคำนึงสุดท้ายก่อนหลับคือ กำหนดเวลาที่จะตื่นขึ้นในเช้าวันต่อไป ในยามรุ่งเช้าของวันต่อมาควรจะต้องบำเพ็ญสมาธิทางจิตและเดินจงกรมอีก

ตลอดระยะเวลาวันหนึ่งจะต้องรักษาจิตใจไม่ให้วอกแวกด้วยการนั่งบำเพ็ญเพียรในที่ที่สงบสำรวมกายและจิตใจต่อต้านความโลภ โกรธ หลง ความง่วง ความใจลอย ความอาฆาต ความสงสัย และคันธหาราคะทั้งหลาย

หน้าที่ของพุทธศาสนิกชน

การเพ่งจิตฝึกสมาธิเช่นนี้จะก่อให้เกิดปัญญาพิเศษที่สามารถกำจัดกิเลสตัณหาให้สูญสิ้นแล้วนำไปสู่หนทางตรัสรู้

4. ถ้าผู้ถือเพศบรรพชิตลืมตัวหลงระเหิดตกอยู่ภายใต้ความโลภ โกรธ หลง ริษยา หลอกหลวง หลงตัว ไม่จริงใจก็เหมือนกับการเหินขาดบองคมอยู่กับตัวนั่นเอง สมณเพศไม่ใช่เป็นเพียงผู้สละครวเรือนหรือออกบิณฑบาตท่องบทสวดมนต์ได้แตกฉานเท่านั้น ถ้าเป็นเช่นนี้ก็เท่ากับการเป็นแค่เปลือกนอกไม่มีความหมายอะไรเลย

การเป็นสมณเพศเฉพาะลักษณะภายนอก แต่จิตใจไม่อาจตัดขาดจากกิเลสโลกีย์ได้ก็เหมือนกับให้ทารกนั่งห่มจีวรสงฆ์ ไม่อาจเรียกว่าบรรพชิตได้

ผู้ที่สามารถเพ่งจิตให้ตั้งมั่น รู้แจ้งในปัญญา ตัดขาดจากกิเลส และมุ่งดำเนินไปสู่หนทางตรัสรู้เท่านั้นจึงจะเป็นพระสงฆ์สาวกที่แท้จริงของพระพุทธเจ้า

ผู้ที่ทำใจได้ว่าถึงแม้จะเสียโลหิตหยดสุดท้าย กระดูกจะป่นเป็นผงก็ตามที จะไม่เลิกกลัวความเพียร พยายามที่จะบรรลุให้ถึงจุดหมายปลายทางเท่านั้นจึงจะประสบความสำเร็จสมกับเป็นพระสาวก

หน้าที่ของพุทธศาสนิกชน

5. หน้าที่ของพระสาวกคือ การกระจายแสงสว่างแห่งธรรมของพระพุทธองค์ ประกาศธรรมเทศนาและปลุกนุกกลทั่วไปให้ตื่นขึ้นมีดวงตาเห็นธรรม ช่วยแก้ความเข้าใจผิดให้ถูก ขอมเสียดสละความสุขส่วนตัว แม้กระทั่งชีวิตเพื่อการเผยแผ่พระธรรมแก่คนทั่วไป

หน้าที่ของพระสาวกไม่ใช่สิ่งที่จะปฏิบัติให้ลุล่วงไปได้ง่าย ๆ ดังนั้น ผู้ที่ประกาศพระธรรมจึงเป็นผู้ที่ห่มกาสาวพัตร์และเจริญรอยตามพระพุทธเจ้า ด้วยการปฏิบัติตามพระธรรมคำสั่งสอนของพระองค์อย่างเคร่งครัดเสมือนไถ่ล้างบาปของพระองค์และดำเนินเข้าไปสู่อาศรมของพระองค์

การห่มกาสาวพัตร์ของพระองค์ หมายถึง การถ่อมตนและบำเพ็ญเพียรการนั่งบนอาสนะของพระองค์ คือ การมองทุกสิ่งทุกอย่างด้วยจิตว่าง ไม่ผูกพัน การเข้าไปสู่อาศรมของพระองค์ คือการแผ่เมตตาต่อคนทั้งหลาย เยี่ยงพระพุทธองค์

หน้าที่ของพุทธศาสนิกชน

6. ผู้ที่จะเผยแผ่พระธรรมคำสั่งสอนของพระองค์ จะต้องรำลึกถึงสิ่งต่อไปนี้ คือ 1. จะต้องระมัดระวังความประพฤติของตนเอง 2. จะต้องระวังคำพูด 3. จะต้องไม่ลืมเจตนารมณ์และจุดมุ่งหมายที่ได้ตั้งไว้ 4. จะต้องไม่เมตตาคุณ

การจะเป็นผู้สอนธรรมที่ดีได้ จะต้องมีความสมบูรณ์ดังนี้ คือ

(1) มีขันติ คือ ความอดทน มีความถ่อมตัว ไม่หยาบคาย ต้องมองทุกสิ่งทุกอย่างด้วยจิตว่างไม่ผูกพันยึดมั่นในสิ่งใด ถ้าทำได้เช่นนี้ได้จึงจะนับว่าประพฤติชอบถูกต้องทั้งกายและใจ

(2) มีความระมัดระวัง ในการคบหากับบุคคลประเภทต่าง ๆ ต้องรู้จักหลีกเลี่ยงผู้มีอำนาจหรือคนที่มีสันดานชั่วร้ายและไม่เข้าใกล้เพศตรงข้าม ฝึกสมาธิในสถานที่เงียบสงบ และต้องไม่ลืมว่าทุกสิ่งทุกอย่างเกิดจากเหตุและสภาพแวดล้อมภายนอก จึงไม่ควรดำเนินดีเดียนเหยียดหยาม หรือชี้ความผิดในลักษณะดูแคลนหรือทำให้ได้อาย

(3) ต้องรักษาใจของคนให้สงบ รำลึกถึงพระพุทธองค์เสมือนบิดาในดวงจิต นับถือพระสาวกของพระองค์และผู้กำลังเพียรฝึกเพื่อหนทางตรัสรู้เสมือนครู มองผู้คนทั้งหลายด้วยสายตาที่เปี่ยมไปด้วยเมตตาธรรม และสอนทุกคนด้วยความเสมอภาคไม่ลำเอียง

หน้าที่ของพุทธศาสนิกชน

(4) ต้องแผ่เมตตาคุณมหาศาลดังเช่นที่พระพุทธองค์ทรงทำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อผู้ที่ไม่รู้จักหนทางแห่งการตรัสรู้ ด้วยความหวังว่า วันหนึ่ง เขาผู้นั้นจะเปลี่ยนใจหันมาศรัทธาเชื่อฟังคำสอนนั้นโดยใช้ความพยายามทุกวิถีทาง

ตอนที่ 2

ฉรวาวาส

1. ดังได้กล่าวมาแล้วว่าคฤหัสถ์ผู้เลื่อมใสในพระพุทธศาสนา คือ ผู้ที่มีศรัทธาในพระรัตนตรัยอันได้แก่ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์

การที่จะเป็นฉรวาวาสที่ดีได้นั้นเราจะต้องมีความเชื่อมั่นในพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์อย่างไม่มีความเคลือบแคลงสงสัย เชื่อฟังคำสั่งสอน และปฏิบัติตามพระธรรมอย่างเคร่งครัด

ฉรวาวาสที่รักษาศีลห้า คือ ไม่ฆ่าสัตว์ตัดชีวิต ไม่ลักขโมย ไม่มุสา ไม่ประพฤติดุคในกาม และไม่ดื่มสุรายาเมา

หน้าที่ของพุทธศาสนิกชน

นอกจากจะเชื่อถือในพระรัตนตรัยและปฏิบัติตามศีลห้าด้วยตนเองแล้ว ควรชักจูงให้ญาติมิตรและผู้อื่นเกิดศรัทธาในพระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์เพื่อว่าพวกเขาทั้งหลายจะได้มีส่วนรับพระเมตตาคุณของพระพุทธองค์ด้วย

ฆราวาสควรจะระลึกอยู่เสมอว่าความเชื่อถือพระรัตนตรัยและปฏิบัติตามศีลห้า นั้น จะช่วยให้สามารถบรรลุดังหนทางตรัสรู้ได้ ถึงแม้ว่าชีวิตความเป็นอยู่ยังเกี่ยวข้องกับอยู่ในโลกแต่ก็ไม่ควรผูกพันกับความต้องการทางโลกจนถอนตัวไม่ขึ้น

2. ถ้าฆราวาสได้ฟังคำสอนของพระพุทธเจ้าและเกิดความเลื่อมใสศรัทธาแล้วก็จะเกิดความปีติยินดีและความสงบในจิตใจขึ้น

หน้าที่ของพุทธศาสนิกชน

ใจที่มีศรัทธาในบิรุตฺตและอ่อนโยน มีขันติและความอดทน ไม่มีการโต้แย้งตอบ ไม่ก่อทุกข์ให้ผู้อื่น แต่มักรำลึกถึงคุณพระรัตนตรัยอยู่เสมอจิตใจจึงมีความสงบสันติพบแสงแห่งปัญญารู้แจ้งทุกหนทุกแห่ง

ด้วยศรัทธาในองค์พระพุทธเจ้า ทำให้สามารถสลัดความเห็นแก่ตัวละทิ้งความยึดมั่นในสิ่งที่เป็นของตัว จึงไม่มีความห่วงกลัวในชีวิตหรือวิตกกับการวิพากษ์วิจารณ์

ด้วยความเชื่อว่าเมื่อตายแล้วจะได้ไปเกิดใหม่ในดินแดนแห่งพุทธะ ก็จะไม่กลัวความตาย ด้วยความเชื่อในสังขรรมิเศษทำให้มีความเชื่อมั่นในตัวเอง ไม่เกรงกลัวกับการเผชิญหน้าใคร

ด้วยความมีเมตตาธรรมเป็นที่ตั้ง ทำให้ไม่เกิดอารมณ์รักหรือเกลียดชังต่อผู้ใด และเมื่อดวงใจมีความสะอาดบริสุทธิ์ก็พร้อมที่จะประกอบกรรมดีอยู่เสมอ

หน้าที่ของพุทธศาสนิกชน

ไม่ว่าจะตกอยู่ในสภาพเช่นใดทั้งยามมีและยามจน ถ้าเราไม่เสื่อมคลายความศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธองค์ ยังคงมีความละเอียดรอบาปประพฤติดามที่ได้ลั่นวาจาไว้ และพูดจริงตามที่ได้ปฏิบัติไป ตรองทุกสิ่งทุกอย่างด้วยปัญญา มีจิตใจมั่นคงตั้งขุนเขา จะสามารถมุ่งหน้าไปสู่หนทางแห่งการตรัสรู้ได้อย่างราบรื่น

ถึงแม้ว่าจำเป็นต้องตกอยู่ในภาวะยุ่งยากท่ามกลางผู้คนที่มีจิตใจสกปรกก็ตามที ศรัทธาในพระพุทธเจ้าจะช่วยให้อุดพ้นจากสภาพที่ไม่พึงประสงค์เช่นนี้แล้วชักนำให้เร่งกระทำความดีมากขึ้น

3. ดังนั้น ไม่ว่าใครก็ตามพึงรับฟังพระธรรมคำสอนของพระพุทธองค์ด้วยตนเองเสียก่อน ถึงแม้ว่าการฟังคำสอนนั้น จะต้องลุยฝ่ากองไฟเข้าไปก็ตามที่ต้องเต็มใจที่จะลุยเข้าไป

การลุยฝ่ากองไฟแห่งกิเลสโลกเข้าไปเพื่อฟังพระธรรมของพระองค์ จะช่วยให้ผู้นั้นได้พบหนทางแห่งการหลุดพ้น

การฟังพระธรรมคำสอนด้วยตัวเองแล้วประพฤติปฏิบัติตามด้วยการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แก่ผู้อื่น ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัว แสดงความเคารพต่อผู้ที่สมควรเคารพ รับผิดชอบต่อผู้ที่ได้รับใช้ ไม่ทำตามใจตัวเอง

หน้าที่ของพุทธศาสนิกชน

การเชื่อฟังและมีศรัทธาในคำสอนเช่นนี้ทำให้จิตใจไม่เกิดอารมณ์
ริษยา ไม่หวั่นไหวกับคำพูดหรือการกระทำของผู้อื่น ไม่เกิดความคิดฟุ้งซ่าน
นอกจากการฝึกบำเพ็ญเพียรทางสมาธิเพื่อจิตใจบริสุทธิ์เท่านั้น

ผู้ที่ไม่มีศรัทธาในพระพุทธเจ้ามักจะเป็นผู้ที่คิดถึงแต่เรื่องของตัวเองมี
จิตใจคับแคบ หงุดหงิด ไม่มีความสงบสุขอยู่ตลอดเวลา แต่ผู้ที่มีศรัทธาใน
พระพุทธเจ้าจะเกิดปัญญาสว่างมีเมตตาจิตเกื้อหนุน ทำให้มีจิตใจกว้างขวาง
ไม่หวั่นไหวกับเรื่องไร้สาระ

4. ผู้ที่ได้ฟังพระธรรมแล้วจะตระหนักถึงความไม่เที่ยงของชีวิต และเห็น
ว่าสังขารเป็นมูลที่ก่อให้เกิดความทุกข์ทรมาน เป็นที่เกิดของความชั่วร้ายทั้ง
ปวง จึงไม่ผูกพันกับมัน

อย่างไรก็ตาม ต้องไม่ลืมที่จะบำรุงรักษาสังขาร ไม่ใช่เพื่อหวัง
ความสุขสำราญทางกาย แต่เพื่อการแสวงหาหนทางแห่งความหลุดพ้น คือ
การตรัสรู้และเผยแผ่พระธรรมแก่ผู้อื่นต่อไปนั่นเอง

ถ้าเราไม่รักษาร่างกายให้แข็งแรง เราก็ไม่อาจจะมีชีวิตที่ยืนยาวเพื่อ
การปฏิบัติธรรมและประกาศพระธรรมให้แพร่หลายได้

หน้าที่ของพุทธศาสนิกชน

เช่นเดียวกับผู้ที่จะข้ามแม่น้ำใหญ่จะต้องดูแลซ่อมแซมแพ คนที่ต้องใช้ม้าในการเดินทางก็ต้องดูแลรักษาม้าเป็นอย่างดี

ผู้ที่เป็นสาวกของพระพุทธเจ้าจะต้องนุ่งห่มแต่พอควรพอเหมาะเพื่อป้องกันความร้อนหนาว และกันความอายเท่านั้น ไม่ใช่ปรุงแต่งประดับประดาเพื่อความงาม

การรับประทานอาหารก็ไม่ใช่เพื่อความเอร็ดอร่อย แต่เพื่อการดำรงชีวิตอยู่สำหรับการรับฟังและประพฤติปฏิบัติตามพระธรรม

บ้านที่อยู่อาศัยก็เหมือนกัน ไม่ใช่เพื่อความโก้มีหน้ามีตา แต่ควรอาศัยอยู่ในบ้านแห่งปัญญารู้แจ้ง ซึ่งช่วยป้องกันโจรแห่งกิเลสตัณหาและพายุแห่งความชั่วร้ายทั้งหลายไม่ให้เข้ามาข้างในได้

ดังนั้น เราจึงควรบริโภคปัจจัยต่าง ๆ เท่าที่จำเป็นแก่การดำรงชีวิตที่มุ่งอุทิศเพื่อการแสวงหาหนทางตรัสรู้ ไม่ควรผูกพันกับมันเพื่อความสุขส่วนตัว หรือเพราะความเห็นแก่ตัว นอกจากนี้เพื่อการถ่ายทอดสังฆธรรมให้บุคคลทั้งหลายได้มีโอกาสพบหนทางแห่งการหลุดพ้นด้วย

หน้าที่ของพุทธศาสนิกชน

ด้วยเหตุนี้ถึงแม้เราจะยังใช้ชีวิตอยู่กับครอบครัว แต่จิตใจก็ไม่ควรว่างเว้นที่จะรำลึกถึงคำสอนและแผ่แผ่ความเมตตาแก่สมาชิกในครอบครัวอย่างทั่วถึงด้วยการชี้หนทางและชักจูงใจทุกคนให้เกิดศรัทธาเห็นธรรมตามไปด้วย

5. พรวาสเสื่อมใสในพระองค์มีหน้าที่ที่จะต้องเรียนรู้วิธีการทดแทนบุญคุณของบิดามารดา การปรนนิบัติครอบครัว การฝึกใจตนเอง และรับใช้พระพุทธรองค์

การรับใช้เพื่อทดแทนคุณบิดามารดานั้นทำได้โดยการดูแลและบำรุงรักษาให้ท่านมีความสุขและมีอายุยืนยาว

การที่จะทำให้ชีวิตครอบครัวมีความสุขได้นั้นจะต้องไม่เห็นแก่ต้นหาราคะ และความสุขส่วนตัวแต่เพียงอย่างเดียว

เวลาฟังดนตรีก็ให้นึกถึงดนตรีแห่งพระธรรม เวลาอยู่ได้ชายคาบ้านก็ควรฝึกสมาธิทางจิตไม่ให้เกี่ยวข้องกับกิเลสขุติและความยุ่งยากวุ่นวายทางโลก

เวลาทำทานอุทิศส่วนกุศลให้ผู้อื่นก็ควรทำจิตใจให้ปลอดโปร่งปราศจากความโลภ เวลาอยู่ท่ามกลางฝูงชนหมู่มากก็ควรคิดว่าอยู่ ท่ามกลางหมู่ผู้ที่เจริญรอยตามพระพุทธเจ้า เมื่อประสบเคราะห์กรรม สิ่งใดก็ไม่หวาดหวั่นสะทกสะท้าน แต่คงรักษาความสงบและมั่นคงในจิตใจได้

หน้าที่ของพุทธศาสนิกชน

การฟังพระพุทธรองค์ คือ การแสวงหาหนทางแห่งการหลุดพ้น

การฟังพระธรรม คือ การสดับฟังพระธรรมเพื่อให้เกิดปัญญาที่แจ่มแจ้งที่กว้างใหญ่ไพศาลปามมหาสมุทร

การฟังพระสงฆ์ คือ การแสวงหามิตรภาพและสันติสุขโดยไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัว

เวลาใส่เสื้อผ้านี้ไม่ควรลืมสวมอารมณ์แห่งความดีและความละอายในบาปด้วย

แม้เวลาขับถ่ายก็ควรนึกถึงการกำจัดอารมณ์โลก โกรธ หลง และความสกปรกให้หมดไปจากใจด้วย

เวลาได้ขึ้นไปตามทางภูเขาที่สูงชันก็ควรรำลึกว่ากำลังได้ขึ้นไปตามทางที่จะนำไปสู่การตรัสรู้ และเวลาเดินลงมาตามทางลาดที่เดินสบายก็ควรคิดว่าเป็นโอกาสดีที่จะเดินให้ลึกเข้าไปสู่หนทางแห่งความเป็นอรหันต์ได้

หน้าที่ของพุทธศาสนิกชน

เมื่อเห็นสะพานก็ควรคิดว่าจะต้องสร้างสะพานแห่งพระธรรมให้คนทั้งหลายได้ข้าม

เมื่อได้เห็นคนที่โสเภรีาเสียใจก็ควรทำให้ปลงในความไม่เที่ยงแท้แน่นอนของชีวิต

เมื่อเห็นคนโง่ ควรทำให้หลุดพ้นจากความผูกพันกับชีวิตที่เต็มไปด้วยมายา และเพียรพยายามไปให้ถึงทางหลุดพ้น

เมื่อได้รับอาหารโอชารสควรรู้จักระมัดระวังใจไม่ให้เกิดความโลภ ความลุ่มหลงในความพุ่มเฟิอຍ เมื่อได้รับอาหารไม่อร่อยก็พึงหวังว่าความโลภจะไม่หวนกลับมาหาตัวอีก

ในฤดูร้อนที่อากาศร้อนจัดควรคิดถึงการหลีกเลี่ยงให้พ้นจากความร้อนของไฟโลภีย์ แล้วแสวงหาความร่มเย็นของการตรัสรู้ ในฤดูหนาวที่อากาศหนาวจัดก็ให้ระลึกถึงความอบอุ่นในพระเมตตาของพระองค์

เวลาสวดมนต์พึงระลึกอยู่เสมอว่าจะปฏิบัติคำสอนทั้งหมดโดยไม่หลงลืม

เมื่อนึกถึงพระพุทธรองค์ ให้ตั้งความปรารถนาว่า ขอให้มิมีดวงตาเห็นธรรมเยี่ยงพระองค์

เวลานอน ควรทำกาย วาจา ใจให้บริสุทธิ์ เมื่อตื่นขึ้นมาในตอนเช้า จิตใจจะได้ผ่องใสปลอดโปร่งมองเห็นธรรมได้ง่ายขึ้น

หน้าที่ของพุทธศาสนิกชน

6. ผู้ที่มีศรัทธาในพระพุทธศาสนา ย่อมรู้ว่าทุกสิ่งทุกอย่างมีความเป็น “ศูนย์” จึงยอมรับสภาพของทุกสิ่งทุกอย่างด้วยความสุขุมและพยายามปรับให้เหมาะกับการแสวงหาหนทางตรัสรู้

เราไม่ควรคิดว่าโลกนี้เป็นโลกแห่งความวุ่นวายไม่มีสาระและโลกแห่งการตรัสรู้เป็นโลกแห่งความสงบ แต่ควรคิดว่าเราจะมีโอกาสพบหนทางแห่งการหลุดพ้นได้ในท่ามกลางโลกแห่งความวุ่นวายและไม่สงบนี้เอง

ถ้ามองโลกนี้ด้วยดวงตาโง่เขลา จะเห็นว่าเป็นโลกที่ไม่มีความหมาย เต็มไปด้วยความชั่วร้ายหลอกลวง แต่ถ้ามองด้วยดวงตาของคนมีปัญญาแล้ว ก็จะแลเห็นว่าเป็นโลกแห่งการตรัสรู้

อันที่จริงแล้ว การมองโลกด้วยสายตาที่แบ่งความแตกแยกกันว่า มีความหมายหรือไม่มีความหมาย ดีหรือชั่วนั้นเป็นเพียงเพราะความลำเอียง แยกเขาแยกเราของคนทั่วไปนั่นเอง ซึ่งเป็นการมองที่ผิด

แต่ถ้ามองด้วยสายตาที่เป็นธรรม คือ มองด้วยปัญญาบริสุทธิ์แล้วจะเห็นว่าโลกนี้มีอยู่เพียงโลกเดียวและเป็นโลกที่เต็มไปด้วยความหมาย

หน้าที่ของพุทธศาสนิกชน

7. ผู้ที่เลื่อมใสในพระพุทธศาสนา มีศรัทธาในพระพุทธเจ้า จะมองโลกนี้เป็นหนึ่ง ไม่ลำเอียงและมีความเห็นอกเห็นใจพร้อมที่จะช่วยเหลือผู้อื่นอย่างไม่ถือตัว

ดังนั้น ผู้ที่เชื่อถือในพระพุทธศาสนาจะมีจิตใจที่ไม่รู้จักความโกรธ แต่กลับต่อมตัวพร้อมที่จะช่วยเหลือ ให้ความเห็นอกเห็นใจผู้อื่นเหมือนพื้นดินที่อุดมสมบูรณ์ซึ่งเลี้ยงดูพืชผลทั้งหลายอย่างเท่าเทียมกัน ไม่ลำเอียง และปลูกฝังศรัทธาในจิตใจของผู้ที่ยากไร้

จิตใจที่เปี่ยมไปด้วยความเมตตาเห็นอกเห็นใจผู้ที่ยากไร้นี้เป็นเสมือนมารดาที่คอยเลี้ยงอบรมจิตใจของบุตร ในขณะที่เดียวกันก็ให้ความการระต่อบุคคลเหล่านี้เหมือนเช่นบิดามารดาของตน

ด้วยเหตุนี้ ถึงแม้ว่าจะถูกคนอื่นอีกเป็นจำนวนมากที่วางตนเป็นศัตรูมุ่งร้ายหมายบ่อนทำลายผู้ที่เลื่อมใสในพระพุทธองค์ก็ตาม พวกเขาเหล่านี้ก็ไม้อาจจะทำอะไรได้ เหมือนกับยาพิษหยดเดียวไม่สามารถจะทำให้แม่น้ำในมหาสมุทรใหญ่กลายเป็นน้ำพิษได้

8. ผู้ที่เชื่อถือพระพุทธศาสนาจะบังเกิดความปิติยินดีซาบซ่านด้วยความสงบสุขที่เกิดขึ้นในดวงใจ ทั้งนี้เพราะด้วยบารมีของพระพุทธองค์

หน้าที่ของพุทธศาสนิกชน

ในท่ามกลางโคลนตมแห่งกิเลส โลภีที่ไม่เคยมีเมล็ดพืชพันธุ์แห่ง
ความศรัทธามาก่อนเลย ก็อาจหว่านความศรัทธาให้งอกงามขึ้นมาได้ด้วย
แรงอำนาจแห่งพระเมตตาจิตของพระพุทธองค์ ซึ่งจะช่วยฟอกล้างจิตใจ
ผู้คนให้บริสุทธิ์ผุดผ่องและเกิดศรัทธาเลื่อมใสพระองค์ขึ้น

ดังที่เคยกล่าวมาแล้วว่าต้นไม้จันทน์หอมไม่อาจงอกงามแพร่พันธุ์ได้
ในป่าไม้ Eranda ซึ่งเป็นไม้มีพิษ ความศรัทธาในพระพุทธองค์ก็ควรจะเป็น
เช่นเดียวกัน คือ ไม่อาจเกิดขึ้นได้ในใจที่เต็มไปด้วยกิเลส

แต่อันที่จริงแล้วบุปผาแห่งศรัทธาอาจบานได้ในดวงใจที่มีกิเลส
ค้นหาที่เป็นเช่นนั้นได้เพราะรากของมันไม่ได้อยู่ที่นั่นแต่อยู่ที่อื่น คือ อยู่ที่
ดวงใจของพระพุทธเจ้าเอง

ถ้าผู้ที่เลื่อมใสในพระพุทธเจ้าผลอใจหรือหลงลืมตัวตกเป็นทาสของ
ความโลภ โกรธ หลงแล้ว จิตใจของเขาก็จะหมองมัวสกปรกเกิดความอิจฉา
ริษยา เกลียดชัง มุ่งร้าย แต่ถ้าเขาหันกลับไปหาพระพุทธเจ้าตามเดิม เขาก็จะ
สามารถรับใช้งานในศาสนาได้อย่างดี ซึ่งนับว่าเป็นเรื่องน่าอัศจรรย์มาก

หน้าที่ของพุทธศาสนิกชน

ตอนที่ 3 วิธีแห่งการดำเนินชีวิต

1. การที่คิดว่าความอับโชคเกิดจากเหตุภายนอกนั้นเป็นความคิดที่ผิด แท้ที่จริงมันเกิดขึ้นจากใจของตนเอง จึงเป็นการโง่ที่จะระแวงระวังแต่เหตุภายนอกโดยไม่ควบคุมจิตใจของตนเอง

ในสมัยก่อนมีประเพณีว่าเมื่อต้นเช้าล้างปากล้างหน้าแล้วต้องนมัสการสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในทิศต่าง ๆ ทั้งเหนือ ใต้ ออกตก เบื้องบนและเบื้องล่าง อริยฐานขออย่าให้เกิดเคราะห์ร้ายจากทิศเหล่านี้และขอให้วันนั้นไม่มีเหตุร้ายแรงอะไรเกิดขึ้น

พระพุทธศาสนาไม่ได้สอนเช่นนั้น แต่สอนให้แสดงการระต่อทิศแห่งความจริงทั้ง 6 และประพฤติในทางที่ชอบด้วยปัญญา

หน้าที่ของพุทธศาสนิกชน

การที่จะพิทักษ์มิให้ความชั่วร้ายเข้ามาจากทิศทั้ง 6 เราต้องละเว้นความประพฤติชั่ว 4 ควบคุมจิตใจไม่ให้คิดชั่ว 4 และหลีกเลี่ยงอบายมุข ทั้ง 6 ซึ่งเป็นเหตุให้ต้องสูญเสียที่อยู่อาศัยและทรัพย์สินสมบัติ

ความประพฤติชั่ว 4 คือการฆ่าสัตว์ตัดชีวิต การลักขโมย การประพฤติผิดในกาม การพูดปด

ความคิดชั่ว 4 คือ โลก โกรธ หลง กลัว

อบายมุขทั้ง 6 ซึ่งเป็นทางชั่วไหลของทรัพย์สินคือการเสพสุรา การเที่ยวกลางคืน หลงระเหิดในการร้องรำทำเพลง มัวสุมในการพนัน คบมิตรชั่ว เกียจคร้านการงาน

การละเว้นความประพฤติชั่ว 4 คิดชั่ว 4 ปิดหนทางอบายมุข 6 และแสดงคารวะต่อทิศทั้ง 6 ซึ่งได้แก่

ทิศตะวันออก หมายถึง บิดามารดากับบุตร ทิศใต้ หมายถึง ครูบาอาจารย์กับศิษย์ ทิศตะวันตก หมายถึง สามีกับภรรยา ทิศเหนือ หมายถึง มิตรสหาย ทิศเบื้องล่าง หมายถึง บริวารคนรับใช้ ทิศเบื้องบน หมายถึง พระสงฆ์สาวกของพระพุทธเจ้า

หน้าที่ของพุทธศาสนิกชน

ประการแรก คือข้อพึงปฏิบัติของบิดามารดาและบุตรในทิศตะวันออก บุตรควรบำรุงบิดามารดาด้วยข้อพึงปฏิบัติ 5 ประการดังนี้คือ เลี้ยงดูบิดามารดา ช่วยทำกิจการงานของบิดามารดา ดำรงรักษาวงศ์สกุล สืบทอดทรัพย์สันและมรดกของครอบครัว ทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้เมื่อท่านล่วงลับไปแล้ว

ในทางกลับกัน บิดามารดาควรอนุเคราะห์บุตรด้วยข้อพึงปฏิบัติ 5 ประการ ดังนี้คือ ห้ามปรามไม่ให้ประพฤดิชั่ว ส่งเสริมสนับสนุนให้ทำความดี ให้บุตรได้ศึกษาหาความรู้และความชำนาญ หากผู้ครองที่เหมาะสมให้มอบทรัพย์สมบัติไว้ในโอกาสอันสมควร หากทำตามข้อพึงปฏิบัติทั้ง 5 ประการนี้ บิดามารดาและบุตรในทิศตะวันออกก็จะดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขและปราศจากความเศร้าโศก

ประการถัดไป คือข้อพึงปฏิบัติของครูอาจารย์และศิษย์ ศิษย์ควรลูกศิษย์ด้อมรับเมื่ออาจารย์มาถึง เข้าพบอาจารย์เพื่อช่วยดูแลอย่างใกล้ชิด ควรตั้งใจฟังคำสั่งสอนของอาจารย์ ไม่ละเลยในการปรนนิบัติอาจารย์ น้อมรับคำสั่งสอนด้วยความเคารพ

ในทางกลับกัน ครูบาอาจารย์ควรแนะนำสั่งสอนให้ศิษย์ประพฤติดี ประพฤติชอบ สั่งสอนทุกสิ่งทีตนเองได้เคยเรียนรู้อย่างถูกต้อง เตรียมหนทางเพื่อให้ศิษย์ได้รับการยกย่องสรรเสริญตลอดจนได้รับประโยชน์และการยอมรับนับถือในทุกสถาน เมื่อเป็นเช่นนี้ ครูบาอาจารย์และศิษย์ในทิศใต้จะสามารถดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขและปราศจากความเศร้าโศก

หน้าที่ของพุทธศาสนิกชน

ประการถัดไป คือ ข้อพึงปฏิบัติของสามิภรรยาซึ่งอยู่ในทิศตะวันตก สามิภรรยาควรเลี้ยงดูภรรยาด้วยความเคารพ สุภาพและซื่อสัตย์ต่อภรรยา มอบความเป็นใหญ่ในการตัดสินใจให้ มอบของขวัญให้

ภรรยาควรดูแลงานบ้านเป็นอย่างดี สงเคราะห์หมู่ญาติทั้งหลาย ซื่อสัตย์ต่อสามี รักษาทรัพย์สมบัติของครอบครัว และทำกิจการของ ครอบครัวให้เป็นไปด้วยดี เมื่อเป็นเช่นนี้ สามิภรรยาผู้อยู่ในทิศตะวันตกจะสามารถดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขและปราศจากความเศร้าโศก

ประการถัดไป คือข้อพึงปฏิบัติต่อมิตรผู้อยู่ในทิศเหนือ กล่าวคือ ช่วยเหลือเกื้อกูลด้วยสิ่งที่มีมิตรขาดแคลน พุดจามีน้ำใจต่อกัน รักษาผลประโยชน์ของมิตร เห็นอกเห็นใจกันอยู่เสมอ และปฏิบัติต่อกันด้วยความซื่อสัตย์จริงใจ

มิตรพึงเพียรพยายามปกป้องมิตรไม่ให้ตกไปสู่หนทางที่ผิด ช่วยรักษา ทรัพย์สมบัติของมิตรในยามที่มิตรประมาทพลาดพลั้ง รับฟังเรื่องกังวลใจ เมื่อมิตรประสบปัญหา ยื่นมือเข้าช่วยเหลือในยามทุกข์ยากลำบาก และ ช่วยเหลือสนับสนุนหมู่ญาติของมิตรเมื่อคราวจำเป็น เมื่อเป็นเช่นนี้ มิตร สหายจะสามารถดำรงชีวิตอย่างมีความสุขและปราศจากความเศร้าโศก

ประการถัดไป คือ ข้อพึงปฏิบัติของนายจ้างและลูกจ้างผู้อยู่ในทิศ เบื้องล่าง นายจ้างปฏิบัติต่อลูกจ้างด้วยข้อพึงปฏิบัติ 5 ประการดังนี้ จัดการ งานให้ทำตามกำลังความสามารถ จัดหาการกินอยู่ที่ดีและให้ค่าตอบแทน

หน้าที่ของพุทธศาสนิกชน

อย่างเพียงพอ ดูแลเอาใจใส่ให้อาหารการกินที่เลิศรส ให้หยุดพักผ่อนหย่อนใจตามโอกาสอันสมควร

ในทางกลับกัน ลูกจ้างควรปฏิบัติต่อนายจ้างด้วยข้อพึงปฏิบัติดังนี้ ตื่นนอนก่อนนายจ้าง เข้านอนทีหลังนายจ้าง ต้องซื้อสัตย์ต่อนายจ้างตลอดเวลา เชี่ยวชาญในหน้าที่การงานของตน ไม่ทำให้นายเสื่อมเสียชื่อเสียง เมื่อเป็นเช่นนี้ นายจ้างและลูกจ้างจะสามารถดำรงชีวิตอย่างมีความสุขและปราศจากความเศร้าโศก

ประการถัดไป คือข้อปฏิบัติต่อพระสงฆ์ผู้เทศนาสั่งสอนและอยู่ในทิศเบื้องบน พึงปฏิบัติต่อพระสงฆ์ผู้เทศนาสั่งสอนด้วยความเคารพ ทั้งทางกาย วาจา ใจ พึงต้อนรับพระสงฆ์ด้วยความเต็มใจ พึงและปฏิบัติตามคำสั่งสอนของท่าน พึงอุปัฏฐากบำรุงท่านเหล่านั้น

ประการถัดไป คือข้อพึงปฏิบัติต่อพระสงฆ์ผู้เทศนาสั่งสอนและอยู่ในทิศเบื้องบน ควรปฏิบัติต่อพระสงฆ์ผู้เทศนาสั่งสอนด้วยความเคารพ ทั้งทางกาย วาจา ใจ ควรต้อนรับพระสงฆ์ด้วยความเต็มใจ พึงและปฏิบัติตามคำสั่งสอนของท่าน ควรอุปัฏฐากบำรุงท่านเหล่านั้น

การแสดงการระต่อทิศทั้ง 6 ไม่ใช่กระทำเพราะต้องการหลีกเลี่ยงภัยอันตรายจากภายนอก แต่ทำเพื่อป้องกันตัวมิให้เกิดภัยอันตรายขึ้นภายในจิตใจ

2. คนเราควรรู้จักเลือกคบเพื่อนให้ดีกว่าคนไหนควรคบ คนไหนไม่ควรคบ

หน้าที่ของพุทธศาสนิกชน

คนที่ไม่ควรคบเป็นเพื่อน คือ คนฉลาด พุด ประจบสอพลอ สุรุษสุร่าย

คนที่ควรคบเป็นเพื่อน คือ คนที่ช่วยเหลือเราทั้งในยามมีและยามยากจน ให้คำแนะนำตักเตือนเห็นอกเห็นใจเพื่อนด้วยความจริงใจ

มิตรแท้ คือ ผู้ที่ตักเตือนเรามิให้หลงผิด เป็นห่วงเป็นใยทั้งต่อหน้าและลับหลัง เมื่อประสบเคราะห์กรรมก็คอยปลอบโยนให้คลายทุกข์ให้ความช่วยเหลือด้วยความเต็มใจเมื่อถึงคราวจำเป็น รักษาความลับให้คำปรึกษาและชักจูงไปในทางที่ถูก

การที่จะหามิตรแท้เช่นนี้ไม่ใช่ของง่าย และการที่ตัวเราจะเป็นมิตรแท้เองก็ไม่ใช่ของง่ายเช่นเดียวกัน ความเป็นมิตรแท้เปรียบเสมือนแสงตะวันที่ส่องแสงสว่างให้แก่โลกทั้งโลก

3. บิคารมารดาเป็นผู้ที่มีบุญคุณมหาศาลที่เราไม่อาจจะทดแทนได้หมดสิ้นไม่ว่าจะใช้เวลานานสักกี่ร้อยปีที่จะทูลบิคารมารดาไว้บนไหล่ทั้งสองข้างก็ตาม เราก็ไม่อาจชดใช้หนี้บุญคุณของท่านให้หมดสิ้นได้

แม้ว่าเราจะเฝ้าชำระร่างกายให้ท่านด้วยเครื่องหอมเป็นเวลาร้อย ๆ ปี ประพุดติ้วเป็นลูกที่อยู่ใต้อาพาต สร้างบัลลังก์ให้นั่ง แสงหาทรัพย์

หน้าที่ของพุทธศาสนิกชน

สมบัติมีค่าทั้งหลายในโลกมาให้ทั้งหมดก็ไม่อาจตอบแทนบุญคุณอันมหาศาลของท่านได้หมด

แต่เมื่อใดที่เราแนะนำท่านให้ไปสู่หนทางแห่งธรรมจนท่านเกิดศรัทธาเลื่อมใส ตัดขาดจากหนทางแห่งโลกียวิสัยได้หมดสิ้นและบังเกิดความปีติสุขในดวงใจ เมื่อนั้นแหละจึงจะพูดได้ว่าเราได้สนองคุณท่านแล้ว หรือจะยิ่งกว่าก็ได้

4. ครอบครัว คือ สถานที่ที่จิตใจของสมาชิกทุกคนมารวมกัน สามัคคีกลมเกลียวกัน ถ้าทุกคนในครอบครัวมีความรักและเข้าอกเข้าใจกัน บ้านก็จะมีบรรยากาศเหมือนสวนดอกไม้่งดงาม แต่เมื่อใดที่เกิดความแตกแยกไม่ลงรอยกันขึ้นก็เหมือนเกิดพายุร้ายที่พัดกระหน่ำในสวนดอกไม้

ถ้าเกิดความขัดแย้งขึ้นในครอบครัว เราไม่ควรตำหนิตติเตียนผู้อื่น แต่ควรสำรวจตัวเองก่อนแล้วดำเนินไปตามทางที่ถูกต้อง

5. นานมาแล้ว มีชายผู้มีศรัทธาแก่กล้าผู้หนึ่ง บิดาของเขาตายตั้งแต่ยังเด็ก อยู่เขาอาศัยอยู่กับมารดาเรื่อยมาด้วยความสุข จนกระทั่งเขาสมรสกับภรรยา

หน้าที่ของพุทธศาสนิกชน

ในตอนแรกก็อยู่ด้วยกันอย่างสงบสุข ต่อมาเกิดความเข้าใจผิดด้วยเรื่องเล็ก ๆ ระหว่างมารดากับภรรยาของเขาค้นต่างเกลียดชังซึ่งกันและกัน ในที่สุดมารดาของเขาก็ออกจากบ้านไปทิ้งให้สามีภรรยาอยู่กันตามลำพัง

เมื่อมารดาของเขออกจากบ้านไปแล้วเขาก็มีบุตรคนหนึ่งและมีข่าวลือที่ลือสะไปว่าจนไปเข้าหูมารดาว่า “เมื่ออยู่ด้วยกันแม่ฟัวมักจะก่อเรื่องกวนใจเราจนไม่มีความสุข แต่เมื่อแยกกันอยู่อย่างนี้แล้ว เราก็มียแต่เรื่องน่ายินดี”

เมื่อผู้เป็นมารดาได้ยินข่าวลือนั้นก็โกรธมาก ตะโกนร้องว่า “ถ้าคนที่ เป็นแม่ถูกเจดหัวออกไปจากบ้านแล้วยังมีเรื่องที่เป็นสิริมงคลเกิดขึ้นในบ้านได้ละก็ โลกคงจะเกิดความวิปริตขึ้นเป็นแน่”

ว่าดังนั้นนางก็ไปที่หลุมศพแล้วตะโกนร้องเหมือนคนเสียสติว่า “เราต้องทำพิธีเผาเจ้าความถูกต้องนี้เสีย”

เมื่อท้าวสักกะได้สดับฟังเรื่องนี้จึงมาปรากฏองค์แล้วซักถามเรื่องราว และปลอบใจให้นางหายโกรธ แต่ก็ไม่ได้เกิดผลอันใด

ท้าวสักกะจึงตรัสว่า “ถ้าเช่นนั้น เราจะฆ่าและเผาลูกสะใภ้กับหลานของเจ้าเสียให้ตายจะสมใจเจ้าไหม”

หน้าที่ของพุทธศาสนิกชน

เมื่อได้ฟังเช่นนั้นก็คิดว่าได้รับขอโทษในความผิดที่นางได้ทำไปเพราะความโกรธ พร้อมกับร้องขอชีวิตของลูกสะใภ้และหลาน ในขณะที่เดียวกันลูกชายและลูกสะใภ้ก็รู้สำนึกในความผิดของตนได้ออกติดตามหานาง ทำวสัฏกะได้ไกล่เกลี่ยข้อบาดหมางใจให้ หลังจากนั้นเป็นต้นมา ครอบครัวนั้นก็อยู่ร่วมกันด้วยความสงบสุขอีกครั้งหนึ่ง

สังฆธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าจะไม่มีวันสูญไปตราบเท่าที่เราไม่ละทิ้งความเชื่อมั่นในทางที่ถูก แต่บางครั้งบางทีดูเหมือนว่าคำสอนนั้นไม่ถูกไม่จริง ทั้งนี้ก็เพราะหัวใจของเราสูญเสียความเชื่อมั่นในทางที่ถูกต้องไปนั่นเอง

ความผิดใจกันเป็นสาเหตุก่อให้เกิดเรื่องยุ่งยากทั้งปวง ดังนั้นชีวิตครอบครัวจึงควรระมัดระวังให้ดีไม่ว่าจะเป็นเรื่องเล็กน้อยเพียงใดก็ตาม

6. ในชีวิตครอบครัว มีสิ่งสำคัญที่เราควรสำนึกไว้ คือ ความขยันทำงานเหมือนมดและมีความมุนานะเหมือนผึ้ง ไม่ควรหวังพึ่งแรงหรือหวังความช่วยเหลือจากคนอื่น

หน้าที่ของพุทธศาสนิกชน

ขณะเดียวกัน เราไม่ควรคิดว่าทรัพย์สินที่หามาได้ด้วย ความ
ขยันหมั่นเพียรนี้เป็นของคนคนเดียว นอกจากบางส่วนที่เก็บเอาไว้เพื่อใน
เวลาฉุกเฉินแล้วควรเผื่อแผ่ให้ผู้อื่นด้วย โดยการบริจาคให้ส่วนรวม และเพื่อ
บำรุงพระพุทธศาสนา

เราควรระลึกอยู่เสมอว่าไม่มีสิ่งใดในโลกนี้ที่จะเป็น “ของตน” ทุกสิ่ง
ทุกอย่างในโลกนี้เกี่ยวข้องกับบุคคลแต่ละคนก็เพราะด้วยกฎแห่งกรรมและ
สภาวะ ทรัพย์สินสมบัติที่อยู่ในครอบครองเป็นของนอกกายจะอยู่กับเรา
เพียงชั่วคราวเท่านั้น ดังนั้น เราจึงไม่ควรใช้มันเพื่อประโยชน์ของตนเองฝ่าย
เดียวแต่ควรใช้ด้วยความระมัดระวังและให้เกิดประโยชน์แก่ส่วนรวม

7. เมื่อพระอนนทได้รับผ้า 500 พับที่พระนางสามาวดี มเหสีของพระ
เจ้าอุเทนนำมาถวายก็รับด้วยความยินดี

พระเจ้าอุเทนจึงทรงเคลือบแคลงสงสัยว่าพระอนนทที่จะรับถวายด้วย
จิตใจที่มีกิเลสแห่งความโลภจึงตรัสถามพระอนนทว่า

“ท่านจะเอาผ้าถึง 500 พับนี้ไปทำอะไรเล่า”

พระอนนทก็ทูลว่า “มีพระสาวกเป็นจำนวนมากครองจีวรเก่าขาดวิน
ข้าพุทธเจ้าจะเอาไปแจกให้พระสาวกเหล่านั้น”

พระเจ้าอุเทนตรัสถามต่อไปว่า

“แล้วท่านจะทำอย่างไรกับจีวรเก่า ๆ เหล่านั้น”

“ข้าพุทธเจ้าจะเอาไปทำผ้าลาดอาสนะ”

“แล้วผ้าลาดอาสนะเก่าจะเอาไปทำอะไรเล่า”

“จะเอาไปทำปลอกหมอนพระเจ้าข้า”

หน้าที่ของพุทธศาสนิกชน

“ถ้าฉันท่านจะเอาปลอกหมอนเก่าไปทำอะไร”

“จะเอาไปทำผ้าเช็ดเท้า”

“แล้วผ้าเช็ดเท้าเก่าเล่า จะเอาไปทำอะไร”

“จะเอาไปทำผ้าเช็ดพื้น”

“แล้วผ้าเช็ดพื้นเก่าเล่า จะเอาไปทำอะไร”

“ข้าพระพุทธเจ้าจะเอาไปฉีกเป็นชิ้นเล็ก ๆ ผสมกับโคลน แล้วเอาไป
ทำกำแพงบ้านพระเจ้าข้า”

ของทุกอย่างควรได้รับการใช้อย่างทะนุถนอมและใช้อย่างคุ้มค่าควร
คิดว่าไม่ใช่ “ของของตน” แต่เป็นของที่รับฝากไว้

8. ความสัมพันธ์ระหว่างสามิภรรยาไม่ได้เกิดขึ้นเพราะเพื่อผลประโยชน์
ของแต่ละฝ่าย หรือเพราะความสัมพันธ์ทางกายเท่านั้น แต่ควรผูกพันกัน
เพราะมีความเชื่อมั่นในสิ่งเดียวกัน

สามิภรรยาคู่หนึ่งมีอายุมากแล้ว ได้มาพบพระพุทธเจ้าและทูลถามว่า
“ข้าแต่พระผู้เป็นเจ้า ข้าทั้งสองเป็นเพื่อนสนิทกันมาตั้งแต่เล็ก เมื่อโตแล้วก็
ได้แต่งงานกันและอยู่ด้วยกันเรื่อยมาด้วยความสุขไม่เคยมีเรื่องบาดหมางชุน
เคืองใจกันเลย กรณียบอกข้าหน่อยเถิดว่าทำอย่างไรชาติหน้าข้าทั้งสองจะได้
พบกันและอยู่ร่วมกันเยี่ยงสามิภรรยาเหมือนในชาตินี้อีก”

หน้าที่ของพุทธศาสนิกชน

พระพุทธองค์ทรงตอบว่า“ถ้าเจ้าทั้งสองมีความเชื่อมั่นในสิ่งเดียวกัน ได้ฟังพระธรรมคำสอนเดียวกัน ทำบุญด้วย เกิดปัญญารู้แจ้งในสิ่งเดียวกันแล้วไซ้ ชาติหน้าเจ้าทั้งสองก็คงจะมีหัวใจตรงกันและได้อยู่ร่วมกันอีกเป็นแน่แท้”

9. การแสวงหาหนทางแห่งการตรัสรู้นั้นไม่มีการแบ่งแยกเพศ ผู้หญิง ถ้าเกิดศรัทธาแล้วก็สามารถเป็นผู้แสวงหาหนทางตรัสรู้ได้

นางมัลลิกาเป็นราชธิดาของพระเจ้าประเสนชิตกษัตริย์แห่งอโยธยา เป็นผู้ที่แสวงหาหนทางตรัสรู้ด้วยความเลื่อมใสศรัทธา นางได้ให้คำสัตย์ปฏิญาณต่อหน้าพระพุทธองค์ไว้ 10 ประการว่า

“ข้าแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า นับแต่นี้ไปจนกว่าข้าพุทธเจ้าจะรู้แจ้งในสังขารม ข้าพุทธเจ้าจะปฏิบัติตามสิ่งต่อไปนี้ คือ

- (1) ไม่ประพฤติดิศด่าสอน
- (2) ไม่เย่อหยิ่งจองหอง ก้าวร้าวผู้ที่มีอาวุโสกว่า
- (3) ไม่แสดงอารมณ์โกรธแค้นผู้ใด
- (4) ไม่อิจฉาริษยาในความงามหรือทรัพย์สินของใคร
- (5) จะไม่เป็นคนเห็นแก่ตัวหรือเป็นคนใจแคบ

หน้าที่ของพุทธศาสนิกชน

(6) ไม่สะสมทรัพย์ไว้โดยเฉพาตน ทุกอย่างที่มาได้จะเผื่อแผ่แบ่งปันให้คนที่ยากไร้ทั้งหลายเพื่อช่วยให้พวกเขามีความสุขด้วย

(7) จะปฏิบัติต่อทุกคนอย่างเสมอภาคกันด้วยการทำทาน ใช้ถ้อยคำสุภาพ คิดถึงผลประโยชน์ของคนอื่นก่อนผลประโยชน์ของตนเอง

(8) ถ้าได้พบคนไร้ญาติขาดมิตร นักโทษคุมขัง คนเจ็บ หรือคนที่ตกอยู่ในความทุกข์ทรมานต่าง ๆ ก็ควรยื่นมือเข้าไปให้ความช่วยเหลือแบ่งเบาทุกข์ของพวกเขาด้วยการชี้แจงสาเหตุและผลของกฎแห่งกรรมให้เข้าใจ ช่วยปลอบโยนให้พวกเขาลดทุกข์ลงบ้าง

(9) ถ้าได้พบคนที่กำลังฆ่าตัวตัดชีวิต หรือทำร้ายทารุณต่อสิ่งที่มีชีวิตทั้งหลายแล้ว จะพยายามขัดขวางเท่าที่จะสามารถทำได้ด้วยการทำโทษให้รู้สำนึกตัว หรือตักเตือนว่ากล่าวให้เลิก ไม่กระทำความผิดเช่นนั้นอีก

(10) จะไม่ลืมที่จะรับฟังพระธรรมคำสั่งสอน เพราะผู้ที่ลืมพระสัจธรรมคำสั่งสอนมักจะหลงทางออกไปจากหนทางแห่งความจริง ทำให้ไม่สามารถพบหนทางที่จะนำไปสู่การตรัสรู้ได้”

“เพื่อที่จะช่วยผู้ที่ตกอยู่ในความทุกข์ทรมานให้พ้นทุกข์ หม่อมฉันจะปฏิบัติตามความตั้งใจ 3 ประการ คือ

(1) หม่อมฉันจะพยายามทำให้ทุกคนที่ได้พบมีความสุข เพราะความสุขนำไปสู่การทำความดี ก่อให้เกิดปัญญาเข้าใจในคำสอนที่ถูกต้องได้ลึกซึ้งไม่ว่าจะเกิดมาในชาติใดก็ตาม

หน้าที่ของพุทธศาสนิกชน

(2) ด้วยปัญญาที่ได้รับจากการฟังคำสอนที่ถูกต้อง หม่อมฉันจะไม่เบือนหน้าที่จะเผยแพร่วะธรรมคำสอนแก่คนทั้งหลาย

(3) หม่อมฉันจะรักษาและปฏิบัติตามพระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัด แม้ว่าจะต้องเสียสละร่างกาย ชีวิตและทรัพย์สมบัติที่มีอยู่ทั้งสิ้น”

ความหมายของกรอบครวที่แท้จริงก็คือการมุ่งหน้าก้าวเดินไปสู่หนทางแห่งการรู้แจ้งในสังขรรวมกัน ถ้าจิตใจเกิดศรัทธาขึ้นแล้ว มีความปรารถนาอันยิ่งใหญ่ก็สามารถเป็นสาวกแนวทางของพระพุทธองค์ได้เหมือนนางมัลลิกา

บทที่ 2

การสร้างอาณาจักรแห่งพุทธ

ตอนที่ 1

ความสามัคคีในหมู่พุทธศาสนิกชน

1. ลองหลับตานึกวาดภาพท้องทุ่งกว้างใหญ่ไพศาลที่ต้องตกอยู่ในความมืดมนตอนธกาล ณ ที่นั้นมีสิ่งมีชีวิตนับจำนวนไม่ถ้วนอาศัยอยู่อย่างเปล่าเปลี่ยวและหวาดระแวงภัยเพราะไม่อาจแลเห็นกันและกันได้ เป็นสภาพที่น่าเวทนานัก

แต่ในทันใดนั้นก็ปรากฏร่างของสัตว์บุรุษผู้หนึ่งถือคบเพลิงส่องสว่างมาช่วยขับไล่ความมืดไปจากท้องทุ่งนั้น

สิ่งมีชีวิตต่าง ๆ ที่ต้องมะรุมมะงาหราอยู่ในความมืดมา จนกระทั่งบัดนี้ ต่างรู้สึกตื่นเต้นดีใจที่มองเห็นกันและกัน และพบว่ามิพวกพ้องของตัวเองมากมาย ต่างก็วิ่งเข้าไปรวมกลุ่มกับพวกพ้องของตัวเองและส่งเสียงแสดงความตื่นเต้นยินดีกันระบิ้งเซ้งแซ่

ท้องทุ่งกว้างนี้เปรียบได้กับโลกของมนุษย์ที่ตกอยู่ในความโง่เขลาเบาปัญญา ผู้ที่ไม่มีแสงสว่างในดวงใจต่างก็ไม่รู้จักรที่จะมาคบค้าหาสู่กัน จึงต้องมีชีวิตอยู่อย่างเปล่าเปลี่ยวเดียวดายไปจนตลอดชีวิต

การสร้างอาณาจักรแห่งพุทธ

“สัตบุรุษผู้ถือคบเพลิงมาปรากฏตัว” หมายถึงพระพุทธเจ้า ซึ่งทรงนำแสงสว่างแห่งปัญญามาสู่มนุษย์โลก ด้วยแสงแห่งปัญญานี้ทำให้มนุษย์เราสามารถค้นพบตัวเอง และในขณะเดียวกันก็สามารถพบผู้อื่นด้วย ก่อให้เกิดมิตรสัมพันธ์อันดีงาม มีการร่วมแรงร่วมใจกันสร้างชาติบ้านเมืองขึ้น

ถ้าแม้ว่าจะมีคนอาศัยอยู่ร่วมกันเป็นจำนวนมากแต่ต่างก็ไม่รู้จักกัน และกัน ไม่มีการร่วมมือร่วมใจกันสังคมก็จะไม่เกิดขึ้น

สังคมที่แท้จริง คือ สังคมที่มีปัญญาเป็นดวงประทีป มีความเชื่อถือซึ่งกันและกัน มีความสามัคคีกลมเกลียวเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน

ความสามัคคีกลมเกลียวกันเป็นรากฐานสำคัญของสังคม

2. สังคมในโลกนี้มีอยู่ 3 ประเภทคือ

1. สังคมที่มีผู้มีอำนาจในการปกครอง และเศรษฐกิจเป็นผู้นำ
2. สังคมที่เกิดจากกลุ่มชนที่มีความพร้อมใจกัน ต่างมีผลประโยชน์ร่วมกัน ไม่ขัดแย้งกัน
3. สังคมที่เกิดจากชุมชนที่มีความเชื่อถือศรัทธาในหลักการหรือคำสอนเดียวกัน

การสร้างอาณาจักรแห่งพุทธ

ในบรรดาสังคมทั้ง 3 ประเภทนี้ สังคมประเภทที่ 3 นับว่าเป็นสังคมที่แท้จริง เพราะทุกคนใช้ชีวิตร่วมกัน โดยมีสิ่งยึดเหนี่ยวใจอันเดียวกันเป็นศูนย์รวมที่ก่อให้เกิดคุณธรรมความดีทั้งหลายในสังคมเช่นนี้จะมีแต่ความสงบสุข

ฝนที่ตกบนภูเขาจะไหลชะลงมาก่อให้เกิดหุบห้วยลำธาร ซึ่งจะค่อย ๆ ขยายใหญ่เป็นแม่น้ำแล้วจึงไหลลงสู่ทะเลใหญ่

น้ำฝนแห่งพระธรรมก็เช่นเดียวกัน ตกลงมาชะโลมจิตใจของผู้คนที่ค่อย ๆ มารวมกันจากกลุ่มชนเล็ก ๆ มาเป็นสังคมที่ค่อย ๆ ขยายใหญ่ขึ้นจนในที่สุดก็มารวมกันอยู่ในห้วงสมุทรแห่งการตรัสรู้

จิตใจของผู้คนในสังคมนั้นจะผสมผสานเข้ากันได้ดีเหมือนน้ำกับน้ำมัน เกิดเป็นสังคมของพุทธศาสนิกชน

การสร้างอาณาจักรแห่งพุทธ

คำสอนที่ถูกต้องเป็นรากฐานสำคัญของสังคมที่แท้จริง เป็นเสมือนแสงสว่างนำทางให้คนทั้งหลายได้มาพบกัน เป็นศูนย์รวมความคิดและจิตใจของผู้คนให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

สังคมที่มีพระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าเป็นรากฐานนี้ เรียกว่าสังคมแห่งพุทธศาสนิกชน

ในสังคมเช่นนี้ ทุกคนจะต้องปฏิบัติตามธรรมและฝึกจิตใจของตนให้สอดคล้องต้องกัน ถ้าว่าตามทฤษฎี สังคมของพุทธศาสนิกชนหมายถึงมนุษย์ทุกคนในโลกนี้ แต่ตามความเป็นจริงแล้ว หมายถึงทุก ๆ คนที่มีศรัทธาเชื่อถือพระพุทธศาสนาเหมือนกัน

3. พุทธศาสนิกชนแบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ พระสงฆ์ผู้ที่สั่งสอนบรรดาฆราวาส และฆราวาสผู้ที่อุปฐากด้วยการให้อาหาร เครื่องนุ่งห่ม แก่พระสงฆ์เพื่อให้สามารถดำเนินการเผยแผ่พระธรรมได้ตลอดไป

สังคมของพุทธศาสนิกชนจะเป็นสังคมที่สมบูรณ์ได้จะต้องอาศัยความร่วมมือกันในเรื่องต่อไปนี้ คือ พระสงฆ์จะต้องแสดงพระธรรมเทศนาสั่งสอนฆราวาส ฝ่ายฆราวาสจะต้องรับฟังและปฏิบัติตามคำสอนนั้นด้วยความศรัทธา ถ้าทำได้ดังนี้ ความสัมพันธ์ระหว่างสงฆ์กับฆราวาสก็จะมีคุณสมบัติด้วยกัน

การสร้างอาณาจักรแห่งพุทธ

สมาชิกในสังคมพุทธศาสนิกชนควรคบค้ากันด้วยความสามัคคี
ปรองดองกัน มีความเห็นอกเห็นใจกัน มีความสุขที่ได้อยู่ในสังคมเดียวกัน
รักษาความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน

4. มีหลักสำคัญอยู่ 6 ประการที่จะช่วยให้เกิดความสมดุลย์กันในหมู่
พุทธศาสนิกชน คือ

1. ใช้วาจาสุภาพต่อกัน
2. ประพฤติดีต่อกัน
3. มีความจริงใจต่อกัน
4. แบ่งปันสิ่งของที่ได้รับมาให้กับและกัน
5. ปฏิบัติตามคำสอนเดียวกัน
6. มีความเห็นที่ถูกต้องสอดคล้องกัน

ในบรรดาหลักทั้ง 6 ประการนี้ การมีความคิดเห็นที่ถูกต้องสอดคล้องกันนี้
เป็นหลักที่สำคัญที่สุด เป็นเสมือนแก่นกลางที่มีหลักอื่น ๆ อีก 5 หลักห่อหุ้ม
ไว้

นอกจากนี้แล้ว ยังมีหลักปฏิบัติอีก 2 หลักใหญ่ ๆ ที่แยกออกเป็นข้อ
ย่อย ๆ อีกได้อย่างละ 7 ข้อ คือหลักที่ 1 ได้แก่

- ก. หมั่นชุมนุมกันเพื่อฟังและสนทนาธรรมกัน
- ข. ให้ความนับถือกันและกันตามลำดับอาวุโส
- ค. ให้ความเคารพในพระธรรมคำสอนอย่างเคร่งครัด ไม่ดัดแปลง
หรือเปลี่ยนแปลงคำสอนนั้น

การสร้างอาณาจักรแห่งพุทธ

- ง. ทั้งผู้ใหญ่และผู้ย่อยควรปฏิบัติต่อกันด้วยความสุภาพอ่อนโยน
- จ. ควรแสดงความเคารพนับถือกันด้วยความจริงใจ
- ฉ. ควรทำใจให้สะอาดบริสุทธิ์ด้วยการฝึกสมาธิในสถานที่สงบโดยให้โอกาสผู้อื่นก่อน
- ช. ควรรักเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน ต้อนรับผู้ที่มาเยือนด้วยความเต็มใจให้การรักษายาบาล ผู้ป่วยด้วยความเมตตาการุณ

หลักที่ 2 ได้แก่

- ก. ควรรักษาใจให้บริสุทธิ์ไม่เรียกร้องสิ่งใดเกินสมควร
- ข. ควรเป็นคนมีสันโดษ ไม่โลภ
- ค. มีความอดกลั้น ไม่ได้แข็ง
- ง. เป็นคนสงบ ไม่พูดพาล่ำ
- จ. ปฏิบัติตามคำสอนโดยดี ไม่ย่อหยิ่ง
- ฉ. เชื่อถือในศาสนาเดียว ไม่ทำตามคำสอนของศาสนาอื่น
- ช. มีความมรยัสต์ ไม่ฟุ้งเฟ้อ

หมู่พุทธศาสนิกชนที่ปฏิบัติตามนี้ได้จะประสบแต่ความรุ่งเรือง ไม่มีวันเสื่อม

5. ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่าความสามัคคีกลมเกลียวเป็นสิ่งสำคัญที่จะนำความเจริญมาสู่หมู่คณะถ้าไม่มีความสามัคคีกลมเกลียวกันก็ไม่อาจเรียกได้ว่าเป็นพุทธศาสนิกชน ถ้าหากเกิดเหตุขัดแย้งกันขึ้นก็ต้องรีบแก้ไขปัญหาคัดแย้งนั้นโดยเร็ว

การสร้างอาณาจักรแห่งพุทธ

เราไม่อาจจะล้างเลือดด้วยเลือด ไม่อาจลบล้างความขุ่นเคืองใจด้วยการ
ขุ่นเคืองตอบนอกจากจะรีบลืมมันเสียโดยเร็ว

6. มีกษัตริย์พระองค์หนึ่งได้สมญาว่า “กษัตริย์แห่งความหายนะ”
หลังจากพ่ายแพ้สงครามตกเป็นเมืองขึ้นของประเทศข้างเคียงซึ่งมีพระเจ้า
พรหมทัตกษัตริย์ผู้ชอบทำสงครามปกครองอยู่แล้วพระองค์ก็ได้หลบหนีไป
ซ่อนตัวพร้อมกับมเหสีและเจ้าชาย แต่ในที่สุดก็ถูกจับตัวได้ แต่โชคที่
เจ้าชายหนีรอดไป

เจ้าชายพยายามหาโอกาสช่วยชีวิตพระราชบิดา แต่ไม่ได้ผล
จนกระทั่งวันประหารจึงได้ปลอมแปลงพระองค์เข้าไปจนใกล้ลาน
ประหาร แต่ก็ไม่สามารถจะทำอะไรได้ นอกจากจะเฝ้าดูการประหารด้วย
ความอาดูร

กษัตริย์ผู้เป็นบิดาทอดพระเนตรเห็นเจ้าชายในร่างปลอมก็จำได้ จึง
แสวงตรัสพึมพำกับพระองค์เองว่า “จงอย่าค้นหาอีกต่อไป อย่าทำอะไร
บุ่มบ่าม เหว่ออมระงับด้วยการไม่จองเวร”

หลังจากนั้นเจ้าชายก็พยายามทุกวิถีทางที่จะแก้แค้นแทนพระราชบิดา
ในที่สุดก็ได้โอกาสเข้าไปเป็นมหาดเล็กรับใช้ในวังจนเป็นที่โปรดปรานของ
พระเจ้าพรหมทัต

การสร้างอาณาจักรแห่งพุทธ

วันหนึ่งพระเจ้าพรหมทัตเสด็จออกล่าสัตว์ เจ้าชายเห็นเป็นโอกาสดี จึงพยายามหลอกล่อนำพระเจ้าพรหมทัตให้เสด็จออกห่างไปจากหมู่ทหารรักษาพระองค์ จนกระทั่งเหลือเพียงสองต่อสองในป่าเปลี่ยว ในที่สุดพระเจ้าพรหมทัตทรงเหนื่อยอ่อน ประทับบรรทมหลับอยู่บนพระเพลาของเจ้าชาย เพราะความไว้วางพระทัย

เจ้าชายเห็นเป็นโอกาสจึงชักพระแสงออกมาจ่อที่พระศอกของพระเจ้าพรหมทัตหมายจะฆ่าแต่ก็ยังไม่ เพราะนึกถึงคำพูดที่พระราชบิดาตรัสก่อนสิ้นพระชนม์ได้ พระองค์ทรงพยายามใหม่แต่ก็ไม่อาจจะฆ่าได้ ทันใดนั้นพระเจ้าพรหมทัตก็รู้สึกองค์ ลืมพระเนตรขึ้นแล้วทรงตรัสว่า พระองค์ทรงสุบินเห็นเจ้าชายโอรสของกษัตริย์แห่งความหายนะกำลังจะฆ่าพระองค์

เจ้าชายจึงเงื้อพระแสงขึ้นจับพระเจ้าพรหมทัตไว้แน่น แล้วประกาศพระองค์ว่า เป็นโอรสของกษัตริย์แห่งความหายนะและนี่เป็นโอกาสดีที่พระองค์จะได้ล้างแค้นแทนพระราชบิดาแล้ว แต่เมื่อตรัสจบ เจ้าชายกลับลดมือที่เงืองไว้ปล่อยให้พระแสงตกลงกับพื้นแล้วทรุดองค์คุกเข่าต่อหน้าพระเจ้าพรหมทัต

เมื่อพระเจ้าพรหมทัตได้ฟังเรื่องราวทั้งหมด ตลอดจนคำพูดที่กษัตริย์แห่งความหายนะได้ตรัสก่อนสิ้นพระชนม์แล้วก็บังเกิดความตื่นตันและสำนึกผิด ได้ทรงขอโทษเจ้าชายและคืนอาณาจักรที่ยึดมาให้ ตั้งแต่นั้นมา ทั้งสองประเทศก็มีสัมพันธไมตรีอันดีต่อกันเรื่อยมา

การสร้างอาณาจักรแห่งพุทธ

พระคำรัสของกษัตริย์แห่งความหายนะก่อนสิ้นพระชนม์ที่ว่า “จงอย่า
ค้นหาอีกต่อไป” หมายความว่า อย่าเก็บความอาฆาตแค้นไว้นานและ “อย่า
ทำอะไรบูมบ่าม” หมายความว่าอย่าให้มีมิตรภาพขาดสะบั้นลงในเวลาอันสั้น

ความขุ่นแค้นเคืองใจนั้นจะระงับได้ด้วยการไม่ทำตอบ แต่ต้องรีบลืม
มันเสีย

มิตรภาพในหมู่พุทธศาสนิกชนก็เช่นเดียวกันจะยั่งยืนอยู่ได้ถ้ายึดคติคำ
สอนของนิทานเรื่องนี้ แม้ในชีวิตประจำวันของคนทั่วไปก็ควรถือคติพจน์นี้
เป็นคติพจน์ประจำใจด้วย

ตอนที่ 2

อาณาจักรแห่งพุทธ

1. ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่า พุทธศาสนิกชนจะต้องมีความสามัคคีกลม
เกลียวกันเป็นหลักในการเผยแผ่พระธรรมคำสอนให้แพร่หลาย ถ้าทำได้
ดังนี้ หมู่พุทธศาสนิกชนก็จะขยายวงกว้างออกไปและพระธรรมก็จะแพร่
หลายไปทั่ว

เมื่อพระธรรมแพร่หลายก็จะมีผู้ที่ต้องการแสวงหาหนทางตรัสรู้เพิ่ม
มากขึ้น ซึ่งก็หมายความว่า อวิชชาและกิเลสตัณหาทั้งหลายที่ครอบคลุมโลก
ของเราอยู่ จะถูกกำจัดให้สูญสิ้นไป ปัญญาและแสงแห่งศรัทธา และ
ความปิติยินดีจะเข้ามาแทนที่

การสร้างอาณาจักรแห่งพุทธ

ลองนึกภาพดินแดนแห่งความชั่วที่เต็มไปด้วยความโลภ ความมึน การต่อสู้และโลหิต เต็มไปด้วยความอิจฉาริษยา ความเกลียดชัง การหลอกลวง ประจบสอพลอ ความลับ การบริภาษ คำทอกลั่น แต่ในทันใดนั้นเองก็มีแสงสว่างแห่งปัญญารู้แจ้งส่องสว่างขึ้น มีฝนแห่งความเมตตาโปรยปรายจนชุ่มฉ่ำไปทั่ว รากแห่งความศรัทธาก็หยั่งลึก ดอกไม้แห่งความยินดีบานสะพรั่ง ดินแดนแห่งความชั่วร้ายก็เปลี่ยนเป็นดินแดนแห่งพุทธในพริบตานั่นเอง

เหมือนสายลมเอื่อยและดอกไม้ที่เริ่มบานบอกการมาเยือนของฤดูใบไม้ผลิ เมื่อมีผู้ที่บรรลุถึงการตรัสรู้เกิดขึ้น บรรดาดอกไม้ ต้นไม้ ใบหญ้า แม่น้ำลำธาร พื้นแผ่นดิน ทุกสิ่งทุกอย่างจะสดชื่นมีชีวิตชีวา และงดงามเหมือนเป็นอาณาจักรแห่งพุทธ

2. จิตใจของผู้คนที่อยู่ในดินแดนที่มีพระธรรมคำสอนสถิตอยู่จะบริสุทธิ์ ผ่องแผ้วและสงบเพราะได้รับพระเมตตาคุณอันมหาศาลของพระองค์ช่วยขจัดล้างกิเลสฐลึที่แปดเปื้อนอยู่ในจิตใจให้หมดไป

การสร้างอาณาจักรแห่งพุทธ

จิตใจที่บริสุทธิ์นี้เป็นที่ปลูกฝังความศรัทธาที่จะแสวงหาหนทางแห่ง
สังฆธรรม พร้อมทั้งจะอุทิศทาน รักษาศีล มีความอดทน มีความสงบใจ เกิด
ปัญญา มีเมตตา พร้อมทั้งจะชักนำผู้อื่นให้ได้พบหนทางแห่งการตรัสรู้ด้วย
เป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างอาณาจักรแห่งพุทธ

เรือนของคฤหัสถ์ที่มีครอบครัวคือ บุตรภรรยาพร้อมอาศัยอยู่จะ
กลายเป็นครอบครัวที่มีพระพุทธเจ้าสถิตอยู่ด้วย แม้ประเทศที่มีการแบ่งชั้น
วรรณะในสังคมก็จะกลายเป็นประเทศที่มีพระพุทธเจ้า เป็นกษัตริย์ปกครอง
จิตใจ

พระราชวังสวยงามที่สร้างขึ้นโดยผู้ที่มีจิตใจเต็มไปด้วยกิเลสตัณหา
นั้นไม่ใช่ที่สถิตของพระพุทธเจ้า ตรงกันข้าม ในกระท่อมน้อยที่หลังคามี
แสงเดือนส่องลอดเข้ามาแต่เจ้าของบ้านเป็นผู้ที่มีจิตใจบริสุทธิ์สะอาด
เท่านั้น จึงจะเป็นที่ที่พระพุทธเจ้าสถิตอยู่ด้วย

เมื่อดินแดนแห่งพุทธได้ก่อกำเนิดในดวงใจของคนคนหนึ่ง ก็จะช่วย
ชักนำผู้ที่มีศรัทธาเหมือนกันให้มาอยู่รวมกันและขยายจำนวนเพิ่มมากขึ้น
เรื่อยไป จากครอบครัว เป็นหมู่บ้าน เป็นเมืองเป็นนครและเป็นประเทศ
ตามลำดับ จนในที่สุดกลายเป็นอาณาจักร กว้างใหญ่แผ่ขยายอาณาเขตไปทั่ว
ทุกมุมโลก

ดังนั้นการเผยแผ่พระธรรมของพระพุทธเจ้า จึงเป็นการขยายอาณา
เขตของอาณาจักรแห่งพุทธให้กว้างขวางออกไป

การสร้างอาณาจักรแห่งพุทธ

3. โลกเรานี้ถ้ามองอีกแง่หนึ่งแล้วก็จะเห็นได้ว่าเป็นโลกแห่งความชั่วร้าย เป็นโลกแห่งกิเลสที่เต็มไปด้วยโลหิตจากการสู้รบ ในโลกแห่งความชั่วร้ายนี้ ผู้ที่มีศรัทธาในพระพุทธเจ้าจะเป็นผู้เปลี่ยนโลหิตให้เป็นน้ำนม เปลี่ยนความโลภให้เป็นความเมตตา เปลี่ยนโลกแห่งความชั่วให้เป็นอาณาจักรแห่งพุทธ

การที่จะใช้กระบวยตักน้ำวิดน้ำจากมหาสมุทรใหญ่ให้หมดสิ้นนั้น ไม่ใช่สิ่งที่จะทำได้ง่าย ๆ แต่ถ้ามีความตั้งใจจริงแล้ว ไม่ว่าจะต้องใช้เวลากี่ชาติต่อกี่ชาติก็ไม่ละความพยายามที่จะทำให้สำเร็จนั้นเป็นความหวังของผู้ที่มีศรัทธาในองค์พระพุทธเจ้า

พระพุทธเจ้าทรงรอเราอยู่ที่ฝั่งตรงข้ามซึ่งเป็นฝั่งของโลกแห่งการตรัสรู้ เป็นโลกที่ไม่มีกิเลส โกรธ หลง หรือความทุกข์ทรมาน แต่เป็นโลกที่มีแต่แสงสว่างแห่งปัญญา และฝนแห่งเมตตาธรรมหล่อเลี้ยงให้ชุ่มชื้นอยู่ชั่วนิรันดร์

ในอาณาจักรแห่งพุทธจะมีแสงสว่างที่ไม่มีวันสิ้นสุดและมีชีวิตที่เป็นอมตะ ผู้ที่มาถึงดินแดนแห่งนี้แล้ว จะไม่มีวันหลงกลับไปในโลกแห่งกิเลสอีกเป็นอันขาด

ณ ที่นี้ จะมีแต่ความสุข สงบ ความอิมเม็บในรสพระธรรม ดอกไม้จะส่องประกายแห่งปัญญา นกทั้งหลายจะร้องเพลงสรรเสริญพระธรรม นับว่าเป็นดินแดนปลายทางแห่งสุดท้ายที่มนุษย์ทุกคนควรพยายามมาให้ถึง

การสร้างอาณาจักรแห่งพุทธ

4. อย่างไรก็ตาม ดินแดนแห่งนี้ไม่ใช่สถานที่สำหรับการใช้ชีวิตอยู่อย่างเกียจคร้าน แต่เป็นสถานที่พักผ่อนเพียงชั่วคราว เพียงที่ทำด้วยดอกไม้หอม ไม่ใช่ที่สำหรับนอนเล่นสบาย ๆ เท่านั้น แต่เป็นที่พักผ่อนร่างกายให้หายเหนื่อยเพื่อให้มีกำลังแข็งแรง และสดชื่นดังเดิมจะได้เผยแพร่พระธรรมที่จะนำผู้อื่นให้ได้พบหนทางตรัสรู้เช่นเดียวกับตนเอง ๆ ไปอีก

การประกาศพระธรรมของพระพุทธเจ้า เป็นงานที่ไม่มีวันสิ้นสุด トラบเท่าที่ยังมีมนุษย์และสิ่งที่มีชีวิตทั้งหลายในโลก และトラบใดที่จิตใจของมนุษย์ทั้งหลายยังเต็มไปด้วยกิเลสตัณหา トラบนั้นการประกาศพระธรรมของพระองค์ก็จะคงดำเนินอยู่สืบไป

ผู้ที่เจริญรอยตามพระพุทธเจ้าและได้ข้ามไปสู่ฝั่งตรงข้ามแล้ว จะกลับมาสู่โลกนี้อีกครั้งหนึ่ง ด้วยผลบุญที่ทำไว้เพื่อช่วยประกาศพระสัจธรรมของพระพุทธเจ้า

ไฟจากคบเพลิงเพียงอันเดียวสามารถจุดต่อให้คบเพลิงอื่น ๆ ได้นับจำนวนไม่ถ้วน แสงแห่งพระเมตตาจิตของพระพุทธเจ้าก็เช่นกัน จะถ่ายทอดไปสู่จิตใจของมนุษย์คนแล้วคนเล่า ไม่มีวันดับมอดไปได้トラบชั่วกาลปาวสาน

ผู้ที่เจริญรอยตามพระพุทธเจ้า จะรับช่วงงานประกาศพระธรรม ถ่าสอนต่อจากพระองค์แล้วช่วยถ่ายทอดต่อ ๆ กันไปอย่างไม่หยุดยั้งจนกระทั่งหยั่งรากลึกลงในจิตใจของคนทั่วไป ก่อให้เกิดความรุ่งเรือง และเกียรติกุณแต่อาณาจักรแห่งพุทธ

การสร้างอาณาจักรแห่งพุทธ

ตอนที่ 3

ผู้ที่ได้ไปจุติในดินแดนแห่งพุทธ

1. พระนางสามาวดี (Syamavati) พระมเหสีของพระเจ้าอุเทนทรงเป็นผู้ที่เลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธเจ้าเป็นอันมาก

พระนางประทับอยู่แต่ในพระมหาราชวัง ไม่เสด็จออกไปไหน แต่ทรงใช้ให้นางอุตรา (Uttara) นางพระกำนัลหลังค่อม ซึ่งเป็นผู้มีความจำดี ไปฟังพระธรรมที่พระพุทธเจ้าเทศนาแล้วกลับมาทูลถวายพระนางอีกต่อหนึ่งด้วยวิธีนี้พระนางจึงมีความรู้ในพระธรรมอย่างลึกซึ้ง และมีศรัทธาในพระพุทธองค์เป็นอันมาก

มเหสีฝ่ายซ้ายของของพระเจ้าอุเทนเชื่อพระนางมากฉันธิดา มีความริษยาพระนางสามาวดีมากพยายามหาทางกำจัดด้วยการเฟ็ดทูลใส่ร้ายต่าง ๆ นานา จนพระเจ้าอุเทนหลงเชื่อตัดสินพระทัยจะประหารชีวิตพระนางสามาวดี แต่พระนางสามาวดีก็ได้ทรงสะทกสะท้าน ตรงกันข้ามพระนางกลับสงบเยือกเย็นจนพระเจ้าอุเทนไม่อาจจะประหารนางได้ เมื่อได้คิดก็ทรงกล่าวขอโทษพระนางในความหุนหันของพระองค์

การสร้างอาณาจักรแห่งพุทธ

พระนางมัทธนีจึงยิ่งกริ้วมากขึ้น หาโอกาสในขณะที่พระเจ้าอุเทนไม่เสด็จอยู่ จึงคนร้ายให้ลอบเข้าไปจุดไฟเผาปราสาทของพระนางสามาวดี แต่พระนางสามาวดีก็มีได้ทรงตระหนกหรือหวาดหวั่นแต่ ประการใดกลับสงบเยือกเย็นและปลอบโยนนางสนมกำนัลที่แตกตื่นหนีไฟ ให้สงบสติลง แล้วทรงแสดงพระธรรมที่จดจำมาจากพระพุทธองค์ให้นางกำนัลทั้งหลาย ฟัง แล้วพระนางพร้อมด้วยนางอุตราหลังค่อม และข้าราชการที่สิ้นชีวิตอย่างสงบในกองเพลิงนั้น

พระนางสามาวดีได้รับยกย่องว่าเป็นอุบาสิกาที่มีพระทัยเมตตาเป็นเยี่ยม และนางอุตรากำนัลหลังค่อมก็ได้รับยกย่องว่ามีความทรงจำเป็นเลิศ

2. เจ้าชายมหานามะแห่งราชวงศ์ศากยะ พระภคดา (ลูกพี่ลูกน้อง) ของพระพุทธเจ้า เป็นผู้ที่เลื่อมใสในพระองค์มาก ได้ถวายตัวเป็นอุบาสก รับใช้พระองค์ตลอดมา

เมื่อพระเจ้าวิรุฒกษัตริย์ผู้เหี้ยมโหดแห่งแคว้นโกศลได้ยกทัพมาทำลายกรุงกบิลพัสดุ์ เจ้าชายมหานามะได้เสด็จออกไปพบพระเจ้าวิรุฒขอประทานชีวิตชาวเมืองแต่พระเจ้าวิรุฒก็ไม่ทรงยินยอมเจ้าชายมหานามะ จึงทรงยื่นข้อเสนอว่า พระองค์จะทรงมุดค้ำน้ำอยู่ในสระใกล้ ๆ ระหว่างนั้นขอให้ปล่อยชาวเมืองเป็นอิสระ

พระเจ้าวิรุฒตกลง เพราะทรงคิดว่าระยะเวลาที่เจ้าชายมหานามะ จะทรงอยู่ได้น้ำได้นั้นคงไม่นานนักเมื่อเจ้าชายมหานามะทรงมุดค้ำลงไป ในสระแล้ว ประตูเมืองก็เปิดออก ชาวเมืองต่างพากันหนีเอาชีวิตรอดด้วยความยินดี เวลาผ่านไปนาน แต่เจ้าชายมหานามะก็มีได้ทรงเสด็จกลับขึ้นมาอีก พระองค์ทรงเสียสละชีวิตโดยใช้พระเกสาผูกติดกับรากต้นหลิวจนสิ้นพระชนม์ เพื่อช่วยชีวิตราษฎรให้พ้นภัย

การสร้างอาณาจักรแห่งพุทธ

3. พระอุบลวรรณาเถรี เป็นหนึ่งในบรรดาอัครสาวิกของพระพุทธเจ้า ได้รับยกย่องว่า มีปัญญาเลิศเทียบเท่าพระมหาโมคคัลลานะอัครสาวกเบื้องซ้าย นางเป็นหัวหน้าของบรรดาสาวิกาทั้งหลายและเป็นผู้ที่ไม่เคยย่อท้อที่จะประกาศพระธรรมของพระพุทธเจ้า

พระเทวทัตเป็นผู้ที่มีจิตใจชั่วร้าย ได้ยุยงพระเจ้าอชาตศัตรูให้แข็งข้อต่อพระพุทธเจ้า แต่ภายหลังพระเจ้าอชาตศัตรูกลับพระทัยได้ ทรงตัดไมตรีกับพระเทวทัตและกลายมาเป็นพุทธมามกะที่เลื่อมใสในพระพุทธเจ้ามาก

ครั้งหนึ่งพระเทวทัตได้มาขอเฝ้าพระเจ้าอชาตศัตรูแต่ไม่สามารถผ่านประตูปราสาทเข้าไปได้ พระอุบลวรรณาเถรีได้ออกมาพบ ทำให้พระเทวทัตโกรธมากถึงกับทำร้ายร่างกายพระอุบลวรรณาเถรีถึงบาดเจ็บสาหัส แต่นางก็กักขฬอดทนต่อความเจ็บปวดกลับไปจนถึงอารามที่พำนักบรรดาสาวิกาทั้งหลายต่างตกใจมาก นางจึงปลอบว่า “ดูก่อนท่านทั้งหลาย ชีวิตของคนเรานั้นไม่มีความเที่ยงแท้แน่นอน ทุกสิ่งทุกอย่างไม่มีความจริงและไม่มีความแน่นอน โลกแห่งการตรัสรู้เท่านั้นที่จะเป็นโลกแห่งความสงบขอให้ท่านทั้งหลายจงพยายามแสวงหาหนทางนี้ให้พบโดยเร็วเถิด” เมื่อกล่าวจบแล้ว นางก็สิ้นใจอย่างสงบ

การสร้างอาณาจักรแห่งพุทธ

4. องคุลิมาล เป็นมหาโจรใจชั่วได้ฆ่าคนล้มตายเป็นจำนวนมาก แต่ด้วยพระมหากรุณาธิคุณของพระพุทธเจ้า จึงกลับตัวได้และกลายมาเป็นสาวกที่เลื่อมใสในพระพุทธองค์ แต่เนื่องจากได้ทำกรรมชั่วไว้มาก ทำให้ต้องได้รับการแก้แค้นจากชาวบ้านชาวเมืองในเวลาออกบิณฑบาตในเมือง

วันหนึ่งที่ออกไปบิณฑบาตในเมืองก็ถูกผู้คนที่เกลียดชังแค้นเคือง ทำร้ายจนเลือดโชกตัวเมื่อกลับไปถึงที่พักสงฆ์ ก็กราบแทบพระบาทของพระพุทธเจ้าแล้วกล่าวคำขอบพระทัยที่พระองค์ทรงช่วยให้ได้มีโอกาสชดใช้ผลกรรมที่ได้ทำไว้ในอดีตว่า “ข้าแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า ข้าพุทธเจ้าเดิมมีนามว่า “ไม่เป็นภัย” แต่เพราะความโง่เขลาจึงได้ทำลายชีวิตมนุษย์เป็นจำนวนมาก แล้วตัดนิ้วมือคนที่ตายแล้วคนละนิ้วมาร้อยเป็นพวงมาลัยแขวนคอ ข้าพุทธเจ้าจึงได้ชื่อว่า องคุลิมาล”

“แต่ด้วยพระมหากรุณาธิคุณ ข้าพุทธเจ้าจึงเกิดปัญญา และศรัทธาในองค์พระรัตนตรัย การฝึกช้างม้า วัวควาย จำเป็นต้องใช้เส้ เชือกหรือตะขอ แต่พระองค์ไม่ได้ทรงใช้สิ่งเหล่านี้เลยในการฝึกจิตใจของข้าพุทธเจ้าให้ยอมสยบ”

“วันนี้ ข้าต้องทบทวนรับกรรมที่ได้เคยก่อไว้ แต่ข้าก็มีไฉ่วิตถถึงความเป็นหรือความตาย ข้าจะคอยวินาทีสุดท้ายด้วยความสงบ”

การสร้างอาณาจักรแห่งพุทธ

5. พระโมคคัลลานะและพระสารีบุตรเป็นอัครสาวกผู้ยิ่งใหญ่ของพระพุทธเจ้า เมื่อพวกนอกศาสนาทั้งหลายเห็นว่า พระธรรมของพระองค์ได้รับการเผยแพร่ไปอย่างกว้างขวาง ไหลห่อซึมไปในจิตใจของผู้คน เหมือนน้ำบริสุทธิ์เย็นฉ่ำก็เกิดความริษยา หาทางกลั่นแกล้ง ขัดขวางการประกาศพระธรรมต่าง ๆ นานา

เมื่อไม่อาจยับยั้งการประกาศพระธรรมของท่านได้ ก็วางแผนจะตัดมือ และเท้าของพระโมคคัลลานะหลายครั้ง ครั้งแรกและครั้งที่สองไม่เป็นผลสำเร็จ พอถึงครั้งที่สาม พระโมคคัลลานะถูกพวกนอกศาสนาหลายคน รุมล้อมไว้และถูกทำร้ายจนถึงแก่ชีวิต แต่ท่านก็ยอมรับการกระทำนั้นอย่างสงบไม่ต่อสู้ จนกระทั่งกระดูกแตก เนื้อหนังฉีกขาด และสิ้นใจอย่างสงบ ด้วยจิตใจที่มุ่งมั่นในหนทางตรัสรู้

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้หนึ่งได้ถือกำเนิดขึ้นมาในโลกเพื่อประโยชน์สุขของคนทั้งปวง เป็นผู้ที่เกี่ยวข้องด้วยเมตตาคุณมหาศาล ทรงกำเนิดมาเพื่อนำประโยชน์สุขมาสู่เทวดาและชาวโลก บุคคลผู้นี้คือใคร แน่แน่นอนทีเดียว บุคคลผู้นี้จะเป็นใครอื่นไปไม่ได้ นอกจาก พระตถาคตผู้เป็นอรหันต์ เป็นโลกวิทู คือ เป็นผู้รู้แจ้งโลก

ภิกษุทั้งหลายกำเนิดของบุคคลที่หาได้ยากมากในโลกนี้ คือใคร คือ พระตถาคต ผู้เป็นอรหันต์ เป็นโลกวิทู นั่นเอง

ภิกษุทั้งหลาย ความตายของบุคคลหนึ่งที่ยังให้เกิดความอาดูรแก่ชนทั้งปวง คือความตายของใคร ของพระตถาคต ผู้เป็นอรหันต์ เป็นโลกวิทู นั่นเอง

ภิกษุทั้งหลายบุคคลผู้ประเสริฐสุดหาผู้ใดมาเปรียบ หรือเทียบเท่าไม่ได้ บุคคลผู้นั้น คือ ใคร คือ พระตถาคต ผู้เป็นอรหันต์ เป็นโลกวิทู นั่นเอง

ภิกษุทั้งหลาย การปรากฏตนขึ้นมาในโลกของบุคคลผู้หนึ่งเป็นเสมือนผู้มีทิพยจักขุ เป็นดวงประทีป และฉายรัศมีอันยิ่งใหญ่ให้กระจายส่องสว่างไปทั่ว บุคคลผู้นั้น คือ ใคร คือ พระตถาคต ผู้เป็นอรหันต์ เป็นโลกวิทู นั่นเอง

(อังกุตรนิกาย I – 13)

(อังกุตรนิกาย :หมวดพระสูตรที่รวบรวมไว้ตามจำนวนองค์ธรรม)

บรรณานุกรม

อักษรย่อ: ท.น. – ทิมนิกาย
 ม.น. – มัชฌิมนิกาย
 ส.น. – สังยุตตนิกาย
 อ.น. – อังคุตตรนิกาย

ตอน หน้า บรรทัด ที่มา

พระพุทธรูป

บทที่ 1

1	2	1	พระสูตรต่าง ๆ
	5	1	อ.น. 3-38, สุขุมาลาสสูตร
	5	10	ม.น. 3-26, อริยปริเยสนสูตร
	6	1	พระสูตรต่าง ๆ
	7	1	ม.น. 9-85, โพธิราชกุมารสูตร
	7	8	พระสูตรต่าง ๆ
	7	12	สูตรนิบาต 3-2, ปาทานสูตร
	7	16	พระสูตรต่าง ๆ
	8	4	วินัย, มหาวรรค 1
	9	11	ท.น. 16, มหาปรินิพพานสูตร
2	10	14	ท.น. 16, มหาปรินิพพานสูตร
	11	7	ปรินิพพานสูตร
	13	3	ปรินิพพานสูตร
	13	8	ท.น. 16, มหาปรินิพพานสูตร

บทที่ 2

1	15	1	อมิตายุทธยานและวิมลگیرตินิเทศสูตร
---	----	---	-----------------------------------

ตอน	หน้า	บรรทัด	ที่มา
	15	5	ศรีงคมสูตร
	15	8	วิมลกีรตินิรเทศและมหาปรินิพพานสูตร
	16	5	สัทธรรมปุณฑริกสูตร 16
	17	1	มหายานชาดก จิตภูมิปริกษสูตร
	17	7	มหาปรินิรวาณสูตร(มหาปรินิพพานสูตร)
2	19	1	สัทธรรมปุณฑริกสูตร 3
	20	1	สัทธรรมปุณฑริกสูตร 4
	21	7	สัทธรรมปุณฑริกสูตร 5
3	22	11	สัทธรรมปุณฑริกสูตร 16

บทที่ 3

1	25	1	อวตัมสกสูตร 5
	26	4	มหาปรินิรวาณสูตร(มหาปรินิพพานสูตร)
	26	7	อวตัมสกสูตร
	26	13	สุวรรณประภาโศตมราชสูตร 3
2	29	1	อวตัมสกสูตร
	29	6	อวตัมสกสูตร 34, คัมภายูหะ
	29	8	สุขาวดียูหสูตรเล็ก ๆ
	29	11	อวตัมสกสูตร
	30	1	ศ.น. 35-5
	30	4	มหาปรินิรวาณสูตร(มหาปรินิพพานสูตร)

ตอน	หน้า	บรรทัด	ที่มา
3	32	8	ม.น. 8-77 มหาสกลุทธิสูตร
	33	4	มหาปรินิรวาณสูตร(มหาปรินิพพานสูตร)
	33	9	ลึงกาวตารสูตร
	34	4	อวตัมสกลสูตร 32
	34	14	สัทธรรมปุณฑริกสูตร 25
	35	1	มหาปรินิรวาณสูตร(มหาปรินิพพานสูตร)
	35	10	สัทธรรมปุณฑริกสูตร 2
	35	13	สัทธรรมปุณฑริกสูตร 2

พระธรรม

บทที่ 1			
1	38	1	วินัย, มหาวรรค 1-6 และส.น. 56-11-12, ธรรมจักรกัปปวัตนสูตร
	39	12	อิติวุตตะกะ 103
	40	5	ม.น. 2, สัพพาสวสูตร
	40	10	พระสูตรยี่สิบสองตอน 18
	41	3	ศรีมาลาเทวีสิงหนาทสูตร
3	42	13	อวตัมสกลสูตร 22, ทศกัมมิกะ
บทที่ 2			
1	46	1	ม.น. 4-35, จุฬาลงกสูตร
	48	8	อ.น. 5-49, รฆมณฑลสูตร
	48	12	อ.น. 4-185, สมณสูตร
	49	5	อ.น. 3-134, อุปปาตสูตร

ตอน	หน้า	บรรทัด	ที่มา
2	49	12	ลึงกาวดารสูตร
	49	14	อวตัมสกสูตร 2
	50	1	อวตัมสกสูตร 16
	50	12	อวตัมสกสูตร 22, ทศภูมิเกะ
	51	1	ลึงกาวดารสูตร
	51	5	อ.น. 4-186, อมมกสูตร
	51	8	ธรรมบท 1,217,18
	52	1	ส.น. 2-1-6, กามทสูตร
3	52	9	อวตัมสกสูตร 16
	52	14	ลึงกาวดารสูตร
	53	9	ม.น. 3-22, อลคัทพูปมสูตร
	54	8	ลึงกาวดารสูตร
	54	12	ลึงกาวดารสูตร
4	57	9	วินัย, มหาวรรค 1-6
	58	1	ลึงกาวดารสูตร
	58	5	ส.น. 35-200, ทารุกขันธสูตร
	58	15	ลึงกาวดารสูตรและอื่น ๆ (และสูตรอื่น ๆ)
	60	1	ลึงกาวดารสูตร
	60	11	ลึงกาวดารสูตร
	61	7	วิมลกีรตินิรเทศสูตร
	63	11	อวตัมสกสูตร 34, คัมภายูหะ
	64	1	ลึงกาวดารสูตรและอื่น ๆ

ตอน	หน้า	บรรทัด	ที่มา
บทที่ 3			
1	65	1	วินัย, มหาวรรค 1-5
	65	9	วินัย, จุฬวรรค 5-21
	66	1	ศุรังคมสูตร
2	71	8	ศุรังคมสูตร
	73	5	มหาปริณิรวาสสูตร(มหาปริณิพพานสูตร)
	73	9	ลัทธิธรรมปุจฉาสูตร 7 และศุรังคมสูตร
	74	1	อวตัมสกสูตร 32
	74	4	มหาปริณิรวาสสูตร(มหาปริณิพพานสูตร)
	74	7	พรหมชาลสูตร
	75	1	มหาปริณิรวาสสูตร(มหาปริณิพพานสูตร)
3	75	14	มหาปริณิรวาสสูตร(มหาปริณิพพานสูตร)
บทที่ 4			
1	81	1	ศรีมาลาเทวีสังหนาทสูตร
	82	3	อ.น. 2-11
	82	8	อิติวุตตกะ 93
	83	1	วินัย, มหาวรรค
	83	9	อ.น. 3-68, อัญญาติฎฐิกสูตร
	84	1	อ.น. 3-34, อาพวกสูตร
	84	12	ไวยุคยสูตร
	84	17	วินัย, มหาวรรค 1-6, ธรรมจักรกัปปวัตตนสูตร
	85	1	ม.น. 2-14, จุฬทุกขขันธสูตร
	85	11	มหาปริณิรวาสสูตร
	86	14	อิติวุตตกะ 24

ตอน	หน้า	บรรทัด	ที่มา
2	88	13	ม.น.6-51, กัณฑ์ทศสุตร
	89	1	อ.น.3-130
	89	8	อ.น.3-113
3	90	1	อิติวุตตกะ 100
	90	14	สัมยุกตรัตนปิฎกสูตร
	91	10	มหาปริณิรวาสสูตร(มหาปริณิพพานสูตร)
	93	1	อ.น.3-62
	93	11	อ.น.3-35, เทวทูตสูตร
	94	17	เถรีคาถา อรรถกถา
	95	14	สุขาวดีวยุทสูตร เล่ม 2
บทที่ 5			
1	102	1	สุขาวดีวยุทสูตร เล่ม 1
	105	14	สุขาวดีวยุทสูตร เล่ม 2
	107	4	อติมาขุรชยานสูตร
2	110	17	สุขาวดีวยุทสูตรเล็ก ๆ

ทางปฏิบัติ

บทที่ 1			
1	116	1	ม.น. 2, สัพพาสวสูตร
	118	1	น.น. 3-36, อริยปริยเสณสูตร
	118	10	ส.น. 35-206, จปานสูตร
	119	9	พระสูตรที่สืบสองบท 41-2
	121	15	ม.น. 2-19, ทวีธาวิตักกสูตร
	122	11	ธรรมบทอรรถกถา
2	123	9	อ.น. 3-117

ตอน	หน้า	บรรทัด	ที่มา
	124	1	ม.น.3-21 กกฎปมสูตร
	127	1	ม.น.3-23, วมมิกสูตร
	128	12	ชาดก 4-497, มาตังคชาดก
	132	1	พระสูตรสี่สิบสองบท 9
	132	7	พระสูตรสี่สิบสองบท 11
	133	5	พระสูตรสี่สิบสองบท 13
	134	1	อ.น.2-4, สมจิตตสูตร
3	134	12	สัมยัคตรัตนปิฎกสูตร
	144	16	มหาปรินิรวาณสูตร(มหาปรินิพพานสูตร)
	145	13	สัมยัคตรัตนปิฎกสูตร
บทที่ 2			
1	150	1	ม.น. 7-63, จูฬมาลุงกยสูตร
	152	7	ม.น. 3-29, มหาสารโฆปมสูตร
	154	1	มหายาสูตร
	154	9	เถรคาถา อรรธกถา
	156	7	ม.น. 3-28, มหาหัตถิปโทปมสูตร
	156	16	มหาปรินิรวาณสูตร(มหาปรินิพพานสูตร)
	157	11	อวทานชาดก
	159	1	มหาปรินิรวาณสูตร(มหาปรินิพพานสูตร)
	160	9	ปัญจวิมศติสาหสริกาปรัชญาปารมิตาสูตร
	161	14	อวตัมสกสูตร 34, คณฺหะวชฺเห
2	163	12	อ.น. 3-88

ตอน	หน้า	บรรทัด	ที่มา
	164	6	อ.น. 3-81
	164	8	อ.น. 3-82
	165	6	ปรีนิพพานสูตร เล่ม 2
	166	6	ม.น. 14-141, สัจวิภังคสูตร
	168	1	ปรีนิพพานสูตร เล่ม 2
	168	14	อ.น. 5-16, พลสูตร
	169	1	อวตัมสกสูตร 6
	170	1	มหาปรีนิรวาณสูตร(มหาปรีนิพพานสูตร)
	170	8	สัมชุกตรัตนปิฎกสูตร
	171	1	สุวรรณประกาศสูตร
	171	13	มหาปรีนิรวาณสูตร(มหาปรีนิพพานสูตร)
	172	11	เถรคาถาอรรธกถา
	173	3	ชาดก 55, ปัญจาชุชชาดก
	174	9	อิติวุตตกะ 39 และ 40
	174	18	มหาปรีนิรวาณสูตร(มหาปรีนิพพานสูตร)
	175	1	มหาปรีนิรวาณสูตร(มหาปรีนิพพานสูตร)
	175	4	อ.น. 5-12
	175	7	ปรีนิพพานสูตร
	175	15	ศุรังคมสูตร
3	176	19	ส.น. 55-21 และ 22, มหานามสูตร
	177	12	อ.น. 5-32, จุนทิสสูตร
	178	1	วิมลกิริตินิกะเทศสูตร
	178	15	ศุรังคมสูตร
	178	21	สุขาวดีวายุหสูตร เล่ม 2
	179	1	ส.น. 1-4-6

ตอน	หน้า	บรรทัด	ที่มา
	179	9	อวตัมสกสูตร 33
	180	7	อวตัมสกสูตร 24
	181	1	สุวรรณประภาสสูตร 4
	181	8	อมิตายุทธยานสูตร
	181	11	สุขาวตฺตียุทธสูตร
	181	15	มหาปริณิรวาณสูตร(มหาปริณิพพานสูตร)
	182	10	ม.น. 2-16, เจโตขิลสูตร
	183	6	สุขาวตฺตียุทธสูตร เล่ม 2
4	184	1	ธรรมบท
	192	1	ส.น. 1-4-6
	192	13	อ.น.
	192	17	มหาปริณิรวาณสูตร(มหาปริณิพพานสูตร)
			พระสงฆ์
บทที่ 1			
1	194	1	อิติวุตตกะ 100 และม.น. 1-3, ธรรมทนายาสูตร
	194	5	อิติวุตตกะ 92
	195	1	วินัย, มหาวรรค 1-30
	195	16	ม.น.4-39, มหาอัสสปรสูตร
	197	7	ม.น.4-40, จูฬอัสสปรสูตร
	198	1	สัทธรรมปุณฺณทริกสูตร 19
	198	5	สัทธรรมปุณฺณทริกสูตร 19
	199	1	สัทธรรมปุณฺณทริกสูตร 14
2	200	7	ส.น. 55-37, มหานามสูตร
	201	1	อ.น. 3-75

ตอน	หน้า	บรรทัด	ที่มา
	201	5	ส.น. 55-37, มหานามสูตร
	201	5	ส.น. 55-54, กิลยั้งสูตร
	201	9	อวตัมสกสูตร 22
	203	9	มหาปริณิรวาสสูตร(มหาปริณิพพานสูตร)
	206	5	อวตัมสกสูตร 7
	209	1	มหามายาสสูตร
	210	1	อวตัมสกสูตร 21
	210	15	มหาปริณิรวาสสูตร(มหาปริณิพพานสูตร)
3	212	1	ท.น. 31, สิงคาโลวาทสูตร(สิงคาลกสูตร)
	217	11	อ.น. 2-4, สมจิตตสูตร
	218	9	อ.น. 3-31
	218	15	ชาดก 417, กัจจანიชาดก
	220	12	ท.น. 31, สิงคาโลวาทสูตร
	221	5	ธรรมบทธรรมรถถา 1
	222	10	(อรรถกถาฉบับพม่า)
	223	5	ศรีมาลาเทวีสิงหนาทสูตร

ตอน	หน้า	บรรทัด	ที่มา
บทที่ 2			
1	226	1	มหาปรินิรวาณสูตร(มหาปรินิพพานสูตร)
	227	10	อ.น. 3-118, โสเจยยังสูตร
	229	10	ส.น.
	230	4	วินัย, มหาวรรค 10-1 และ 2
	230	10	ท.น.16, มหาปรินิพพานสูตร
	231	16	วินัย, มหาวรรค 10-1 และ 2
2	234	11	ส.น.
	235	8	ชูอินสูตร (The Chuin-Kyo Sutra ของญี่ปุ่น)
	235	12	วิมลگیرตินิรเทศสูตร
	237	1	มหาปรินิรวาณสูตร(มหาปรินิพพานสูตร)
	237	14	สุขาวดีวฺยหสูตรย่อย
	238	1	สุขาวดีวฺยหสูตร
	238	13	วิมลگیرตินิรเทศสูตร
3	239	1	ธรรมบทธรรมรถถา 1
	239	8	อ.น. 34-2
	240	10	ธรรมบทธรรมรถถา
	241	1	อ.น. 57
	241	5	สรรพาสติวาท สังฆมเพทกวัสดุ 10
	242	1	ม.น. 9-86, อังคุลิมาลสูตร
	243	1	อ.น. 26

ภาคผนวก

ประวัติพระพุทธศาสนาโดยสังเขป

- จากประเทศอินเดียไปสู่ประเทศญี่ปุ่น -

1. ประเทศอินเดีย

เหตุการณ์ที่สำคัญที่สุดเหตุการณ์หนึ่งที่ทำให้เห็นถึงการเข้าสู่ยุคใหม่ของประวัติศาสตร์ก็คือการที่ “ดวงประทีปแห่งเอเชีย” (Light of Asia) ซึ่งหมายถึงพระพุทธเจ้าได้เสด็จอุบัติขึ้นเป็นประทีปส่องสว่างในภาคกลางของประเทศอินเดีย กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ “สายธารแห่งปัญญาและเมตตาคุณ” (The Spring of Great Wisdom and Compassion) ได้หลั่งไหลมาหล่อเลี้ยงและชะล้างจิตใจมนุษย์ให้สะอาดบริสุทธิ์อยู่เป็นเวลาหลายร้อยศตวรรษเรื่อยมาจนกระทั่งทุกวันนี้

พระพุทธโคตม ซึ่งเป็นที่รู้จักกันในหมู่พุทธมามกะในพระนาม “สากยมนี” หรือ “อริยบุรุษแห่งราชวงศ์สากยะ” ได้สละซึ่งราชสมบัติทั้งปวง ออกผนวชถือเพศบรรพชิต และเสด็จมุ่งหน้าลงไปทางใต้สู่แคว้นมคธ ทรงบำเพ็ญเพียรจนได้ตรัสรู้บรรลอรหัตผลได้ต้นศรีมหาโพธิ์ในเวลา 500 ปีก่อนคริสตกาล หลังจากนั้น พระองค์ได้ทรงเสด็จไปในที่ต่าง ๆ เพื่อเทศนาสั่งสอนพระสัจธรรมแห่งปัญญามตตาแก่คนทั้งหลายอยู่เป็นเวลาถึง 45 ปีโดยมิได้ทรงย่อท้อ จนกระทั่งเสด็จเข้าสู่มหาปรินิพพานยังผลให้อาณาจักรแห่งพระพุทธศาสนามีรากฐานตั้งมั่นและแผ่ขยายอาณาเขตไปทั่ว ครอบคลุมประเทศและชนเผ่าต่าง ๆ ตลอดภาคกลางของอินเดีย

ระหว่างรัชสมัยของพระเจ้าอโศก แห่งราชวงศ์เมารยะ (268-232 ก่อนคริสตกาล) คำสั่งสอนของพระพุทธโคตมได้แผ่ขยายไปทั่วอินเดียและยังข้ามเลยไปสู่ดินแดนต่างประเทศอีกด้วย

ราชวงศ์เมารยะ เป็นราชวงศ์ที่ยิ่งใหญ่วงศ์แรกในบรรดाराราชวงศ์ทั้งหลายของอินเดียในสมัยของพระเจ้าจันทรคุปต์ปฐมกษัตริย์ของราชวงศ์นี้ (317-293 ก่อนคริสตกาล) ได้ครอบครองอาณาจักรกว้างใหญ่ มีอาณาเขตตั้งแต่ เทือกเขาหิมาลัยทางเหนือไปจนจรดอ่าวเบงกอล ทางตะวันออกจรดภูเขาอินโดจีน ทางตะวันตก เรื่อยไปจนถึงเทือกเขาวันตค ทางใต้ พอลถึงสมัยพระเจ้าอโศก พระองค์ได้ทรงแผ่ขยายอาณาเขตต่อไปได้ครอบครองแคว้นกลิงค์ และแคว้นอื่น ๆ อีกเป็นจำนวนมาก เรื่อยไปจนถึงที่ราบสูงเดคาข่าน

พระเจ้าอโศกเดิมมีพระอุปนิสัยพาลพาโลมาก จนได้รับการขนานนามจากประชาชนว่า “จันทโศก” (จันทาโศก) แปลว่า พระเจ้าอโศกผู้คร่ำครวญ แต่พระอุปนิสัยของพระองค์ได้เปลี่ยนไปในทางที่ดีขึ้น หลังจากที่ได้ทรงเห็นสภาพความหายนะที่เกิดจากการสู้รบในสงครามแผ่อำนาจครอบครองแคว้นกลิงค์ พระองค์ทรงกลายมาเป็นผู้ที่เลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนาผู้ยิ่งใหญ่ ทรงบำเพ็ญประโยชน์เพื่อบำรุงพระพุทธศาสนาหลายประการ ที่สำคัญ ๆ สมควรจะกล่าวถึงในที่นี้มี 2 ประการ คือ

ประการแรก ได้ทรงบัญชาการให้จาริกหลักพระธรรมและประกาศคำสอนลงบนเสาศิลาและแผ่นศิลาไว้เป็นจำนวนมากตลอดจักรวรรดิของพระองค์ ยังผลให้คำสั่งสอนของพระพุทธโคตมเผยแพร่ไปอย่างกว้างขวาง

ประการที่สอง ได้ทรงส่งทูตไปทำการเผยแพร่พระสัจธรรมยังประเทศต่าง ๆ ตลอดจรดทิศไกลถึงซีเรีย อียิปต์ คีเรน (Kyrene) มาเซโดเนียเอเปiros (Epeiros) และเลยเข้าไปในประเทศทางตะวันตกด้วยนอกนั้นยังได้ส่งพระมหินทราชาโอรส เป็นราชทูตไปยังประเทศศรีลังกา และประสบความสำเร็จอย่างงดงามในการสถาปนาศูนย์กลางของพระพุทธศาสนาลงในดินแดนลังกาทวีป เกาะลังกาจึงกลายเป็นศูนย์กลางของการเผยแพร่พระพุทธศาสนาทางภาคใต้ตั้งแต่นั้นมา

2. กำเนิดของนิกายมหายาน

พุทธศาสนิกชนรุ่นหลัง ๆ มักจะพูดกันว่า “พระพุทธศาสนามุ่งหน้าสู่ทิศตะวันออก” แต่ความจริงแล้ว ในระยะเวลาก่อนคริสตกาล พระพุทธศาสนาเดิมมีแนวโน้มที่มุ่งไปสู่ทางทิศตะวันตกมากกว่า พระพุทธศาสนาเพิ่งจะเริ่มแพร่มาทางตะวันออกเมื่อสมัยก่อนเริ่มหรือหลังคริสตกาลเพียงเล็กน้อยเท่านั้น อย่างไรก็ตาม มีสิ่งสำคัญที่ควรจกกล่าวถึงก่อน คือ มีเหตุการณ์เปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่เกิดขึ้นในพระพุทธศาสนานั้นคือ กำเนิดของ “นิกายมหายาน” (พาหะใหญ่) ซึ่งเป็นนิกายใหม่ที่มืบทบาทนำหน้านิกายพุทธศาสนาอื่น ๆ ในเวลานั้น

พุทธศาสนานิกายใหม่นี้ เกิดขึ้นเมื่อไร อย่างไร ใครเป็นต้นคิด ไม่มีใครตอบได้แน่ชัด แต่ที่ทุกคนรู้จักกันดีก็คือ หนึ่ง นิกายนี้ได้รับแนวความคิดมาจากบรรดาพระเถระที่มีหัวคิดก้าวหน้าในสมัยนั้น สอง ในระหว่างระยะหนึ่งหรือสองร้อยปีก่อนคริสตกาล จนกระทั่งถึงศตวรรษแรก ได้มีคัมภีร์สำคัญ ๆ ของนิกายมหายานเกิดขึ้นแล้ว ต่อมาเมื่อพระนาคราชได้แต่งคัมภีร์เล่มหนึ่ง โดยอาศัยแนวความคิดจากคัมภีร์มหายานของเดิมนี้เป็นหลัก ก็ยังทำให้พระพุทธศาสนานิกายมหายานมีผู้นิยมเลื่อมใสมากขึ้นเป็นประวัติการณ์

พุทธศาสนานิกายมหายานมีบทบาทมากในประวัติศาสตร์อันยาวนานของพุทธศาสนา ปัจจุบันพุทธศาสนาของหลายประเทศเช่น จีน และญี่ปุ่นก็ได้พัฒนาโดยได้รับอิทธิพลจากหลักคำสอนของนิกายมหายาน ซึ่งไม่เป็นเรื่องแปลก เพราะนิกายมหายานมีแนวความคิดที่สรรเสริญพระโพธิสัตว์ ซึ่งเป็นพระผู้ช่วยขนสรรพสัตว์ให้พ้นทุกข์ ยิ่งกว่านั้นนักปราชญ์นิกายมหายานยังได้นำผลแห่งแนวความคิดว่าด้วยความเป็นอยู่ของมนุษย์และจิตวิทยาซึ่งเป็นแนวความคิดที่วิเศษสุดมาใช้สนับสนุนแนวความคิดของนิกายมหายานด้วย การเชื่อมโยงพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธโคดมเข้ากับแนวความคิดใหม่ ๆ ที่ยึดหลักปัญญาและเมตตาเช่นเดียวกันนี้เอง ทำให้พุทธศาสนากลายเป็นศาสนาที่มีพลังแรงกล้าและเจริญรุ่งเรืองมากในประเทศทางทิศตะวันออกเหมือนกับสายน้ำที่ไหลลงสู่แม่น้ำใหญ่

3.เอเชียกลาง

ชาวจีนเริ่มหันมาสนใจศึกษาพุทธศาสนาโดยผ่านทางเอเชียกลาง ก่อนที่จะกล่าวถึงการเผยแพร่พุทธศาสนาจากประเทศอินเดียไปสู่ประเทศจีนนั้น จำเป็นจะต้องกล่าวถึง “Silk Road” ซึ่งเป็นถนนแห่งเศรษฐกิจที่สำคัญมากในสมัยนั้นเสียก่อน คือ ในระหว่างสมัยของจักรพรรดิฉิน แห่งราชวงศ์ฉิน (140-87 ก่อนคริสตกาล) ได้มีการสร้างเส้นทางพาณิชย์ขึ้น เริ่มจากดินแดนอันกว้างใหญ่ของทวีปเอเชียกลางไปเชื่อมต่อกับดินแดนทางตะวันตกและตะวันออก ในสมัยนั้นราชวงศ์ฉินได้แผ่ขยายอาณาเขตไปทางตะวันตกถึงเมืองเฟอร์กานา (Ferghana) ซาก์เดียนา (Sagdiana) ตุขาระ (Tukhara) และปาร์เธีย (Parthia) เมืองเหล่านี้เป็นเมืองที่เจริญรุ่งเรืองและตื่นตัวในการค้ามาตั้งแต่สมัยของพระเจ้าอเล็กซานเดอร์ มหาราชแล้ว ในการค้าขายติดต่อกับประเทศทางตะวันตกเหล่านี้ สินค้าผ้าไหมของจีนมีบทบาทสำคัญที่สุดเส้นทางพาณิชย์นี้จึงได้ชื่อว่า “ทางสายไหม” (Silk Road) ในระยะก่อนหรือหลังคริสตกาลประเทศอินเดียและจีนได้เริ่มมีสัมพันธไมตรีต่อกันในด้านวัฒนธรรมโดยผ่านเส้นทางพาณิชย์สายนี้ จึงกล่าวได้ว่า ทางสายนี้เป็นเส้นทางของพุทธศาสนาเช่นกัน

4.ประเทศจีน

ประวัติพุทธศาสนาในประเทศจีน เริ่มขึ้นเมื่อชาวจีนยอมรับคัมภีร์พุทธศาสนา และได้แปลเป็นภาษาจีนออกเผยแพร่ ผลงานเก่าแก่ที่สุดกล่าวได้ว่า เป็นพระสูตร 42 บท ซึ่งเป็นพระพุทธพจน์ (Sutra in Forty-two Sections Spoken by Buddha) แปลโดยพระกัสยปมาตังคะ (Kāśyapamātanga) และคณะ ในระหว่างสมัย Ying-p'ing (ค.ศ.58-76) ของจักรพรรดิหึงแห่งราชวงศ์ฉิน แต่ปัจจุบัน คัมภีร์นี้เป็นเพียงตำนานทางประวัติศาสตร์ที่ยังสงสัยกันอยู่ ส่วนคัมภีร์ที่มีหลักฐานยืนยันเชื่อถือได้ คือ คัมภีร์ที่อานวยการแปลโดย An-Shih-Kao ที่นครโลยาง (Lo-Yang) เมื่อประมาณ ค.ศ.148-171 จนกระทั่งถึงสมัยของราชวงศ์ซ่ง (Northern Sung Dynasty ค.ศ. 960-1129) งานแปลพระคัมภีร์ก็ยังคงดำเนินต่อไปเป็นเวลานานนับได้เกือบ 1000 ปี

ตอนต้นคริสตกาล พระสงฆ์จากประเทศในภาคกลางของทวีปเอเชียเป็นผู้ที่มีบทบาทมากในการนำเอาคัมภีร์พุทธศาสนาเข้าสู่ประเทศจีนแปลคัมภีร์เหล่านี้ออกสู่พาทย์จีน เช่น An-Shih-Kao จาก Parthia, K'ang-sêngkai จากสมารกันด์ (Samarkand) ได้เดินทางมาสู่นครโลยางเมื่อประมาณศตวรรษที่ 3 และได้แปล“สุขาวดีวุหสูตร(Sukhāvativyūha)” นอกจากนั้นพระธรรมรักษ์ (Dharmaraksha หรือ Chu-fa-hu) ซึ่งเป็นที่รู้จักกันดีว่าเป็นผู้แปล “สัทธรรมปุณฑริกสูตร” (Saddharmapundarika) ก็มาจากแคว้นคฺุขาระและพ่านัก อยู่ที่นครโลยาง (เซียงอาน) ราวปลายศตวรรษที่ 3 จนถึงต้นศตวรรษที่ 4 ในราวต้นศตวรรษที่ 5 เมื่อพระกุมารชีพ (Kumārajīva) ผู้มาจากแคว้นกุฉา (Kucha) ได้ทำให้งานแปลพระคัมภีร์พุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองขึ้นถึงจุดสุดยอด

นับแต่นั้นเป็นต้นมา พระสงฆ์จากประเทศจีนก็ได้เดินทางไปยังอินเดียเพื่อศึกษาภาษาสันสกฤตและพระพุทธศาสนา พระสงฆ์ผู้บุกเบิกหนทางนี้ เช่น หลวงจินฟาเทียน (Fa-hsien ค.ศ.339-420) ได้เดินทางจากเซียงอานไปพ่านักอยู่ที่ประเทศอินเดียเป็นเวลาถึง 15 ปี จึงได้เดินทางกลับ ในบรรดาพระสงฆ์จีนที่เดินทางไปประเทศอินเดียนั้น มีพระสงฆ์ที่มีชื่อเสียงเด่นที่สุด คือ พระสมณะเฮียนจิง (Hsuan-chuang ค.ศ.602-664) ได้อยู่ที่อินเดียเป็นเวลา 19 ปี (ค.ศ.627-645) นอกจากนั้นก็ยังมีสมณะอิจิง (I-ching ค.ศ.635-713) ได้เดินทางไปอินเดียโดยทางเรือในปี ค.ศ.671 และหลังจากเวลาผ่านไปถึง 25 ปี แล้ว จึงได้เดินทางกลับโดยทางเรือเช่นกัน

พระสงฆ์เหล่านี้ได้เดินทางไปประเทศอินเดียเพื่อศึกษาภาษาสันสกฤตและเลือกนำเอาพระคัมภีร์คำสอนของพระพุทธเจ้ากลับไปยังประเทศจีนด้วย อีกทั้งมีบทบาทสำคัญในการแปลคัมภีร์เหล่านี้ด้วยสมณะเฮียนจิงได้แสดงความสามารถในด้านภาษาศาสตร์อย่างเด่นชัด และด้วยพลังความสามารถอันปราดเปรื่องของท่าน งานแปลพระคัมภีร์พุทธศาสนาเจริญถึงจุดสุดยอดอีกครั้งหนึ่ง

นักปราชญ์ที่ศึกษาพุทธศาสนาในยุคต่อมาได้กล่าวถึงผลงานแปลในสมัยก่อนซึ่งมีพระกุมารชีพเป็นตัวแทนแห่งสมัยว่า เป็น “งานแปลสมัยเก่า” ฉะนั้น ผลงานแปลในสมัยหลัง เช่น ผลงานสมณะเฮียนจิง ก็เป็น “ผลงานแปลใหม่” ฉะนั้น

การที่พวกพระสงฆ์จีนเหล่านี้ได้แปลคัมภีร์พุทธศาสนาเป็นจำนวนมากมายมหา-
ศาลนี้เองทำให้แนวความคิดและหลักปฏิบัติธรรมทางศาสนาของพวกเขาค่อย ๆ มีแนว
โน้มที่แสดงความเป็นเอกลักษณ์ของจีนมากขึ้นทีละน้อย ๆ ทั้งในด้านอุปนิสัย ความ
ต้องการและความเชื่อมั่นในตนเอง ตอนแรกพวกเขาเคยมี แนวความคิดที่เอนเอียงไปทาง
ด้านอภิปรายที่ว่าด้วย “ศูนย์ตา” แต่ในที่สุดพวกเขาก็ตัดสินใจหันหลังให้นิกายหินยาน และมุ่ง
ให้ความสนใจในนิกายมหายานเป็นส่วนใหญ่ ยิ่งกว่านั้น แนวโน้มนี้ยังคงค่อย ๆ กลายมา
เป็นนิกายเทนได (Tendai Sect) และในที่สุดก็ก้าวไปถึงจุดสุดยอดของก้านิดแห่ง “นิกาย
เซน” (Zen Sect)

ช่วงหลังของศตวรรษที่ 6 พระสมณะเจ้า Chih-i (ค.ศ.538-597) ซึ่งเป็นสังฆปริ-
นายองค์ที่ 3 ได้ทำให้นิกายเทนไดบรรลุความสำเร็จสุดยอดในประเทศจีน พระสมณะ
เจ้า Chih-i เป็นยอดนักปราชญ์ผู้เชี่ยวชาญทางพุทธศาสนาที่เด่นมากที่สุดคนหนึ่งของ
สมัยนั้น ได้จำแนกพระพุทธรูปออกเป็นหมวดหมู่เช่น “ศีล 5” และ “มรรค 8” ซึ่งเป็น
หลักคำสอนที่สำคัญและมีอิทธิพลอย่างมากต่อพุทธศาสนาในประเทศจีนและญี่ปุ่นมา
จนทุกวันนี้

หากพิจารณาให้ดีแล้วจะเห็นว่าคัมภีร์พระสูตรต่าง ๆ ที่นักปราชญ์จีนนำมาแปล
นั้น ทำกันโดยมิได้คำนึงถึงลำดับก่อนหลัง คือ ได้ฉบับไหนมาก่อนก็แปลก่อนจึงเกิด
ปัญหาว่า จะทำความเข้าใจในคัมภีร์ของพระสูตร และวิวัฒนาการของแนวความคิด
ในพระสูตรที่มีอยู่มากมายมหาศาลได้อย่างไร ทางเดียวที่จะแก้ปัญหานี้ได้ก็คือ จำเป็น
จะต้องเข้าใจพุทธศาสนาอย่างกว้าง ๆ ทั้งหมดและใช้ความสามารถในการตีความหมาย
ตามแนวความเข้าใจของตนเองให้ได้ การตีความหมายของพระสูตรจึงเป็นงานค้นคว้าที่
สำคัญของนักปราชญ์จีนในสมัยนั้น ในบรรดานักปราชญ์เด่น ๆ ของจีน สมณะ Chih-i
เป็นปราชญ์ที่สามารถแจกแจงจัดลำดับพระสูตรและมีวิธีอธิบายที่แจ่มชัด มีเหตุผลสูงใจ
แต่ปัจจุบันผลงานของท่านได้เสื่อมอิทธิพลไปเกือบหมดสิ้นแล้วเมื่อเทียบกับการศึกษา
ค้นคว้าพุทธศาสนาในแนวใหม่

ตามประวัติพุทธศาสนาของจีน นิกายเซน (Zen Sect) เป็นนิกายที่เกิดขึ้นทีหลังสุด ผู้ให้กำเนิดนิกายนี้กล่าวกันว่าเป็น พระสมณะ โพธิธรรม (Bodhi dharma ค.ศ.528) ซึ่งเป็นชาวต่างประเทศ แต่ผลงานที่ท่านได้หว่านเมล็ดไว้เพื่องมาออกดอกผลงดงามเพียงหลังสมัยของ Hui-nêng (ค.ศ.638-713) ซึ่งเป็นสังฆปริณายก องค์ที่ 6 หลังศตวรรษที่ 8 จีนได้ส่งพระภิกษุสงฆ์ผู้เชี่ยวชาญไปทำการเผยแพร่นิกายเซนยังที่ต่าง ๆ ทำให้นิกายเซนเจริญรุ่งเรืองติดต่อกันมาเป็นเวลาหลายศตวรรษ

เราจะเห็นได้ว่ามีแนวความคิดใหม่ ๆ เกิดขึ้นในพระพุทธศาสนา และได้หยั่งลึกลงไปจิตใจของชาวจีน พุลง่าย ๆ ก็คือ มีการผสมแนวความคิดทางปรัชญาแบบจีนรวมเข้าไปในพระพุทธพจน์ของพระพุทธโคดม เกิดเป็นพุทธศาสนาที่มีเอกลักษณ์เป็นของตนเอง เหมือนสายน้ำใหญ่ที่มีกระแสน้ำสายอื่นไหลมาบรรจบรวมกันจนกลายเป็นแม่น้ำใหญ่ ไหลไปหล่อเลี้ยงประเทศต่าง ๆ ทางตะวันออกให้ชุ่มฉ่ำตั้งแต่นั้นมา

5. ญี่ปุ่น

ประวัติพุทธศาสนาของญี่ปุ่นเริ่มต้นในศตวรรษที่ 6 ราว ค.ศ.538 เมื่อภิกษุตรีแห่งประเทศเกาหลี ได้ส่งราชทูตไปถวายพระพุทธรูปและม้วนคัมภีร์พระสูตรแก่จักรพรรดิ Kinmei นับตั้งแต่นั้นเป็นต้นมาประวัติศาสตร์พุทธศาสนาก็ได้ดำเนินติดต่อกันเรื่อยมาจนกระทั่งทุกวันนี้เป็นเวลากว่า 1400 ปีแล้ว

ในประวัติศาสตร์อันยาวนานนี้ มีข้อควรสังเกตสำคัญ ๆ 3 ประการคือ ประการแรก โดยประมาณอย่างคร่าว ๆ แล้ว พุทธศาสนาของญี่ปุ่นเริ่มต้นในราวศตวรรษที่ 7-8 หลักฐานที่สนับสนุนข้อสันนิษฐานนี้คือ มีการสร้างวัดโฮริวจิ (Horyuji ค.ศ.607) และวัดโทไดจิ (Todaiji ค.ศ.752) เมื่อมองย้อนกลับไปในสมัยนั้นสิ่งหนึ่งที่ไม่ควรมองข้ามไปก็คือ ความจริงที่ว่า อารยธรรมทางตะวันออกได้เจริญและแผ่ขยายไปทั่วทวีปเอเชีย ในขณะที่อารยธรรมตะวันตก ตกอยู่ในยุคแห่งความมืดมัว ในประเทศจีน

ภาคกลางของเอเชีย อินเดีย และประเทศแถบทะเลใต้ ความเคลื่อนไหวด้านตัวในด้าน ความคิด ศาสนา และศิลปะได้พัฒนาก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็วราวศตวรรษที่ ๑๐ ควบคู่ไปกับความเคลื่อนไหวเหล่านี้ พระพุทธศาสนาได้แพร่หลายเข้ามามีอิทธิพลต่อผู้คนทางโลกตะวันออกด้วย การก่อสร้างวัดโฮริวจิและโทไดจิที่สวยงามเลอเลิศนี้เป็นประจักษ์พยานที่แสดงให้ว่ากระแสแห่งวัฒนธรรมใหม่นี้ได้รับแรงคล้อยจากพุทธศาสนาที่ได้แผ่ขยายปกคลุมไปทั่วอาณาบริเวณอันกว้างใหญ่ของทวีปเอเชียจนสุดแดนด้านทิศตะวันออก การที่ญี่ปุ่นได้รับวัฒนธรรมอันยิ่งใหญ่แห่งยุคเข้ามา นับว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงที่ดีที่ทำให้ประเทศญี่ปุ่นเป็นที่รู้จักแก่ชาวโลกในสมัยนั้นมากยิ่งขึ้น กล่าวได้ว่าปัจจัยสำคัญที่ทำให้วัฒนธรรมของญี่ปุ่นเจริญรุ่งเรืองถึงขีดสุดก็คือ พระพุทธศาสนา นั่นเอง วัดในพุทธศาสนาหลายมาเป็นศูนย์รวมทางสังคมที่สำคัญมาก และพระสงฆ์ก็เป็นผู้นำในการศึกษาแนวใหม่นี้ นี่คือนิกายที่แท้จริงของพุทธศาสนาในระยะแรกที่ได้รับการปลูกฝังในประเทศนี้

ในศตวรรษที่ ๑ พระสงฆ์ที่มีชื่อเสียง ๒ รูป คือ โซโจ (เคนเกียวไดชิ ค.ศ. 767-822) และคุโจ (โคโบไดชิ ค.ศ. 774-835) ได้แต่งตั้งนิกายพุทธศาสนาของญี่ปุ่นโดยเฉพาะ คือ พุทธศาสนา “เฮอัน” (Heian Buddhist) โดยใช้หลักธรรมและระเบียบปฏิบัติดั้งเดิมมาเป็นรากฐานของแบบ “เฮอัน” และได้สร้างวัดที่เขา “ฮิเอ” (Mt. Hiei) และ “โคยะ” (Mt. Koya) ซึ่งเป็นที่สงบเหมาะสำหรับการบำเพ็ญเพียรแทนที่จะสร้างที่เมืองหลวงอย่างที่เคยเป็นมาเพราะวัดในเมืองทั้งหลายมักจะกลายเป็นที่ที่พวกราชตระกูลและชนชั้นสูงมาชุมนุมกันเพื่อฆ่าเวลาเท่านั้น นิกายเทนไดและนิกายชินกอนซึ่งเป็นนิกายที่โซโจและคุโจก่อตั้งขึ้นนี้ได้รับความเชื่อถือเลื่อมใสจากบรรดาราชนิกและขุนนางชั้นสูงของสมัยนั้นตลอดมาเป็นเวลาประมาณ 300 ปี

ข้อควรสังเกตประการที่สองคือระหว่างศตวรรษที่ 12-13 มีพระสงฆ์ที่ยิ่งใหญ่อีกหลายรูป เช่น โฮเนน (Honen ค.ศ.1133-1212) ชินรัน (Shinran ค.ศ.1173- 1262) โดเกน (Dogen ค.ศ.1200-1253) และนิชิเรน (Nichiren ค.ศ.1222-1282) เป็นต้น เมื่อพูดถึงพุทธศาสนาในญี่ปุ่นเราไม่อาจจะเลยที่จะไม่กล่าวถึงนามของพระสงฆ์ผู้ยิ่งใหญ่เหล่านี้เพราะเหตุใดในช่วงศตวรรษนี้จึงได้มีพระสงฆ์ผู้ยิ่งใหญ่หลายท่านเกิดขึ้นแล้วเหตุผลก็คือ พวกเขาต้องเผชิญปัญหาร่วมกัน หากจะถามต่อไปว่า ปัญหาร่วมกันนั้น คืออะไร ก็อาจจะตอบได้ว่า ชาวญี่ปุ่นยอมรับพระพุทธศาสนาแต่เฉพาะที่เป็นแบบอย่างของชาวญี่ปุ่นเองเท่านั้น

อาจมีผู้สงสัยว่า พุทธศาสนาได้เผยแพร่เข้าสู่ญี่ปุ่นเป็นเวลานานก่อนหน้านี้อแล้วมิใช่หรือ ถ้าพิจารณาตามประวัติศาสตร์แล้วจะเห็นว่าเป็นจริงตามนั้น แต่ระยะเวลากว่าที่ชาวญี่ปุ่นจะสามารถรับเข้ามาย่อยและปรับ จนกระทั่งเป็นวัฒนธรรมซึ่งมีเนื้อหาที่มีลักษณะเป็นของญี่ปุ่นเองโดยแท้ันจำเป็นต้องใช้เวลานานหลายร้อยปี จนกระทั่งถึงศตวรรษที่ 7-8 นั่นเอง พุทธศาสนาของญี่ปุ่นจึงเริ่มเป็นตัวเป็นตน มีความมั่นคงขึ้น และในระหว่างศตวรรษที่ 12-13 ด้วยผลแห่งความพยายามของพระสงฆ์ผู้ปรีชาสามารถทั้งหลาย พระพุทธศาสนาก็ได้แพร่หลายไปทั่วประเทศ

หลังสมัยของพระสงฆ์ผู้เป็นปราชญ์ที่ยิ่งใหญ่เหล่านี้แล้วพระพุทธศาสนาของญี่ปุ่นก็มิได้รุ่งเรืองขึ้นกว่าเดิมอีกเลยแต่มีข้อควรสังเกตข้อหนึ่ง คือ มีผลงานการค้นคว้าเกี่ยวกับพุทธศาสนาตั้งแต่สมัยในการศึกษาวิชาพุทธศาสนายุคหลัง ๆ

นับตั้งแต่ที่ชาวญี่ปุ่นเริ่มยอมรับนับถือพุทธศาสนาเป็นต้นมาก็ได้รับอิทธิพลจาก

พุทธศาสนานิกายมหายานของจีน โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลังจากกำเนิดของพระสงฆ์ผู้เป็น
ปราชญ์ที่ยิ่งใหญ่เหล่านั้น ในศตวรรษที่ 12-13 แล้ว การเผยแพร่คำสั่งสอนของนิกาย
มหายานกลายเป็นรากฐานสำคัญที่ก่อให้เกิดผู้ค้นคิดนิกายอื่น ๆ ขึ้นมาใหม่หลายนิกาย
จนกระทั่งถึงสมัยเมจิยุคกลาง (Mid Meiji) จึงได้เริ่มมีการศึกษาพุทธศาสนาในแนว
ดั้งเดิม ผลจากการศึกษาพุทธศาสนาในแนวเดิมนี้อาจทำให้พุทธศาสนิกชนญี่ปุ่นทั้งหลาย
สำนึกได้ว่านอกเหนือจากพระสงฆ์ผู้ตั่งนิกายต่าง ๆ แล้ว ยังมีพระพุทธรูปโคม ผู้ทรงเป็น
พระศาสดาของพุทธศาสนาอยู่ และทำให้ผู้ที่สนใจแต่นิกายมหายานได้ตระหนักถึงหลัก
พระธรรมคำสอนซึ่งเป็นพระพุทธรพจน์ของพระพุทธเจ้าด้วย แต่แนวโน้มใหม่นี้ยังจำกัด
อยู่ในขอบข่ายของการศึกษาเท่านั้น ไม่มีอิทธิพลที่จะกระตุ้นให้เกิดความศรัทธาอย่าง
แรงกล้าในศาสนาขึ้นใหม่ อย่างไรก็ดีก็มีผลทำให้ความรู้เกี่ยวกับพุทธศาสนาของชาว
ญี่ปุ่นค่อย ๆ เปลี่ยนไปไม่น้อยทีเดียว ผู้เขียนจึงใคร่ที่จะให้แนวความคิดนี้เป็นข้อสังเกต
ประการสุดท้าย

ประวัติการเผยแพร่ของพระพุทธศาสนา

พุทธศาสนาเป็นศาสนาที่เกิดขึ้นจากพระธรรมคำสั่งสอนของพระศากยมุณี (Shakyamuni) โดยที่พระองค์ทรงเทศนาสั่งสอนธรรมจนตลอดพระชนม์ชีพของพระองค์เป็นเวลาถึง 45 ปี ดังนั้นคำพูดที่พระองค์ทรงใช้ในการเทศนาสั่งสอนจึงมีอิทธิพลในทางศาสนาอย่างมาก โดยจะเห็นได้จากความจริงที่ว่า มีธรรมสถาน (Dharma gates) 84,000 แห่งและมีโรงเรียนสอนธรรมอีกเป็นจำนวนมาก การสอนของธรรมสถานและโรงเรียนเหล่านี้เกี่ยวข้องกับพระธรรมของพระศากยมุณี หนังสือชื่อ “อิสไซเกียว” หรือ “ไดโซเกียว” (Issaikyo or Daizokyo) เป็นหนังสือที่รวบรวมจารึกคำสอนของพระพุทธเจ้าที่สมบูรณ์เล่มหนึ่ง

พระศรีศากยมุณีทรงเน้นความสำคัญในความเสมอภาคของมนุษย์ พระธรรมของพระองค์จึงใช้คำพูดง่าย ๆ ที่ใช้กันอยู่ประจำวัน เพื่อให้ทุกคนสามารถเข้าใจคำสอนของพระองค์ได้ทั้งหมด ทรงแสดงธรรมเทศนาสั่งสอนเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนเป็นจำนวนมากมายมหาศาล โดยไม่ทรงหยุดพักเลยแม้แต่วันเดียวทราบจนกระทั่งเสด็จปรินิพพานเมื่อพระชนมายุได้ 80 พรรษา

หลังจากที่พระองค์ทรงเสด็จปรินิพพานแล้ว พระสาวกทั้งหลายก็ได้เทศนาสั่งสอนพระธรรมที่ได้รับฟังมาจากพระองค์ต่อไป แต่ในขณะที่คำสอนได้ถูกถ่ายทอดและบอกเล่าต่อ ๆ กันไปนั้น ก็อาจจะมีความคิดพลาดเกิดขึ้นโดยมิได้ตั้งใจ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความคิด การได้ยินหรือความเข้าใจของสาวกแต่ละคนนั่นเอง อย่างไรก็ตามพระพุทธพจน์ควรจะต้องได้รับการถ่ายทอดและเผยแพร่อย่างถูกต้อง และทั่วถึงประชาชนทุกคนไม่ลำเอียง หรือเลือกที่รักมักที่ชัง ดังนั้นบรรดาพระเถระชั้นผู้ใหญ่จึงได้มาประชุมกันเพื่อทำการสังคายนาพระธรรม ด้วยการนำสิ่งที่ได้ยินได้ฟังจากพระพุทธองค์มาบอกเล่าซึ่งกันและกัน และซักถามทำความเข้าใจกันว่าถูกต้องหรือไม่ เมื่อสอบทานกันเป็นที่แน่นอนแล้วก็ทำการจารึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร การสังคายนาใช้เวลาหลายเดือนทีเดียวจึงสำเร็จลุล่วง ต่อมาได้มีการเพิ่มเติมอรรถาธิบาย

และคำวิจารณ์โดยพระเถระผู้ใหญ่ลงไปด้วย และรวมเรียกจารึกที่เพิ่มเติมนี้เข้ากับพระสูตรและพระวินัยว่า “Sanzokyo” หรือ “ไตรปิฎก” ในภาษาสันสกฤต “Sanzokyo” ประกอบด้วย Kyozo (พระสูตร) Ritsuzo (พระวินัย) และ Ronzo (พระอภิธรรม) “Zo” แปลว่าภาษาหรือรองรับหรือบรรจุ “Kyo” แปลว่าคำสอนของพระพุทธเจ้า “Ritsu” แปลว่าระเบียบวินัยหรือสิกขาบทของสงฆ์ “Ron” แปลว่า อรรถาธิบายและบทวิจารณ์ที่พระเถระผู้ใหญ่ได้เพิ่มเติมเข้าไป

เกือบทุกนิกายได้ทำการเก็บรักษาคัมภีร์ของคน(สันสกฤต : Tripitaka, บาตี : Tipitaka) แต่มีคัมภีร์ที่หลงเหลืออยู่ครบถ้วนบริบูรณ์อยู่เพียงชุดเดียว คือคัมภีร์พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลีซึ่งเป็นของนิกายเถรวาท คัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาบาลีนี้มีบทบาทที่สำคัญและได้รับการจารึกอย่างแพร่หลายในหมู่ประเทศที่นับถือศาสนาพุทธซึ่งอยู่ในแถบเอเชียใต้และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ตามตำนานกล่าวกันว่า พุทธศาสนาได้รับการนำเข้ามาเผยแพร่ในประเทศจีนเป็นครั้งแรกเมื่อ ค.ศ. 67 ระหว่างรัชสมัยของพระเจ้าหมิง (King Ming) แห่งราชวงศ์ฮั่น (Latter Eastern Han Dynasty) แต่แท้ที่จริงแล้วได้มีการนำเอาพระคัมภีร์ของพระพุทธเจ้าเข้ามาและแปลเป็นภาษาจีนเมื่อ 87 ปีต่อมาคือราว ๆ ค.ศ. 151 ในรัชสมัยของพระเจ้า Huan แห่งราชวงศ์เดียวกัน ในช่วงเวลานั้นพุทธศาสนามหายานได้ถือกำเนิดขึ้นในประเทศอินเดีย คัมภีร์พระพุทธานุยุตตันและคัมภีร์มหายานจึงได้สืบทอดมาถึงประเทศจีนโดยปราศจากการแบ่งแยก หลังจากนั้น ความพยายามในการแปลคัมภีร์ก็ยังคงดำเนินสืบต่อกันมากกว่า 1,700 ปี นับจำนวนได้ถึง 1,440 บทธรรม หรือ 5,586 เล่มสมุด และความพยายามในการสงวนรักษาพระธรรมที่แปลแล้วนี้ได้เริ่มทำกันในศตวรรษ Wei แต่ได้กระทำการตีพิมพ์ในสมัยราชวงศ์ซ่ง (Northern Sung Dynasty) ซึ่งเป็นเวลาเดียวกันกับที่มีการเพิ่มเติมงานของพระเถระผู้ใหญ่ของจีนรวมเข้าไป พระคัมภีร์ที่ได้รับการเพิ่มเติมนี้จึงไม่เหมาะที่จะเรียกว่า “Sanzokyo” อีกต่อไป เมื่อถึงสมัย Sui จึงได้เปลี่ยนชื่อเป็น “Issaikyo” ซึ่งแปลว่า รวมพระธรรมฉบับสมบูรณ์ พอถึงสมัยถังก็เปลี่ยนมาเรียกว่า “Daizokyo”

ส่วนทางทิเบตนั้นได้รับพระพุทธศาสนาเข้าไปเมื่อประมาณคริสต์ศตวรรษที่ 7 และระหว่างคริสต์ศตวรรษที่ 9-11 นับเป็นเวลากว่า 150 ปีที่มีการแปลคัมภีร์พุทธศาสนา จนเกือบหมดสิ้น

นอกจากภาษาเกาหลี ญี่ปุ่น สิงหล เขมร ตุรกี และภาษาตะวันออกเกือบทั้งหมดแล้ว ยังมีการแปลเป็นภาษาละติน ฝรั่งเศส อังกฤษ เยอรมัน และอิตาลีด้วย จะเห็นได้ว่าพุทธภาพของพระศากยบุณิได้แผ่ขยายไปทั่วทุกมุมโลก

อย่างไรก็ตามหากจะพิจารณาถึงวิธีการแปลแล้วจะเห็นได้ว่า ทั้ง ๆ ที่การพัฒนาของพุทธศาสนามีอายุมาถึง 2,000 กว่าปี และมีหนังสือพระธรรมที่แปลแล้วถึง 10,000 เล่มหรือมากกว่าก็ตาม การที่จะดึงเอาความหมายที่แท้จริงพระพุทธพจน์ออกมาเป็นเรื่องราวที่เดียวแม้จะมีหนังสือ “Daizokyo” เป็นแนวทางให้ค้นคว้า ผู้ศึกษาจำเป็นต้องใช้ความสามารถและความเชื่อมั่นในตนเองประกอบด้วยการตีความหมายของพระพุทธพจน์

หัวใจของพระพุทธศาสนา คือ พระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า ซึ่งเป็นคำสอนที่มีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับชีวิตประจำวันของเรา ไม่เช่นนั้นแล้วก็ไม่อาจสนใจหรือโน้มน้าวจิตใจของคนทั่วไปให้หันมาเชื่อถือได้ ดังนั้นอย่างน้อยที่สุด พระธรรมที่เราควรจำคิดว่าไว้ควรมีความเรียบง่าย มีความเป็นกลาง มีเนื้อหาสาระ มีความถูกต้อง ใช้คำง่าย ๆ ที่ใช้กันอยู่ในชีวิตประจำวัน

หนังสือ “พระธรรม” เล่มนี้ เป็นหนังสือที่เรียบเรียงขึ้นโดยคำนึงถึงความสำคัญดังกล่าวเพื่อถ่ายทอดพระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าซึ่งมีอายุมากกว่า 2,000 ปีแล้ว ให้สืบต่อไป อย่างไรก็ตาม หนังสือเล่มนี้ยังมีข้อบกพร่องที่จะต้องแก้ไขอยู่อีกมากมาย เพราะพระพุทธพจน์นั้นมีความหมายลึกซึ้งมาก และพระพุทธคุณนั้นก็หาขอบเขตจำกัดมิได้ ยากที่ปุถุนทั่วไปจะสามารถเรียนรู้หรือเข้าใจให้ถ่องแท้ถูกต้องทั้งหมดได้

คณะผู้จัดทำได้ตั้งความหวังว่า หนังสือเล่มนี้จะได้รับการปรับปรุงให้ดีขึ้นตามลำดับ ทั้งในด้านเนื้อหาที่เชื่อถือได้และคุณค่าต่อชีวิต ในการจัดพิมพ์ครั้งต่อ ๆ ไป

ประวัติของหนังสือ “คำสอนของพระพุทธเจ้า”

หนังสือเล่มนี้ได้ปรับปรุงแก้ไขและรวบรวมมาจากต้นฉบับภาษาญี่ปุ่น คือ “ชินยาคุ บุกเคียว เซอเตน” (คัมภีร์พระพุทธศาสนาฉบับแปลใหม่) ซึ่งตีพิมพ์เมื่อเดือนกรกฎาคม พ.ศ.2468 โดยสมาคมส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ซึ่งมีสมณะเจ้ามูอัน คิชิ เป็นประธานกรรมการ

ฉบับพิมพ์ครั้งแรกเป็นภาษาญี่ปุ่น รวบรวมโดยมีศาสตราจารย์ ชิวากุ ยามาเบ และศาสตราจารย์ ชิเซน อะคะนุมะ เป็นหัวหน้า และได้รับความร่วมมือจากคณาจารย์ผู้เชี่ยวชาญทางพระพุทธศาสนาหลายท่าน ใช้เวลาประมาณ 5 ปี จึงสำเร็จเป็นรูปเล่มออกมา

องค์การส่งเสริมพระพุทธศาสนาจึงขอแสดงความขอบคุณต่อสมณะเจ้า มูอัน คิชิ และคณาจารย์ทั้งหลายที่ได้ให้ความร่วมมือในการจัดพิมพ์หนังสือเล่มนี้ไว้ ณ ที่นี้ ด้วย

เมื่อสมัยโชวะ (พ.ศ.2496-2532) ทางสมาคมได้จัดพิมพ์หนังสือ “คัมภีร์พระพุทธศาสนา ฉบับประชาชน” ออกจำหน่าย และได้รับความนิยมนอย่างกว้างขวาง

ในเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2477 มีการจัดการประชุมของกลุ่มยุวพุทธศาสนิกชนแห่งภาคพื้นแปซิฟิกขึ้นที่ประเทศญี่ปุ่น จึงได้มีการแปล “คัมภีร์พระพุทธศาสนา ฉบับประชาชน” เป็นภาษาอังกฤษ และพิมพ์แจกเป็นอนุสรณ์ในนามของสมาคมนักพุทธศาสนิกชนแห่งญี่ปุ่น ให้ชื่อหนังสือว่า “The Teaching of Buddha” โดยได้รับความร่วมมือในการแปลจาก Mr. D. Goddard

ในปี พ.ศ. 2505 เนื่องในโอกาสครบรอบ 70 ปีที่พระพุทธศาสนาได้เผยแผ่เข้าไปในญี่ปุ่น นายเฮอัน นูมะตะ ผู้ก่อตั้งบริษัท มิตสึโตโย จึงได้พิมพ์ “คำสอนของพระพุทธเจ้า” ฉบับภาษาอังกฤษขึ้นอีก

ในปีพ.ศ. 2508 เมื่อนาย เฮอัน นูมะตะ ได้จัดตั้งมูลนิธิ องค์การส่งเสริมพระพุทธศาสนาขึ้นแล้ว ก็ได้มีการจัดพิมพ์หนังสือ “คำสอนของพระพุทธเจ้า” ฉบับภาษาอังกฤษออกเผยแพร่อีกไปทั่วโลก

ตามโครงการนี้ ได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการปรับปรุงแก้ไขหนังสือเล่มนี้ขึ้นในปี พ.ศ. 2509 มีสมาชิก คือ บรรดาศาสตราจารย์ผู้เชี่ยวชาญหลายท่าน ได้แก่ ศ.จ. คะชิโยชิ

คิโน ศ.จ. ชิวยู คณะโอะคะ ศ.จ.เซนโน อิชิกามิ ศ.จ. ชินโก ซะเอกิ ศ.จ.โคโด มัตสึนามิ ศ.จ.โซจุน บันโด ศ.จ. ทาเคมิ ทาคาเซ นอกจากนี้แล้วยังมี ศ.จ. ฟูมิโอะ มาสึทานิ มิสเตอร์ N.A.Waddell และนาย โตชิชิเคะ ชิมีสึ ร่วมอยู่ด้วยและได้จัดพิมพ์ “คำสอนของ พระพุทธเจ้า” ขึ้นในแนวใหม่เป็นภาคภาษาญี่ปุ่น-อังกฤษ

ในปีพ.ศ. 2515 ศ.จ.ชิวยู คณะโอะคะ ศ.จ.เซนโน อิชิกามิ ศ.จ.โซยู ฮานายามา ศ.จ.กวานเซอิ ทามุระ และศ.จ. ทาเคมิ ทาคาเซ ได้แก้ไขข้อบกพร่องเกี่ยวกับการพิมพ์ บางอย่างในหนังสือและรวบรวมพิมพ์ฉบับภาษาอังกฤษขึ้นมาใหม่

ปีพ.ศ. 2516 ได้มีการแก้ไขตัวอักษรจีนและข้อบกพร่องต่าง ๆ หลายแห่งโดย คณาจารย์หลายท่าน คือศ.จ. เรียวทตสึ ชิโอะอิริ ศ.จ. ทาเคมิ ทาคาเซ ศ.จ. อิโรชิ ทาชิคาวา ศ.จ. กวานเซอิ ทามุระ ศ.จ.โซจุน บันโด ศ.จ.โซยู ฮานายามา และจัดพิมพ์ฉบับ ภาษาญี่ปุ่นขึ้นมาใหม่

ปีพ.ศ. 2517 เนื่องจากคำแปลในภาคภาษาอังกฤษบางตอนมีส่วนที่ไม่ถูกต้อง เหมาะสมจึงได้มีการแก้ไขปรับปรุงกันอีกครั้งหนึ่งโดยมี ศ.จ. โคโด มัตสึนามิ ศ.จ.โซจุน บันโด ศ.จ. ชินโก ซะเอกิ ศ.จ. โดย โทคุนางา ศ.จ.กวานเซอิ ทามุระ และศ.จ.โซยู ฮานายามา ซึ่งเป็นหัวหน้ากองบรรณาธิการ และได้รับความร่วมมือจากมิสเตอร์ Richard K. Steiner คราวนี้ได้รวมพิมพ์ภาคภาษาญี่ปุ่นเข้าไปด้วย เป็นฉบับอังกฤษ-ญี่ปุ่น

ปีพ.ศ. 2521 มีศ.จ. ชิเกโอะ กามะตะ และศ.จ. ยาสึอากิ นารา เข้าร่วมเป็น บรรณาธิการ ต่อมาในปีพ.ศ. 2543 การรวบรวมเนื้อหาได้ถูกเรียบเรียงใหม่โดยสมาชิก ดังต่อไปนี้ ศ.จ. เซนโน อิชิกามิ ศ.จ. ยาสึอากิ นารา ศ.จ. โคโด มัตสึนามิ ศ.จ. โซจุน บันโด ศ.จ. เคนเนท ทานากะ ศ.จ. โซโกะ วาดานาเบะ ศ.จ.โยชิยาสึ โยเนซาวะ และ ศ.จ. เซนากุ มาอะคะ(ทำหน้าที่หัวหน้าบรรณาธิการ)

นอกจากนี้แล้ว ได้มีการปรับปรุงแก้ไขอีกเพื่อให้อ่านง่ายขึ้นโดยการให้นักเรียน ในโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาของญี่ปุ่นและอเมริกาอ่านหนังสือเล่มนี้โดยตลอด หลังจากนั้น กองบรรณาธิการก็ได้พบปะเพื่อและเปลี่ยนความคิดเห็นและรับฟังข้อเสนอแนะจาก นักเรียนเหล่านั้นและจัดการปรับปรุงแก้ไข จัดพิมพ์ “คำสอนของ พระพุทธเจ้า” ฉบับภาษาอังกฤษ-ญี่ปุ่น ขึ้นมาใหม่

ส่วนหนังสือ “คำสอนของพระพุทธเจ้า” ฉบับแปลภาคภาษาไทยนี้ แปลโดย

อาจารย์จินตนา ยาสุควา แห่งมหาวิทยาลัยโตเกียวภาษาต่างประเทศ (Tokyo-University of Foreign Studies) โดยได้รับคำแนะนำและตรวจทานจากศาสตราจารย์ โอซามุ มัตสึยามา อาจารย์ผู้ทรงคุณวุฒิแผนกภาษาไทยแห่งมหาวิทยาลัยเดียวกัน นอกจากนั้นยังได้รับคำอธิบายต่าง ๆ เกี่ยวกับหลักพุทธปรัชญาของลัทธิมหายานซึ่งมีแนวความคิดแตกต่างไปจากแนวความคิดของลัทธิหินยานที่แพร่หลายอยู่ในประเทศไทย จากศาสตราจารย์ โชชู ฮานายามา ศาสตราจารย์ ความเชอิ ทามูระ แห่งองค์การส่งเสริมพระพุทธศาสนา

และในฉบับปรับปรุง ปีพ.ศ.2555 นี้ ได้รับความช่วยเหลือจาก พระมหาชัยพงษ์ กตปุญโญ นักศึกษาระดับปริญญาเอก สาขาพระพุทธศาสนา แห่งมหาวิทยาลัยโตโย (Toyo University) ในการแปลเนื้อหาเพิ่มเติมตามฉบับปรับปรุงภาคภาษาอังกฤษและภาษาญี่ปุ่น รวมทั้งปรับปรุงแก้ไขคำแปลและเนื้อหาบางส่วนเพื่อให้เข้าใจง่ายและมีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

มิถุนายน 2555

ครุฑ คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า

ชีวิตมนุษย์	หน้า	บรรทัด
ความหมายของชีวิต	5	10
สภาวะที่แท้จริงของโลก	96	13
วิถีทางดำเนินชีวิตที่ทุกคนปรารถนา	235	12
การมองชีวิตในทัศนะที่ผิด	45	1
ความเข้าใจในชีวิตที่ถูกต้อง	41	9
ชีวิตที่มีอคติ	57	9
แต่ผู้ที่ยังตกอยู่ในความลุ่มหลง (ชาดก)	127	1
ชีวิตคน (ชาดก)	90	14
ถ้ามนุษย์ดำเนินชีวิตอยู่ด้วยคณหาราคะ (ชาดก)	90	1
คนแก่ คนเจ็บ และคนตาย สอนให้รู้ถึงอะไร (นิทาน)	93	11
ความตายเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ (นิทาน)	94	17
สิ่งที่ไม่มีความจริงในโลกนี้ทำสำเร็จ 5 อย่าง	48	8
อริยสัจ 4	49	1
ความหลงผิดและความรู้แจ้ง ล้วนมีกำเนิดจากจิตใจ	49	12
หลัก 20 ประการที่ยากแต่มีค่ายิ่งควรที่ปุถุชนจะพึงกระทำให้สำเร็จ	133	5

ศรัทธา

ศรัทธา คือ ความเชื่ออย่างแรงกล้า	179	7
ศรัทธามีหลักสำคัญ 3 ประการ	181	1
ศรัทธา คือ การแสดงออก	182	1
ศรัทธาเกิดขึ้นจากความจริงใจ	181	8
การค้นหาความจริงยากเหมือนคนตาบอดพยายามอธิบายลักษณะ		

	หน้า	บรรทัด
ที่แท้จริงของช้างจากการสัมผัส (ชาดก).....	75	1
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าแสดงให้เห็นว่าธรรมชาติพุทธ		
อยู่ที่ไหน (ชาดก)	78	1
ธรรมชาติพุทธถูกบดบังด้วยตัณหาหยาบ (ชาดก)	73	9
ความสงสัยกลางแคลงใจเป็นอุปสรรคต่อศรัทธา.....	182	10
พระพุทธเจ้าเป็นบิดาของทุกสิ่งในโลกและมนุษย์ทุกคน		
เป็นบุตรของพระองค์.....	35	13
ปัญญารู้แจ้งของพระพุทธเจ้ากว้างและลึกดังมหาสมุทรอันกว้างใหญ่	34	7
พระพุทธเจ้าทรงมีน้ำพระทัยที่เปี่ยมไปด้วยความเมตตา		
อย่างใหญ่หลวง.....	15	1
ความเมตตาของพระพุทธเจ้าไม่มีที่สิ้นสุด.....	16	5
พระพุทธเจ้าไม่มีรูปลักษณะ.....	13	12
พระพุทธเจ้าทรงเทศนาสั่งสอนตลอดชีวิตของพระองค์	23	11
พระพุทธเจ้าทรงใช้นิยายเกี่ยวกับชีวิตและความตาย		
ในการสอนเพื่อจูงใจประชาชน.....	23	11
พระพุทธเจ้าทรงช่วยประชาชนให้ได้พบหนทางหลุดพ้นจาก		
ความทุกข์ทรมานในโลกโดยเล่านิทานประกอบการสอน	20	1
โลกแห่งความรู้แจ้งในสังขาร	237	10
ความเป็นผู้มีศรัทธาในพระพุทธพระธรรม และพระสงฆ์.....	178	1
การศึกษาวีธีรักษาศีล ผูกจิตใจให้มั่นคง และประพฤติตน		
ด้วยความฉลาดสุขุม.....	163	12
มรรค 8	166	9
หนทางทั้ง 6 ที่จะนำไปสู่การบรรลุอรหัตผล	169	1
การปฏิบัติที่ถูกต้อง 4 ประการ.....	168	8

	หน้า	บรรทัด
ข้อควรสำเนียง 4 ประการ	168	1
พลังอำนาจ 5 ประการที่จะนำไปสู่หนทางแห่งการตรัสรู้	168	14
สภาวะจิตที่ไม่มีขอบเขตจำกัด 4 สภาวะ	171	13
ผู้ที่สามารถเข้าใจอริยสัจ 4	39	12
ความตายและความไม่จีรังของชีวิต	12	16
ผู้ที่เชื่อในพระอมิตาภพุทธะจะได้ไปเกิดในดินแดนบริสุทธิ์ของพระองค์	113	1
ทำตัวท่านให้เป็นเสมือนแสงประทีปและมีความเชื่อมั่นในตนเอง	10	16

การฝึกสมาธิ

บุคคลควรคำนึงว่าสิ่งที่สำคัญที่สุดสำหรับตน คือ อะไร (นิทาน อุปมาอุปไมย)	150	6
จงระวังก้าวแรกของท่าน	133	1
จงอย่าลืมสิ่งที่ท่านแสวงหา (นิทาน อุปมาอุปไมย)	152	7
การที่จะบรรลุผลสำเร็จในสิ่งใดได้ จะต้องมีความอดทน ต่อความลำบาก (นิทาน)	159	1
จงเข้มแข็งแม้ว่าจะประสบแต่ความล้มเหลวซ้ำแล้วซ้ำเล่า (นิทาน)	173	3
จงควบคุมจิตใจไม่ให้หวั่นไหวแม้จะตกอยู่ในภาวะที่ ไม่พึงปรารถนา (นิทาน)	124	1
ผู้ที่เข้าใจและปฏิบัติธรรมเปรียบเสมือนกำลังเดินอยู่ในความมืดโดย มีแสงสว่างนำทาง	40	10
เราจะพบคำสอนเกี่ยวกับชีวิตได้ทุกหนทุกแห่ง (นิทาน)	161	14

	หน้า	บรรทัด
มนุษย์มีแนวโน้มที่จะก้าวไปในทิศทางที่จิตใจต้องการ	121	15
หลักสำคัญของพระธรรมคำสอนก็คือ การควบคุมจิตใจของตนเอง	11	8
จงควบคุมจิตใจของท่านเป็นกรณีแรก	212	1
ถ้าท่านควบคุมจิตใจของท่านได้	122	1
สภาวะต่าง ๆ ของจิตใจ (ชาดก)	118	10
“จิตใจ” ไม่ใช่ “คน”	46	11
อย่าตกเป็นทาสของจิตใจ	11	1
จงเอาชนะจิตใจของท่านเอง	154	9
จงเป็นนายของจิตใจของท่านเอง	11	10
ความชั่วร้ายทั้งหลายเกิดจาก กาย วาจา ใจ	87	4
วาจากับใจ	125	6
ร่างกายของคนเราไม่ใช่อะไรอื่น นอกจากเป็นสิ่งที่อึดมา (นิทาน)	143	7
ร่างกายเต็มไปด้วยความไม่บริสุทธิ์ทุกชนิด	130	14
จงอย่าโลก	11	1
จงรักษากาย วาจา ใจ ให้บริสุทธิ์อยู่เสมอ	123	9
จงมีความยุติธรรมและความมานะอดทน (นิทาน)	172	11

ความทุกข์ของมนุษย์

ความทุกข์ของมนุษย์เกิดจากจิตใจที่ผูกพัน	42	13
ทำอะไรจริงจะไม่เกิดทุกข์	13	3
ความลุ่มหลงและอวิชชานำไปสู่หนทางแห่งการตรัสรู้	59	7
ทำอะไรจริงจะหลุดพ้นจากความทุกข์	116	1

เราจะพบหนทางแห่งการหลุดพ้นได้เมื่อไฟแห่งกิเลสดับไหม		
ดับมอดลง	141	14
ราคะเป็นมูลเหตุแห่งมาฆาทั้งปวง	85	11
คันหาราคะเปรียบเสมือนนุพิษที่ซ่อนตัวอยู่ในสวนดอกไม้	86	1
จงอย่าผูกพันอยู่กับบ้านที่กำลังไฟไหม้ (ชาดก)	19	14
ค้นหาเป็นมูลเหตุของความชั่วร้าย	118	6
โลกนี้ตกอยู่ในท่ามกลางกองเพลิง	83	1
หากเรามุ่งแสวงหาแต่ชื่อเสียงเกียรติยศก็เท่ากับกำลัง		
กำลังเผาตัวเอง	119	9
หากเรามุ่งแสวงหาแต่ความมั่งคั่งและคันหาราคะ		
ก็เท่ากับกำลังทำลายตัวเอง	119	13
คนฉลาดและคนโง่แตกต่างกันตามสันดานเดิม	134	1
คนโง่จะมองไม่เห็นความผิดของตนเอง (ชาดก)	141	1
คนโง่มักอิจาเมื่อเห็นผู้อื่นได้ดี เพราะมองแต่ผลลัพธ์ที่ได้	141	3
สิ่งที่คนโง่มักจะกระทำ (ชาดก)	147	1

ชีวิตประจำวัน

จงให้ทานโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน	170	1
การให้ทาน 7 ประเภททั้ง ๆ ที่ยากจน	170	8
หนทางไปสู่ความมั่งคั่ง (นิทาน)	145	13
หนทางไปสู่ความสุข	132	10
อย่าลืมบุญคุณที่เคยได้รับ (นิทาน)	139	1

	หน้า	บรรทัด
มนุษย์มีหลายประเภท	89	1
ความหายนะมักบังเกิดขึ้นแก่ผู้มีใจอาฆาตแค้น	132	1
วิธีระงับอารมณ์ขุ่นเคือง (นิทาน)	232	3
จงอย่าหวั่นไหวกับคำติฉินนินทาของผู้อื่น (นิทาน)	122	11
ท่านไม่ได้มีชีวิตอยู่เพื่อเสื้อผ้า อาหาร หรือที่อยู่อาศัย	205	6
อาหารและเครื่องนุ่งห่มไม่ได้มีไว้เพื่อปรนเปรอความสุข	117	1
สิ่งที่ควรคำนึงถึงในเวลารับประทานอาหาร	208	7
สิ่งที่ควรคำนึงถึงในเวลาห่ม	207	6
สิ่งที่ควรคำนึงถึงในเวลานอน	208	17
สิ่งที่ควรคำนึงถึงในเวลาร้อนหรือหนาว	208	10
สิ่งที่ควรคำนึงถึงในชีวิตประจำวัน	206	10

เศรษฐกิจ

การใช้สิ่งของให้ถูกวิธี(นิทาน)	221	10
ไม่มีทรัพย์สินใดที่จะเป็นของตนเองตลอดไป	221	1
ไม่ควรสะสมทรัพย์สินเพื่อประโยชน์ของคนผู้เดียว	223	12
ทำอย่างไรจึงจะประสบความสำเร็จ (นิทาน)	145	13

ชีวิตครอบครัว

ครอบครัวเป็นศูนย์รวมจิตใจของสมาชิกทุกคน	218	9
สิ่งที่จะบ่อนทำลายครอบครัว	213	7
วิธีที่ลูกจะตอบแทนบุญคุณอันยิ่งใหญ่ของพ่อแม่	218	3
สิ่งที่บุตรพึงปฏิบัติต่อบิดามารดา	214	1
วิธีปฏิบัติที่เหมาะสมระหว่างสามีและภรรยา	215	1
สามีภรรยาควรมีศรัทธาในสิ่งเดียวกัน (นิทาน)	222	13

วิถีทางครองชีวิตของสมณะ	หน้า	บรรทัด
สมณะที่แท้จริงไม่ใช่เป็นเพียงผู้ที่นั่งจีวรและสวดท่อง		
พระธรรมเท่านั้น.....	197	8
สมณะไม่ใช่ผู้สืบทอดของวัดและทรัพย์สินของวัด.....	194	1
คนโลก เป็นสมณะที่แท้จริงไม่ได้.....	194	5
การดำเนินชีวิตที่แท้จริงของสมณะ.....	196	4

สังคัม

ความหมายของสังคัม.....	227	8
สภาพที่แท้จริงของสังคัมในโลก.....	96	13
ชุมชน 3 ประเภท	227	11
การอยู่ร่วมกันในสังคัมที่แท้จริง	228	1
แสงประทีปที่ขับไล่ความมืด.....	226	5
มนุษย์สัมพันธ์.....	228	10
สิ่งที่จะช่วยทำให้เกิดความสมดุลในสังคัม.....	230	4
ชุมชนสงฆ์ในอุดมคติ	229	4
สังคัมของพุทธศาสนิกชนในอุดมคติ.....	237	1
การทำลายระเบียบและกฎเกณฑ์ของสังคัมเป็น		
มูลเหตุแห่งความหายนะ (ขาดก).....	140	5

	หน้า	บรรทัด
ความริษยาและการทะเลาะเบาะแว้งเป็นเหตุแห่งความพินาศ (ชาดก)...	140	5
จงแสดงความเคารพต่อผู้สูงอายุ (นิทาน).....	134	12
อาจารย์และศิษย์ควรปฏิบัติต่อกันอย่างไร.....	214	12
วิถีทางแห่งมิตรภาพ.....	215	8
วิธีเลือกมิตร.....	216	19
นายและบ่าวควรปฏิบัติต่อกันอย่างไร.....	215	17
วิธีปฏิบัติต่อนักโทษหรือผู้ต้องหา.....	224	5
สิ่งที่ผู้สั่งสอนธรรมควรสำเหนียกไว้.....	199	1

อธิบายศัพท์สันสกฤต (เรียงตามลำดับอักษร)

กรรม (karman)

ตามความหมายที่แท้จริง หมายถึงการกระทำ แต่ตามความหมายที่เกี่ยวข้องกับเหตุและผล หมายถึง ผลของการกระทำ คือการกระทำหนึ่ง ๆ มักจะส่งผลดี ชั่ว ลำบาก หรือสบายตามมา ผลของการกระทำนั้น เรียกว่า กรรม ยกตัวอย่างเช่น ในชาติก่อนเคยทำความดีสะสมไว้มากมาย ผลแห่งกรรมดีนั้นก็จะตามมาเกื้อหนุนให้ประสบแต่ความสุขในชาติ ต่อ ๆ ไป หนึ่ง กรรม มี 3 ประเภทคือ กายกรรม วาจกรรม และมโนกรรม

กิเลส (kleśa)

คือ เครื่องหรือสิ่งที่ขัดขวางมนุษย์ไม่ให้พบหนทางแห่งความจริง คือการตรัสรู้ เป็นเครื่องผูกมัดจิตใจคนเราให้ติดอยู่ในความทุกข์ทรมาน ความวุ่นวายไม่สงบ มีราก คือ ตัณหาาราคะ โสกะ โทสะ โมหะ ฝังลึกอยู่ เป็นเครื่องรบกวนจิตใจให้ขุ่นมัว เส่ร้า หมอง กระวนกระวาย เป็นสิ่งกีดขวางหนทางสู่การตรัสรู้ เราจึงต้องพยายามกำจัดกิเลสให้หมดสิ้นด้วยการฝึกปฏิบัติธรรม

ธรรม (dharma)

สังขธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสรู้ และเทศนาสั่งสอนสืบมา แบ่งเป็น 3 หมวด คือ พระสูตร หมายถึง พระพุทธพจน์ที่เป็นคำสั่งสอนทั้งสิ้นของพระพุทธเจ้า พระวินัย หมายถึง ข้อบัญญัติหรือสิกขาบทของสงฆ์ พระอภิธรรม หมายถึง คำสอนของพระพุทธเจ้าอันว่าด้วยอภิปรัชญา และอรรถาธิบายต่าง ๆ เกี่ยวกับพระสูตรและพระวินัย

ธรรมทั้ง 3 หมวดนี้รวมเรียกว่า พระไตรปิฎก

นิพพาน (nirvāṇa)

ในภาษาสันสกฤต แปลว่า “เป่าให้ดับ” เป็นภาวะที่กิเลสขันธ์และตัณหาในมนุษย์ทุกคนถูกขจัดให้หมดไป เหมือนการเป่าเทียนให้ดับ ผู้ที่เพียรพยายามมาถึงขั้นนี้เรียกว่าเข้าสู่ นิพพาน เมื่อพระพุทธเจ้าทรงตรัสรู้ บรรลุอรหัตผลเมื่อพระชนมายุ 35 พรรษา ก็อาจกล่าวได้ว่าทรงบรรลุสภาวะนิพพานเมื่อพ้นขั้นนิพพานแล้วจะเรียกว่า “พุทธ” และเมื่อพระพุทธเจ้าสวรรคตก็เรียกว่า “เสด็จเข้าสู่ปรินิพพาน” ซึ่งเกี่ยวเนื่องกับความคิดที่ว่าไฟกิเลสจะดับมอดลงได้ก็ต่อเมื่อสังขารสูญสิ้นแล้ว

บรรพชา (pravrajana)

การสละชีวิตครอบครัวออกบวชเป็นบรรพชิต เพื่อปฏิบัติตามหนทางแห่งธรรมเพียงอย่างเดียว ตามประเพณีอินเดียการละทิ้งครัวเรือนเพื่อใช้ชีวิตของนักบวชทางศาสนานั้นเป็นของธรรมดาพระโคตมสิทธัตถะก็เช่นเดียวกัน ทรงสละทิ้งราชสมบัติทั้งปวงแล้วออกผนวชจนได้ตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระศาสดาของพระพุทธศาสนา อนึ่ง การจำแนกข้อแตกต่างระหว่างผู้สละเรือน ถือเพศบรรพชิตกับฆราวาสผู้ครองเรือน ตามธรรมเนียมของคณะพุทธศาสนิกชนนั้น ในญี่ปุ่นนับว่าไม่เคร่งครัด

บารมี(pāramitā)

บารมีหรือคุณธรรมที่ทำให้ถึงฝั่ง คือ ข้ามพ้นจากฝั่งแห่งวัฏสังสารไปสู่ฝั่งแห่งการตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า มี 6 อย่าง คือ ทานบารมี ขันติบารมี วิริยบารมี ฌานบารมี และปัญญาบารมี ญี่ปุ่นมีเทศกาล “HIGAN” ในฤดูใบไม้ผลิ และใบไม้ร่วง เป็นโอกาสให้พุทธศาสนิกชนบำเพ็ญบารมีเหล่านี้เพื่อจะได้ข้ามพ้นห้วงมรรณพไปสู่ฝั่งแห่งการตรัสรู้ คือ ดินแดนสุขาวดีนั่นเอง

ปฏิจจสมุปบาท (pratītyasamutpāda)

คือการที่สิ่งทั้งหลายอาศัยกัน จึงเกิดมี เป็นความคิดหลักของพุทธศาสนาทุกสิ่งทุกอย่างมีความสัมพันธ์กัน ในภาษาญี่ปุ่นจึงมีสำนวนว่า “Okage-Samade” ซึ่งแปลว่า “ด้วยความช่วยเหลือเกื้อกูลของท่านจึง...” เป็นคำพูดแสดงความขอบคุณ และชักนำให้มีการตอบแทนบุญคุณนอกจากนั้น คำนี้ยังมีความหมายที่วิวัฒนาการไปอย่างลึกซึ้งในแง่ปรัชญา และเปลี่ยนไปใช้ในความหมายที่เกี่ยวกับมูลการณ์หรือกำเนิดของวัฏอาวรามพระพุทธรูป หรือตำนาน เป็นต้น บางครั้งก็ถูกนำไปใช้ในความหมายที่เกี่ยวกับโซกลาง อย่างไรก็ตามเราไม่ควรลืมความหมายตามศัพท์ดั้งเดิม

ปริณาม (pariṇāma)

คือการอุทิศให้ หมายถึงการทำความดี สร้างกุศลไว้สำหรับตัวเอง เพื่อจะได้เป็นบุญหนุนนำให้ได้พบหนทางตรัสรู้ในภายหน้า และหมายถึงการอุทิศส่วนกุศลให้ผู้อื่นด้วย ปัจจุบัน นิยมใช้กันในความหมายที่ว่า ด้วยความปรารถนาที่จะลบล้างบาปกรรมชั่ว

ที่ผู้ตายได้ก่อไว้เมื่อยังมีชีวิตอยู่ให้หมดไปจะได้มีโอกาสไปเกิดใหม่ในสุคติ ดังนั้นในพิธีงานฌาปนกิจศพ จึงมีการสวดเทศน์และการทำบุญกรวดน้ำอุทิศส่วนกุศลไปให้ผู้ตาย

ปัญญา (prajñā)

ความหมายทางพุทธศาสนา หมายถึง ความรู้แจ้งเห็นจริงที่จะเข้าใจถึงพระนิพพานในที่สุดต่างกับคำว่า ปัญญา ที่ใช้ในความหมายทั่วไป ผู้ที่มีปัญญารู้แจ้งเรียกว่า “พุทธ” ผู้ที่บำเพ็ญเพียรทางปัญญาเพื่อตรัสรู้เป็น “พุทธ” เรียกว่า “บำเพ็ญปัญญามี”

พระโพธิสัตว์ (bodhisattva)

เดิมแปลว่าการบำเพ็ญเพียรในขั้นก่อนที่จะบรรลุเป็นพระพุทธเจ้า หมายถึงผู้ที่แสวงหาหนทางตรัสรู้เมื่อนิกายมหายานเกิดขึ้นแล้ว ได้มีการตีความหมายของคำนี้ออกไปอย่างกว้างขวาง เช่น มีความหมายถึง พุทธศาสนิกชนผู้เลื่อมใส ในนิกายมหายานเป็นผู้ที่มุ่งมั่นปรารถนาที่จะไปสู่จุดหมายปลายทาง คือ การตรัสรู้ และขณะเดียวกันก็เพียรพยายามชักจูงสั่งสอนผู้อื่นให้แสวงหาหนทางตรัสรู้ด้วยเช่นเดียวกับตน ผู้ที่ปฏิบัติเช่นนี้ เรียกว่า พระโพธิสัตว์ นอกจากนั้นยังหมายถึงผู้ที่ได้รับพระเมตตาคุณและพระปัญญา คุณส่วนหนึ่งของพระพุทธเจ้า เป็นตัวแทนของพระองค์ไปปรากฏองค์ในที่ต่าง ๆ ที่มีความเดือดร้อนเกิดขึ้น ยกตัวอย่างเช่น พระอวโลกิเตศวรโพธิสัตว์ พระมัญจุศรีโพธิสัตว์ เป็นต้น

พุทธ (Buddha)

แปลตามศัพท์สันสกฤตหมายถึง “ผู้ที่ตรัสรู้แล้ว” หมายถึงพระโคตมพุทธ ซึ่งเป็นพระศาสดาของพุทธศาสนา

ในนิกายมหายานหลังจากที่พระโคตมพุทธในประวัติศาสตร์พุทธศาสนาเสด็จปรินิพพานแล้วได้มีการให้บรรดาธิษายว่ามีพระพุทธเจ้าผู้เป็นนรีนครอื่น ๆ อยู่มากมายหลายองค์ และมีการสร้างพระพุทธรูปของพระพุทธรูปทั้งหลายเหล่านี้ไว้บูชาตามความนับถือของแต่ละนิกาย เช่น พระอมิตาภพุทธ พระไวโรจนพุทธ พระไวสัจยคุรุ

อนึ่ง ภาษาญี่ปุ่น เรียกผู้ที่ตายไปแล้วทุกคนว่า “HOTOKE” เป็นแนวความคิดของนิกายสุชาวดีที่เชื่อว่า เมื่อตายแล้วจะได้ไปเกิดใหม่ เป็น “HOTOKE” ในแดนสุชาวดี

พุทธตา (buddhātā, buddhatva)

“เมล็ดพันธุ์แห่งความเป็นพุทธ” หมายถึงธรรมชาติ หรือธาตุแห่งความเป็นพระพุทธเจ้าเป็นความเชื่อที่มีความสามารถในการตรัสรู้นั้นมีปรากฏอยู่ในทุกสิ่งทุกอย่างไม่ว่าจะเป็นมนุษย์หรือสัตว์ ไม่จำกัดเพศหรือชนชั้นวรรณะ ผู้ที่สามารถค้นพบธรรมชาติหรือธาตุแห่งพุทธในคน เรียกว่า “พุทธ” (HOTOKE)

มัชฌิมาปฏิปทา (madhyamā pratipad)

คือ การปฏิบัติเป็นกลาง การมองทุกสิ่งด้วยความไม่ลำเอียง มีความคิดเป็นกลาง ไม่เอนเอียงไปข้างฝ่ายใด ปฏิเสธความมี และไม่มี เป็นการคิดในแนวตรรกวิทยา

เมตตา กรุณา (maitrī karuṇā)

เป็นหลักพื้นฐานของพระพุทธศาสนา เมตตา คือ การทำให้ผู้อื่นเป็นสุข กรุณา คือการช่วยเหลือให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ ผู้ที่ปฏิบัติตามนี้ได้โดยไม่เลือกที่รักมักที่ชัง เรียกว่า “เป็นผู้ตื่นแล้ว” คือเป็น “อรหันต์” เช่น พระอวโลกิเตศวรโพธิสัตว์ (กวนอิม) พระกษิติครรภ์โพธิสัตว์ (Jisō) พุทธง่าย ๆ ความเมตตากรุณา ก็คือ ความยินดีเมื่อเห็นผู้อื่นเป็นสุข เป็นทุกข์ด้วยเมื่อเห็นผู้อื่นตกอยู่ในความทุกข์ อยากจะช่วยเหลือให้พ้นทุกข์นั่นเอง

วิชญาปติมาตรตา (vijñaptimātrata)

นิยามหายาน ถ้อยหลักว่า ทุกสิ่งทุกอย่างในโลกเกิดขึ้นจาก “ปฏิสนธิจิต” “จิต” เท่านั้นเป็นของจริงแท้ที่มีอยู่ จิตทั้ง 8 เป็นมูลฐานแห่งสรรพสิ่งในโลก พุทธิภาพของจิตที่รับรู้อารมณ์ที่ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ รับเข้ามา 6 และจิตที่ 7 และ 8 (อาลัยวิญญาณ) เป็นมูลฐานของกำเนิดแห่งสรรพสิ่งทั้งหลาย

วิมukti-วิโมกษ (vimukti, vimokṣa)

คือความหลุดพ้น หมายถึงความหลุดพ้นจากโลกแห่งการเวียนว่ายตายเกิดเพื่อเข้าถึงกระแสสุณิพพาน ผู้ที่หลุดพ้นจากบ่วงวัฏสังสารนี้ไปได้และเข้าถึงภาวะแห่งนิพพานแล้ว เรียกว่า “พุทธ” คือ เป็นผู้ที่เป็นอิสระ พ้นแล้วจากกิเลสตัณหาที่เป็นเครื่องร้อยติดไว้กับภพ

ศูนย์ตา (śūnyatā)

คือความว่างเปล่า ความคิดที่ว่าสิ่งทั้งหลายไม่มีตัวตน แต่เป็นเพียงสิ่งที่อาศัยกันและกันเกิดขึ้น ไม่มีสิ่งใดที่อยู่หนึ่งหรือคงที่ ดังนั้นจึงไม่ควรยึดมั่นในความมีอยู่หรือไม่มีอยู่ปรากฏการณ์ทั้งหลายรวมทั้งมนุษย์เป็นของสัมพันธ์กัน คือ อิงอาศัยปรากฏการณ์ อันอื่นเกิดขึ้น จึงไม่ควรยึดถือความคงอยู่หรือลัทธิโคถลิทธิหนึ่งโดยเฉพาะแต่อย่างเดียว นี่เป็นความคิดมูลฐานของคัมภีร์พระพุทธศาสนาหายานสายปัญญา(ปรัชญา)

สงฆ์ (saṅgha)

หมายถึงกลุ่มชนผู้ที่ปวารณาตนเพราะมีศรัทธาเลื่อมใสในคำสอนเดียวกัน โดยทั่วไปหมายถึงผู้ที่เทศนาสั่งสอนธรรมแก่ปวงชนทั่วไป และหมู่ปวงชนที่รับฟังคำสอนนั้นด้วยใจศรัทธาอย่างใดก็ตามความหมายตามรูปศัพท์เดิม หมายถึง ผู้ที่สละเรือนออกบวชถือเพศบรรพชิต ภายหลังเมื่อเกิดนิคายมหายาน คำนี้มีความหมายถึง ผู้ที่มีศรัทธาในพระโพธิสัตว์ ไม่ว่าจะเป็นบรรพชิตหรือฆราวาสก็ตาม รวมกลุ่มกันเป็นคณะ ปัจจุบันมีความหมายถึงนิกายใดนิกายหนึ่งหรือลัทธิใดลัทธิหนึ่ง

สังสาร (saṃsāra)

คือการเวียนว่ายตายเกิด ติดต่อกันเป็นวงจร จากชาติก่อนมาชาตินี้และต่อไปชาติหน้าเรื่อย ๆ เวียนอยู่เช่นนั้นไม่มีที่สิ้นสุด ตราบใดที่เรายังไม่อาจพบหนทางตรัสรู้ เราก็จะต้องเวียนว่ายตายเกิดอยู่ในโลกทั้ง 3 ของนรก เปรต เดียรจฉาน และในภพทั้ง 6 ซึ่งมีอสูร มนุษย์และเทวดา รวมอยู่ ผู้ที่สามารถข้ามพ้นวัฏสงสารไปได้ เรียกว่าบรรลุตถาวะเป็นพระพุทธเจ้า

เหตุปัจจัย (hetu-pratyaya)

เหตุ คือ สิ่งหรือเรื่องที่ทำให้เกิดผล ปัจจัย คือเครื่องสนับสนุนเหตุ ทุกสิ่งทุกอย่างในโลกนี้เกิดขึ้นได้เพราะเหตุปัจจัย การยอมรับกฎธรรมชาติข้อนี้เป็นหลักสำคัญในการเข้าใจถึงพระพุทธศาสนา คำนี้บางครั้งมีผู้นำมาใช้ในความหมายที่ไม่ดี ทำให้ความหมายของคำเพี้ยนไปจากเดิมจึงควรระมัดระวังในเวลาใช้ด้วย

อนาตมัน (anātman)

คือความไม่มีตัวตน เป็นหลักความคิดขั้นมูลฐานของพุทธศาสนาหลักหนึ่ง ที่เชื่อว่า ทุกสิ่งในโลกไม่มีตัวตน ต่างกับลัทธิศาสนาต่าง ๆ ของอินเดีย ซึ่งเชื่อในหลักความคิดที่เกี่ยวข้องกันกับ “ตน” หรือ “อาตมัน” ว่าเป็นนิรันดร์ เป็นนิรันดร ไม่แตกสลาย มีแก่นสาร ตรงกันข้ามกับพุทธศาสนาที่ปฏิเสธ “อาตมัน” ว่ามิใช่เป็นตัวตนที่เป็นนิรันดร์ แต่เป็น “อนาตมัน” หรือ “อนัตตา” คือ ไม่มีตัวตนเป็นแก่นสาร เป็นของไม่เที่ยงแท้ ไม่จริง อนึ่ง คำว่า “อาตมัน” คือ “ตน” นั้น ในศาสนาอื่นหมายถึง “วิญญาณ” ก็มี

อนิจจัง (anitya)

คือความไม่เที่ยง ไม่ถาวร ทุกสิ่งในโลกไม่อยู่คงที่ แต่จะมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา เป็นหลักมูลฐานอันหนึ่งของพุทธศาสนาที่แตกต่างจากศาสนาอื่น ๆ เชื่อว่า ทุกสิ่งทุกอย่างมีการเกิด การเติบโต การเปลี่ยนแปลง ท้ายสุดก็มีการดับสูญ สิ่งเหล่านี้เป็นสาเหตุแห่ง “ทุกข์” การรู้จักมองสิ่งที่ก่อให้เกิดทุกข์เหล่านี้ด้วยใจที่ไม่ผูกพันยึดมั่น ด้วยการประพฤติปฏิบัติธรรมนั้นเป็นสิ่งสำคัญ ความคิดเช่นนี้เป็นหลักของอภิปรัชญาชั้นสูง มิใช่การมองแต่ในแง่ร้าย (pessimism) หรือคิดในทางทำลาย (nihilism) แต่ชี้ให้เห็นว่า วงจรของชีวิตนั้นหมุนเวียนเปลี่ยนแปลงไปตลอดเวลาไม่หยุดนิ่งอยู่กับที่

อวิชชา (avidyā)

ความไม่รู้จริง หรือรู้อย่างลวง ๆ มั่ว ๆ เพราะความโง่เขลา คำนี้มีการตีความทางหลักวิชาการไปต่าง ๆ อย่งไรก็ตามความหมายตามรากศัพท์ ก็คือ กิเลสแห่งอวิชชา เป็นมูลเหตุก่อให้เกิดกิเลสอื่นตามมา แม้ในหลักปฏิจจสมุปบาท ซึ่งมีองค์ประกอบทั้งหมด 12 หัวข้อ ก็ได้ยกเอา “อวิชชา” ไว้เบื้องต้น “อวิชชา” อาจแปลว่า ความปรารถนาอยากให้อัตถ์ที่หลงว่า “มี” นั้น “เป็น” หรือ “ไม่เป็น” ปรารถนาให้อัตถ์ที่ถาวร อยู่ในรูปที่ต้องการให้มีให้เป็นอย่างใดอย่างหนึ่ง เพราะความตระหนักรู้ในความจริงของวิถีแห่งธรรมชาติอย่างมั่ว ๆ ลวง ๆ นั้นเอง

ประวัติความเป็นมาขององค์การส่งเสริมพระพุทธศาสนา

เมื่อกล่าวถึงองค์การส่งเสริมพระพุทธศาสนา เราก็ไม่อาจละเลยที่จะไม่กล่าวถึง นาย เชนัน นุมะตะ ซึ่งเป็นผู้ก่อตั้ง บริษัท มิตสุโตโย คอร์ปอเรชั่น

กิจการของบริษัท มิตสุโตโย คอร์ปอเรชั่นได้เจริญรุ่งเรืองมานับตั้งแต่ปีพ.ศ. 2477 จนกระทั่งถึงปัจจุบัน ทั้งนี้ก็เพราะนาย เชนัน นุมะตะ มีความเชื่อมั่นว่าความสำเร็จในกิจการทั้งปวงจะเกิดขึ้นได้เมื่อมีความสมดุลระหว่างสวรรค์โลกและมนุษย์ การพัฒนาทางด้านเทคโนโลยีจะต้องควบคู่ไปกับการพัฒนาทางด้านจิตใจที่ประกอบด้วยปัญญา เมตตาและความกล้าหาญ โลกจะมีสันติสุขได้ก็ต่อเมื่อมนุษย์มีจิตใจที่ได้รับการพัฒนาแล้วอย่างสมบูรณ์โดยอาศัยความศรัทธาในศาสนาคือพระพุทธศาสนานั้นเอง

ด้วยความเชื่อมั่นนี้ นาย เชนัน นุมะตะ จึงได้บริหารกิจการบริษัทของเขาอยู่ควบคู่ไปกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในด้านคนตรี ภาพเขียนเกี่ยวกับพุทธศาสนาและ พระธรรมคำสอนให้แพร่หลายตามแนวการสมัยใหม่ เรื่อยมาจนกระทั่งปีพ.ศ. 2508 ในเดือนธันวาคม เขาก็ได้สละเงินทุนส่วนตัวบริจาคเข้าสมทบในการก่อตั้งมูลนิธิ องค์การส่งเสริมพระพุทธศาสนาขึ้นดังที่ท่านเห็นอยู่ทุกวันนี้เพื่อเป็นกำลังในการสร้างสันติสุขแก่ชาวโลกทั้งปวง

นับแต่นั้นมานุสนิธิ องค์การส่งเสริมพระพุทธศาสนา จึงได้เป็นองค์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของสาธารณชน มีจุดมุ่งหมายที่จะเผยแผ่พระธรรมคำสอนของ พระพุทธเจ้าให้กว้างไกลออกไปทุกมุมโลกเพื่อให้ชาวโลกทั้งปวงได้มีโอกาสรับแสงสว่างแห่งปัญญาและเมตตาคุณอันมหาศาลของพระพุทธเจ้า

มูลนิธิองค์การส่งเสริมพระพุทธศาสนาจะรักษาอุดมการณ์และปฏิบัติตามจุดมุ่ง

หมายของผู้ก่อตั้ง โดยรับช่วงงานเผยแพร่พระพุทธศาสนาให้รุ่งเรืองต่อไปชั่ว
นิรันดร์

กิจการงานที่องค์การส่งเสริมพระพุทธศาสนาดำเนินการอยู่ ก็คือ การเผยแพร่
พระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าให้แพร่หลายออกไปให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้

ถ้าพิจารณาอุปประวัติศาตร์อันยาวนานของญี่ปุ่นแล้ว จะเห็นได้ว่าชาวญี่ปุ่นมี
ความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมต่าง ๆ ที่มีรากฐานกำเนิดจากพระพุทธศาสนาอย่าง
มากมาย แต่กลับไม่มีคัมภีร์พระพุทธศาสนาที่เป็นของตนเองเลย ด้วยเหตุผลดังกล่าว
นี้เอง ทางองค์การจึงได้จัดพิมพ์คัมภีร์เล่มนี้ขึ้น

คัมภีร์เล่มนี้จัดพิมพ์ขึ้นเพื่อให้ผู้อ่านทุกท่านสามารถเข้าถึงพระพุทธเจ้าได้
เสมือนได้พบพระองค์อย่างแท้จริง เพื่อให้เป็นโภชนาหารทางจิตใจสำหรับทุกคน
ไม่ว่าจะเก็บไว้ที่โต๊ะทำงานหรือนำติดตัวไปไหนมาไหน

องค์การส่งเสริมพระพุทธศาสนาจึงได้พยายามเผยแพร่พระคัมภีร์เล่มนี้ไปสู่
ครอบครัวต่าง ๆ ให้มากที่สุดที่จะมากได้ ด้วยความหวังว่า สักวันหนึ่งมนุษย์ทุกคน
จะมีโอกาสได้รับแสงสว่างแห่งพระธรรมของพระพุทธเจ้าอย่างเสมอภาคถ้วนหน้า
กัน

สาธุคุณ